

13694 nuraeng

3370

Aanvraagformulier

Subsidieregeling Pieken in de Delta Noord-Nederland 2007-2010¹

Subsidieregeling EFRO Doelstelling 2 2007 – 2013¹

Als een aanvraag wordt ingediend door een samenwerkingsverband, dan dient het aanvraagformulier alleen door de penvoerder te worden ingevuld en ondertekend. Bij dit formulier is een aantal bijlagen vereist. U dient de onderdelen helder en beknopt toe te lichten.

A. Algemeen

Naam van het project:
Energy Valley III

Korte projectomschrijving:

Eind juni wordt het project Energy Valley II afgerond. Op basis van een evaluatie van SER Noord en een externe mid-term evaluatie kan worden geconcludeerd dat het project succesvol is geweest. Op 4 april jl. is een brede bijeenkomst met de 'key stakeholders' van Energy Valley georganiseerd. Hierbij is naar voren gekomen dat nieuwe stappen gewenst zijn voor het stimuleren van projecten om de noordelijke energieambities, o.m. bekrachtigd door het energieakkoord tussen Rijk en regio, te kunnen realiseren. Focus dient hierbij te liggen op de thema's duurzame energie en kennis & innovatie. Daarnaast is behoefte aan een aanspreekpunt, spreekbuis en netwerkorganisatie dat kan fungeren als loket voor het entameren, begeleiden, kanaliseren en doorverwijzen van concrete projectinitiatieven in het Noorden.

Het onderliggende projectvoorstel Energy Valley III is gericht op de financiering van de stichting Energy Valley als operationele organisatie om hier invulling aan te geven en de uitbouw van een innovatieve duurzame energie-economie in het Noorden van Nederland te ondersteunen.

Startdatum project:
1 oktober 2008

Einddatum project:
31 december 2011

B. Type project

Geef hieronder aan op welk type project uw aanvraag betrekking heeft:

¹ De subsidieregelingen zijn ingesteld op basis van de volgende Ministeriële Regelingen:

- Subsidieregeling Pieken in de Delta 2007
- Wijziging Subsidieregeling Pieken in de Delta 2007 en de Subsidieregeling Pieken in de Delta 2007 gebiedsgerichte programma's
- Regeling EFRO doelstelling 2 programmaperiode 2007-2013

Dit is het aanvraagformulier zoals bedoeld in artikel 11 van de Subsidieregeling Pieken in de Delta 2007 en artikel 4 van de Regeling EFRO doelstelling 2 programmaperiode 2007-2013.



- gebiedsgericht project, niet zijnde een gebiedsgericht innovatieproject
- 0 gebiedsgericht innovatieproject
- 0 combinatie van beide typen

C. Programmalijnen en actielijnen Pieken in de Delta

Geef hieronder aan aan welke programmalijn(en), zoals verwoord in het gebiedsgericht programma Pieken in de Delta het project bijdraagt². Geef ook aan binnen welke actielijn(en) het project past.

Programmalijn(en):

- Programmalijn 2 Verwerving sleutelpositie duurzame energie
- Programmalijn 3 Uitbouw kennisinfrastructuur
- Programmalijn 4 Versterking regionale clustervorming en profilering

Actielijn(en):

- Actielijn 2b
- Actielijn 3a, 3b, 3c, 3d
- Actielijn 4d, 4e

Voeg een projectplan bij conform het format in bijlage A.

D. Samenwerkingsverband

Wordt de aanvraag ingediend door een samenwerkingsverband dat is opgericht ten behoeve van de uitvoering van dit project én dat geen rechtspersoonlijkheid bezit?

- 0 ja
- nee

Zo ja, stuur een kopie van de samenwerkingsovereenkomst mee.

E. Gegevens aanvrager³

Naam organisatie: Stichting Energy Valley
 Contactpersoon: Gerrit van Werven
 Voorletters: G.
 Geslacht: M
 Titels: Drs.

Functie: Directeur
 Telefoon: 050 789 00 10
 Fax: 050 789 00 19
 E-mail: 5.1.2e@energyvalley.nl

² In bijlage C van dit aanvraagformulier wordt u gevraagd om de bijdrage van het project aan te geven aan de prioriteiten en actielijnen van het programma Doelstelling 2 EFRO.

³ Indien uw aanvraag wordt ingediend door een samenwerkingsverband, dient u hier de gegevens van de penvoerder in te vullen.



Postadres: Postbus 11073
Postcode: 9700 CB
Plaats: Groningen

Bezoekadres: Laan Corpus den Hoorn 300
Postcode: 9728 JT
Plaats: Groningen

Bankrekeningnummer: 29.93.56.973
Ten name van: Stichting Energy Valley
KvK nummer⁴: 02083245
Bank: Friesland Bank
Plaats: Leeuwarden

F. Correspondentieadres

(alleen indien de correspondentie via een intermediair verloopt. Voeg in dat geval wel een machtiging toe waarin de intermediair door alle deelnemers is gemachtigd tot het voeren van de correspondentie)

Naam organisatie:
Naam contactpersoon:
Voorletters:
Geslacht: M / V
Titels:

Functie:
Telefoon:
Fax:
E-mail:

Postadres⁵:
Postcode:
Plaats:

Bezoekadres:
Postcode:
Plaats:

G. MKB ondernemer

Bent u MKB ondernemer?

- ja
- nee

⁴ Indien van toepassing.

⁵ Alleen invullen indien dit afwijkt van het bovengenoemde adres.



Indien de aanvraag door een samenwerkingsverband wordt ingediend is/zijn één van de andere deelnemers in het samenwerkingsverband MKB ondernemer?

- ja
 nee

Zo ja, geef onderstaand aan welke andere deelnemer(s) MKB ondernemer(s) is (zijn):

H. Begroting en financiering

Voeg een gedetailleerde begroting bij conform het format in bijlage B.

Onderstaande totalen dienen aan te sluiten op de gedetailleerde begroting en financieringsplan in bijlage B.

Totale subsidiabele kosten: €8.050.000

Totale gevraagde subsidie: €3.900.00

Tevens dient u aan te geven van welke cofinancier(s) u een bijdrage verwacht, en de verwachte omvang van deze bijdrage:

Cofinancier	Provincie Drenthe	Verwachte bijdrage	€487.500
Cofinancier	Provincie Friesland	Verwachte bijdrage	€487.500
Cofinancier	Provincie Groningen	Verwachte bijdrage	€487.500
Cofinancier	Provincie Noord-Holland	Verwachte bijdrage	€487.500
Cofinancier	Gemeente Groningen	Verwachte bijdrage	€243.750
Cofinancier	Gemeente Leeuwarden	Verwachte bijdrage	€243.750
Cofinancier	Diverse w.o.	Verwachte bijdrage	€1.712.500
	Gasunie, NAM BV, GasTerra, RWE, Nuon, Essent, NOM, Groningen Seaports		

Tenslotte dient u de eventueel reeds aan u verstrekte intentieverklaring(en) van cofinancier(s) mee te zenden.

Indien van toepassing: machtigt u SNN om deze aanvraag door te zenden aan de door u aangeduide publieke cofinancier(s), met het verzoek deze aanvraag ook aan te merken als aanvraag op grond van de relevante subsidieregeling van die publieke cofinancier(s)?

- ja
 nee

Indien u hier geen gebruik van maakt dient u zelf tijdig een aanvraag bij de betreffende publieke cofinancier(s) in te dienen.

I. Type subsidie

Geef onderstaand aan welke vorm van subsidie u aanvraagt:

- Bijdrage in de kosten
 Krediet



J. Andere subsidieaanvragen

Is voor (een deel van) dit project reeds eerder subsidie op een andere titel dan de subsidieregeling pieken in de delta of EFRO Doelstelling 2 aangevraagd bij de Minister van Economische Zaken, de Europese Commissie en/of een ander bestuursorgaan?⁶

- ja
 nee

Indien u deze vraag met *ja* heeft beantwoord, dient u de volgende vragen te beantwoorden:

In het kader van welke subsidieregeling heeft u reeds subsidie aangevraagd bij de Minister van Economische Zaken, de Europese Commissie of een ander bestuursorgaan?

Is voor (een deel van) dit project reeds subsidie verstrekt door de Minister van Economische Zaken, de Europese Commissie en/of een ander bestuursorgaan?

- ja
 nee

Zo ja, stuur een kopie van de beschikking(en) mee.

Licht toe indien er afwijzend is besloten op uw subsidieaanvraag:

K. Verzoek tot surséance van betaling/faillissement

Is voor de aanvrager of voor een of meerdere deelnemers in het samenwerkingsverband een verzoek tot surséance van betaling, een verzoek tot faillissement of een verzoek tot het van toepassing verklaren van de schuldsanering aangevraagd?

- Nee
 Ja, licht hieronder toe:

L. Als bijlagen toevoegen

U dient onderstaande bijlagen bij het aanvraagformulier te voegen:

- A. Projectplan conform het modelprojectplan, inclusief tijdplanning en samenvatting.
- B. Kostenbegroting en financieringsplan, conform de voorgeschreven modellen.
- C. Inge vulde bijlage met aanvullende vragen.

⁶ U dient deze vraag ook met 'ja' te beantwoorden als het project reeds eerder onder een andere naam is ingediend, of als een project is ingediend dat in zeer hoge mate overeenkomt met het project waarvoor u thans subsidie aanvraagt.



- D. Indien de aanvragers deelnemers in een samenwerkingsverband zijn, dienen ter onderbouwing van het project de volgende overeenkomsten te worden bijgesloten:
1. Bij een samenwerkingsverband dient een door alle deelnemers ondertekende *samenwerkingsovereenkomst* te worden bijgevoegd.
 2. De penvoerder moet door alle deelnemers zijn gemachtigd tot het indienen van de aanvraag. Hiervoor dient u een *machtiging tot het indienen van de aanvraag door de penvoerder* bij te voegen. Deze machtiging mag ook worden opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst die voor uw project van toepassing is (en hoeft dan dus niet als afzonderlijk bijlage te worden ingediend).
- E. Indien beschikbaar één of meerdere intentieverklaringen voor cofinanciering van gemeente, provincie, openbaar lichaam⁷ of dagelijks bestuur van SNN.

M. Ondertekening⁸

Ondergetekende verklaart dat alle voor de aanvraag benodigde stukken zijn bijgevoegd en dat hij/zij bekend is met de voorwaarden en procedures, zoals deze staan beschreven in de Subsidieregeling pieken in de delta 2007 en de Regeling EFRO doelstelling 2 programmaperiode 2007-2013.

Aldus naar waarheid ingevuld:⁹

Naam: Gerrit van Werven
Organisatie: Stichting Energy Valley
Functie: Directeur
Plaats: Groningen
Datum: 23-05-2008
Handtekening:  5.1.2e

⁷ Voor de definitie van openbaar lichaam verwijs ik u naar artikel 1, onderdeel l. van de Subsidieregeling pieken in de delta 2007.

⁸ Het aanvraagformulier dient alleen te worden ondertekend door de aanvrager/penvoerder of een gemachtigde intermediair.

⁹ De ondertekening dient te worden gedaan door een daartoe bevoegd persoon.



N. Indiening en adres

Uw aanvraag (aanvraagformulier inclusief bijlagen) kan worden ingediend bij een van de loketten. Zij nemen de aanvraag namens het Samenwerkingsverband Noord-Nederland in ontvangst en zorgen voor doorgeleiding van de aanvraag.

De complete aanvraag dient in het Nederlands te worden ingevuld. Handgeschreven aanvragen worden niet in behandeling genomen.

De loketten waar u uw aanvraag in kunt dienen zijn:

Ministerie van Economische Zaken
Programmacluster Noord-Nederland
Postbus 6013
9702 HA Groningen

Provincie Drenthe
Afdeling SEO
Postbus 122
9400 AC Assen

Provincie Fryslân
Programmabureau Fryske Koers
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

Provincie Groningen
Afdeling Programma's & projecten
Postbus 30026
9700 RM Groningen



Bijlage A Projectplan & Samenvatting

Bijlage A.1 Projectplan

1. Naam van het project

Energy Valley III

2. Deelnemers¹⁰

Stichting Energy Valley
www.energyvalley.nl
Postbus 11073
9700CB Groningen

De stichting Energy Valley is de operationele organisatie om de uitbouw van een duurzaam en innovatief energiecluster in Noord-Nederland te faciliteren. Stakeholders van zijn o.m. provincies, gemeenten, NOM, Gasunie, NAM e.d. De stichting fungeert als aanspreekpunt en spreekbuis voor de Energy Valley regio en ondersteunt initiatiefnemers uit bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-)overheid bij de realisatie van innovatieve duurzame energieprojecten. De stichting heeft als doel de energie-economie te versterken door gerichte branding en projectstimulering. Dit in afstemming en samenspraak met de regionale overheden en overige intermediairs.

3. Doelstellingen

Op basis van een evaluatie van SER Noord en een externe mid-term evaluatie (bijlage F) kan worden geconcludeerd dat het project Energy Valley II succesvol is geweest. Op 4 april jl. is een brede bijeenkomst met de 'key stakeholders' van Energy Valley georganiseerd. Hierbij is naar voren gekomen dat nieuwe stappen gewenst zijn voor het stimuleren van projecten om de noordelijke energieambities, o.m. bekrachtigt met het energieakkoord tussen Rijk en regio, te kunnen realiseren. Focus dient hierbij te liggen op de thema's duurzame energie en kennis & innovatie. Daarnaast is behoefte aan een aanspreekpunt, spreekbuis en netwerkorganisatie dat kan fungeren als loket voor het entameren, begeleiden, kanaliseren en doorverwijzen van concrete projectinitiatieven in het Noorden.

Op basis van de ervaringen uit het verleden en de consultatie van de stakeholders is een werkplan voor Energy Valley III opgesteld. Hierbij is uitgegaan van een continuering van de publiekprivate samenwerking in vorm van de stichting, met behoud van een Raad van Toezicht en een uitvoerend coördinatiebureau voor de dagelijkse werkzaamheden. Door aanhaking bij het portefeuillehoudersoverleg Energieakkoord kan de lijn naar de provincies bestuurlijk worden versterkt. Tevens is voorgesteld de Raad van Toezicht nauwer te betrekken bij de strategische keuzes vanuit het coördinatiebureau.

¹⁰ Hiermee wordt bedoeld op partijen die voor eigen rekening en risico kosten maken in het kader van het project.



Voor wat betreft de inhoud van de werkzaamheden is voor focussing op een tweetal kerntaken gekozen: branding en projectstimulering. Het werkplan is als bijlage G1 en G2 toegevoegd. Onderstaand zijn de doelstellingen kort samengevat:

Hoofddoelstelling van de stichting Energy Valley is: *het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in het Noorden van Nederland*. Focus ligt daarbij op ontwikkelingen op het snijvlak van duurzame energie en kennis & innovatie. Om dit te bereiken kent de stichting twee kerntaken: profilering (of branding) van de regio en projectstimulering. Aanpalend houdt de stichting zich bezig met beïnvloeding van de markt- en beleidscondities, netwerkvorming en monitoring van de ontwikkelingen. Dit zijn kritische succesfactoren om de kerntaken te kunnen uitvoeren.

De doelstellingen en resultaten per onderdeel zijn:

A- Branding

Branding van de Energy Valley regio draagt direct bij aan programmalijn 4: versterking regionale clustervorming en profilering en aan actielijnen 4d en 4e in het bijzonder. Indirect draagt de branding bij aan alle vier de programmalijnen van de piek energie.

De branding is er op gericht het Noorden als innovatieve en kennisrijke energieregio te profileren. Doel is de aantrekkelijkheid van het Noorden voor vestiging van bedrijfs- en kennisactiviteiten op energiegebied te benadrukken. Branding richt zich daarnaast ook op interne stakeholders waarbij de centrale boodschap is, dat er ook voor hen kansen liggen op het gebied van energiegerelateerde activiteiten.

Gewenste resultaten:

- De Energy Valley regio wordt nationaal gezien als koploper op (duurzaam) energiegebied waar innovatieve duurzame energiethema's actief worden opgepakt en in bedrijfseconomische activiteiten worden omgezet. Het versterkt de positie van de regio in nationale (energie)beleidsthema's.
- Energy Valley geniet internationaal bekendheid in regio's waar bedrijven en kennisinstellingen uit de regio contacten mee onderhouden. In Noord-Duitsland (Niedersachsen) is Energy Valley een bekend begrip in de energiewereld.
- De stichting wordt samen met haar partners gezien als goed startpunt voor (duurzame) energieactiviteiten die bedrijven willen ontplooien. Bedrijven weten dat zij van de stichting adequate en professionele ondersteuning mogen verwachten. Deze waardering uit zich in een hoge klanttevredenheidsscore.

B- Projectstimulering

Projectstimulering draagt direct bij aan programmalijn 2: verwerving sleutelpositie duurzame energie, actielijnen 2b en programmalijn 3: uitbouw kennisinfrastructuur, actielijnen 3a, 3b, 3c en 3d.

De projectstimulering heeft als doel het bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-) overheden bij te staan bij de realisatie van projecten. De focus ligt daarbij op duurzame energie en kennis & innovatie, twee thema's die in het Energieakkoord van het Noorden met het Rijk een prominente rol vervullen.



De stichting stimuleert en versnelt projecten door inbreng van kennis en expertise en het leggen van dwarsverbanden, hetgeen het ontwikkelingsklimaat voor energie-innovaties en de (inter)nationale positie van de energiecluster Noord-Nederland versterkt. Voor projectstimulering wordt een tweeledige aanpak gehanteerd:

1. *Servicegerichte projectaanpak* heeft als doel initiatiefnemers te ondersteunen die voor projecten onder meer gebruik willen maken van regionale subsidieprogramma's. Hierbij vervult de stichting een faciliterende rol en heeft een 'volgende' rol waarbij snelheid en richting met initiatiefnemers worden bepaald. Voor projecten die buiten de scope vallen kan de stichting fungeren als aanspreekpunt en loket. Gewenste resultaten zijn:

- Bedrijven die in innovatieve projecten willen investeren, worden op efficiënte en effectieve wijze ondersteund, d.m.v. standaardmethodiek waarin processtappen (intake, vraagarticulatie, inzet, doorverwijzing of betrekken van andere instanties (loketfuncties) en vastlegging) zijn geëxpliciteerd.
- Een verzwaarde inzet op projectstimulering om energie-investeringen in Noord-Nederland verder te intensiveren.
- Oprichting van een MKB-energiecentrum om de Noordelijke markt te bedienen, gebruikmakend van de faciliteiten en expertise van het landelijke centrum.
- Ontwikkeling van een financieel arrangement voor 'mainstream' projecten waar initiatiefnemers op een laagdrempelige wijze in aanmerking kunnen komen voor ondersteuning om hun projectidee investeringsgereed te maken (energievouchers)
- Intensieve samenwerking conform een goede werkwijze en rol- en taakafbakening met andere faciliterende organisaties als NOM, TCNN, Syntens, Bio Energie Noord, provincies en gemeenten ten behoeve van een goede servicing van initiatiefnemers.

2. *Proactieve thema-aanpak* heeft als doel samen met cruciale spelers in de keten kansrijke innovatieve energietransities te ontwikkelen. Hierbij vervult de stichting een aanjagende en stimulerende rol. Dit stijgt uit boven ad hoc bedrijfssteuning. De inzet is gericht op het verkrijgen van strategische posities in de ontwikkeling van de gekozen prioritaire thema's, zodat de effecten ervan in het Noorden neerslaan.

Doelstellingen en gewenste resultaten per prioritaire thema's:

Innovatieve biomassatoepassingen

Doel is voor nieuwe biomassaketens en -technologieën demonstratieprojecten op te zetten waarmee de potentie van ketens, of delen ervan, kan worden aangetoond. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij industriële activiteiten en kennisinstellingen in de regio om de slaagkans van projecten te vergroten en de kans te benutten om traditionele processen en producten te vergroenen. Gewenste resultaten zijn:

- Noord-Nederland is toonaangevend voor innovatieve biomassatoepassingen en kent diverse experimenten en demoprojecten rondom de voorbewerking, conversie en toepassing van biomassa. Diverse activiteiten zijn uitgegroeid tot commerciële business.
- Kennisinstellingen zijn betrokken bij de demoprojecten en hebben internationaal een sterke kennispositie verworven. Er is een sterke kennisbasis gecreëerd die voor een gestage aanwas van nieuwe concepten zorgt en de doorontwikkeling en optimalisatie van bestaande activiteiten ondersteunt.



- Duurzame eindproducten vinden afzet binnen en buiten de regio. Projecten die op basis van de huidige eerste generatie biobrandstoffen werken hebben de overstap gemaakt naar een hoger milieurendement door inzet van reststromen en afval.
- Rond algen en wieren zijn er verschillende demonstratieprojecten die worden ondersteund vanuit de opgebouwde kennisinfrastructuur.

Groen gas

Doel is de concentratie aan maakindustrie en adviesbedrijven rond vergisting- en vergassingstechnologie (incl. gasreiniging, gasopwerking etc) in Noord-Nederland verder uit te bouwen en een onderscheidende kennispositie op te bouwen door aan de slag te gaan met projecten voor zowel productie, transport en gebruik van groen gas. Verwachte resultaten zijn:

- De regio heeft een sterke positie verworven bij de productie en toepassing van groen gas. Op regionaal niveau vindt de productie van groen gas plaats via (co)vergisting van mest en andere biomassa (GFT, ONF, stromen uit de voedings- en genotmiddelenindustrie etc).
- Groen gas wordt in regionale netten ingevoerd en toegepast in de gebouwde omgeving en mobiliteit (rijden op groen aardgas). Gasunie heeft een positie opgebouwd als certificeringsinstantie van groen gas. Via launching customers (overheden, bedrijven) is een stevige marktvraag naar groen gas ontstaan.
- De maakindustrie en de adviessector in de regio is betrokken bij deze activiteiten en weet zich daarom nationaal en internationaal sterk te profileren waardoor extra werkgelegenheid ontstaat.
- Voor SNG-productie via de vergassing van biomassa wordt het eerste demonstratieproject in Noord-Nederland voorbereid. De regio heeft een vooraanstaande kennispositie op dit terrein opgebouwd.

Zon PV-technologie

Doel is de huidige activiteiten op het gebied van zon-pv in Fryslân verder uit te bouwen tot een competitief cluster. Daarbij is de keten van technologieontwikkeling, productie van PV-panelen en marktontwikkeling van belang. Gewenste resultaten zijn:

- In Fryslân is een bloeiende PV-sector tot stand gekomen. Diverse productiebedrijven van PV-panelen hebben zich rond Leeuwarden gevestigd.
- Rond Fryseps is een sterk kenniscluster ontstaan waarin kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan de ontwikkeling van PV-technologie. Daarnaast zijn diverse kleine bedrijven ontstaan die zich op aanverwante activiteiten en diensten richten zoals nieuwe applicaties.
- Vanuit de gebouwde omgeving heeft zich een sterke marktvraag ontwikkeld waardoor zon-PV gerelateerde producten en diensten goed in de regio kunnen worden afgezet.

Energie en ICT

Doel is rond de opkomende decentrale energieproductie passende sturing- en communicatieoplossingen te bevorderen en Noord-Nederland in te richten als proeftuin hiervoor. Te denken valt aan Smart Power Systems, datacontrol in de energiewaardeketen, smart metering en energieopslag. Dit sluit nauw aan bij hoge concentratie aan bedrijven, onderzoeksfaciliteiten op dit gebied in Noord-Nederland. Gewenste resultaten zijn:



- Rond energie-innovaties en ICT is een bloeiende sector ontstaan, met initiatieven op het gebied van sturing van het energiesysteem, inpassing van decentrale productie van elektriciteit en groen gas, intelligente sturing van apparaten en beheer van elektriciteit (balancering, energieopslag).
- Smart Power Systems (SPS) heeft zich tot een in de praktijk werkend systeem ontwikkeld voor de inpassing van decentrale energie en wordt in verschillende demoprojecten toegepast. Daarnaast heeft SPS tot kansrijke spin-offs geleid.
- Met het INES-lab heeft de regio een vooraanstaande faciliteit waar de inpassing van decentrale elektriciteit in het energiesysteem wordt onderzocht.

Energietransitieparken

Doel is de concentraties van grote energieproducerende of energie-intensieve bedrijven in Noord-Nederland (w.o. Eemdelta, Harlingen, Zuid-Oost Drenthe en Wijster) in te richten als energietransitieparken om energie-innovaties in een bedrijfmatige omgeving versneld te kunnen doorontwikkelen. Gewenste resultaten zijn:

- Concentraties van grootschalige energieproducerende of energie-intensieve bedrijven vormen energietransitieparken waar door samenwerking in de keten en implementatie van nieuwe technologie meerwaarde voor de deelnemers ontstaat.
- Deze concentraties van bedrijven zijn van industriële aard, maar hebben ook betrekking op grootschalige agrarische complexen, zoals de tuinbouw. In de Eemdelta, in Zuid-Oost Drenthe, rond Harlingen en in het gebied Agriport A7 worden de contouren zichtbaar en zijn de eerste projecten gerealiseerd.
- Energietransitieparken fungeren als incubatiegebieden voor de toepassing van nieuwe technologieën, waarbij nauw wordt samengewerkt tussen (agro)industrie en kennisinstellingen.

Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS)

Doel is de expertise en fysieke mogelijkheden van de regio aan te wenden om voorloper te zijn op het gebied van CCS. Vanwege uitstekende gaskennis en -activiteiten, CO₂-puntbronnen en potentiële opslaglocaties is CCS een kansrijke optie voor Noord-Nederland. Gewenste resultaten zijn:

- De regio heeft zich nationaal en Europees goed geprofileerd als een potentieel kansrijk gebied voor de implementatie van CCS.
- Diverse initiatiefnemers, zowel vanuit de energiesector als de industrie, hebben concrete plannen voor de afvang, transport en opslag van CO₂. Naast concrete bedrijfsactiviteiten is ook een goede kennisbasis ontstaan rond transport van CO₂ en de juridische en politieke aspecten van CCS.
- Het eerste demoproject voor CCS is in uitvoering.

Energieopslag

Doel is met ondernemers en kennisinstellingen de mogelijkheden te verkennen om een verzwaarde positie in te nemen op de ontwikkeling van producten en technologieën voor energieopslag. Gewenste resultaten zijn:

- Noord-Nederlandse kennis- en bedrijfspartijen werken nauw samen in de ontwikkeling van technologieën voor energieopslag. Het gaat daarbij om verschillende vormen van opslag voor (duurzame) warmte, gasvormige energiedragers en elektriciteit.



- De producten sluiten nauw aan bij de Noord-Nederlandse industrie en de regionale energievraag en -aanbod.
- De regio heeft een belangrijke kennispositie op dit terrein dat gesteund wordt door de eerste demoprojecten.

C- Beïnvloeding markt- en beleidscondities

Doel is markt- en beleidscondities dusdanig te beïnvloeden dat de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd om energieprojecten in Noord-Nederland versneld van de grond te krijgen. Als resultaat hiervan kan het ontwikkelingsklimaat voor energieprojecten in Noord-Nederland verder worden geoptimaliseerd. Beïnvloeding vindt plaats vanuit de positie als ervaringsdeskundige en netwerkorganisatie. Expliciet onderdeel hierbinnen is om samen met de bedrijfspartijen een programma te ontwikkelen onder de noemer 'Work in the Valley' om gezamenlijk de carrièremogelijkheden in de noordelijke energiecluster te promoten en de toegang tot geschikt personeel te optimaliseren.

D- Netwerkvorming

Doel is het energiecluster in Noord-Nederland verder te formaliseren teneinde informatieoverdracht en kennisdeling te stimuleren. Daarnaast zal de stichting het Noorden vertegenwoordigen in relevante nationale netwerken. Resultaat is dat relevante partijen in Noord-Nederland goed geïnformeerd zijn over actuele ontwikkelingen en elkaar goed weten te vinden. Daarnaast wordt Energy Valley als zichtbare en goed georganiseerde speler beschouwd in het nationale energiespectrum.

E- Monitoring

Doel van monitoring is om de energieontwikkelingen goed zichtbaar te kunnen maken om kennisdeling te bevorderen en tot een goede taakverdeling tussen de verschillende intermediaire organisaties te komen. Daarvoor wordt een eenduidig en toegankelijk projectinventarisatiesysteem opgezet.

4. Aanpak en resultaten

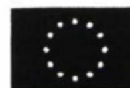
In het werkplan Energy Valley III zijn de aanpak en beoogde resultaten in detail beschreven. Onderstaand zijn de aanpak en resultaten kort samengevat:

A- Branding

De stichting is verantwoordelijk voor de profilering van het Noorden van Nederland als centrale energieregio. oelgroepen zijn landelijke politici en ondersteunende staf, het nationale bedrijfsleven op energiegebied, het regionale bedrijfsleven (ook niet-energiegerelateerd) en kennisinstellingen en kennisdragers. De strategie is niet gericht op het grote publiek.

Er wordt zowel op het niveau van strategie c.q. beleid gecommuniceerd, als op basis van concrete resultaten. Dit omdat de combinatie van visie en resultaten van die visie het meest geloofwaardig is. De communicatie is inhoudelijk breed opgebouwd en gebruikt meerdere argumenten om een positief beeld van de Energy Valley regio te schetsen, zoals economisch nut, effect op klimaat en milieu, effect op werkgelegenheid, belang van innovaties etc. Er is daarbij sprake van een Multi Media Approach:

- persoonlijk contact (gesprekken, lezingen, ontvangsten)



- zichtbaar maken van de activiteiten in de Energy Valley regio in de pers (het streven is om tweewekelijks een persbericht te laten verschijnen)
- inzet eigen media (website met nieuwsdienst, nieuwsbrief en publicaties)
- organisatie van 20-25 conferenties en bijeenkomsten per jaar, waar mogelijk in samenwerking met andere partijen of aanhakend bij lopende initiatieven
- regionale netwerkvorming d.m.v. het Energy Valley Platform
- nationale netwerkvorming door deelname aan relevante fora en participatie in energietransitieplatforms.

Energy Valley wordt als concept gecommuniceerd, incl. concrete resultaten. De nadruk ligt daarbij op het in het Noorden aanwezige cluster van bedrijven. De stichting zelf is geen onderwerp van communicatie. Er wordt gestreefd naar een duidelijke en zichtbare plek in het overheidsbeleid, zowel nationaal als regionaal. Deze keuze voor een expliciete positie in bijvoorbeeld beleidsstukken en beleidsnota's leidt tot een legitimering van het concept en versterkt de positie ten opzichte van het bedrijfsleven. In de publiciteit en bij pleitbezorging wordt samen met het bedrijfsleven en overheden opgetrokken.

Op internationaal gebied is een beperkte inzet realistisch. Hierbij wordt primair gebruik gemaakt van bestaande contacten en infrastructuur van spelers uit de regio. Het primaat daarvoor ligt bij bedrijven en facilitaire organisaties als EVD en handelsdesk van de Kamers van Koophandel. De stichting stelt Engelstalige informatie beschikbaar die via bestaande kanalen bij het bedrijfsleven en kennisinstellingen kan worden benut. Samenvattend zal de stichting de volgende activiteiten ontplooiën om de profilering van de Energy Valley regio vorm te geven:

- 2 keer per jaar wordt de newsletter Resource gepubliceerd
- 2 keer per maand verschijnt de Energy Valley internet courant
- De website is actueel en kent dagelijkse nieuwsgaring
- Er worden 20-25 bijeenkomsten en conferenties per jaar georganiseerd
- Regelmatig worden lezingen en interviews verzorgd
- Ontwikkeling van (Engelstalige) brochures en overige communicatiemiddelen

B- Projectstimulering

De aanpak van de stichting voor projectstimulering concentreert zich op het faciliteren van projecten om de innovatieketen te doorlopen. Kansrijke ideeën kunnen de keten doorlopen en uitgroeien tot een product of dienst in de uitrolfase en daarmee een substantiële bijdrage leveren aan regionaal-economische structuurversterking.

Voor de themagewijze projectstimulering zal de stichting over de gehele innovatieketen faciliterend zijn waarbij systematisch wordt verkend in welk deel van de keten en in welke vervolgstappen interventies nodig zijn. Bij de servicegerichte projectstimulering betreft het vaak een project dat ergens in de keten op een specifieke plek te plaatsen is, in de praktijk meestal in het middendeel. Bij beide vormen is sprake van maatwerk waarbij zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van de initiatiefnemers.

De aanpak richt zich daarbij op ondersteuning op de volgende elementen:

- *Financiering*: dit betreft private maar ook publieke financiering van initiatieven. De ondersteuning betreft vaak het wegwijs maken in regionale en nationale subsidieprogramma's, het in contact brengen met potentiële coalitiepartners uit





het Energy Valley netwerk, het ontwikkelen van een financiering- en/of subsidie strategie, ondersteuning bij financieringsaanvragen etc;

- *Inhoudelijk advies en begeleiding:* vaak wordt de stichting al bij de planvorming door initiatiefnemers betrokken. De ondersteuning richt zich dan op het gezamenlijk met de aanvrager formuleren van een goed plan dat inhoudelijk past bij speerpunten in de regio. Ook geeft de stichting inhoudelijke ondersteuning door de inzet van de deskundigheid van haar medewerkers;
- *Partnersearch en coalitievorming:* de vorming van coalities rondom bepaalde onderwerpen vergroot de slaagkans van een project m.b.t. inbreng van expertise en kennis, financiering en subsidiering etc. Ook het invullen van ontbrekende onderdelen in een project met nieuwe partners kan wenselijk zijn. De stichting geeft ondersteuning door op zoek te gaan naar geschikte partners;
- *Communicatie:* in afstemming met initiatiefnemers geeft de stichting advies bij de communicatie rond initiatieven en neemt dit mee in de branding van de Energy Valley regio. Daarmee kan een breed publiek worden benaderd en de koppeling met Energy Valley regio kan voor extra publiciteitswaarde zorgen vanwege de herkenbaarheid en profilering in en buiten de regio;
- *Belangenbehartiging:* in overleg met initiatiefnemers voert de stichting lobbyactiviteiten uit voor haar prioritaire thema's en voor specifieke activiteiten naar lokale, regionale en nationale stakeholders. Voorts worden lobbyactiviteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld op het nationale duurzame energiebeleid, teneinde wensen van ondernemers en/of andere partijen als collectief kenbaar te maken. Indien politieke lobby noodzakelijk wordt geacht vindt dit primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders. De stichting vervult daarbij een signalerende, adviserende en ondersteunende rol;
- *Marktontwikkeling:* voor nieuwe technologie, producten en diensten is het noodzakelijk om nieuwe markten te ontwikkelen waar voor deze producten afzetmogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Indien gewenst ondersteunt de stichting ondernemers daarbij;
- *Bedrijfsvestiging:* regelmatig wordt de stichting benaderd door partijen die zich in de regio willen vestigen. De stichting fungeert daarbij als loket naar de NOM, provincies, gemeenten en andere relevante spelers.

Bij het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt op beide sporen samengewerkt met andere facilitaire en overkoepelende organisaties, zoals de NOM, KvK, LTO, MKB en VNO-NCW Noord, provincies en gemeenten. Hierdoor kan via herkenbare organisaties maximaal serviceverlenend en pro-actief worden geopereerd naar de doelgroepen.

Voor de projectstimulering worden de volgende resultaten verwacht:

- Het aantal behandelde ondersteuningsaanvragen per jaar bedraagt minimaal 50.
- Intensieve begeleiding van 25 projecten per jaar, met een investeringsvolume van ca. €150 miljoen en een subsidievraag van €15 - 25 miljoen per jaar.
- De stichting fungeert als loket voor doorverwijzing en marktpenetratie van het MKB energiecentrum Noord. Per jaar worden 50 leads doorgeleid.
- Jaarlijks worden 20-30 projecten doorgeleid om via de te ontwikkelen energievouchers uit te werken tot concreet businessplan.
- De stichting heeft de functie van loket en weet projecten op het juiste moment 'los te laten' en 'over te dragen' aan de juiste instellingen.



Aanpak per prioritair thema:

Innovatieve biomassatoepassingen

De aanpak is gericht op: valorisatie van biomassa, afval- en reststromen via inzet van nieuwe voorbewerkingstechnologie, conversietechnologie en de biochemische route. De introductie van duurzame eindtoepassingen, zoals synthesegas, chemische grondstoffen, elektriciteit, warmte en biotransportbrandstoffen. De productie en benutting van algen en wieren als grondstof en brandstof. Activiteiten zijn:

- De stichting helpt biomassabeleid door te vertalen naar de regio. Ondersteunde initiatieven sluiten aan bij de duurzaamheidscriteria voor biomassa en kennen verhoudingsgewijs goede vertegenwoordiging in nationale energiebudgetten.
- De stichting ondersteunt de voorbereiding en totstandkoming van demo- en investeringsprojecten zoals adviseren en begeleiden van financieringsaanvragen voor regionale en nationale subsidieprogramma's.
- De stichting legt contacten tussen stakeholders ter vorming van een sterke coalitie en het maken van de juiste koppelingen tussen initiatieven, zoals afname van eindproducten, gebruik van shared services en koppelen van kennis.
- De stichting werkt aan de opzet en versterking van de kenniscluster rond innovatieve biomassatoepassingen via het initiëren van nieuwe activiteiten en de begeleiding van projecten naar regionale en nationale subsidieprogramma's, bijvoorbeeld op de terreinen biomassaconversie en algen.

Groen gas

De aanpak is gericht op het stimuleren van de productie en toepassing van groen aardgas op basis van vergisting en vergassing in Noord-Nederland. Dit geldt zowel voor productie in het landelijke gebied via vergisting en kleinschalige vergassing, als grootschalige productie van SNG via vergassing. Toepassingsgebieden zijn: injectie in het aardgasnet waarmee aardgastoepassingen kunnen worden vergroend, rijden op groen gas en stand alone toepassingen waar groen gas dedicated wordt ingezet. Ontplooide activiteiten zijn:

- De stichting vervult een faciliterende en regisserende rol (aanspreekpunt) bij het oplossen van de knelpunten rond de injectie van groen gas in het gasnet.
- De stichting ondersteunt de marktontwikkeling van groen gas door vraag en aanbod via bijeenkomsten als 'makelaar en schakelaar' bij elkaar te brengen.
- De stichting is betrokken bij de opzet van de eerste groen gas pilotprojecten in de regio waar o.a. de certificering wordt getest.
- De stichting ondersteunt de kennisontwikkeling rondom de productie van groen gas, met name SNG-productie, door als intermediair tussen industrie en kennisinstellingen op te treden en ondersteunt de subsidieaanvragen van ontwikkelingsprojecten.
- De stichting werkt actief aan de totstandkoming van een SNG-demonstratieplant in de regio door partijen bij elkaar te brengen, ondersteuning te geven aan de totstandkoming van een businessplan en de financieringsaanvraag te begeleiden.

Zon PV-technologie

De aanpak is gericht op verdere uitbouw van het PV-cluster in Noord-Nederland door initiatiefnemers te ondersteunen bij projectrealisatie, een sterk kenniscluster te ontwikkelen en toepassingsmogelijkheden te stimuleren. Activiteiten zijn:



- De stichting ondersteunt de voorbereiding van subsidieaanvragen voor kennisprojecten rond Fryseps.
- De stichting verleent i.s.m. de NOM ondersteuning aan de vestiging van bedrijfsactiviteiten voor zon-PV en aanverwante producten en diensten.
- De stichting stimuleert het opzetten van een kennisnetwerk voor samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven aan toepassingen van zonne-energie.
- De stichting profileert Fryslân als een regio met een sterk innoverend karakter op het gebied van zonne-energie.

Energie en ICT

De aanpak is er op gericht de sterk vertegenwoordigde bedrijven- en kennispartijen op het gebied van communicatie- en sturingstechnologie te mobiliseren en bundelen door het Noorden in te richten als proeftuin voor energie sturingsystemen. Activiteiten zijn:

- De stichting neemt zitting in het SPS-consortium en assisteert bij de vertaling van concrete projecten naar de regio, ondersteunt de communicatie en begeleidt subsidieaanvragen.
- De stichting ondersteunt de totstandkoming van demoprojecten in de regio waarbij de werking van SPS in de praktijk wordt aangetoond.
- De stichting ondersteunt de opbouw van een kenniscluster rondom de inpassing van decentrale energietoepassingen in o.m. Groningen (INES) via de betrokkenheid bij subsidieaanvragen.

Energietransitieparken

De aanpak is er op gericht om energie-innovaties versneld tot ontwikkeling te brengen in een bedrijfsmatige omgeving. Dit versterkt de ontwikkeling van nieuwe technologieën, verbetert de lokale energiehuishouding en versterkt de vestigingskenmerken. Activiteiten zijn:

- De stichting levert mankracht voor de inhoudelijke en financiële ondersteuning van de totstandkoming van de energietransitieparken.
- De stichting stimuleert de samenwerking met kennisinstellingen en spant zich in om nieuwe technologieën, zoals thermo-chemische vergassing, torrefactie, pyrolyse, productie van 2e generatie brandstoffen en warmte- en energieopslag aan de transitieparken te binden en ook de doorontwikkeling (van pilot naar uitrol) daar te laten plaatsvinden.
- De stichting draagt zorg voor de profilering van de transitieparken als hot-spots van Energy Valley.

Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS)

De aanpak is gericht op bundeling van bedrijven, kennisinstellingen en (semi-)overheden om regionale kansen voor CCS te benutten. Daarnaast richt de aanpak zich op de profilering van de regio als proeftuin voor CCS teneinde de benodigde (inter)nationale fondsen hiervoor te kunnen aanspreken. Ontplooide activiteiten zijn:

- De stichting ondersteunt de CCS-alliantie Noord-Nederland bij de projectformulering, communicatie en de begeleiding van financieringsaanvragen.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten.
- De stichting levert ondersteuning bij vorming van een kenniscluster rond CCS en voorbereiding van subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.



Energieopslag

De aanpak is gericht op het inventariseren en mobiliseren van (markt)partijen en kennisinstellingen om nieuwe producten en technologieën voor energieopslag te ontwikkelen en in de regio toe te passen. Activiteiten zijn:

- De stichting verkent samen met regionale kennis- en bedrijfspartijen de verschillende opties voor energieopslag in Noord-Nederland.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten, waarbij het Noordelijke bedrijfsleven is betrokken bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe producten voor energieopslag.
- De stichting ondersteunt de vorming van een kenniscluster rond energieopslag en voorbereiding van subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

C- Beïnvloeding markt- en beleidscondities

De aanpak richt zich op het bundelen en in beeld brengen van marktimperfecties door marktpartijen te consulteren en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Hierbij wordt een brugfunctie vervuld tussen markt en overheid. Naast beleidsadvisering op basis van knelpunten is de aanpak ook gericht de ervaringen zo goed mogelijk in bestaand en nieuw beleid in te brengen. Daar hoort ook de vertaling van de concrete en praktische wensen, eisen en ervaringen in beleidstermen bij. Belangenbehartiging en beleidsadvisering op operationeel niveau kan vanuit de stichting Energy Valley plaatsvinden. Ten aanzien van de personeelsvraag wordt ingezet op ontwikkeling van: gemeenschappelijk marketing van Noord-Nederland als energierijke en dynamische werkomgeving, gecentreerde stage- en vacaturebanken, job markets, bedrijfspresentaties en open dagen bij bedrijfsactiviteiten. Daarnaast zal worden bezien hoe het opleidingspakket in Noord-Nederland verder kan worden aangesloten bij de marktbehoefte. De stichting kan daarbij een bemiddelende en intermediaire rol vervullen tussen opleidingsinstituten en het bedrijfsleven.

D- Netwerkvorming

De aanpak is gericht op uitbouw van het Energy Valley Platform als formeel orgaan waar bedrijven, kennisinstellingen en (semi-)overheden zich aan kunnen verbinden. In dit verband worden informatiestromen en bijeenkomsten georganiseerd om kennisdeling en clustervorming te bevorderen. Daarnaast zal de stichting zich actief begeven in relevante nationale netwerken om op de hoogte te blijven van relevante ontwikkelingen en die naar de regio doorvertalen en met partners tot afstemming te komen. Aandachtspunt zijn de relaties met andere nationale energieregio's (zoals Rotterdam en Limburg). De banden met deze regio's zullen worden aangehaald om samenwerking te bevorderen.

E- Monitoring

De aanpak is samen met de provincies een monitoringsysteem te ontwikkelen voor het registeren van werkgelegenheidseffecten, vermeden CO₂-emmissies en geproduceerde duurzame energie. Het is hierbij niet het streven om tot een volledig dekkend en gedetailleerd overzicht te komen, maar om op hoofdlijnen inzichtelijk te maken welke ontwikkelingen waar plaatsvinden. De stichting heeft hierbij een coördinerende rol door bundeling van bestaande data. De stichting is daarbij wel afhankelijk van de medewerking en structurering van informatiestromen binnen de betrokken organisaties.



5. Tijdplanning

Vul in onderstaande tabel de belangrijkste (tussen-)resultaten in evenals de begin en einddatum van de werkzaamheden/activiteiten die tot deze (tussen-)resultaten leiden.

Bereikt (tussen-)resultaat	Begindatum	Einddatum
Publicatie newsletter Resource: 7	1 oktober 2008	31 december 2011
Uitgave EV Internet courant: 75	1 oktober 2008	31 december 2011
Organisatie bijeenkomsten/conferenties: 70	1 oktober 2008	31 december 2011
Leden Energy Valley Platform: 250	1 oktober 2008	31 december 2011
Projectadvisering/doorgeleiding: 175	1 oktober 2008	31 december 2011
Intensieve projectbegeleiding: 100	1 oktober 2008	31 december 2011
Uitgelokte investeringen: 500 M€	1 oktober 2008	31 december 2011
Oprichting MKB- energiecentrum Noord	1 januari 2009	31 december 2008
Leads voor MKB-centrum: 150	1 januari 2009	31 december 2011
Vormgeving energievouchers	1 januari 2009	31 december 2008
Projecten voor energievouchers: 75	1 januari 2009	31 december 2011
Implementatie monitoringssyteem	1 oktober 2008	31 december 2008

De kostenbegroting en het financieringsplan van uw project dient u in te vullen in de daarvoor beschikbare formats in bijlage B. Wanneer u extra informatie over de kostenbegroting en de financiering wilt meegeven, kunt u dat opnemen in het projectplan.



Bijlage A.2 Samenvatting projectplan

U dient een samenvatting van maximaal twee pagina's aan uw projectplan toe te voegen.

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. Een regio met grote dynamiek en een sterke concentratie van energiepartijen en -initiatieven. Met energie heeft het Noorden een robuust economisch thema in handen. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland. De stichting Energy Valley heeft daarbij gefungeerd als operationele organisatie om met publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven. Dit is een succesformule gebleken.

Diverse stakeholders en (project)partners hebben dan ook te kennen gegeven dat na juni 2008 de inzet van de stichting gewenst is. Enerzijds omdat er in de komende jaren een behoefte blijft bestaan aan een faciliterende organisatie op het thema energie, anderzijds omdat vele initiatieven ook na de huidige fase door lopen en nog een duwtje in de rug nodig hebben. Op basis van een uitvoerig stakeholdersconsultatie zijn de volgende aanbevelingen voor vervolg benoemd:

- Continueer de stichting als publiek/privaat instrument
- Ga door met het profileren van Noord-Nederland als energieregio
- Zet in op innovatie en energietransitie
- Betrek het MKB
- Maak van Internationalisering geen hoofdtaak
- Zet een goed systeem van monitoring op

Op basis van de ervaringen uit het verleden en de uitkomsten van de consultatie is een werkplan voor de derde fase Energy Valley opgesteld. Hierbij wordt uitgegaan van een continuering van de publiekprivate samenwerking in vorm van de stichting, met behoud van een Raad van Toezicht en een uitvoerend coördinatiebureau voor de dagelijkse werkzaamheden. Door aanhaking bij het portefeuillehoudersoverleg Energieakkoord kan de lijn naar de provincies bestuurlijk worden versterkt. Tevens is voorgesteld de Raad van Toezicht nauwer te betrekken bij de strategische keuzes vanuit het coördinatiebureau.

Voor wat betreft de inhoud van de werkzaamheden is voor focussing op een tweetal kerntaken gekozen:

a- profilering van Noord-Nederland als energieregio

In feite betreft het een continuering van de brandingsactiviteiten. Het resultaat daarvan moet een verdere verdieping van de bekendheid van de Energy Valley regio zijn.

b- aanjagen en stimuleren van projecten

Gezien het ontwikkelingsstadium van de Energy Valley regio is behoefte aan verzwaarde inzet op stimulering van innovatieve duurzame energietransities. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen 2 soorten activiteiten. Ten eerste een servicegerichte aanpak, waarbij bedrijven en instellingen worden geholpen met hun plannen. Het gaat er daarbij om zo goed mogelijk in te spelen op vragen uit de markt. Deze vragen hebben veelal een ad hoc karakter. Ten tweede wordt een thema-aanpak onderscheiden, waarbij proactief ingespeeld wordt op het ontwikkelen enkele kansrijke strategische thema's, voortkomend uit het Energieakkoord dat Rijk en Noorden met elkaar hebben gesloten.



Doel daarvan is om de investeringen en de kennisopbouw rond deze thema's in de noordelijke regio te laten landen. De gekozen thema's zijn:

- innovatieve biomassatoepassingen
- groen gas
- zon-pv technologie
- energie en ICT
- energietransitieparken
- CCS
- energieopslag

Voorts zijn drie neventaken benoemd die ondersteunend zijn aan de branding en projectstimulering. Het gaat daarbij om de beïnvloeding van markt- en beleidscondities ten behoeve van projecten, het vormen van actieve netwerken, onder meer door verdere uitbouw van het Energy Valley Platform en monitoring van de energieontwikkelingen in de Energy Valley regio en de werkzaamheden van de stichting.

Het project Energy Valley III kent een versterkte inzet op projectstimulering vanuit de stichting Energy Valley. De bevordering van projecten op het gebied van duurzame energie en kennis & innovatie staan daarbij centraal. Daarnaast zal de stichting in toenemende mate een loketfunctie vervullen voor het kanaliseren en doorgeleiden van het groot aantal energie-initiatieven in de regio. Daarbij wordt zeer nauw samen gewerkt met provincies, gemeenten en andere intermediaire organisatie. Op basis van de voorgenomen wijzigingen en aanscherpingen in het takenpakket en de inhoudelijke focus voor de stichting Energy Valley is de overtuiging dat de stichting een belangrijke schakelfunctie kan vervullen in de uitbouw van de 'energiepiek' in Noord-Nederland.



Bijlage B Kostenbegroting en financieringsplan

In deze bijlage dient u informatie te overleggen over de kostenbegroting van uw project en het financieringsplan.

1. Uurtarief

U dient voor de kosten van het personeel een specificatie en onderbouwing van het integrale uurtarief te geven of een berekening te geven van de door direct bij het project betrokken personeel gemaakte uren, gebaseerd op een controleerbare urenverantwoording per werknemer.

In overleg met de Raad van Toezicht is besloten de directeursfunctie in te vullen op basis van indiensttreding bij de stichting. Hiervoor zal, onder auspiciën van de Raad van Toezicht, een open sollicitatieprocedure worden gehanteerd. Als richtlijn voor salariering is uitgegaan van een gemaximeerd salaris conform de zogenaamde Balkenende norm (€171.000 bruto per jaar). Met in acht name van de opslag voor werkgeverslasten en een maximale bezetting van 0,8 fte zijn de kosten voor de directeur vastgesteld op €176.000 per jaar. Op basis van een bezetting van 1320 uur betekent dit een uurtarief van €112 exclusief btw (€133 inclusief btw).

De provincies hebben aangegeven bereid te zijn 1 fte te detacheren bij de stichting. De kosten hiervoor zijn in overleg tussen de provincies en SNN gemaximeerd op €80.000 exclusief btw (€96.000 inclusief btw). Op basis van een jaarbezetting van 1650 uur betekent dit een uurtarief van €49 exclusief btw (€58 inclusief btw).

Gezien de relatief korte projectperiode, beperkte beschikbaarheid van personeel en het risico van ziekteverzuim wordt voor de overige bemensing verwacht dat dit op basis van inhuur derden dient te worden ingevuld. De kosten hiervoor zijn geraamd op basis van een marktconform tarief in overeenstemming met de functie.

Voor de bureaucoördinator, alsmede de projectmanagers bedraagt dit dagtarief €733 exclusief btw (€873 inclusief btw). Op basis van een jaarbezetting van 1650 uur betekent dit een uurtarief van €92 exclusief btw (€109 inclusief btw).

Voor het secretariaat is het tarief gesteld op €217 exclusief btw (€259 inclusief btw). Hiervoor is uitgegaan van 1,5 fte, of wel 2475 uur. Dit betekent een uurtarief van €27 exclusief btw (€32 inclusief btw). Het dagtarief voor de communicatiemedewerker is vastgesteld op €326 exclusief btw (388 inclusief btw). Op basis van een bezetting van 1650 uur betekent dit een uurtarief van €41 exclusief btw (€48 inclusief btw).

2. Verrekenbare BTW

Bent u BTW-plichtig of komt BTW in aanmerking voor het BTW compensatiefonds?

0 Ja (eventuele BTW-lasten zijn verrekenbaar en zijn niet subsidiabel)

0 Nee (eventuele BTW-lasten zijn niet-verrekenbaar en zijn subsidiabel)

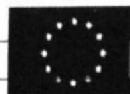
- Combinatie van verrekenbare en niet-verrekenbare BTW





3. Kostenbegroting

Hoofdactiviteit	Kosten personeel				Overige subsidiabele kosten							
	Uren	Tarief	Overhead personeels kosten	Kosten personeel	Kosten gebouwen & onroerend goed	Machines & apparatuur	Kosten materialen & hulp middelen	Grond	Financiële kosten	Reis- en verblijf kosten	Exploitatie kosten	Overige kosten
Subsidiabele kosten												
Directeur											572.000	
Bureaucoördinator											585.000	
Secretariaat											260.000	
Communicatiemedewerker											260.000	
Projectmanager DR											312.000	
Projectmanager FR											312.000	
Projectmanager GR											312.000	
Projectmanager NH											312.000	
Projectmanager											585.000	
Projectmanager											585.000	
Projectmanager											585.000	
Huisvesting											260.000	
Kantoorkosten											510.000	
Reiskosten										195.000		
Onvoorzien											195.000	
Communicatie											715.000	
Deelprojecten											1.495.000	
Niet verrekenbare BTW												
Niet subsidiabele kosten												



Indien sprake is van een gebiedsgericht innovatieproject: geef per activiteit in de begroting aan of het industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling betreft.

Hoofactiviteit	Industrieel onderzoek	Experimentele ontwikkeling
I		
II		
III		
IV		
...		

Opbrengsten

Geef aan welke opbrengsten *gedurende de looptijd* van het project uit de uitvoering van het project voortvloeien.

Geef aan welke opbrengsten *na afronding* van het project uit het project voortvloeien. Voeg, indien van toepassing, een exploitatiebegroting toe.

4. Uitgavenplanning

Uitgavenplanning van de verwachte betalingen per jaar (in te vullen voor subsidiabele uitgaven).

	Bedragen in euro
Jaar 2008	640.000
Jaar 2009	2.470.000
Jaar 2010	2.470.000
Jaar 2011	2.470.000
Totalen	8.050.000

5. Financieringsplan

In het financieringsplan dient u aan te geven, hoe u uw project beoogt te financieren. U dient daarbij het volgende schematisch aan te geven:

- Totale subsidiabele projectkosten
- Eigen bijdrage per deelnemer (splits deze bijdrage -indien van toepassing- in financiële bijdragen en bijdragen in natura (om niet))
- (te verwachten) Cofinanciering van gemeenten, provincies, openbare lichamen en andere organisaties
- Overige subsidies (bijvoorbeeld van andere ministeries of bestuursorganen).
- Opbrengsten
- Gevraagde subsidie

Tevens dient u per bijdrage aan te geven of het een vaste bijdrage betreft die onafhankelijk is van de daadwerkelijk gerealiseerde kosten of een proportionele bijdrage die wordt verlaagd indien de kostenrealisatie lager is dan begroot.

Financiering	Bijdrage	Financierings methodiek	
		Proportioneel	Vast
Eigen bijdrage			
In geld	€	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
In natura	€	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Cofinanciering			
Provincie Drenthe	€ 487.500	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Provincie Friesland	€ 487.500	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Provincie Groningen	€ 487.500	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Provincie Noord-Holland	€ 487.500	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Gemeente Groningen	€ 243.750	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Gemeente Leeuwarden	€ 243.750	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Overige w.o.	€ 1.712.500	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Gasunie, NAM, GasTerra, RWE, Nuon, Essent, Groningen Seaports, NOM		<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Overige subsidies	€	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Opbrengsten	€	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gevraagde subsidie	€ 3.900.000		
Totaal	€ 8.050.000		

Bijlage C Aanvullende vragen voor aanvragers

1. Prioriteiten en actielijnen EFRO doelstelling 2

Geef hieronder aan binnen welke prioriteit en actielijn van het OP EFRO doelstelling 2 het project past:

Prioriteit 1: Innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie

Actielijn 1.A: Versterking kennispositie en innovatiekracht Noord-Nederland

Actielijn 1.B: Versterking kennisniveau MKB

Actielijn 1.C: Stimulering ondernemerschap

Actielijn 1.D: Versterking arbeidsmarktinfrastructuur

2. Projectgebied

Het project speelt zich af in de volgende gemeente(n):

De activiteiten van de stichting Energy Valley richten zich op Noord-Nederland als geheel en de kop van Noord-Holland. Een concentratie van activiteiten en inzet van de stichting is zichtbaar in de kernzones.

3. Bedrijfssector

Indien u een ondernemer bent of indien andere ondernemers aangevraagde subsidie ontvangen, tot welke sector behoort u cq. behoren deze ondernemers? (Maak gebruik van de sectorindeling (BIK codering) zoals wordt gehanteerd door de Kamer van Koophandel.)

Code Bedrijfsindeling (BIK):

nvt

4. Doelstellingen

Algemeen

Beschrijf (zo mogelijk kwantitatief) op welke wijze het project bijdraagt aan de doelstellingen en criteria van de programma's Pieken in de Delta en het OP EFRO doelstelling 2 voor Noord-Nederland.

Stichting Energy Valley is de operationele organisatie om uitbouw van de (duurzame) energiecluster in Noord-Nederland te faciliteren. De stichting fungeert als centraal aanspreekpunt, netwerk en spreekbuis voor de Energy Valley regio en ondersteunt initiatiefnemers uit bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-)overheid bij de realisatie van innovatieve duurzame energieprojecten. De stichting heeft als doel de innovatieve en duurzame energie-economie in Noord-Nederland te versterken door gerichte branding en projectstimulering. Dit in afstemming en samenspraak met regionale overheden en overige intermediairs.

Specifieke doelstellingen

Om te kunnen beoordelen welke bijdrage uw project levert aan specifieke doelstellingen van de programma's wordt u gevraagd daarnaast de onderstaande vragen in te vullen.

Beschrijf welke bijdrage uw project levert aan de samenwerking tussen ondernemers, onderzoeksorganisaties of bestuursorganen, in het bijzonder als het gaat om de in Noord-Nederland gedefinieerde clusters energie, watertechnologie, sensortechnologie of agribusiness?

De stichting Energy Valley is de clusterorganisatie voor de energiesector in Noord-Nederland. De stichting heeft als taken ondernemers, onderzoeksorganisaties en bestuursorganen te faciliteren en mobiliseren om concrete invulling te geven aan de uitbouw van een duurzame, innovatieve energie-economie in Noord-Nederland. Hierbij worden de hoofdtaken: branding en (servicegerichte en thematische) projectstimulering onderscheiden. Aanpalend daaraan zet de stichting in op beïnvloeding van markt- en beleidscondities, netwerkvorming en monitoring van de energieontwikkelingen.

Beschrijf welke bijdrage uw project levert aan nieuwe economische bedrijvigheid in Noord-Nederland in de vorm van meer werkgelegenheid, omzet en export.

Hoofddoelstelling van de stichting Energy Valley is: *het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in de energiesector in het Noorden van Nederland*. De stichting fungeert daarbij als aanspreek en spreekbuis voor de Energy Valley regio en zet in op concrete projectstimulering. De verwachting is dat gedurende de projectperiode 100 projecten intensief kunnen worden begeleid met een uitgelokte investeringsomvang van €500 miljoen en een werkgelegenheidseffect van 750 fte.

Beschrijf welke bijdrage uw project levert aan de vestiging of uitoefening van een activiteit binnen het cluster energie, water, sensortechnologie of agribusiness in de kernzones van Noord-Nederland.

Door het faciliteren en mobiliseren van publieke en private partijen wordt het ontwikkelingsklimaat voor energie-investeringen in het noorden geoptimaliseerd. De stichting is daarbij enerzijds verantwoordelijk voor de profilering van het Noorden als Energy Valley regio en anderzijds als loket voor initiatiefnemers die met energiegerelateerde activiteiten in Noord-Nederland aan de slag willen.

Indicatoren

In de volgende schema's zijn indicatoren opgenomen die worden gehanteerd binnen EFRO doelstelling 2. Indien uw project bijdraagt aan één of meerdere van deze indicatoren, geef deze bijdrage dan aan in de tabellen.

Prioriteit 1 innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie	
Is het project gericht op stimulering van ondernemerschap ?	Ja
Private investering in het project	500 M€
R&D investeringen- privaat	€ PM
R&D investeringen- publiek	€ PM
Aantal ondersteunde startende bedrijven en kleine bedrijven (< 5 jaar)	25
Aantal ondersteunde MKB-bedrijven	150
Aantal samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennis-research instellingen	15
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen (in FTE)	750

Prioriteit 2 Attractieve regio's	
Is het project gericht op verbetering van natuur, landschap of cultureel erfgoed?	Ja / nee*
Is het een toeristisch-recreatief project?	Ja / nee*
Is het project gericht op verbetering van de milieusituatie (inclusief externe veiligheid en luchtkwaliteit)	Ja / nee*
Is het project gericht op verbetering van de bereikbaarheid?	Ja / nee*
Aantal hectare bedrijfsterreinen gemoderniseerd	Aantal ha.:
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen (in FTE)	Aantal FTE.:

Prioriteit 3 Attractieve steden	
Is het project gericht ondernemerschap, stads-/wijkeconomie?	Ja / nee*
Is het project gericht op participatie, leefbaarheid of sociale activering?	Ja / nee*
Aantal gerenoveerde of nieuwe stedelijke voorzieningen	Aantal:
Aantal hectare nieuwe bedrijfslocatie	Aantal ha.:
Aantal te vestigen bedrijven op nieuwe bedrijfslocatie	Aantal
Aantal hectare bedrijfslocatie gemoderniseerd	Aantal ha.:
Aantal gevestigde dan wel nieuwe bedrijven op gemoderniseerde bedrijfslocaties	Aantal:
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen (in FTE)	Aantal FTE.:

* Doorhaken wat niet van toepassing is.

5. Ruimtelijke ordening

Heeft het project fysieke en/of ruimtelijke consequenties?

ja

nee

Licht eventueel toe:

Is er een bouwvergunning en/of aanlegvergunning nodig voor het voorgenomen project?

ja

nee

Is het project in strijd met het vigerende bestemmingsplan?

ja, maar Artikel 19 Wro-procedure is ingezet

ja

nee

Licht eventueel toe:

Is het project in strijd met het Streekplan?

ja

nee

niet van toepassing

Indien u één of meer van de laatste drie vragen met ja heeft beantwoord, geef dan hieronder per onderdeel aan of en wanneer de benodigde vergunningen zijn aangevraagd, in welk stadium u bent bij het doorlopen van de procedures en wanneer de vergunningen verwacht worden:

6. Duurzaamheid

Is er een Milieueffectrapportage vereist voor uw voorgenomen project?

ja

nee

Is er een vergunning op grond van de Wet Milieubeheer vereist?

ja

nee

Wordt er geloosd op het oppervlaktewater?

ja

nee

Is er een Wet Verontreiniging Oppervlaktewatervergunning nodig?

ja

nee

Wordt er permanent grondwater onttrokken in verband met het voorgenomen project?

- ja
 nee

Is er een ontgrondingvergunning nodig voor uw project?

- ja
 nee

Is er een ontheffing nodig op grond van de Wet Geluidhinder?

- ja
 nee

Is er een kapvergunning nodig?

- ja
 nee

Is er sprake van bodemverontreiniging?

- nee
 ja, dit heeft de volgende consequenties voor het project:

Indien u één of meer van de bovenstaande vragen met ja heeft beantwoord, geef dan hieronder per onderdeel aan of en wanneer de benodigde vergunningen zijn aangevraagd, in welk stadium u bent bij het doorlopen van de procedures en wanneer de vergunningen worden verwacht:

Wordt uw project gerealiseerd in een gebied dat valt onder de Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn?

- nee
 ja, in het volgende gebied:

Door middel van dit schema dient u aan te geven wat de effecten van uw project op het vlak van duurzaamheid zijn. Drie invalshoeken staan centraal: Planet, Profit en People.

Plaats en moment van het	Aard van het effect		
		Planet	Profit
Hier en nu	Positief	Positief	Positief
Later	Positief	Positief	Positief
Elders	Positief	N.v.t	N.v.t

7. Overige regelgeving

Zijn voor dit project aanbestedingsregels van toepassing?

- ja
- nee, omdat:

De aanbestedingsregels hebben betrekking op:

- werken, geschat bedrag: €
- diensten, geschat bedrag: € 4.108.000
- leveringen, geschat bedrag: €

Op welke wijze gaat u aanbesteden? Licht eventueel toe:

De bemensing van de stichting Energy Valley zal deels worden ingevuld door detachering / inhuur van personeel. Naar gelang de omvang van de opdracht zal dit nationaal of Europees moeten worden aanbesteed.

Is binnen dit project sprake van staatssteun?

- ja
- nee, omdat:

De stichting Energy Valley opereert zonder winstoogmerk en een additionele taak vervult die niet conflicteert met bestaande diensten.

Indien sprake is van staatssteun, licht toe:

Als extra bijlagen toevoegen

- A. Indien de aanvrager geen overheid is, moet de laatste jaarrekening (of balans) worden bijgevoegd.
- B. Bij aankoop grond en onroerend goed dient een taxatierapport te worden bijgevoegd, opgesteld door een beëdigd taxateur.
- C. Indien van toepassing, de statuten van de aanvrager.
- D. Indien de aanvrager geen overheid is dient een uittreksel van het handelsregister te worden bijgevoegd.
- E. Indien de aanvrager geen overheid is dient een bewijs tenaamstelling bankrekeningnummer worden bijgevoegd.

13694 *Pelage A*

3370

Bijlage A

ENERGY VALLEY II

**Exploitatieoverzicht tot en met 2007
en Balans per 31 december 2007**

Inhoudsopgave

1. Mededeling van de accountant
2. Balans per 31 december 2007
3. Exploitatieoverzicht tot en met 2007

Groningen, 16 april 2008
JM/260.520/EXPL07

1. MEDEDELING VAN DE ACCOUNTANT

Op uw verzoek hebben wij een exploitatieoverzicht van de Stichting Energy Valley samengesteld over de periode 1 december 2005 tot en met 31 december 2007. Deze periode betreft de tweede fase van Energy Valley. De informatie welke in dit overzicht is verwerkt is gebaseerd op de financiële administratie. Deze administratie wordt onder uw verantwoordelijkheid verwerkt. De juistheid en de volledigheid van de verstrekte gegevens berust bij het management van de stichting.

Het is onze verantwoordelijkheid de gegevens te verwerken in een exploitatieoverzicht.

Onze werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het verzamelen, het verwerken, het rubriceren en het samenvatten van financiële gegevens. De aard en de omvang van deze werkzaamheden hebben tot gevolg dat deze niet kunnen resulteren in die zekerheid omtrent de getrouwheid van de verantwoording welke in het algemeen aan een accountantsverklaring of aan een beoordelingsverklaring kan worden ontleend.

Het overzicht is per jaar gerangschikt en vervolgens vergeleken met het beschikbare budget van de desbetreffende post van de begroting. Tevens is aangegeven welk bedrag van de begroting nog niet is benut. In de laatste kolom treft u de overschrijding per post aan.

Aan het overzicht is een balans per 31 december 2007 toegevoegd. Deze balans omvat ook de positie uit de eerste fase. De uitkomsten van de eerste fase gaan gepaard met enige onzekerheid omdat de definitieve subsidie nog niet is vastgesteld.

Alle projectkosten uit fase 2 zijn gecumuleerd in de balans opgenomen. De kosten onder de activa en de bevoorschotting onder de passiva. Alle balansposten zijn gewaardeerd op nominale waarde. Alle baten en lasten zijn opgenomen inclusief omzetbelasting, omdat de stichting op dit moment nog niet als belastingplichtige is aangemerkt voor de omzetbelasting.

Wij zijn van mening dat de genoemde overzichten een bijdrage kunnen leveren in de presentatie en de beoordeling van de financiële positie van de stichting, rekening houdend met de eerder gemelde onzekerheden.

Graag zijn wij bereid de stukken nader toe te lichten.

Maat & Van der Veen
Accountants en Adviseurs

5.1.2e

ENERGY VALLEY, FASE II

2. BALANS PER 31 DECEMBER 2007

ACTIVA	€	€
Project Energy Valley fase 2, totaal uitgaven Nog toe te rekenen aan 2007	2.653.934 <u>173.000</u>	
(1)	2.826.934	
Project Bio Energie Noord-Ned (saldo)	38.353	
Ontvangen rente fase 2	<u>8.150-</u>	2.857.137
Saldo BTW	(2)	-
Debiteuren		28.789
Friesland Bank		202.604
		<u>3.088.530</u>
PASSIVA		
Saldo afsluiting fase 1, tekort	(3)	199.037-
Crediteuren		216.401
Rekening-couranten diversen		52.147
Financiering fase 2	(1)	2.890.000
Bijdragen participantenplatform		46.747
Diverse nevenprojecten		82.272
		<u>3.088.530</u>
Toelichting:		
(1)		
Project Energy Valley fase 2, totaal Financiering		2.826.934 <u>2.890.000</u>
Saldo bevoorschotting		<u>63.066-</u>

(2)

De stichting is doende met de Belastingdienst afspraken te maken omtrent BTW-plichtigheid. Met de gevolgen daarvan is in dit jaaroverzicht geen rekening gehouden.

Mogelijk is over een deel van de inkomsten BTW verschuldigd en kan tevens naar rato een deel van de voorheffing worden verrekend.

(3)

Volgens de administratie is er een tekort in de 1e fase van € 199.037.

Indien een deel van de kosten niet als subsidiabel wordt aangemerkt, kan het tekort uit fase 1 nog verder toenemen.

Alle projectkosten worden per saldo op de balans verantwoord, aangezien Energy Valley II nog niet is afgerond. De activa en passiva zijn gewaardeerd op nominale waarde, incl. BTW. Voor het exploitatieoverzicht geldt dat de kosten en lasten zijn toegerekend aan de jaren, waarop zij betrekking hebben.

ENERGY VALLEY, FASE II

3. EXPLOITATIEOVERZICHT TOT EN MET 2007

Exploitatie van 1 december 2005 tot en met 31 december 2007 (einddatum project 30 juni 2008)

3.1 Exploitatie algemeen/kosten

	REALISATIE				BUDGET			overschrijding
	2005	2006	2007	totaal	t/m 2007	resterend	totaal	
Coördinatiebureau								
Directeur	12.200	194.354	181.630	388.184	334.677	80.323	415.000	53.507
Coördinator	10.970	149.942	161.719	322.631	310.483	74.517	385.000	12.148
Projectaanjagers	23.384	266.811	332.021	622.216	608.871	146.129	755.000	13.345
Secretaresse	450	22.330	38.327	61.107	64.517	15.483	80.000	3.410
Subtotaal	47.004	633.437	713.698	1.394.139	1.318.548	316.452	1.635.000	75.591
Operationele kosten								
Huisvesting	2.600	52.398	95.051	150.049	104.840	25.160	130.000	45.209
Kantoorkosten	138	70.768	70.505	141.410	133.065	31.935	165.000	8.345
Reiskosten	500	12.595	16.323	29.419	28.225	6.775	35.000	1.194
Diversen	-	16.309	62.385	78.694	68.548	16.452	85.000	10.146
Onvoorzien	-	1.471	8.385	9.855	40.323	9.677	50.000	30.468
Bijdrage derden	-	16.421	11.475	27.896	-	-	-	27.896
Subtotaal	3.238	137.119	241.175	381.532	375.001	89.999	465.000	6.531
Deelprojecten								
OTC/UKR etc	-	4.460	79.370	83.830	80.646	19.354	100.000	3.184
Masterplan	-	34.793	7.246	42.039	28.225	6.775	35.000	13.814
Energieprojecten	-	54.091	30.349	84.440	76.613	18.387	95.000	7.827
Kenniscluster	-	31.647	37.018	68.664	72.581	17.419	90.000	3.917
Samenwerking Gasunie	-	12.000	127.882	139.882	161.290	38.710	200.000	21.408
Regionale Spin-off NAM	-	7.934	63.351	71.285	161.290	38.710	200.000	90.005
Projecten gem. Groningen	-	17.780	125.952	143.732	120.969	29.031	150.000	22.763
Inhuur derden	-	39.386	31.581	70.967	177.419	42.581	220.000	106.452
Bijdrage derden	-	-	4.500	4.500	-	-	-	4.500
Subtotaal	-	202.090	498.248	700.338	879.033	210.967	1.090.000	178.695
Communicatie								
Werkconferenties	2.006	45.742	88.951	136.700	149.194	35.806	185.000	12.494
Participantenplatform, kosten	-	46.687	37.713	84.400	-	-	-	84.400
Ontwerp/advies	-	26.180	22.825	49.005	56.452	13.548	70.000	7.447
Drukwerk/brochures	5.653	2.166	23.957	31.775	32.258	7.742	40.000	483
Presentaties	-	8.641	3.826	12.467	14.113	3.387	17.500	1.646
Website	-	23.408	6.572	29.980	22.177	5.323	27.500	7.803
Overige publiciteit	-	4.432	14.792	19.224	36.290	8.710	45.000	17.067
Bijdrage derden	-	-	12.625	12.625	-	-	-	12.625
Subtotaal	7.659	157.256	186.010	350.926	310.484	74.516	385.000	40.442
TOTAAL	57.901	1.129.902	1.639.131	2.826.934	2.883.066	691.934	3.575.000	56.132

3.2 Exploitatie algemeen/financiering

	REALISATIE				BUDGET				overschrijding
	2005	2006	2007	totaal	t/m 2007	resterend	totaal		
Drenthe	-	100.000	100.000	200.000	200.000	50.000	250.000	-	-
Friesland	-	100.000	100.000	200.000	200.000	50.000	250.000	-	-
Groningen	-	100.000	100.000	200.000	200.000	50.000	250.000	-	-
Noord-Holland	-	60.000	60.000	120.000	120.000	30.000	150.000	-	-
Gem. Groningen	-	125.000	75.000	200.000	200.000	50.000	250.000	-	-
EZ	-	120.000	-	120.000	120.000	30.000	150.000	-	-
NOM	-	150.000	-	150.000	150.000	-	150.000	-	-
NAM	-	-	200.000	200.000	200.000	-	200.000	-	-
Gasunie	-	-	120.000	120.000	120.000	80.000	200.000	-	-
EFRO/EZ Kompas	-	690.000	690.000	1.380.000	1.380.000	345.000	1.725.000	-	-
TOTAAL	-	1.445.000	1.445.000	2.890.000	2.890.000	685.000	3.575.000	-	-

3.3 Participantenplatform, bijdragen

	REALISATIE				BUDGET				overschrijding
	2005	2006	2007	totaal	t/m 2007	resterend	totaal		
Totaal									
Inkomsten	-	-	46.747-	46.747-	-	-	-	-	46.747-
TOTAAL	-	-	46.747-	46.747-	-	-	-	-	46.747-

3.4 Exploitatie Bio Energie Noord

	REALISATIE				BUDGET			overschrijding
	2005	2006	2007	totaal	t/m 2007	resterend	totaal	
Uitgaven								
Algemene projectleiding	-	28.407	24.131	52.538	54.790	18.410	73.200	2.252-
Informatie verzamelen	-	1.676	56.084	57.761	56.138	18.862	75.000	1.623
Projectbegeleiding	-	40.045	65.940	105.984	132.934	44.666	177.600	26.950-
Secretariaat	-	9.788	17.527	27.316	14.970	5.030	20.000	12.346
Promotie	-	17.941	43.913	61.853	37.425	12.575	50.000	24.428
Werkplekken	-	-	10.000	10.000	-	-	-	10.000
Accountant	-	-	-	-	3.743	1.257	5.000	3.743-
Subtotaal	-	97.857	217.595	315.452	300.000	100.800	400.800	15.452
Inkomsten								
Deelnemers	-	4.314	13.474	17.788	4.790	1.610	6.400	12.998
Banken	-	-	-	-	18.713	6.287	25.000	18.713-
Gemeente Groningen	-	-	35.000	35.000	11.228	3.772	15.000	23.772
Provincie Groningen	-	-	40.000	40.000	37.425	12.575	50.000	2.575
Provincie Friesland	-	16.000	24.000	40.000	37.425	12.575	50.000	2.575
NOM	-	-	17.500	17.500	26.198	8.802	35.000	8.698-
DLG	-	12.417	42.355	54.772	69.161	23.239	92.400	14.389-
LTO	-	8.333	19.707	28.040	14.970	5.030	20.000	13.070
UILN-N	-	12.000	12.000	24.000	35.180	11.820	47.000	11.180-
NSBE	-	5.000	15.000	20.000	44.910	15.090	60.000	24.910-
Subtotaal	-	58.063	219.036	277.099	300.000	100.800	400.800	22.901-
TOTAAL	-	39.794	1.441-	38.353	-	-	-	38.353

3.5 Totalen

	REALISATIE			totaal	BUDGET		totaal	overschrijding
	2005	2006	2007		t/m 2007	resterend		
1. Exploitatie algemeen /kosten								
Coördinatiebureau	47.004	633.437	713.698	1.394.139	1.318.548	316.452	1.635.000	75.591
Operationele kosten	3.238	137.119	241.175	381.532	375.001	89.999	465.000	6.531
Deelprojecten	-	202.090	498.248	700.338	879.033	210.967	1.090.000	178.695-
Communicatie	7.659	157.256	186.010	350.926	310.484	74.516	385.000	40.442
	57.901	1.129.902	1.639.131	2.826.934	2.883.066	691.934	3.575.000	56.132-
2. Exploitatie algemeen/financierin	-	1.445.000-	1.445.000-	2.890.000-	2.890.000-	685.000-	3.575.000-	-
3. Participantenplatform, bijdragen	-	-	46.747-	46.747-	-	-	-	46.747-
4. Exploitatie Bio Energie Noord	-	39.794	1.441-	38.353	-	-	-	38.353
Overige (ontv. Rente)	-	2.035-	6.115-	8.150-	-	-	-	8.150-
TOTAAL GENERAAL	57.901	277.339-	139.828	79.611-	6.934-	6.934	-	72.677-

Totaal saldo, exclusief bijdragen platform

32.863-

13694 Silage C

3370

22618FK/2

Statutenwijziging

Heden, de

tweeduizend zes, verscheen voor mij, mr. drs. Fokko Aleid Keuning, notaris te Groningen: -----

de heer Gerrit van Werven,

[Redacted] 5.1.2e

[Redacted] 5.1.2e

[Redacted] 5.1.2e -----

ten deze handelende directeur van de stichting Stichting Energy Valley, gevestigd te Groningen, feitelijk gevestigd te 9728 JT Groningen, Laan Corpus den Hoorn 300, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 02083245, hierna te noemen: de stichting; -----

De comparant, handelend als gemeld, verklaarde: -----

- dat de raad van toezicht van gemelde stichting in zijn vergadering van (op 13 december 2006 vindt er een vergadering plaats) heeft besloten de statuten van gemelde stichting te wijzigen en in haar geheel opnieuw vast te stellen, van welk besluit blijkt uit een aan deze akte gehechte kopie van de notulen van gemelde vergadering;-----

- dat hij, comparant, in gemelde vergadering werd gemachtigd gemeld bestuursbesluit uit te voeren, zulks blijkens voormelde aangehechte kopie van de notulen dier vergadering. -----

De comparanten verklaarden ter uitvoering van gemeld bestuursbesluit de statuten van gemelde stichting te wijzigen, zodat deze na wijziging luiden als volgt:-----

"DEFINITIES -----

Artikel 1. -----

In deze statuten wordt verstaan onder:-----

a. stichting: de hierna in artikel 2 genoemde Stichting Energy Valley; -----

b. deelnemer: de in artikel 4 genoemde deelnemers der stichting;-----

c. directeur: het bestuur der stichting; -----

d. directiereglement: het reglement als bedoeld in artikel 6; -----

e. bureau: het in artikel 8 bedoelde bureau van de stichting; -----

f. raad van toezicht: de hierna in artikel 9 genoemde raad van toezicht;-----

g. statuten: de statuten der stichting; -----

NAAM EN ZETEL. -----

Artikel 2. -----

De stichting draagt de naam: "Stichting Energy Valley" en is gevestigd te Groningen. -----

DOEL. -----

Artikel 3.-----

1. De stichting stelt zich ten doel:-----
- a. het (doen) leveren van facilitaire, coördinerende en ondersteunende diensten ten behoeve van energiegerelateerde bedrijven die zich in Noord Nederland willen vestigen;-----
 - b. het (doen) stimuleren van economisch rendabele duurzame energieactiviteiten;-----
 - c. het (doen) ontwikkelen van een kennisinfrastructuur op het gebied van energie;-----
 - d. het (doen) bevorderen dat energiegerelateerde bedrijven (nieuwe) bedrijfsactiviteiten ontwikkelen;-----
 - e. het werven van fondsen welke kunnen bijdragen in het realiseren van voormelde doelstelling;
 - f. het verrichten van al hetgeen daartoe behoort of daarvoor in de ruimste zin bevorderlijk kan zijn.-----

DEELNEMERS.-----Artikel 4.-----

1. Deelnemers in de stichting zijn publiekrechtelijke lichamen en rechtspersoonlijkheid bezittende organisaties en instellingen die werkzaam zijn op het gebied van energie en die door directie op voordracht van de raad van toezicht zijn toegelaten.-----
2. Een besluit om in afwijking van de in lid 1 van dit artikel vermelde criteria een organisatie of instelling als deelnemer toe te laten kan slechts worden genomen na goedkeuring van de raad van toezicht.-----
3. Het deelnemerschap eindigt:-----
- a. door schriftelijke opzegging aan de directeur, welke opzegging slechts kan geschieden tegen het einde van een boekjaar en met inachtneming van een opzegtermijn van één jaar;-----
 - b. door het verlies van rechtspersoonlijkheid;-----
 - c. door verklaring in staat van faillissement;-----
 - d. door royement door de directeur, indien de directeur van oordeel is dat de belangen der stichting door de deelnemer ernstig worden geschaad.-----

Een besluit tot royement behoeft de goedkeuring van de raad van toezicht. De deelnemer wiens royement het betreft wordt in de raad van toezicht in de gelegenheid gesteld zich te (doen) verdedigen.-----

DIRECTIE.-----Artikel 5.-----

1. De stichting kent een eenhoofdige directie: de directeur.-----
2. De directeur wordt benoemd door de raad van toezicht, voor een zittingsperiode die in het benoemingsbesluit wordt vastgesteld.-----
3. De directeur ontvangt voor zijn werkzaamheden een vergoeding, welke wordt vastgesteld

door de raad van toezicht. -----

4. De raad van toezicht kan de directeur ontslaan wegens verwaarlozing van zijn taak of andere gewichtige redenen; een besluit tot ontslag kan door de raad van toezicht slechts worden genomen met twee/derde van de stemmen die kunnen worden uitgebracht in een vergadering waarin alle leden aanwezig zijn. -----

Indien niet zoveel leden van de raad van toezicht ter vergadering aanwezig zijn, dat het in de vorige zin bedoelde aantal stemmen kan worden uitgebracht, wordt een tweede vergadering gehouden binnen dertig dagen na de eerste vergadering; in deze tweede vergadering kan ongeacht het aantal aanwezigen tot ontslag van een directeur worden besloten, mits met tenminste twee derden van het aantal geldig uitgebrachte stemmen. -----

5. De directeur defungeert voorts: -----

a. door bedanken; -----

b. doordat hij onder curatele wordt gesteld of over hem op grond van de wet een bewindvoerder wordt aangesteld; -----

c. doordat hij in staat van faillissement wordt verklaard, surséance van betaling aanvraagt of doordat de Wet op de Schuldsanering op hem van toepassing wordt; -----

d. doordat hij overeenkomstig het bepaalde in artikel 2:298 Burgerlijk Wetboek wordt ontslagen door de rechtbank. -----

De directeur die door de rechtbank wordt ontslagen kan niet opnieuw tot directeur worden benoemd. -----

6. Bij ontstentenis van de directeur is de raad van toezicht verplicht zo spoedig mogelijk in de vacature te voorzien. Voor de tijd dat geen directeur in functie is wijst de raad van toezicht een persoon aan die de directietaken waarneemt. -----

BEVOEGDHEDEN. -----

Artikel 6. -----

1. De raad van toezicht stelt een directiereglement vast waarin de taken en bevoegdheden van de directeur worden vastgesteld. -----

2. De directeur heeft, onverminderd zijn opdracht en bevoegdheden als statutair bestuur der stichting, ondermeer tot taak: -----

a. het vaststellen casu quo het jaarlijks actualiseren van een meerjarig beleidsplan, voorzien van een opzet ten behoeve van de voor de realisering van het plan benodigde financiering en personele organisatie; -----

b. het opstellen van een meerjarige begroting; -----

c. het op basis van de beleidsplannen tot stand brengen van de activiteiten van de stichting. -----

Alle in dit lid bedoelde documenten behoeven de goedkeuring van de raad van toezicht en de

deelnemers die structureel bijdragen aan de financiering van het bureau.-----

3. De directeur is bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten als bedoeld in artikel 2:291 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek.-----

4. De directeur heeft de voorafgaande toestemming van de raad van toezicht nodig voor besluiten strekkende tot:-----

a. de handelingen bedoeld in lid 2 en 3 van dit artikel;-----

b. het huren en verhuren van onroerende zaken;-----

c. het aangaan van kredietovereenkomsten;-----

d. het sluiten van leningen anders dan door het opnemen van geld in het kader van een met toestemming van de raad van toezicht overeengekomen kredietfaciliteit;-----

e. het geven van zekerheidsrechten;-----

f. het aangaan van een juridische fusie;-----

g. het vaststellen van de begroting;-----

h. in het algemeen het verrichten van handelingen die de som of de waarde van een door de raad van toezicht vast te stellen en in het in lid 1 van dit artikel bedoelde directiereglement vastgelegde bedrag te boven gaan.-----

5. Onverminderd het in het vorige lid bepaalde kan de raad van toezicht besluiten dat bepaalde andere, nauwkeurig omschreven, bestuursbesluiten eveneens haar voorafgaande goedkeuring behoeven, waarbij kan worden bepaald dat voor het desbetreffende goedkeuringsbesluit een bepaalde gekwalificeerde meerderheid zal zijn vereist.-----

Tevens kan de raad van toezicht bepaalde categorieën van bestuursbesluiten waarvoor krachtens lid 4 goedkeuring vereist is, voor bepaalde of onbepaalde tijd van het desbetreffende goedkeuringsvereiste uitzonderen.-----

6. Ieder besluit tot uitbreiding of beperking van de goedkeuringsvereisten uit hoofde van het vorige lid zal onverwijld worden vastgelegd in het directiereglement.-----

7. De directeur is gehouden tijdig alle inlichtingen en gegevens te verschaffen aan de raad van toezicht, opdat deze zijn taak behoorlijk kan vervullen.-----

VERTEGENWOORDIGING.-----

Artikel 7.-----

1. De stichting wordt vertegenwoordigd door de directeur.-----

2. De directeur kan aan personen in dienst van de stichting volledige of beperkte procuratie verlenen.-----

3. Ingeval van een tegenstrijdig belang tussen de directeur en de stichting, wijst de raad van toezicht een persoon aan die de stichting vertegenwoordigt.-----

BUREAU VAN DE STICHTING.-----

Artikel 8.-----

1. De stichting kent een bureau, met aan het hoofd daarvan de directeur.-----
2. Personen kunnen voorover geen andersluidend besluit door de raad van toezicht wordt genomen niet anders dan op basis van detachering op het bureau werkzaam zijn. Indien de raad van toezicht besluit dat de stichting zelf personeel in dienst kan nemen geschiedt de benoeming, schorsing en ontslag daarvan door de directeur in overleg met de raad van toezicht. De directeur stelt het salaris en de arbeidsvoorwaarden voor het personeel vast.-----
3. De directeur regelt zelfstandig de werkwijze van het bureau.-----

RAAD VAN TOEZICHT.-----Artikel 9.-----

1. De stichting kent een raad van toezicht, bestaande uit een door hemzelf te bepalen aantal leden.-----
2. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door de raad van toezicht zelve. Bij benoeming dient er naar te worden gestreefd dat de raad van toezicht bestaat uit personen die op grond van hun (publieke) functie, persoonlijke bekwaamheid en maatschappelijke ervaring geacht kunnen worden de in lid 5 bedoelde taken van de raad te kunnen uitvoeren.-----
3. De leden van de raad van toezicht worden benoemd voor een zittingsperiode die in het benoemingsbesluit wordt vastgesteld.-----
4. Leden van de raad van toezicht kunnen door de raad van toezicht zelve worden geschorst of ontslagen, krachtens een daar toe strekkend besluit genomen met algemene stemmen behoudens de stem van het lid van de raad van toezicht wiens ontslag het betreft.-----
5. De raad van toezicht heeft tot taak de uitoefening van alle hem in de statuten toegekende bevoegdheden; hij adviseert en stimuleert voorts de directeur, desgevraagd of uit eigen beweging, en houdt toezicht op het beleid en het functioneren van de directeur.-----

VERGADERINGEN VAN DE RAAD VAN TOEZICHT.-----Artikel 10.-----

1. De raad van toezicht vergadert zo dikwijls de voorzitter of twee leden of de directeur dit wenselijk acht(en), doch tenminste vier maal per jaar, met dien verstande dat telkenjare voor één juli de jaarvergadering moet worden gehouden waarin de jaarrekening betreffende het verstreken boekjaar wordt behandeld.-----
2. De oproeping tot de vergadering geschiedt schriftelijk. De termijn van oproeping bedraagt tenminste zeven dagen, de dag van de oproeping en de dag van de vergadering niet meegerekend.-----
- Bij de oproeping worden de te behandelen onderwerpen vermeld.-----
3. De vergaderingen worden gepresideerd door de voorzitter, met dien verstande dat ingeval

van ook zijn ontstentenis of afwezigheid de vergadering zelf in haar leiding voorziet. -----

4. Elk lid van de raad van toezicht heeft één stem. -----

5. Alle besluiten worden, voorzover in de statuten niet anders is bepaald, genomen met gewone meerderheid der uitgebrachte stemmen. -----

6. Over zaken wordt mondeling gestemd, over personen schriftelijk.-----

Of een stemming personen of zaken betreft wordt uitgemaakt door de voorzitter der vergadering.-----

7. Bij staking van stemmen over zaken is het voorstel verworpen.-----

8. Bij staking van stemmen over personen beslist het lot. -----

9. Blanco stemmen en ongeldige stemmen, ter beoordeling van de voorzitter der desbetreffende vergadering, worden geacht niet te zijn uitgebracht. -----

10. Besluitvorming door de raad van toezicht kan ook op andere wijze geschieden dan door het houden van een vergadering, met dien verstande dat geen besluit zal worden geacht te zijn genomen indien niet alle leden van de raad van toezicht zich schriftelijk voor het voorstel hebben uitgesproken.-----

Zodanige besluiten worden aan de notulen toegevoegd.-----

11. De directeur woont de vergaderingen van de raad van toezicht bij en heeft daarin een adviserende stem. De raad van toezicht kan met betrekking tot een vergadering besluiten dat de directeur die vergadering niet zal bijwonen.-----

MIDDELEN. -----

Artikel 12. -----

De middelen der stichting bestaan uit:-----

a. bijdragen der deelnemers, waarvan de grootte en de omslag over de deelnemers door het bestuur.-----

b. vergoedingen voor bewezen diensten en verrichte werkzaamheden;-----

c. inkomsten uit fondsenwerving;-----

d. subsidies;-----

e. schenkingen;-----

f. erfstellingen en legaten;-----

g. overige middelen.-----

BOEKJAAR EN BEHEER DER MIDDELEN. -----

Artikel 13. -----

1. De directeur is verplicht van de vermogenstoestand der stichting en van alles betreffende haar werkzaamheden, naar de eisen die voortvloeien uit deze werkzaamheden, op zodanige wijze een administratie te voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere

gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde de rechten en verplichtingen van de stichting kunnen worden gekend.

2. Het boekjaar der stichting loopt van één januari tot en met één en dertig december.

3. De directeur stelt telkenjare voor één juni de jaarrekening, met toelichting, betreffende het verstreken boekjaar op, alsmede het jaarverslag.

4. In de jaarlijks voor één juli te houden vergadering van de raad van toezicht wordt de door de directeur opgemaakte en ondertekende jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd.

5. Goedkeuring zonder voorbehoud der jaarrekening door de raad van toezicht betekent dat de jaarrekening is vastgesteld.

Goedkeuring van de jaarrekening strekt aan de directeur tot décharge voor het behoorlijk nakomen van de verplichtingen tegenover de stichting over het verstreken boekjaar, voorzover van een en ander uit de jaarrekening blijkt.

De jaarrekening wordt ten bewijze van haar vaststelling en goedkeuring getekend door de directeur en door de voorzitter van de raad van toezicht.

REGLEMENT(EN).

Artikel 14.

1. De directeur stelt ter nadere uitwerking van de statuten de daarin voorgeschreven reglementen vast en kan ook verder in een huishoudelijk reglement regels stellen die naar haar oordeel van betekenis zijn voor het functioneren van de stichting en haar organen.

2. Elk reglement behoeft de goedkeuring van de raad van toezicht.

STATUTENWIJZIGING.

Artikel 15.

In de statuten kan slechts wijziging worden aangebracht krachtens een daartoe strekkend besluit van de raad van toezicht genomen met twee/derde van de stemmen die kunnen worden uitgebracht in een vergadering waarin alle leden aanwezig zijn.

Indien niet zoveel leden van de raad van toezicht ter vergadering aanwezig zijn, dat het in de vorige zin bedoelde aantal stemmen kan worden uitgebracht, wordt een tweede vergadering gehouden binnen dertig dagen na de eerste vergadering; in deze tweede vergadering kan ongeacht het aantal aanwezigen tot ontslag van een directeur worden besloten, mits met tenminste twee/derde van het aantal geldig uitgebrachte stemmen.

ONTBINDING.

Artikel 16.

1. Voor een besluit tot ontbinding geldt al hetgeen in artikel 15 is bepaald voor een besluit tot statutenwijziging.

2. De liquidatie geschiedt door de daartoe door de raad van toezicht aangewezenen(n).

3. Een eventueel batig saldo, resterende na liquidatie, moet worden aangewend voor een doel dat zoveel mogelijk overeenstemt met het doel van de stichting.-----

Artikel 17.-----

In gevallen waarin de statuten of het (de) reglement(en) niet voorzien, beslist de raad van toezicht, gehoord de directeur."-----

De comparant is aan mij, notaris, bekend.-----

Waarvan akte is verleden te Groningen op de datum in het hoofd dezer akte vermeld.-----

Na zakelijke opgave van de inhoud van de akte en een toelichting daarop aan de comparant, heeft deze verklaard tijdig vóór het verlijden van de inhoud van de akte te hebben kennis genomen en op volledige voorlezing van de akte geen prijs te stellen.-----

Vervolgens is deze akte, na beperkte voorlezing, door de comparant en mij, notaris, ondertekend.-----

DIRECTIEREGLEMENT

Directiereglement als bedoeld in artikel 6 lid 1 van de statuten van Stichting Energy Valley, gevestigd te Groningen, zoals vastgesteld door de raad van toezicht bij besluit gedateerd 30 november 2005.

Algemeen.

Artikel 1.

1. Het directiereglement heeft ten doel het vastleggen van de taken en bevoegdheden van de directeur en het toezicht op deze taken door de raad van toezicht.
2. Dit directiereglement is een reglement dat moet worden beschouwd als een nadere uitwerking van de statuten der stichting.
3. Het directiereglement blijft van kracht tot het moment dat de raad van toezicht het reglement intrekt of wijzigt.

Organisatie en bevoegdheid van de directeur.

Artikel 2.

1. De statutaire directie bestaat uit één directeur.
2. De directeur bestuurt de stichting. Hij is als zodanig verantwoordelijk voor de algehele gang van zaken binnen de stichting. De directeur houdt zich bij de uitoefening van zijn taak aan het onderhavige directiereglement.
3. De directeur geeft leiding aan de gehele organisatie.
4. Aan de directeur komt volledige vertegenwoordigingsbevoegdheid toe. De directeur is overeenkomstig de statuten bevoegd tot het sluiten van overeenkomsten tot het kopen, vervreemden of bezwaren van registergoederen en tot het sluiten van overeenkomsten waarbij de stichting zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor de schuld van een ander verbindt (overeenkomsten als bedoeld in artikel 2:291 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek).
5. De directeur behoeft (intern) de goedkeuring van de raad van toezicht voor de in artikel 6 leden 2,3 en 4 van de statuten genoemde besluiten.
6. In artikel 6 lid 4 sub h is bepaald dat de directeur tevens goedkeuring van de raad van toezicht dient te verkrijgen voor het verrichten van handelingen die de som of de waarde van een in het directiereglement vastgelegd bedrag te boven gaan. Het in dit artikellid bedoelde bedrag is bepaald op € 100.000,00 (zegge: Eenhonderdduizend euro). Indien wordt geparticipeerd in handelingen die de som of waarde van dit bedrag overstijgen dan dient de directeur, ongeacht het deel voor rekening en / of risico van de stichting Energy Valley, dit te melden bij de financiële controlegroep van de raad van toezicht. Indien handelingen worden verricht die de som of waarde van dit bedrag voor rekening en / of risico van de stichting Energy Valley overstijgen dan dient de directeur hiervoor vooraf goedkeuring te verkrijgen van de raad van toezicht.
7. Overeenkomstig het in artikel 6 lid 5 bepaalde worden aan de goedkeuring van de raad van toezicht onderworpen besluiten van de directeur met betrekking tot het aannemen van personeel in dienst van de stichting. Ten aanzien van detachering van personeel aan de stichting dient de directeur in overleg te treden met de voorzitter van de raad van toezicht, waarbij de directeur dient te handelen overeenkomstig de aanwijzingen van de voorzitter van de raad.

8. Ingeval ten aanzien van een rechtshandeling sprake is of zou kunnen zijn van verweving van belang of een mogelijk tegenstrijdig belang tussen de stichting en de directie zal deze rechtshandeling door de directeur pas kunnen worden aangegaan na overleg met de voorzitter van de raad van toezicht. De directeur dient vervolgens overeenkomstig de aanwijzingen van de voorzitter van de raad te handelen.

Verantwoordings- en informatieplicht aan de raad van toezicht.

Artikel 3.

1. De directeur is over het door hem gevoerde beleid rekening en verantwoording verschuldigd aan de raad van toezicht. Het afleggen van rekening en verantwoording geschiedt in beginsel in de vergaderingen van de raad van toezicht.
2. De directeur zal op eerste verzoek van de raad van toezicht alle informatie verstrekken over de gang van zaken binnen de stichting.
3. De directeur zal per een door de raad van toezicht aan te geven periode schriftelijke informatie aan de raad van toezicht verschaffen met betrekking tot:
 - a. het algemeen beleid der stichting;
 - b. ontwikkelingen die betrekking hebben op het bepaalde in artikel 6 lid 2 sub a, b en c van de statuten;
 - c. thema's die de interne gang van zaken betreffen.
4. Besluiten van de directeur die de goedkeuring behoeven van de raad van toezicht worden door de directeur schriftelijk aan de raad van toezicht voorgelegd. De raad van toezicht neemt een beslissing in de eerstvolgende vergadering. De directeur licht in deze vergadering de voorgenomen besluiten of het voorgenomen besluit zonodig nader toe. Indien het belang van de stichting zulks vereist is de raad van toezicht verplicht op eerste verzoek van de directeur op een zo kort mogelijk termijn een vergadering bijeen te roepen dan wel conform het bepaalde in artikel 10 lid 10 buiten vergadering een besluit te nemen over het voorstel van de directeur.
5. De directeur stelt overeenkomstig het in artikel 13 van de statuten bepaalde binnen 5 maanden na het afsluiten van het boekjaar een jaarrekening en een jaarverslag op. In de jaarrekeningen het jaarverslag legt de directeur rekening en verantwoording af over het door hem in het afgelopen boekjaar gevoerde beleid.
6. De directeur woont de vergaderingen van de raad van toezicht bij en heeft daarin een adviserende stem. De raad van toezicht kan met betrekking tot een vergadering besluiten dat de directeur die vergadering niet zal bijwonen. In een dergelijk geval stelt de raad van toezicht de directeur schriftelijk op de hoogte van de op die vergadering genomen besluiten.

Getekend, _____ 2006.

Dhr. J.G.M. Alders

Voorzitter raad van toezicht.

13694 ²lage 0

3370



Bijlage D

Dossiernummer: 02083245 Blad 00001

Uittreksel uit het handelsregister van de Kamers van Koophandel
Deze inschrijving valt onder het beheer van de Kamer van Koophandel voor
Noord-Nederland

Rechtspersoon:

Rechtsvorm : Stichting
Statutaire naam : Stichting Energy Valley
Statutaire zetel : Groningen
Adres : Laan Corpus den Hoorn 300, 9728JT Groningen ...
Correspondentieadres : Postbus 11073, 9700CB Groningen
Telefoonnummer : 050-7890010
Faxnummer : 050-7890019
E-mailadres : info@energyvalley.nl
Eerste inschrijving in het
handelsregister : 13-02-2004
Akte van oprichting : 10-02-2004

Bestuurder(s) :

Inhoud bevoegdheid : De stichting wordt vertegenwoordigd door de ...
directeur

Naam : van Werven, Gerrit
Geboortedatum en -plaats : 29-12-1954, Kampen
Adres : Regentessestraat 21, 9717ME Groningen
Infunctietreding : 01-01-2006
Titel : Directeur
Bevoegdheid : Alleen/zelfstandig bevoegd

Commissaris (sen) :

Naam : Krozer, Yoram
Geboortedatum en -plaats : [redacted] 5.1.2e
Adres : [redacted]
Infunctietreding : 10-02-2004
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : van Rij, Pieter Willem
Geboortedatum en -plaats : [redacted] 5.1.2e
Adres : [redacted] 5.1.2e
Infunctietreding : 10-02-2004
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Kuipers, Simon Klaas

05-05-2008 Blad 00002 volgt.



Dossiernummer: 02083245

Blad 00002

Geboortedatum en -plaats : ██████████ 5.1.2e
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 30-11-2005
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Kramer, Marcellus Petrus
Geboortedatum en -plaats : ██████████ 5.1.2e
Adres : ██████████
Infunctietreding : 30-11-2005
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Boot, Pieter Aeilco
Geboortedatum en -plaats : ██████████
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 30-11-2005
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Branbergen, Teun
Geboortedatum en -plaats : ██████████
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 30-11-2005
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Hoff, Antonius Bernardus Maria
Geboortedatum en -plaats : ██████████
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 11-01-2007
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Venhuizen, Petrus Renzo Roelf
Geboortedatum en -plaats : ██████████
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 20-12-2006
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : van den Berg, Margrietus Johannes
Geboortedatum en -plaats : ██████████
Adres : ██████████ 5.1.2e
Infunctietreding : 01-09-2007
Titel : Lid raad van toezicht

Naam : Jansen, Sijmon
Geboortedatum en -plaats : ██████████ 5.1.2e

05-05-2008

Blad 00003 volgt.



Dossiernummer: 02083245 Blad 00003

Adres	:	5.1.2e
Infunctietreding	:	31-03-2007
Titel	:	Lid raad van toezicht

Alleen rechtsgeldig indien voorzien van een elektronische handtekening.
Afdrukt is het uittreksel niet rechtsgeldig.

elektronisch vervaardigd, 05-05-2008
Uittreksel is vervaardigd om 09.09 uur

Voor uittreksel

5.1.2e

Op deze pagina treft u de digitale handtekening van een daartoe bevoegde functionaris van de kamer van koophandel aan. Om vast te stellen of het een rechtsgeldig document is, moet u de handtekening verifiëren. Voor verificatie is het noodzakelijk dat u beschikt over de verificatietool van de kamer van koophandel.

Let op: voor een correcte verificatie van de handtekening is het noodzakelijk dat u het tabblad "ondertekeningen" bekijkt! (Voor Acrobat Reader 6.0 of hoger is dit niet vereist.)

Indien u beschikt over Acrobat Reader 5.1* (of hoger) dient u onderstaande insteekmodule te installeren.
Insteekmodule voor Acrobat Reader 5.1

Indien u niet over de reader, maar over het volledige Acrobat-product (of approval) beschikt, dient u onderstaande insteekmodule te installeren.
Insteekmodule voor Acrobat 5.x

*Eerdere versies van de Acrobat Reader worden niet ondersteund, via de internetsite van Adobe kunt u uw versie gratis upgraden.
Upgrade Acrobat Reader

Indien u meer informatie wenst over onze CSP dienstverlening dan kunt u onze website raadplegen.
www.kvk.nl/eqd

Elektronisch gewaarmerkt uittreksel uit het Handelsregister
Vereniging van Kamers van Koophandel en Fabrieken in Nederland
Woerden, NL

Elektronisch ondertekend door: [REDACTED] 5.12e
Elektronisch ondertekend op.: 05/05/2008

Dit uittreksel is aangevraagd op www.kvk.nl
20080505090930180000

VVK en/of kamers van koophandel geven slechts waarborg of garantie met betrekking tot de juiste en/of volledige weergave van de informatie uit het Handelsregister in dit bericht indien het voorzien is van een verifieerbare elektronische handtekening en voorzover dergelijke waarborgen zijn opgenomen in de Algemene Voorwaarden Online Informatieverstrekking KvK en/of Vertrouwende Partij Overeenkomst.

Björk E

13694

3370

Friesland Bank

Bank voor de Friesland regio
Handel en zakelijke rekening voor de Friesland regio



Kantoor CORPORATE CLIENTS
Adres BEURSPLEIN 1
8911 BE LEEUWARDEN
Telefoon 058-2994499
Internet www.frieslandbank.nl

Snel en adequaat antwoord op uw vragen:
bel dan ons Service Center: 058-2995599.

Rekeningafschrift in EURO

Rekeningnummer 29.93.56.973
Afschriftnummer 185 001
Soort rekening HANDELSREKENING

STICHTING ENERGY VALLEY
POSTBUS 11073
9700 CB GRONINGEN

ONTVANGEN 03 JAN. 2008

Totaal afgeboekt	0,00	Datum vorig afschrift	27-12-2007	Datum nieuw afschrift	28-12-2007
Totaal bijgeboekt	[REDACTED]	Vorig saldo		Nieuw saldo	
		Credit	202.161,07	Credit	202.221,07
Boekings datum	Omschrijving	Valuta datum	Algeboekt/debet	Bijgeboekt/credit	
28-12	[REDACTED]	29-12		[REDACTED]	

Gegevens voor uw buitenlands betalingsverkeer:
Uw IBAN(International Bank Account Number) is: NL41FRBK0299356973
De BIC(Bank Identification Code) van de Friesland Bank is: FRBKNL2L

Wij verzoeken U vriendelijk de boekingen te controleren en ons van een eventueel verschil in kennis te stellen.

185001

13694

Bijlage F

3370

Bijlage F

Eindrapportage

Mid-term Evaluatie Energy Valley

Rapport in opdracht van stichting Energy Valley

5.1.2e

14 JANUARI 2008

CAB
Martinikerhof 30
9712 JH Groningen
050 - 3115113
cab@cabgroningen.nl
www.cabgroningen.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding Interim Evaluatie	4
1.2 Opzet Interim Evaluatie	4
1.3 Beschrijving Energy Valley	5
1.4 De levenscyclus van Energy Valley	7
2. Schets bedrijvigheid energiesector	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Uitwerking vraagstelling	9
2.2.1 Definitie energiesector, werkgelegenheid en Energy Valley	9
2.3 Resultaten	10
2.3.1 Analyse werkgelegenheid en aantal vestigingen Energiesector in de regio Energy Valley	10
2.3.2 Dynamiek in de energiecluster	13
2.4 Kenniscluster in Energy Valley	14
2.5 Conclusies sectorschets	15
3. Database Analyse	17
4.1 Inleiding	17
3.2 Uitwerking vraagstelling	17
3.2.1 Onderzoeksgegevens	18
3.2.2 Beperkingen	18
3.2.3 Documentanalyse, Verwachtingskader	19
3.2.4 Zelfduiding	19
3.2.5 Studies	20
3.2.6 Energy Valley werkplan 2006	21
3.2.7 Duiding betrokkenheid Energy Valley bij projecten	22
3.3 Resultaten	22
3.3.1 Directe en indirecte betrokkenheid	23
3.3.2 Duiding activiteiten Energy Valley	24
3.3.3 Wat opvalt	25
3.4 Analyse Investing en subsidievolume database	26
3.5 Financieel: hefboom effect, verwachte werkgelegenheid	27
3.6 Conclusies Database Analyse	29
3.6.1 De pijlers, output	30
3.6.2 Overig	31
4. Kwalitatieve analyse Energy Valley	32
4.1 Inleiding	32

4.2	Relevante observaties kwalitatieve analyse Energy Valley.....	32
4.2.1	Rollen en effect	32
4.2.2	Uitbreiding	34
4.2.3	Focus en oriëntatie.....	34
4.2.4	Perspectieven op Energy Valley	35
4.2.5	Rollen en netwerksturing	36
4.2.6	Netwerken en Energy Valley.....	39
4.2.7	Competitive advantage.....	41
5.	Conclusie	44
5.1	Inleiding	44
5.2	Verwachtingskader	44
5.3	Relevante observaties deelrapportages	45
5.3	Slotsom.....	46
5.3.1	Branding.....	47
5.3.2	Projecten	47
5.3.3	Energietransitie en duurzaamheid	47
5.3.4	Kennis en Innovatie	48
5.3.5	Conventionele bedrijvigheid	48
5.3.6	Focus	49
5.3.7	Regionaal voordeel.....	49
5.3.8	Aanbevelingen.....	51
6	Bijlagen	53
	Bijlage 1. Partijen Energy Valley Platform.....	53
	Bijlage 2. Bedrijvenlijst werkgelegenheidsanalyse	55
	Bijlage 3. Methodologische verantwoording werkgelegenheidsanalyse	63
	Bijlage 4. Projectinventarisatie KNN milieu.....	65
	Bijlage 5. Subsidieregelingen in subsidie- en investeringdatabase	66
	Bijlage 6. Projecten waarbij Energy Valley direct is betrokken	67

1. Inleiding

Dit rapport bevat het eindverslag interim evaluatie stichting Energy Valley, uitgevoerd door het CAB in opdracht van de stichting Energy Valley. Het rapport is opgebouwd uit de bevindingen van drie deelrapporten:

1. Beschrijving dynamiek in de bedrijvigheid in de energiecluster. Gebruikmakend van een tweetal metingen van de werkgelegenheid in de energiecluster bracht het CAB deze dynamiek in kaart. Door een relatie te leggen in het evaluatieonderzoek tussen economische dynamiek en de bedrijven die participeren in projecten waar ook de stichting Energy Valley bij betrokken is kan worden beredeneerd wat de rol van de stichting is en is geweest in de totstandkoming van deze economische dynamiek evenals eventueel hieruit voortvloeiende werkgelegenheidsontwikkelingen. Deze verhandeling resulteerde in het deelrapport 'Werkgelegenheid- en bedrijvigheidsanalyse Energy Valley'.
2. Analyse van een tweetal databases dat inzicht biedt in de concrete output van de stichting Energy Valley en in de financiële volumes die gemoeid zijn met Energy Valley projecten. Er is ook bekeken in hoeverre er ook nationale en internationale effecten zichtbaar zijn. Dit resulteerde in het deelrapport 'Database analyse Energy Valley'.
3. Analyse van de rol die de stichting speelt. Voor een belangrijk deel bestaan de activiteiten van de stichting uit coördinatie en branding. Deze activiteiten zijn achteraf moeilijk te traceren. Het effect ervan is meestal nog moeilijker vast te stellen. Het CAB nam interviews af met een aantal organisaties waar de stichting contact mee heeft gehad. Dit resulteerde in deelrapport 'Kwalitatieve analyse Energy Valley'.

Elk deelrapport kent zijn eigen tussenconclusie. De eerste twee deelrapporten hebben een sterk analytisch karakter. Het laatste deelrapport combineert inzichten verkregen uit de twee analyses met een kwalitatieve analyse, gebaseerd op interviews met een aantal betrokken partijen.

De stichting Energy Valley bestaat sinds 2003 en is voortgekomen uit een studie in opdracht van de gemeente Groningen, tegen de achtergrond van de splitsing van N.V. Nederlandse Gasunie. De stichting is in het leven geroepen om namens de verschillende betrokken private en publieke partijen concrete invulling te geven aan de Energy Valley gedachte. De operationeel werkzaamheden van de stichting zijn ondergebracht bij het coördinatiebureau dat momenteel bestaat uit 10 personen. Het coördinatiebureau is samen met de betrokken provincies, bedrijfspartijen en kennisinstellingen verantwoordelijk voor uitbouw van de energiecluster in het noorden van Nederland.

De stichting is er zeer goed in geslaagd de regio te 'branden' wat onder andere heeft geresulteerd in het feit dat energie een speerpunt van het regionale economische beleid is geworden (Pieken in de Delta), de Energy Valley regio nadrukkelijk onderdeel uitmaakt van het energietransitiebeleid, Energy Valley als praktijkvoorbeeld voor moderne publiekprivate samenwerking wordt beschouwd en de recente ondertekening van het energieqakkoord tussen de Energy Valley provincies en het Rijk.

In haar korte bestaansgeschiedenis heeft de stichting zeer veel activiteiten ontplooid en een groot aantal projecten begeleid. De stichting initieert, faciliteert en begeleidt deze projecten vanuit verschillende functionele rolpatronen. Hierin blijkt de stichting bijzonder effectief te zijn, wat onder andere blijkt uit de zeer grote subsidie- en investeringsvolumes die gemoeid zijn met deze projecten. Deze effectiviteit blijkt vooral groot als deze volumes worden afgezet tegen het totale subsidiebedrag dat de stichting Energy Valley ontving. De daadwerkelijke uitrol en implementatie van veel projecten moet in de komende fase van de grond komen.

Bezien vanuit een ontwikkelingsperspectief bevindt de stichting Energy Valley zich in de overgang van een pioniersfase naar een consolidatiefase. Deze pioniersfase komt naar voren in het brede karakter van projecten in de portfolio en de operationele oriëntatie van de stichting.

Het rapport sluit af met een zestal aanbevelingen met betrekking tot voor Energy Valley relevante thema's en geconstateerde problematiek.

1.1 Aanleiding Interim Evaluatie

De stichting Energy Valley werd in april 2003 opgericht als een publiek-privaat samenwerkingsverband van de Nederlandse Gasunie, de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, de gemeenten Groningen, Assen, Emmen, Leeuwarden, de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM), de Rijksuniversiteit Groningen en de Nederlandse Aardolie Maatschappij.

Energy Valley is een publiek-privaat samenwerkingsverband dat als missie heeft de energieactiviteiten in Noord-Nederland uit te laten groeien tot een cluster van nationale en internationale betekenis. Doel is de economie en werkgelegenheid van Noord-Nederland te versterken door de energieactiviteiten optimaal te benutten. Energy Valley is gefundeerd op drie pijlers:

1. Energietransitie.
2. Kennis & innovatie.
3. Conventionele energieactiviteiten.

De stichting Energy Valley is opgericht om overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven te begeleiden bij het vormgeven en invullen van de strategische koers, zo wordt de samenhang en afstemming tussen verschillende initiatieven en projecten gegarandeerd.

De stichting Energy Valley bevindt zich inmiddels halverwege haar tweede subsidiefase, waarmee het tijd is te evalueren in hoeverre de stichting haar doeleinden heeft gehaald, maar ook hoe zij werkzaam is, hoe zij van buitenaf gepercipieerd wordt en waar vooral haar meerwaarde kan worden gevonden.

1.2 Opzet Interim Evaluatie

De stichting Energy Valley heeft het CAB gevraagd een interim evaluatie uit te voeren naar de activiteiten. Door de veelheid en diversiteit van de projecten is er nog onvoldoende systematisch inzicht in de effecten, de schaal en de inhoud van de activiteiten die worden ontplooid. Daarnaast wil men zicht krijgen op de rol en positie die de stichting speelt.

Deze interim evaluatie omvat de volgende uitgangspunten:

1. Analyse van de ontwikkeling in het aantal vestigingen en werkgelegenheid in de energiecluster van 2003 tot 2007.
2. Analyse van de projecten die door de stichting Energy Valley zijn geïnitieerd. Daarbij gaat het voornamelijk om de uitstraling naar bedrijven en organisaties in Noord-Nederland en Nederland. Zowel de lopende projecten als de projecten die in de pijplijn zitten.
3. Kwalitatieve analyse en evaluatie van de stichting Energy Valley.
4. een zestal aanbevelingen voor de verdere ontplooiing van de stichting Energy Valley en het Energy Valley initiatief.

1.3 Beschrijving Energy Valley

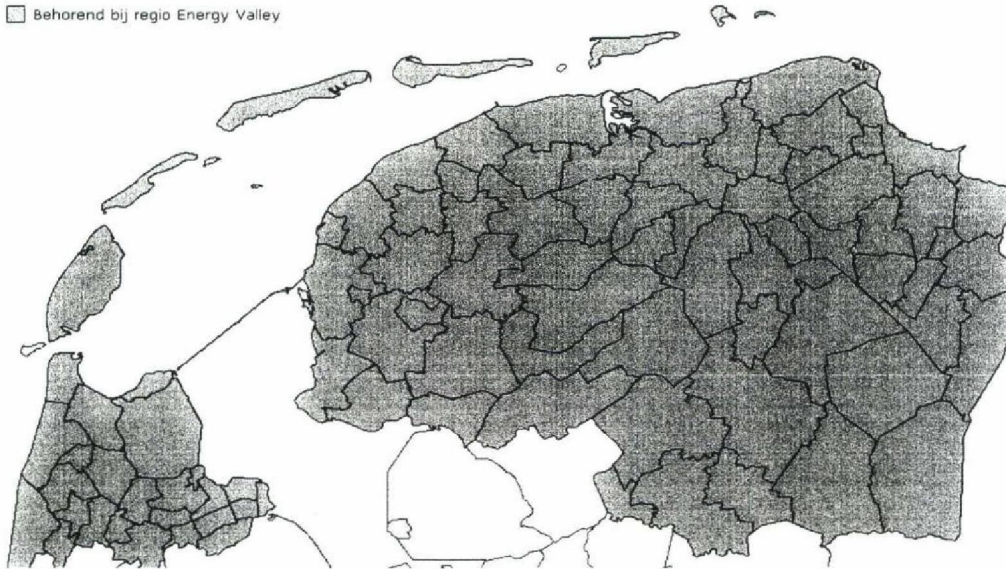
Het project Energy Valley kan conceptueel worden opgedeeld in drie domeinen:

1. De regio Energy Valley.
2. De stichting Energy Valley.
3. Het coördinatiebureau Energy Valley.

De regio Energy Valley besloeg initieel de drie noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe. In 2006 is de Kop van Noord Holland hier bij aangesloten.

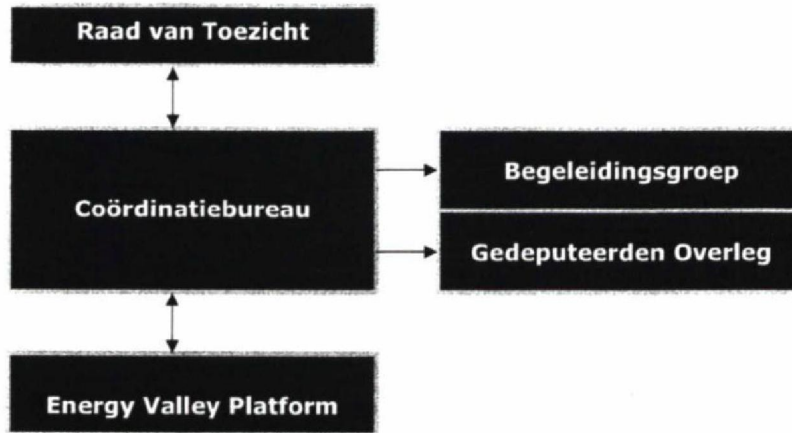
Kaart 1.1. De regio Energy Valley.

Behorend bij regio Energy Valley



De stichting Energy Valley is de organisatorische entiteit om de verdere uitbouw van de energiecluster in het noorden van Nederland te ondersteunen. De stichting is als volgt opgebouwd:

Schema 1.1. Organisatiestructuur Stichting Energy Valley.



- De Raad van Toezicht komt minimaal 4 maal per jaar bijeen onder leiding van de Commissaris van de Koningin van de provincie Groningen en bestaat uit vertegenwoordigers van uit de politiek, de kenniswereld en het bedrijfsleven.
- De begeleidingsgroep komt maandelijks bijeen en bestaat uit vertegenwoordigers van de Energy Valley provincies, de gemeente Groningen, het ministerie van EZ Noord en de NOM. Bovendien schuiven vertegenwoordigers van een aantal grote markt- en kennispartijen aan.
- Het gedeputeerden overleg vindt tweemaal per jaar plaats. Hierin nemen de gedeputeerden van de Energy Valley provincies zitting.
- Het Energy Valley platform komt 8 tot 12 maal per jaar bijeen en doet aan gezamenlijke marketing. Hierin heeft een groot aantal energiegerelateerde bedrijven uit de regio zitting (zie bijlage).

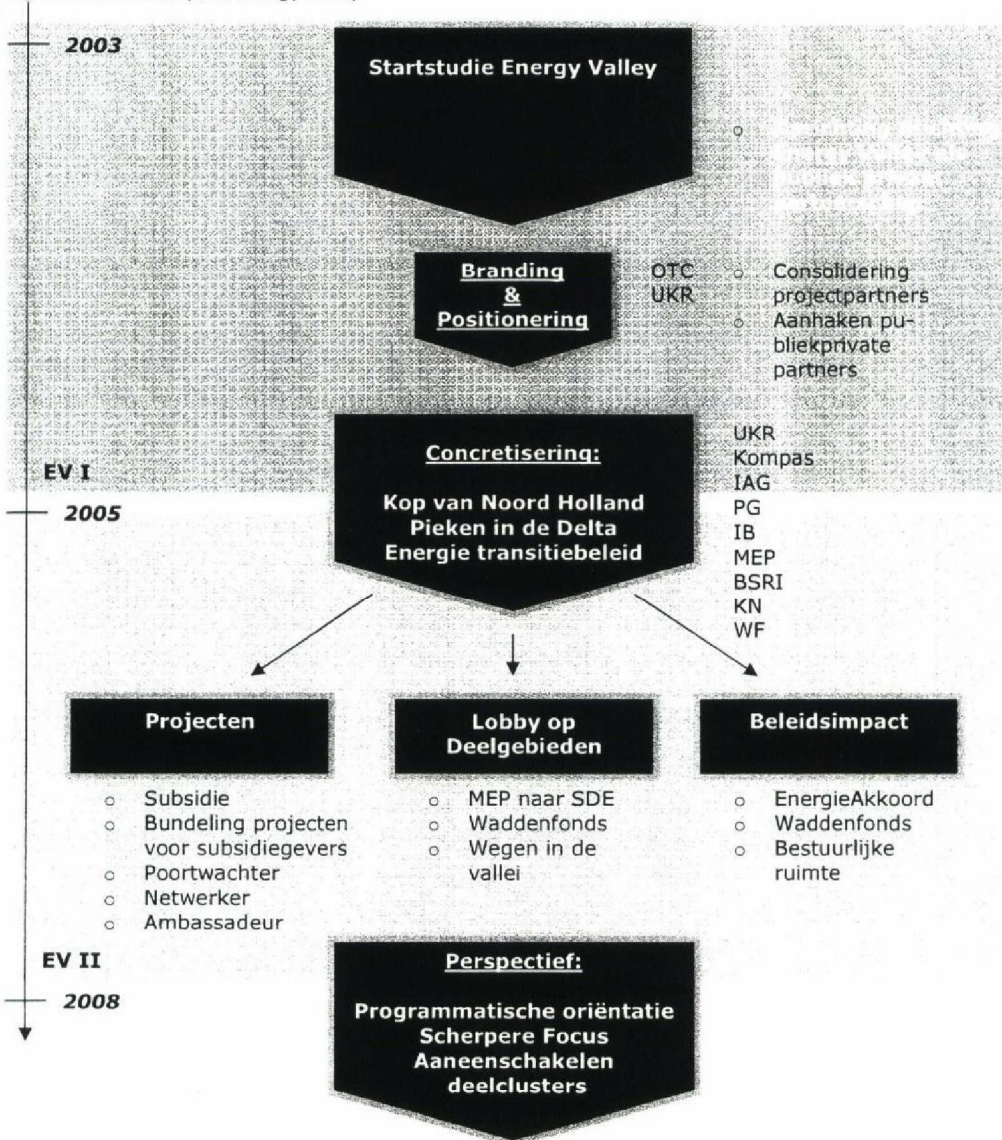
Verder is de stichting Energy Valley voorzitter van:

- Het Energiekompas, een overleg over duurzaamheid waarin vertegenwoordigers van de noordelijke provincies, milieufederaties en kennisinstellingen zitting nemen.
- Powerconcern, een overleg waarin circa 40 vertegenwoordigers uit energiegerelateerde organisaties op persoonlijke titel diverse energiethema's bespreken.

1.4 De levenscyclus van Energy Valley

Het Energy Valley initiatief loopt sinds 2003. De stichting Energy Valley profiteerde op het moment van oprichting en gedurende de levensloop van gunstige omstandigheden en van doeltreffend handelen. We kunnen de levenscyclus van de stichting opdelen in een aantal fasen dat is doorlopen, deze zijn in de volgende figuur weergegeven:

Figuur 1.1. Levenscyclus Energy Valley



De oorsprong van Energy Valley ligt in een startstudie¹ die in opdracht van de gemeente Groningen is uitgevoerd. Op de achtergrond voltrok zich destijds de discussie en besluitvorming rondom de opsplitsing van N.V. Nederlandse Gasunie, die mogelijk zou leiden tot een verhuizing van het hoofdkantoor.

Hierop volgde een periode waarin Energy Valley zichzelf zeer effectief op de bestuurlijke kaart zette. Middels een aantal cruciale contactmomenten en een zeer hoge bijdrage van het aantal haalbaarheidsstudies dat in het kader van de regeling Ondersteuning Transitie Coalitie (OTC) in het Noorden werd verricht heeft Energy Valley zich nationaal op de politieke kaart weten te zetten. Momenteel geldt Energy Valley als de meest succesvolle en kansrijke ontwikkelingsthema van Noord-Nederland.

De stichting Energy Valley slaagde er in de projectpartners die deelnamen aan de OTC studies aan zich te binden waardoor het netwerk van betrokken partijen snel groeide. Een groot aantal implementatieprojecten is geïnitieerd in de Unieke Kansen Regeling (UKR) als direct voortvloeisel van de onder de OTC regeling ondernomen studies. Het coördinatiebureau haalde de expertise in huis om projectideeën en initiatieven te lanceren. Bovendien werden middels actieve werving en passieve aanloop projecten binnengehaald. De nieuw opgerichte kennisinstituten Energy Delta Research Centre (EDReC) en Energy Delta Institute werden aan Energy Valley verbonden en in het Meerwold gebouw is een 'Energy Business Centre' gerealiseerd.

Hiermee is Energy Valley de afgelopen periode nadrukkelijk geconcretiseerd en zijn de fundamenten neergelegd om ook in de periode na medio 2008 de energiecluster verder uit te bouwen.

¹ Energy Valley, *mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland*. Van Werven, 2003.

2. Schets bedrijvigheid energiesector

2.1 Inleiding

Voor het eerste deelrapport van de interim evaluatie Energy Valley werd een onderzoek verricht naar de mate van dynamiek in de energiecluster in Noord-Nederland. Tweemaal eerder verrichtte het CAB een dergelijke 'sectorschets', in 2002 en 2004.

De bevindingen van het 2004 rapport worden in dit hoofdstuk vergeleken met nieuw verzamelde gegevens voor 2006. Hieruit blijkt dat de energiecluster in absolute termen over een periode van 3 jaar weinig extra werkgelegenheid en bedrijvigheid vertoont. De onderzoeksopzet liet echter weinig ruimte om een bredere verkenning van de energiecluster op te stellen.

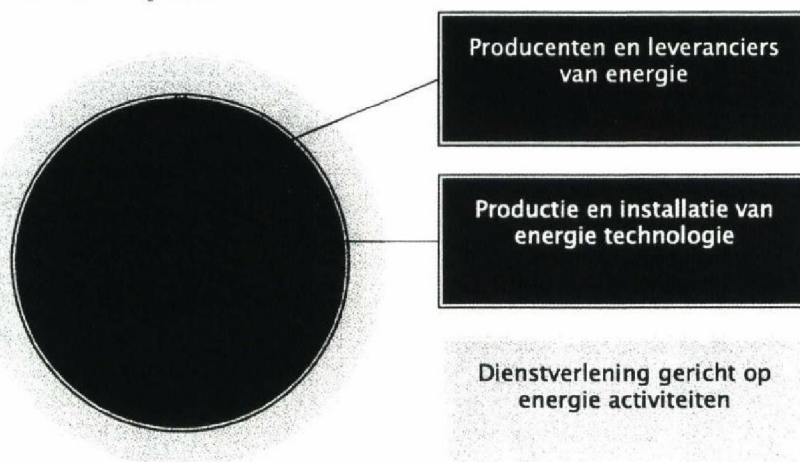
De nieuw verzamelde gegevens worden gebruikt om een gedetailleerd overzicht te geven in welke subsectoren en in welke deelgebieden bedrijvigheid en werkgelegenheid zich bevindt. Deze basis dient om na te gaan of de aansluiting van het deelgebied Kop van Noord Holland aan de Energy Valley regio een logische keuze is geweest, waar deze toevoegingen doet en waar deze aansluit op de bestaande bedrijvigheid in de regio.

2.2 Uitwerking vraagstelling

2.2.1 Definitie energiesector, werkgelegenheid en Energy Valley

Voor de sectorschets in dit onderzoek wordt een brede definitie van de energiesector gehanteerd. Hierbij wordt naast de klassieke upstream, midstream en downstream benadering van de energiesector ook gekeken naar bedrijven die technologie ontwikkelen en/of leveren, die wordt toegepast in bij de productie en levering van energie. Verder wordt bedrijvigheid op het gebied van dienstverlening binnen en aan de sector ook tot de energiesector gerekend. Het volgende schema geeft grafisch de in de sectorschets gehanteerde definitie van de energiesector met haar kernclusters en randgebieden weer:

Schema 2.1 - definitie Energiesector



Energy Valley omvatte in de eerste projectfase de drie noordelijke provincies, Groningen, Friesland en Drenthe. Hier is de kop van Noord-Holland in 2006 bij getreden.

Voor het onderzoek betekent dit dat een analyse van de dynamiek in de energiecluster beperkt is tot de drie noordelijke provincies. Het meenemen van informatie over de bedrijvigheid en werkgelegenheid in de Kop van Noord-Holland geeft inzicht in hoeverre de keuze van toetreding van de Kop van Noord-Holland 'logisch' en intern consistent is met de doelstelling die de Energy Valley zichzelf heeft gesteld.

2.3 Resultaten

2.3.1 Analyse werkgelegenheid en aantal vestigingen Energiesector in de regio Energy Valley

De Energy Valley regio huisvest in 2006 400 bedrijven waar 22.121 personen werkzaam zijn. De onderstaande tabel geeft een gedetailleerd overzicht van de bedrijvigheid en werkgelegenheid in verschillende subsectoren in de verschillende deelgebieden die samen de Energy Valley regio vormen.

De grootste werkgelegenheid bevond zich in de subsectoren 'vervaardiging van energietechnologie' en 'installatie en isolatie'. Deze huisvesten gezamenlijk meer dan de helft van de totale werkgelegenheid in de energiesector. De onderstaande tabel geeft een gedetailleerd overzicht van de verdeling van werkgelegenheid en bedrijvigheid over de verschillende subsectoren en deelgebieden in de regio Energy Valley.

De SBI codering die de basis vormt voor de werkgelegenheid en bedrijvigheidsanalyse dekt in mindere mate de toenemende dienstverlening in de sector, de outsourcing, en de cross-over naar andere sectoren als agrobusiness en chemie.

Tabel 2.1. Werkzame personen en aantal vestigingen energiesector regio Energy Valley

Subsector	Werkzame personen		Aantal Vestigingen		
Aardolie- en aardgas winning en dienstverlening en aardolie-verwerking	2.231	10.0%	53	13.0%	
	410	1.8%	6	1.5%	Groningen
	49	0.2%	2	0.5%	Friesland
	1.401	6.2%	20	5.0%	Drenthe
	371	1.7%	25	6.2%	Noord-Holland
Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water	3.405	15.0%	52	13.0%	
	1.767	7.9%	6	1.5%	Groningen
	1.277	5.7%	15	3.7%	Friesland
	302	1.3%	5	1.2%	Drenthe
	59	0.3%	26	6.5%	Noord-Holland
Vervaardiging van energie technologie	7.948	35.0%	135	34.0%	
	2.003	8.9%	34	8.4%	Groningen
	1.912	8.5%	42	10.4%	Friesland
	2.765	12.3%	27	6.7%	Drenthe
	1.286	5.7%	32	7.9%	Noord-Holland
Installatie en isolatie	6.069	26.0%	88	21.0%	
	1.594	7.1%	21	5.2%	Groningen
	1.613	7.2%	31	7.7%	Friesland
	1.571	7.0%	17	4.2%	Drenthe
	1.261	5.6%	19	4.7%	Noord-Holland
Handelsbemiddeling in brandstof en groothandel in brandstof en overige groothandel	735	4.0%	33	9.0%	
	211	0.9%	14	3.5%	Groningen
	127	0.6%	6	1.5%	Friesland
	338	1.5%	11	2.7%	Drenthe
	59	1.8%	2	1%	Noord-Holland
Dienstverlening gericht op energie	1.745	10.0%	39	10.0%	
	707	3.1%	13	3.2%	Groningen
	48	0.2%	7	1.7%	Friesland
	413	1.8%	8	2%	Drenthe
	577	2.6%	11	2.7%	Noord-Holland
Totaal	22.121		400		

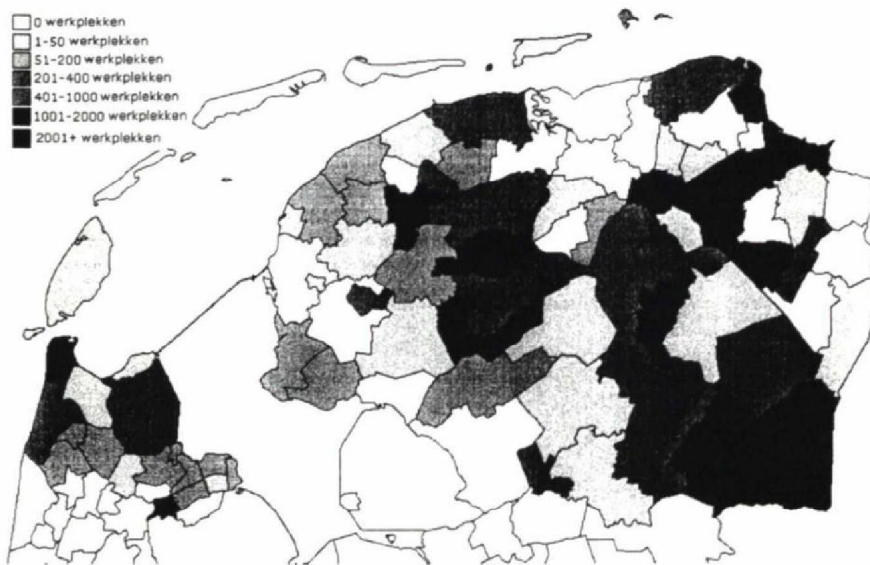
Bron: PWR Groningen, Friesland, Drenthe, Handelsregister en PWR Kop van Noord-Holland

Verstedelijkte gemeenten zoals Assen, Emmen, Den Helder, Groningen en Leeuwarden huisvesten de meeste werkgelegenheid en bedrijvigheid. In de Kop van Noord-Holland bestaat relatief veel bedrijvigheid in de subsectoren 'Aardolie en aardgas winning en dienstverlening en aardolie verwerking' en 'Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water'.

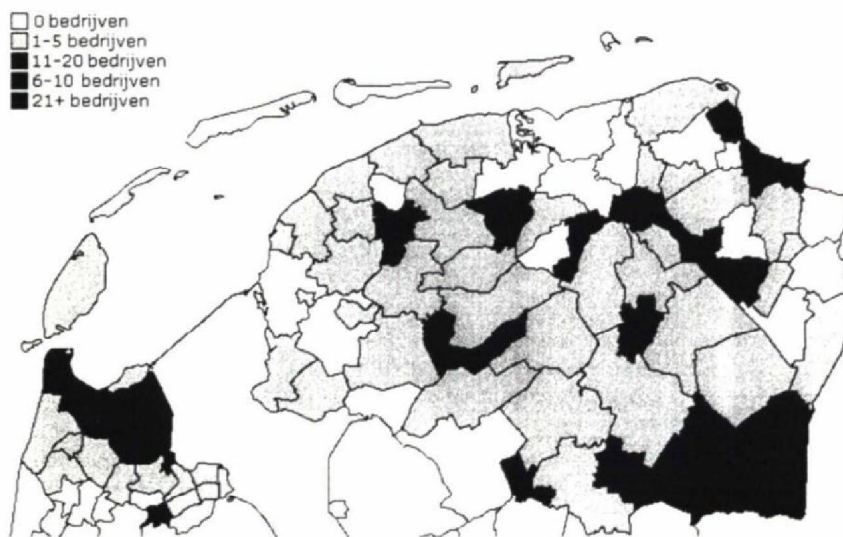
In de Kop van Noord-Holland blijken bovendien veel kantoren van grote en middelgrote spelers in de offshore industrie gehuisvest te zijn. De subsector 'productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water' huisvest weinig werkgelegenheid, gemiddeld 2 personen per bedrijf. Veel van de ondernemingen in deze subsector blijken exploitanten van windmolenparken.

Er is, met uitzondering van de subsectoren 'Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water' en 'Installatie en Isolatie' grote mate van overeenstemming van werkgelegenheidspercentages tussen de twee deelgebieden. De laatstgenoemde subsector huist in de Kop van Noord-Holland per vestiging meer werknemers dan vestigingen in dezelfde subsector in Noord-Nederland. De toetreding van de Kop van Noord-Holland levert voor de bedrijvigheid vooral een stimulans in de subsectoren 'Aardolie en aardgas winning en dienstverlening en aardolie verwerking' en 'Handelsbemiddeling in brandstof en groothandel in brandstof en overige groothandel'

Kaart 2.1. Werkgelegenheid in de energiesector per gemeente in de regio Energy Valley



Kaart 2.2. Aantal vestigingen in de energiesector per gemeente in de regio Energy Valley



2.3.2 Dynamiek in de energiecluster

We vergelijken nu de werkgelegenheidsgegevens en bedrijvigheidsgegevens van de sectorschets 2004 met de nieuwe informatie.

Tabel 2.2. Werkzame personen energiesector per subsector 2003-2006

Subsector	Werkzame personen 2003	Werkzame personen 2006
Aardolie- en aardgas winning en dienstverlening en aardolieverwerking	2.938	1.860
Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water	2.073	3.346
Vervaardiging van energie technologie	6.562	6.680
Installatie en isolatie	4.533	4.664
Handelsbemiddeling in brandstof en groothandel in brandstof en overige groothandel	896	676
Dienstverlening gericht op energie	1.042	1.168
Totaal	18.044	18.394

Bron: PWR Groningen, Friesland en Drenthe

Opmerkelijk is de daling ten opzichte van 2003 van het aantal werkzame personen in de subsector 'aardolie en aardgaswinning en dienstverlening en aardolieverwerking'. Dit verschil valt voor een deel toe te schrijven aan de sectorverschuiving als gevolg van de splitsing in 2003 van N.V. Nederlandse Gasunie in N.V. Nederlandse Gasunie en GasTerra (voorheen Gasunie Trade & Supply). Beide nieuwe bedrijven (goed voor ongeveer 750 werkzame personen) verschoven hierbij van de cluster 'Aardolie- en aardgas winning en dienstverlening en aardolieverwerking' naar 'Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water'.

Verder daalt het aantal werkzame personen bij de NAM gestaag, een verschil van ongeveer 250 werkzame personen ten opzichte van 2003. Deze daling van het aantal werkzame personen blijkt bovendien aanwezig bij bedrijven over hele linie in deze subsector.

Er is sprake van een afname in werkzame personen in de subsector 'handelsbemiddeling in brandstof en groothandel in brandstof en overige groothandel'. Deze afname is procentueel gezien klein, ten opzichte van het totale aantal werkzame personen in de sector.

In de subsector dienstverlening gericht op energie zien we een lichte stijging van het aantal werkzame personen ten opzichte van 2003. Deze stijging is grotendeels te verklaren aan de hand van de vestiging in de provincie Drenthe van een aantal grote technische consultancy spelers dat energiegerelateerde technologie vervaardigt. Deze spelers zijn: Honeywell, Emmtec Services en Getronics PinkRocade.

Tabel 2.3. Aantal vestigingen in de energiesector in Groningen, Friesland en Drenthe 2003-2006

Subsector	Aantal vestigingen 2003		Aantal vestigingen 2006	
Aardolie- en aardgas winning en dienstverlening en aardolieverwerking	29	11%	28	10%
Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water	15	5%	26	9%
Vervaardiging van energie technologie	97	35%	103	36%
Installatie en isolatie	73	27%	68	24%
Handelsbemiddeling in brandstof en groothandel in brandstof en overige groothandel	43	16%	32	11%
Dienstverlening gericht op energie	17	6%	28	10%
Totaal	274		285	

Bron: PWR Groningen, Friesland en Drenthe

Als we de ontwikkelingen in aantallen werkzame personen in de regio Energy Valley vergelijken met de ontwikkelingen van het aantal vestigingen, zien we dat een lichte groei in het aantal vestigingen in de energiesector samenvalt met een lichte groei in het aantal werkzame personen in de energiesector.

Ook hier zien we een afname van de hoeveelheid vestigingen in de energie gerelateerde handel. Het aantal bedrijven dat zich richt op dienstverlening in de energiesector is gestegen. Bij nadere beschouwing blijkt het hier voornamelijk om bedrijven te gaan in projectmanagement en consultancy.

2.4 Kenniscluster in Energy Valley

Naast de bedrijvigheid bestaat er in de Energy Valley regio een verscheidenheid aan kennis- en opleidingsinstellingen met een speciale focus op energie. Hierbij moet gedacht worden aan Universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten. Het meenemen van deze instellingen in de database zou een vertekening hebben opgeleverd omdat het moeilijk is gespecialiseerde onderzoeksscholen binnen grote kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit Groningen af te bakenen en mee te nemen. Bekende onderzoek- en scholingsinstellingen in de regio Energy Valley zijn:

Tabel 2.4. Kennisinstituten in de regio Energy Valley

Kennisinstituten in de regio Energy Valley
<p>Rijksuniversiteit Groningen (RuG)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energy Delta Research Centre (EdREC) <ul style="list-style-type: none"> ◦ Verenigt al het energie gerelateerde onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Focus ligt op energietransitie van fossiele naar duurzame brandstoffen, multidisciplinair. • Centrum voor Energie en Milieukunde (IVEM) <ul style="list-style-type: none"> ◦ Samenwerkingsverband tussen een aantal faculteiten binnen de Rijksuniversiteit Groningen, aangevuld met een aantal nationale en internationale Universiteiten. Aangestuurd vanuit faculteiten Wiskunde en Natuurkunde, Rijksuniversiteit Groningen. Doet onderzoek naar breed scala aan energie-

gerelateerde materie.

- Gas research and Sustainability Program (GrASp)
 - Op 1 januari 2007 gestart onderzoeksprogramma naar kennis en toepassingen voor duurzame energievoorzieningen. Hierin bundelen grote partijen, waaronder de RuG, ECN, TUD, Essent en Gasunie hun krachten.

Hanzehogeschool

- Energie Kenniscentrum (EKC)
 - Onderzoek- en advies centrum van de Hanze Hogeschool. Focus ligt op toegepast onderzoek met multidisciplinair karakter.

Energy Delta Institute (EDI)

- Internationale Business school voor aardolie en aardgas. Biedt ook projectmanagement solutions.

Energy Research Centre of the Netherlands (ECN)

- Grootste Beta onderzoeksinstituut op energiegebied in Nederland, 900 werknemers. Technisch energieonderzoek met een focus op duurzame energievoorziening. Ontwikkeld in opdracht van overheid en bedrijfsleven kennis en technologie.

Cartesius Instituut

- Samenwerkingsverband TUDelft, TUEindhoven en TUTwente, onderzoekt en ontwikkelt nieuwe producten en diensten. Doel is het bevorderen van de economische ontwikkeling in het noorden door middel van duurzame innovaties.

Van Hall Larenstein Leeuwarden

- Onderdeel van Wageningen UR. Praktijkgerichte HBO opleidingen met internationale oriëntatie. Vooralsnog focus op diermanagement en landbouw, voeding en gezondheid, gaat ook energieopleidingen organiseren.

Value in the Valley

- Verzorgt op MBO leerwerkplaatsen en stageplaatsen voor studenten. Zeer succesvol met meer dan 200 geplaatste studenten in 3 jaar.

2.5 Conclusies sectorschets

- Op basis van de gehanteerde indeling beslaat de energiesector in de regio Energy Valley, inclusief de Kop van Noord-Holland, 400 bedrijven waar iets meer dan 22.000 personen werkzaam zijn.
- 'Vervaardiging van energietechnologie' is de grootste subsector, bijna 8000 banen en 135 bedrijven. Veel consultancy en solutions bedrijven met een technische oriëntatie blijken dit segment te bespelen. De subsector 'Installatie- en Isolatie' is ook een grote bron van bedrijvigheid en werkgelegenheid, ruim 6000 banen en 88 bedrijven bevinden zich hier. Samen met de subsector 'Vervaardiging van energietechnologie' zijn deze twee subsectoren goed voor 63% van alle werkgelegenheid in de energiesector.
- Binnen de subsector 'Aardolie- en aardgas winning en dienstverlening en aardolieverwerking' blijkt als gevolg van *unbundling* in het kader van Europese marktliberalisering sprake van veel dynamiek. Dit vertaalt zich in een verschuiving van ruim 1000 werkzame personen tussen deze subsector en de subsector 'Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water'.

- Werkgelegenheid en bedrijvigheid vertonen in de kop van Noord-Holland min of meer overeenkomstige vormen met de drie andere provincies. Het gebied huisvest bovendien een aantal offshore organisaties en kent qua volume overeenkomstige dienstverlening- en handels subsectoren
- De energiesector wordt gekenmerkt door toenemende vermenging met andere sectoren (landbouw, chemie, grootindustrie, etc.). Daarnaast profiteren andere bedrijfstakken, ook buiten de regio, van de huidige investeringen in de energiesector (bijv. bij de aanleg gasleidingen en de bouw van (duurzame) energiecentrales). De gehanteerde afbakening op basis van SBI codes geeft derhalve een beperkt beeld van de daadwerkelijke energiegerelateerde bedrijvigheid en werkgelegenheid.

3. Analyse van Projectendatabase

4.1 Inleiding

Voor het tweede deelrapport van de interim evaluatie Energy Valley werd een analyse verricht over de projectendatabase van Energy Valley.

Het coördinatiebureau Energy Valley leverde hiervoor twee databases aan:

1. Een algemene projectendatabase die de bij het coördinatiebureau bekende en relevante projecten in de Energy Valley regio documenteert en;
2. Een subsidie- en investeringsdatabase die specifiek de projecten documenteert waarbij het coördinatiebureau Energy Valley betrokken is.

De algemene projectendatabase bevat de namen en een algemene beschrijving van 377 bekende en relevante projecten in de Energy Valley regio per medio 2007. Een beknopte analyse hiervan levert een algemeen beeld op van de hoeveelheid projecten in de regio Energy Valley. We zien dat de meerderheid van de projecten in deze database in de pijler 'Duurzaamheid en energietransitie' valt. Er kan onderscheid worden gemaakt tussen drie betrokkenheidsniveaus: 'direct', 'indirect' en 'autonoom'. Van de projecten waarbij de stichting Energy Valley direct betrokken is bevindt de meerderheid zich in een ontwikkelingsfase; idee, haalbaarheidsstudie, onderzoek & ontwikkeling en pilotproject.

De subsidie- en investeringsdatabase gebruiken we om de effecten meer inzichtelijk te maken. We zien dat het coördinatiebureau direct betrokken is bij projecten waar zeer grote subsidie- en investeringsvolumes mee gemoeid zijn. Gegeven deze volumes mogen substantiële werkgelegenheidseffecten worden verwacht. Bovendien komt de stichting hiermee ruimschoots tegemoet aan de in haar subsidieaanvragen gestelde output.

Het merendeel van deze projecten valt onder de pijler 'Duurzaamheid en energietransitie'. Toch blijken dat de pijlers 'Kennis- innovatie' en 'Uitbouw conventionele bedrijvigheid' wel degelijk aanwezig. Deze worden gevonden in de samenstelling van projectpartners bij de verschillende projecten.

3.2 Uitwerking vraagstelling

De missie van Energy Valley is het realiseren van een energiecluster van internationale betekenis. De mid-term evaluatie heeft tot doel de stichting een beeld van de huidige stand van zaken te leveren. Een analyse van de projectinventarisatie van de kan een aantal lastige vragen beantwoorden. Hoofdvraag is welke rol de stichting vervult, welke positie zij inneemt ten opzichte van haar projectpartners of zelfs hoe we de organisatie kunnen duiden. Ook moet de database analyse inzicht genereren in de huidige staat van activiteiten en eventuele effecten hiervan op de doelstellingen van de stichting Energy Valley; hoe staat het met de projecten in termen van:

- o fasering;
- o werkgelegenheidseffecten;
- o energetische opbrengst;
- o uitrol van innovatie;
- o losgemaakte investeringen;
- o subsidievolumes;
- o het ontplooiën van activiteiten op de drie speerpunten die de stichting formuleerde voor haar doelstelling

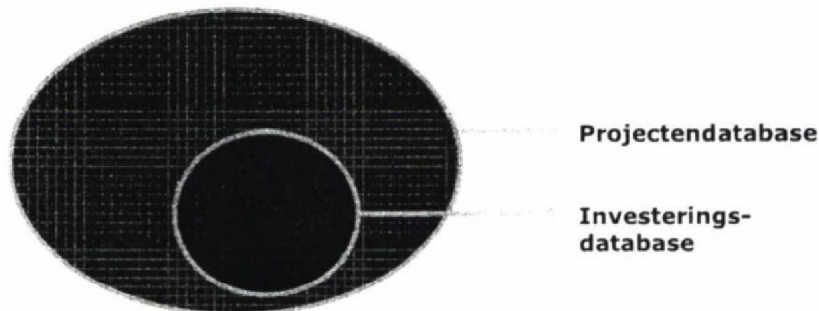
Zodoende genereert de analyse een stand van zaken die inzicht biedt in vragen als: Hoe staat het met de verdeling van tijd en middelen over de drie pijlers en hoe correspondeert dit aan de doelstellingen? Hoe staat het met ontwikkelingen van aan Energy Valley projecten verbonden partijen en het netwerk waarin de stichting organiseert? Welke stappen zijn genomen en welke ontbreken of zijn nog niet duidelijk zichtbaar?

3.2.1 Onderzoeksgegevens

De analyse maakt gebruik van twee databases.

- De eerste database betreft een projectendatabase, opgesteld in het kader van een stageproject in 2007 van de Hanzehogeschool Groningen. De database inventariseert de energiegerelateerde projecten in de Energy Valley regio die bekend zijn bij het coördinatiebureau Energy Valley en aanverwante partners. De database beschrijft de projecten inhoudelijk en in termen van fasering, betrokken partijen, chronologie, betrokkenheidsniveau van het coördinatiebureau, contactpersonen, contactpersonen en verbonden partijen.
- De tweede database beschrijft de subsidie- en investeringsvolumes die gemoeid zijn met de projecten waar de stichting Energy Valley direct bij is betrokken, deze is opgesteld door medewerkers van het coördinatiebureau. De inhoud van deze database is van vertrouwelijke aard. De database beschrijft de subsidie- en investeringsvolumes, de fasering, de projectpartners en de rol die het coördinatiebureau per project heeft gespeeld.

Figuur 3.1. Gebruikte databases



Er is geen controle uitgevoerd op de juistheid en betrouwbaarheid van de gegevens in de database. Wij gaan er van uit dat de gegevens die aan ons zijn verstrekt door gecontroleerd en gevalideerd zijn.

3.2.2 Beperkingen

De databases die het coördinatiebureau gebruikt kennen een aantal beperkingen. Niet alle projecten in de algemene projectendatabase zijn met alle kenmerken opgenomen. Het doen van uitspraken op basis van een reeks kenmerken wordt zodoende bemoeilijkt. Hierdoor kunnen niet alle analyses worden uitgevoerd. Het is niet mogelijk om de ontwikkeling van het aantal projecten met directe betrokkenheid van het coördinatiebureau Energy Valley in de tijd te analyseren. Ook de verschillende rollen die het coördinatiebureau vervuld vallen niet te achterhalen.

Dit alles maakt dat de analyse van de algemene projectendatabase vooral een sterk beschrijvend en kwalitatief karakter kent. Voor zo ver er kwantitatieve data worden gebruikt moeten deze volgens ons vooral als indicatief worden beschouwd.

Het blijkt dat veel ontbrekende informatie over de projecten deels wel aanwezig is bij de medewerkers van het coördinatiebureau. Het is echter niet mogelijk om in het kader van onze opdracht deze informatie systematisch uit te vragen.

3.2.3 Documentanalyse, Verwachtingskader

Er zijn een vijftal aanknopingspunten voor het vormen van een beeld over de activiteiten die de stichting Energy Valley ontplooid. We kunnen deze vervolgens door middel van een analyse van de projectendatabase relateren aan de door het coördinatiebureau geïnitieerde en begeleidde projecten. De aanknopingspunten zijn:

1. Startonderzoek 'Energy Valley. Mogelijkheden voor de uitbouw van de energie-sector in Noord-Nederland', Van werven, 2003.
2. Notie: 'perspectief voor Energy Valley', 2003.
3. Onderzoeksrapport 'De Strategische Positionering van Energy Valley', Universiteit Twente; gericht op de pijler 'uitbouw kennisinfrastructuur', 2003.
4. Onderzoeksrapport 'Strategienota Energy Valley', Research and Policy Corporation; gericht op de pijler 'doorontwikkeling bestaande bedrijfsactiviteiten', 2004.
5. Onderzoeksrapport 'Programmatische mogelijkheden voor projectontwikkeling op het gebied van Nieuw Gas en Biomassa', KNN milieu; gericht op de pijler 'duurzaamheid', 2003.
6. De notitie: 'Energy Valley werkplan 2006'.
7. De notitie: 'Energy Valley werkplan 2007-2008'

De initiële Energy Valley studie 'perspectief voor Energy Valley' en de drie pijlerstudies vormen een basis voor de verkozen koers. Deze koers is echter niet rigide en wordt voornamelijk bepaald in de jaarlijkse werkplannen. Hierbij houdt het coördinatiebureau voldoende ruimte om te anticiperen op ad hoc- en marktontwikkelingen.

We beschrijven nu kernachtig de inhoud van de bovengenoemde documenten en destilleren hieruit een aantal meetlatten waarlangs we, met behulp van de databases, de stichting kunnen leggen. Dit levert een aantal interessante perspectieven op over de rollen die het coördinatiebureau kan aannemen, hoe we verwachten dat deze verschillen per projectgroep of pijler.

3.2.4 Zelfduiding

In de notitie 'perspectief voor Energy Valley' staat de rol van het coördinatiebureau geëxpliciteerd als:

'Het coördinatiebureau richt zich primair op het initiëren en aanjagen van nieuwe ontwikkelingen. Hierbij wordt aangetekend dat deze rol een intermediair karakter heeft. Het coördinatiebureau probeert door het ontwikkelen van ideeën en het creëren van draagvlak een klimaat te creëren waarin zakelijke en non-profit activiteiten op energiegebied tot ontplooiing kunnen komen. Tevens worden individuele projecten van deze pijlen gestimuleerd en ondersteund om de haalbaarheid te vergroten en de marktintroductie te bespoedigen.'

Bron: perspectief voor Energy Valley

3.2.5 Studies

De drie studies werden in 2003 en 2004 in opdracht van de stichting Energy Valley uitgevoerd, per pijler een studie. De studies verkennen in de context van de pijlers en de omgeving waarin Energy Valley opereert. Hierna worden een aantal aanbevelingen voor te ontplooiën initiatieven en activiteiten gedaan. We sommen bondig de aanbevelingen van de studies op.

1. *De Strategische Positionering van Energy Valley, Universiteit Twente; gericht op de pijler 'uitbouw kennisinfrastructuur'.*

Tabel 3.1. Aanbevelingen onderzoeksrapport Universiteit Twente:

Aanbevelingen:
Bouw uit op 4 pijlers en ontwikkel 5 opleidingen: <ul style="list-style-type: none">o kennisontwikkeling (universitair onderwijs)o kennisuitwisseling (conferenties, workshops & seminars)o kennisoverdracht (onderwijs)o kennistoepassing (commercialisering van bestaande en nieuwe kennis)
Opleidingen: <ol style="list-style-type: none">1. hbo opleiding gas engineer2. post hbo opleiding gas shipper3. zonne-energie gerichte opleiding4. post doctorale opleiding master in gas engineering and management5. universitaire opleiding master in gas chain management

Bron: De Strategische Positionering van Energy Valley, Universiteit Twente

We verwachten op basis van de in deze studie gedane aanbevelingen in de projectendatabase concrete initiatieven te vinden voor het verbinden van partijen in projecten die de kennisontwikkelingpijlers tegemoet komen. We verwachten projecten over de gehele linie van kennisontwikkeling; van het verbinden van academische partijen aan projecten tot de overdracht en toepassing van ontwikkelde concepten.

Partijen die we hierbij verwachten komen zowel uit de hoek van conventionele bedrijfsactiviteiten; de gasgerelateerde opleidingen profiteren ongetwijfeld van de kennis die bij Gasunie en GasTerra aanwezig is. Ook zal de database moeten aantonen dat er een aantal academische partijen is verbonden aan projecten met een kennisontwikkelingcomponent. Belangrijk is hierbij onderscheid te maken tussen technische en niet-technische universiteiten.

2. *Strategienota Energy Valley, Research and Policy Corporation; gericht op de pijler 'doorontwikkeling bestaande bedrijfsactiviteiten'*

Tabel 3.2. Aanbevelingen onderzoeksrapport Policy Corporation:

Aanbevelingen:
<ul style="list-style-type: none">o Het afstemmen van beleid op vlak van duurzame energie tussen provincies.o Het ondernemen van een actieve lobby voor intensivering nationaal beleid duurzame energie.o Het bevorderen van innovatie via samenwerking tussen kennisinstellingen in Noord-Nederland.o Werkgroep oprichten ten behoeve van het promoten van een ethyleenindustrie in Delfzijl.o Werkgroep oprichten Energy Valley bevorderen biomassa/biovergisting functie Eemshaven/Delfzijl.o Creëren van draagvlak uitbouw energiepark Eemsmond/Delfzijl.

Bron: Strategienota Energy Valley, Research and Policy Corporation

De aanbevelingen die in deze studie zijn gedaan zullen moeilijk uit de databases te destilleren zijn. De op te richten werkgroepen ten behoeve van het aanjagen van ethyleenindustrie en de biomassa/biovergisting functie van de Eemshaven en Delfzijl zouden kunnen zijn terug te vinden.

Partijen die we hier verwachten in aanverwante projecten zijn biomassa en biovergisting spelers, Groningen Seaports en eventuele afnemers van de producten van deze projectpartijen; uit ethyleen kan ethanol worden gemaakt en uit biomassa worden omgezet in zowel warmte als elektriciteit.

Opvallend is dat veel van deze aanbevelingen inspelen op een duurzame component. Derhalve is het mogelijk dat veel duurzaamheidsprojecten een conventionele bedrijvigheidscomponent meedragen of vice versa.

3. Programmatische mogelijkheden voor projectontwikkeling op het gebied van Nieuw Gas en Biomassa, KNN milieu; gericht op de pijler 'duurzaamheid'.

Deze studie adviseert de stichting voor de pijler duurzame energie vooral de focus te leggen op zogenaamd nieuw gas en op biomassa en werkt voor beide onderwerpen uit welke initiatieven de stichting Energy Valley kan ondernemen om deze aan te jagen.

Tabel 3.3. Aanbevelingen onderzoeksrapport KNN milieu:

Aanbevelingen:

- o Voor het thema nieuw gas wordt Energy Valley geadviseerd technische, institutionele en bestuurlijke experimenteerruimte te maken voor het toetsen van manieren om nieuw gas in te zetten en te genereren. Hierbij wordt aangetekend dat alle reeds bestaande (kleinschalige) initiatieven gekoesterd zouden moeten worden.
- o Voor het thema biomassa wordt Energy Valley geadviseerd visie te creëren voor de aanlanding van biomassa in de regio. De stichting zou dit kunnen bewerkstelligen door onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het opzetten van een marktplaats voor biomassastromen, het uitwerken van een proeftuingedachte voor biomassa en het in de praktijk uitwerken van cascadeketens.

Bron: Programmatische mogelijkheden voor projectontwikkeling op het gebied van Nieuw Gas en Biomassa, KNN milieu

In de duurzaamheidspijler mogen gebaseerd op deze studie een focus op nieuw gas (groen gas, SNG, Syngas) en biomassa verwachten. We kunnen verder verwachten dat er overheden betrokken zijn in projectconstructies. Mogelijkerwijs mogen we een veelvoud aan projectvarianten op het nieuwe gas thema verwachten, in het kader van de experimenteerruimte. We mogen hierbij partijen verwachten uit bestuurlijke en technische hoek, bijvoorbeeld de provincies, gemeenten, ECN en TNO. De studie adviseert Energy Valley voor het thema biomassa visie te creëren voor de aanlanding van biomassa in de regio. We kunnen mogelijkerwijs initiatieven verwachten waarbij partijen worden ingeschakeld om biomassaprogramma's invulling te geven. Deze aanbeveling heeft een grote mate van overlap met de onder de conventionele pijler genoemde initiatieven.

3.2.6 Energy Valley werkplan

Werkplan 2006

In het werkplan 2006 formuleert de stichting Energy Valley de ambitie bij te dragen aan nationale doelstellingen op het gebied van energiebeleid en leveringszekerheid, energietransitie, regionaal economische beleid en innovatiebeleid. Voor de drie pijlers staat geformuleerd dat:

Tabel 3.4. Doelstelling per pijler

Doelstellingen:

- o De pijler uitbouw van bedrijfsactiviteiten de nadruk legt op verdere groei van marktgedragen conventionele bedrijfsactiviteiten. De stichting is zich er bewust van dat duurzaam en conventioneel de komende jaren steeds meer met elkaar vervlochten zullen raken.
- o De inzet op duurzame energie zich richt op energietransitie, waarmee de nadruk wordt gelegd op nieuwe ontwikkelingen die bijdragen aan een toekomstige schone en duurzame

- energievoorziening en die tevens een economisch potentieel met zich meedragen.
- o De pijler kennis en innovatie voor beide andere pijlers ondersteunend is. Hierbij ligt de nadruk op (een combinatie van) energiegerelateerd onderwijs voor het verkrijgen van voldoende goed geëquipeerd personeel en energiegerelateerd onderzoek ter ondersteuning van innovaties.

Bron: Energy Valley werkplan 2006

Werkplan 2007-2008

In het werkplan 2007-2008 geeft duidelijk weer dat een deel van de ontwikkelingen die de Energy Valley regio vormen autonoom verlopen (zonder inmenging van de stichting). In het werkplan is een nadere focus op een aantal kerntaken geformuleerd. Deze zijn:

Tabel 3.4. Doelstellingen werkplan 2007-2008

Doelstellingen:	
o	Communicatie en koppeling van de lopende initiatieven die de Energy Valley regio vormen, door middel van branding, organisatie van (netwerk)bijeenkomsten en samenwerking / afstemming met andere ondersteunende instanties.
o	Formalisering van het brede relatienetwerk door oprichting en vormgeving van het Energy Valley Platform als vehikel voor (regionale) afstemming, draagvlak en betrokkenheid.
o	Projectmatig ondersteuning op strategische thema's: schoon fossiel, HRe / smart power system, groen gas / biomassa, duurzame mobiliteit en duurzame electriciteit (windenergie, waterstof, blue energy, etc.).

Bron: Energy Valley werkplan 2007-2008

3.2.7 Duiding betrokkenheid stichting Energy Valley bij projecten

De stichting Energy Valley stelt dat het de rol aanneemt van een intermediaire organisatie. Dit bemoeilijkt enerzijds met behulp van een database een effectmeting te maken. Anderzijds schept het mogelijkheden een kwalitatieve invulling te geven aan de meetlat waarlangs we de stichting leggen. De vraag is of deze invulling via de databaseanalyse kan worden gegeven. De spreiding van projecten over de pijlers, de specifieke mix van projectpartners en de betrokkenheid van de stichting per project zal de inzet vormen van de analyse.

De betrokkenheid per project valt uiteen in de volgende drie niveaus:

- o Directe betrokkenheid: de stichting heeft een initiërende, faciliterende, aanjagende en/of lobbyende, actieve rol in het project
- o Indirecte betrokkenheid: er is sprake van contact en eventuele informatie-uitwisseling tussen de stichting en de projecteigenaren
- o Autonoom: de stichting heeft geen rol in het project

3.3 Resultaten

Tabel 3.5: Totale database spreiding over de pijlers

Energietransitie en Duurzaamheid	Kennis en Innovatie	Uitbouw (Conventionele) bedrijfsactiviteiten	Totaal
271	43	63	377

Bron: projectendatabase Energy Valley

De database telt 377 projecten. De meerderheid, 70%, van de projecten in de database valt in de categorie energietransitie en duurzaamheid. 11% van de projecten valt onder de pijler kennis en innovatie en de overige 19% onder de uitbouw van conventionele bedrijfsactiviteiten.

Tabel 3.6: Totale database spreiding over betrokkenheidsniveau

Direct & Indirect	Direct	Indirect	Autonoom	Onbekend	Totaal
160	96	64	69	148	377
	25 %	17 %	18 %	39 %	100 %

Bron: projectendatabase Energy Valley

Van alle projecten in de database is voor ongeveer 40% niet aangegeven hoe ze gerelateerd zijn aan de stichting Energy Valley. De overige 60% valt uiteen in 25% directe betrokkenheid; de stichting heeft een initiërende, faciliterende, aanjagende en/of lobbyende, actieve rol in het project, 17% indirect; er is sprake van contact en eventuele informatie-uitwisseling tussen de stichting en de projecteigenaren en 18% autonoom; de stichting heeft geen rol in het project. Onder de autonome projecten vallen bijvoorbeeld energiecentrales en uitbouw van de gasrotonde, e.d.

Tabel 3.7: Betrokkenheid Energy Valley per pijler

Direct & Indirect	Direct	Indirect	Totaal	Pijler		
115	72%	77	80%	38	59%	Transitie
23	14%	11	12%	11	17%	Kennis en Innovatie
22	14%	8	8%	15	23%	Bedrijvigheid
160	100%	96	100%	64	100%	

Bron: coördinatiebureau Energy Valley projectendatabase

Het is interessant te zien hoe de verschillende projecten in de database uiteenvallen per betrokkenheidsniveau over de drie pijlers waarop de stichting Energy Valley formeel stuurt; Energietransitie en duurzaamheid, kennis en innovatie en de uitbouw van conventionele bedrijfsactiviteiten.

3.3.1 Directe en indirecte betrokkenheid

De projecten waarop de stichting direct en indirect bij is betrokken vallen voor de overgrote meerderheid in de transitiepijler. De stichting houdt zich, gezien de projectenportfolio, hoofdzakelijk bezig met het initiëren, aanjagen, faciliteren en begeleiden van transitieprojecten. Om dit beeld te nuanceren nemen we ook de projecten mee waar de stichting indirect bij betrokken is. Zo bezien ligt de verdeling nog steeds zwaar op het domein energietransitie, maar toch is duidelijk dat de stichting bij een groot aantal kennis en innovatie- en bedrijvigheidsprojecten betrokken is. Dit is logisch vanuit het levenscyclusperspectief van de stichting. Bovendien is het aannemelijk dat projectpartijen betrokken bij zeer kapitaalintensieve activiteiten minder snel bij de stichting aankloppen.

Tabel 3.10: Fasering projecten in de database, gespecificeerd naar betrokkenheid stichting Energy Valley.

Idee	Pilotfase/ Planfase	Haalbaarheid/ onderzoek en ontwikkeling	Operationeel	Onbekend	Totaal
43	4	29	16	4	94
44 %	4 %	30 %	17 %	4 %	100 %
31	1	11	16	3	61
32 %	1 %	17 %	17 %	3 %	54 %
17	1	12	27	8	57
18 %	1 %	18 %	29 %	7 %	53 %
6	1	14	35	98	154
6 %	1 %	21 %	37 %	87 %	100 %
94	7	66	97	113	374
100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Bron: Projectendatabase Energy Valley

Een groot deel van de projecten waarbij Energy Valley direct en indirect is betrokken bevindt zich in de fase 'idee', of is in ontwikkeling (haalbaarheid/onderzoek en ontwikkeling). Hiervoor zijn een tweetal redenen te geven.

1. Vanuit het perspectief van de levenscyclus van het Energy Valley initiatief is het logisch dat de stichting begonnen is met een aantal ideeën en haalbaarheidsonderzoeken. De uitrol hiervan is voor veel projecten momenteel aan de orde en kan dus pas over een langere tijd worden beoordeeld.
2. De rol van de stichting is niet het uitvoeren van projecten, maar verhoudt zich veel meer op het initiëren, begeleiden, faciliteren en aanjagen er van. Zodra projecten in de operationele fase belanden, bouwt de stichting haar betrokkenheid af.

De fasering van projecten waarbij de stichting niet is betrokken is meegenomen ter vergelijking van de verdeling van de projecten. Anders dan bij de projecten waarbij de stichting Energy Valley direct of indirect is betrokken bevinden minder van deze projecten zich in de ideefase. Een groter percentage van deze projecten is operationeel. Onder deze operationele projecten bevinden zich onder andere een aantal windparken zoals die in de Eemshaven en de Wieringermeer, een aantal Gasunie-projecten zoals de aardgasbuffer Zuidwending en de Balgzand Bacton line (BBL).

Tabel 3.12: Lokalisering projecten gehele database

Groningen	Friesland	Drenthe	Noord land	Hol-	Groningen & Drenthe	Onbekend
157	62	59		37	1	61

Bron: Projectendatabase Energy Valley

Van de projecten die in de Energy Valley regio worden ondernomen bevindt een groot deel zich in de provincie Groningen. Dit correspondeert deels met gegevens uit de werkgelegenheid- en bedrijvigheidsanalyse; de provincie kenmerkt zich door een hogere mate van traditioneel aanwezige energieactiviteiten

Tabel 3.13: Verdeling van de projecten in de regio directe en indirecte betrokkenheid

Groningen	Friesland	Drenthe	Kop Noord land	van Hol-	Onbekend	Direct & Indi- rect				
61	39 %	35	22 %	36	23 %	11	7 %	15	9 %	Direct & Indi- rect

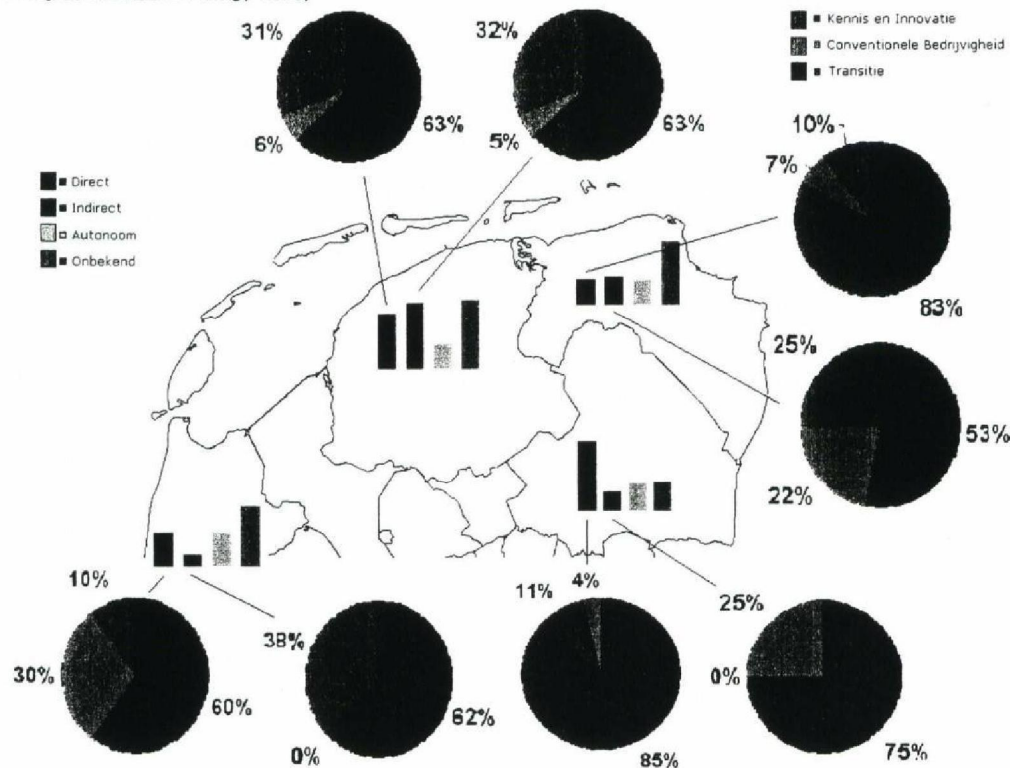
Bron: Projectendatabase Energy Valley

Tabel 3.13 geeft een beeld van de verdeling van de projecten in de Energy Valley regio. 39% van de projecten waarbij de stichting direct of indirect is betrokken bevinden zich in de provincie Groningen. 22% bevindt zich in de provincies Friesland en 23% in de provincie Drenthe. De kop van Noord Holland kent slechts een klein aantal projecten waarbij de stichting direct en indirect is betrokken. Dit kan indicatief zijn voor de relatief jonge status die het gebied kent binnen het Energy Valley initiatief.

3.3.2 Duiding activiteiten Energy Valley

De analyse van de database levert een globaal overzicht van de activiteiten van de stichting Energy Valley op. We kunnen de verkregen inzichten in de activiteiten en hun lokalisering plotten op een kaart. Zo ontstaat het volgende beeld:

Kaart 3.1. Lokalisering van de projecten, naar rol Energy Valley en naar pijler.
Bron: Projectendatabase Energy Valley



De bovenstaande figuur geeft weer hoe de verschillende projecten in de projectendatabase ruimtelijk verdeeld zijn over de Energy Valley regio. De staafdiagrammen geven per provincie aan hoe de projecten *verhoudingsgewijs* zijn verdeeld naar de rol van de stichting Energy Valley. De staafdiagrammen geven geen informatie over absolute aantallen projecten. De taartdiagrammen geven vervolgens per provincie voor de projecten waarbij Energy Valley 'direct' en 'indirect' is betrokken weer hoe deze zijn verdeeld over de pijlers Energietransitie, Kennis en Innovatie en (uitbreiding van) Conventionele Bedrijfsactiviteiten.

De figuur is illustratief voor de grote hoeveelheid energietransitieprojecten waarbij de stichting is betrokken, ten opzichte van de kennis- en bedrijvigheidsprojecten. Deze inzet verschilt echter per provincie in de Energy Valley regio.

3.3.3 Wat opvalt

De projecten waarbij de stichting Energy Valley betrokken is vallen uiteen over een aantal domeinen; energietransitie, kennis en innovatie en conventionele bedrijvigheid. Het hanteren van deze verdeling kan als kader dienen om te activiteiten van de stichting te bezien. Immers formuleert ze haar doelstelling en missie in brede zin. Een te rigide scheiding doet echter te kort aan de activiteiten van de stichting, veelal betreft het een geleidende schaal; projecten beslaan meerdere domeinen. Veel duurzaamheids- en energietransitieprojecten zijn veelal technologisch innovatief, waardoor een kenniscomponent impliciet aan het project is. Ook is het waarschijnlijk dat duurzaamheidsprojecten, gezien het kleinschalige karakter van veel van deze projecten en de hoeveelheid subsidieregelingen, sneller kunnen worden opgezet dan projecten op de overige twee domeinen, waar een langere adem vereist is.

- In de provincies Groningen en Drenthe zit een substantiële bedrijvigheidscomponent bij de projecten met indirecte en directe betrokkenheid. De projecten waarbij de stichting in de provincie Groningen indirect betrokken is kennen een substantiële bedrijvigheids- en kenniscomponent.
- Projecten met een directe betrokkenheid in de Kop van Noord Holland kennen een naar verhouding grote bedrijvigheidscomponent. Gezien het grote aandeel dat de kennis en innovatiecomponent hier heeft en gezien de grote rol die ECN speelt in de projecten in deze regio kunnen we concluderen dat deze projecten vaak een indirecte betrokkenheid van de stichting genieten.
- De projecten waarbij stichting Energy Valley in de provincie Friesland is betrokken (zowel direct als indirect) kennen een substantiële kennis en innovatiecomponent. Zowel de projecten waar de stichting direct als indirect bij betrokken is.

3.4 Analyse Investing en subsidievolumedatabase

De investering- en subsidiedatabase geeft een verdiepend overzicht van alle projecten waarbij de stichting Energy Valley direct is betrokken, in termen van projectpartners en gemoeide investering- en subsidievolumes. De database biedt een overzichtelijker en vooral informatiever beeld van de projecten waarbij de stichting Energy Valley direct bij betrokken is. Deze database telt 94 projecten. Een kwart daarvan is onder behandeling, 35% is afgerond en 40% in uitvoering.

De projecten in de database hebben overwegend betrekking op energietransities en -innovaties en verkrijgen subsidiegelden uit een grote variatie van regelingen (zie bijlage). De projecten variëren van aard maar kennen een focus op duurzame elektriciteit, duurzame mobiliteit en groen gas. Het betreft veelal opkomende technologieën in de beginfase van marktintroductie. Om duidelijk te maken hoe de kennis en conventionele bedrijvigheidspijler aanwezig zijn bij in de database genoemde projecten, lichten we een aantal projectpartners er uit. Voorbeelden zijn:

Tabel 3.14: Voorbeelden Conventionele Bedrijvigheid als component in projecten.

Bedrijf	Projecten
Gasunie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Stadsvervoer op Aardgas ○ Introductie Aardgas als volwassen autobrandstof in Noord-Nederland ○ Bareau ○ Grounds for Change ○ Gas supported Integration of Sustainable Energy
GasTerra	<ul style="list-style-type: none"> ○ MicroWKK
Electrabel	<ul style="list-style-type: none"> ○ Energieneutraal kantoor Hoogeveen
Nuon	<ul style="list-style-type: none"> ○ Micro WKK ○ Warmtenet Emmen ○ ZON Energie
Eneco, Eneco Energie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Micro WKK ○ ZON Energie ○ Zero Emission Power Plant ○ Smart Power System
Essent	<ul style="list-style-type: none"> ○ Biogasnet Leeuwarden
Arriva	<ul style="list-style-type: none"> ○ Stadsvervoer op Aardgas
Suikerunie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Suikerunie Ethanol Productie ○ BioCon ○ Groen gas en Bioethanol in Groningen
Q8	<ul style="list-style-type: none"> ○ E85 Tankstation Groningen
Aldel	<ul style="list-style-type: none"> ○ Anodemontagetechniek

Bron: Subsidie- en Investeringsdatabase Energy Valley

De bovenstaande tabel geeft een willekeurige selectie van bedrijven die in de subsidie- en investeringsdatabase genoemd staan. Het aantal projecten dat vervolgens per bedrijf gegeven staat betreft wel het totaal aan projecten waaraan deze bedrijven deelnemen.

De kennis en innovatiepijler als vertegenwoordigd in projectpartners is in de volgende voorbeelden terug te vinden.

Tabel 3.15: Voorbeelden Kennis en Innovatie als component in database

Kennisinstelling	Project
TNO	<ul style="list-style-type: none"> o INES (balancering energie) o Green Co; Ethanolproductie Wijster o Gas supported Integration of Sustainable Energy o Smart Power System
Rijksuniversiteit Groningen	<ul style="list-style-type: none"> o Biogas Westerkwartier o BioCon o BIOGG (onderzoek productie en inzet Groen Gas)
Van Hall Larenstein	<ul style="list-style-type: none"> o FiwiHex, Cornelissen (besparing in Kassen) o Congres Duurzame Mobiliteit o Biogas Westerkwartier
ECN	<ul style="list-style-type: none"> o Bio SNG Warmte en Kracht o Waterstof boten o Vergasser op Kippenmest o BIOGG o BioSNG
Hanzehogeschool	<ul style="list-style-type: none"> o INES

Bron: Subsidie- en Investeringsdatabase Energy Valley

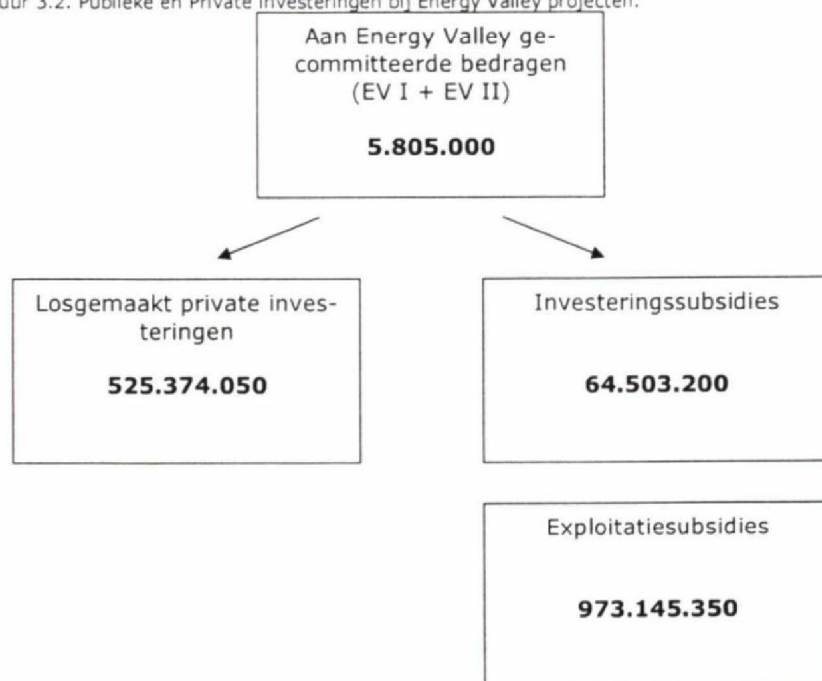
De database maakt duidelijk dat Energy Valley in een zeer breed netwerk opereert dat het gehele domein aan energiespelers, kennisinstututen en investeerders doorkruist. Van grote tot kleine partijen, (semi) overheid of (semi) privaat.

De rol van de stichting in deze projecten varieert van lobby en belangenbehartiging tot idee- en coalitievorming. Het coördinatiebureau attendeert partijen op het bestaan van investeringsopties en subsidieregelingen en brengt technologie en innovatie dicht bij de markt en haar projectontwikkelaars. Deze rollen zullen in het volgende hoofdstuk nader aan de orde komen.

3.5 Financieel: hefboom effect, verwachte werkgelegenheid

Het project Energy Valley bestaat in financieel opzicht uit twee subsidiefasen, te weten Energy Valley I (2003-2005) en Energy Valley II (2005-2007). In beide fasen werden kompasgelden via Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) aan het project toegekend. In projectfase Energy Valley I werd een totaalbedrag van €2.130.000 geïnvesteerd. In projectfase Energy Valley II werd een totaalbedrag van €3.675.000 geïnvesteerd. Over het gehele Energy Valley project (fasen I en II) werden in Energy Valley projecten de volgende publieke en private bedragen geïnvesteerd:

Figuur 3.2. Publieke en Private investeringen bij Energy Valley projecten.



Een korte financiële analyse van de bereikte en veronderstelde private hefboom effecten van Energy Valley levert het volgende beeld op:

- o In subsidiefase Energy Valley I formuleert Energy Valley een doelstelling van €10.000.000 aan loggemaakte private investeringen. Zoals blijkt uit de subsidie- en investeringsdatabase wordt er in deze fase voor een totaalbedrag aan €13.385.500 aan private investeringen besteed bij Energy Valley projecten.
- o In de subsidiefase Energy Valley II formuleert Energy Valley een doelstelling van €250.000.000 aan loggemaakte private investeringen. Zoals blijkt uit de subsidie- en investeringsdatabase wordt er in deze fase voor een totaalbedrag aan €511.988.550 aan private investeringen besteed bij Energy Valley projecten.

Een in 2003 gedane studie² naar de te verwachten publieke, private en werkgelegenheidseffecten van SNN gelden beschrijft de volgende effecten:

De formele met het project Energy Valley I en II gemoeide subsidieregeling (M2.2, Generieke stimulering van vernieuwende activiteiten in het MKB) private hefboomfactor is 0,7. Voor het Energy Valley project, gegeven de verstrekte financiële ramingen, komt deze momenteel uit op 90,5 over het totaal van beide projectfasen.

Het is binnen de kaders van dit onderzoek niet mogelijk een inhoudelijke verdiepingsslag te maken op deze cijfers. De gehanteerde kengetallen zijn slechts relevant voor subsidiemaatregelen die specifiek op MKB bedrijven zijn toegespitst. De gegeven cijfers moeten derhalve als indicatief worden beschouwd.

² Mid Term Review Kompas voor het Noorden, ECORYS, 2003, in opdracht van Samenwerkingsverband Noord Nederland, Ministerie van Economische Zaken.

Gebaseerd op dezelfde studie kunnen we binnen de gestelde subsidiekaders een werkgelegenheidseffect veronderstellen. De hierin gehanteerde kosten voor een netto arbeidsplaats zijn €39.200 publieke investering. Gegeven de €64.503.200 publieke investeringen gemoeid met Energy Valley projecten over beide projectfasen zou dit een netto effect van 1.640 FTE's opleveren. Dit valt als volgt uiteen over de beide projectfasen in termen van beoogde FTE's output:

- In subsidiefase Energy Valley I formuleert Energy Valley een doelstelling van 100 FTE's. Gegeven de publieke investeringen van €6.835.000 zouden er in deze fase netto 173 FTE's met Energy Valley projecten zijn gemoeid.
- In subsidiefase Energy Valley II formuleert Energy Valley een doelstelling van 250 FTE's. Gegeven de met de publieke investeringen van €57.668.200 zouden er in deze fase netto 1.466 FTE's met Energy Valley projecten zijn gemoeid.

Wederom is het binnen de kaders van dit onderzoek niet mogelijk een inhoudelijke verdiepingsslag te maken op deze cijfers. De gehanteerde kengetallen zijn slechts relevant voor subsidiemaatregelen die specifiek op MKB bedrijven zijn toegespitst. De gegeven cijfers moeten derhalve als indicatief worden beschouwd.

De volumes en de individuele projectaanvragen en bijbehorende projecten zijn traceerbaar en gedocumenteerd. Het grootste deel van de subsidiegelden is additioneel van aard, wat gelegen is in het feit dat het energietransitie projecten betreft. De subsidievolumes die gemoeid zijn met de MEP regeling zijn buiten beschouwing gelaten aangezien dit een exploitatiesubsidie betreft.

De MEP regeling wordt omgevormd om een meer 'level playing field' voor verschillende duurzame initiatieven te creëren. Consequentie voor Energy Valley projecten die aanspraak willen maken op de regeling is een heroverweging van bestaande ingediende aanvragen, met uitzondering van alle vergistingsinstallaties. Voor deze installaties is een aparte regeling getroffen die de voortgang van deze projecten garandeert³. De stichting Energy Valley heeft een nadrukkelijk aandeel gehad in de lobby voor behoud van de MEP regeling, zo blijkt uit gesprekken met Energy Valley medewerkers en medewerkers van het Ministerie van Economische Zaken. Samen met gedupeerde partijen en lokale bestuurders is het ministerie benaderd om tot een heroverweging te komen. Dit heeft in ieder geval geresulteerd in behoud van de MEP regeling voor kleinschalige initiatieven in de Energy Valley regio met een omvang van €123.145.350. Over €850.000.000 aan exploitatiesubsidie voor Energy Valley projecten is nog onduidelijkheid.

3.6 Conclusies Database Analyse

- Energy Valley was en is direct betrokken bij projecten met een gecombineerde gecommiteerde, en in voorbereiding zijnde subsidie en investeringswaarde van €2.067.822.600. €850.000.000 hiervan wordt mogelijkerwijs gerealiseerd met de effectuering van de vervangende subsidieregeling voor de MEP regeling.
- In eerste subsidiefase is een doelstelling geformuleerd van €10.000.000 aan losgemaakte private investeringen. Zoals blijkt uit de subsidie- en investeringsdatabase is er in deze fase voor een totaalbedrag aan €13.385.500 aan private investeringen losgemaakt.

³ Zo blijkt uit gesprekken met medewerkers van het Ministerie van Economische Zaken die verantwoordelijk zijn voor de herijking van de MEP subsidie.

- In de tweede subsidiefase is een doelstelling geformuleerd van €250.000.000 aan losgemaakte private investeringen. Zoals blijkt uit de subsidie- en investeringsdatabase is in deze fase tot op heden voor een totaalbedrag aan €511.988.550 aan private investeringen losgemaakt.
- Energy Valley komt hiermee op het eerste oog ruimschoots aan de in de subsidieaanvragen voor beide projectfasen gestelde output. Bovendien mogen, zo lijkt uit stelregels, substantiële werkgelegenheidseffecten worden verwacht.
- De projecten kennen een grote variëteit aan projectpartners. De samenstelling van projectpartners maakt bovendien aannemelijk dat waar we een erg grote vertegenwoordiging van energietransitieprojecten in de projectportfolio vinden er een mogelijke spin off is voor de andere twee pijlers.
- Voor de projecten is, na gesprekken met medewerkers van het coördinatiebureau, duidelijk de vinger te leggen op de initiërende, coördinerende en vervolgens de ondersteunende rol die de stichting Energy Valley hierin speelt. Het betreft hier de initiatie van de OTC haalbaarheidstudies evenals de uitrol van een groot aantal van deze studies als projecten die momenteel in de regio worden opgezet, met een grote verscheidenheid aan projectpartners.

3.6.1 De pijlers, output

- De pijler 'Kennis en Innovatie' lijkt op het eerste gezicht onderbelicht en moeilijk te destilleren uit de databases. Uit de subsidiedatabase komt naar voren dat bij een groot aantal projecten partijen zijn betrokken die een kennis en/of innovatie component inbrengen. De opleidingsprojecten adviezen die de stichting kreeg in de studie '*De Strategische Positionering van Energy Valley*' zijn, herkenbaar terug te vinden in projectpartners en lopende onderwijs en academische initiatieven. In het project Bio Energie Noord zijn bestuurlijke-, kennisinhoudelijke- en bedrijvigheidspartijen gevat, waarmee een in onze ogen belangrijke aanbeveling opvolging heeft gekregen.
- De pijler 'Conventionele bedrijfsactiviteiten' krijgt in beide databases eveneens vorm doormiddel van een selectie van projectpartners. Hier vinden we in de regio gelegen spelers die zich naast hun conventionele bedrijfsactiviteiten bezig houden met initiatieven die veelal op het vlak van duurzaamheid liggen. Ook lokale overheden zijn bij deze projecten betrokken. In de studie '*Strategienota Energy Valley*' gedane handreikingen zijn tastbaar terug te vinden in initiatieven als 'Costa Due fase I en II', hetgeen in het kader van Energy Valley is vormgegeven. Dit project geeft inhoudelijk visie aan het idee grootschalige biomassa industrie aanlanding te geven in het Eemshaven-Delfzijl gebied. Veel initiatieven waarbij de stichting Energy Valley direct of indirect is betrokken liggen op het vlak van duurzame mobiliteit. Minder inzichtelijk zijn activiteiten ter bevordering van kennisuitwisseling of het afstemmen van beleid op het vlak van duurzame energie, tussen provincies⁴.
- De pijler 'Duurzame energie' is over de gehele linie vertegenwoordigd in de projecten waarbij de stichting Energy Valley is betrokken. De meerderheid van de in de projectendatabase en de subsidie- en investeringsdatabase genoemde projecten waarbij de stichting direct is betrokken liggen op het vlak van duurzaamheid. Hiermee is ook duidelijk dat de overgrote meerderheid van losgemaakte investeringen en subsidies op deze pijler liggen. Deze pijler lijkt tevens drijvend

⁴ Er hebben zich inmiddels een aantal veelbelovende initiatieven op dit vlak voltrokken, zie voor referentie het Energieakkoord. Dit akkoord is gesloten tussen de provincies die deel uitmaken van de Energy Valley regio en de Rijksoverheid, te weten de ministers van EZ en VROM.

te zijn voor de overige twee pijlers. Veel partijen die verbonden zijn aan duurzaamheidsprojecten kennen een duidelijke conventionele bedrijvigheidscomponent; bedrijven uit de regio profiteren van een spin-off effect. Een kleiner aantal betrokken partijen kent een duidelijke Kennis- en Investeringscomponent.

3.6.2 Overig

- Er zijn nog een aantal projecten, trajecten en initiatieven die niet in de databases staan genoemd maar die wel vermeld dienen te worden. Deze zijn:
 - De lobby omtrent de waddengelden: de stichting lobbyt actief voor een energieregerelateerde invulling van tenminste een deel van de gelden.
 - De inrichting van het Energy Business Centre Dit energie verzamelgebouw is gevestigd aan de Laan Corpus den hoorn 300, Groningen. Inmiddels hebben zich ruim 15 partijen zich er gevestigd.
 - De congressen die Energy Valley (mede) organiseert, zoals de Energy Delta Convention 2005, 2006 en 2007 en de bijeenkomsten in het kader van het Energy Valley Platform. Belangrijk effect hier is het met elkaar in contact brengen van subsidie- en investeringspartijen met projecteigenaren- en uitvoerders. Naar schatting heeft de stichting meer dan 50 grote en kleine bijeenkomsten georganiseerd.
 - De beleidsimpact van stichting Energy Valley. Deze komt het meest naar voren in de opname van Energy Valley in Pieken in de Delta, het energietransitiebeleid, het Energieakkoord en de besteding van de Waddenfondsgelden.

4. Kwalitatieve analyse Energy Valley

4.1 Inleiding

Voor het derde deelrapport van de interim evaluatie Energy Valley zijn interviews verricht met een aantal stakeholders, die vertegenwoordigen een representatieve selectie over de hele breedte van betrokken partijen; landelijke en regionale overheid, marktpartijen, projectontwikkelaars, kennis partijen, technologieontwikkelaars, betrokken in de organisatie van Energy Valley, betrokken als uitvoerder, initiator, subsidiegever en/of investeerder bij projecten van Energy Valley.

Dit deelrapport is anders ingericht dan de voorgaande twee rapporten. Deze twee rapporten kenden een sterk analytisch karakter. De kwalitatieve analyse Energy Valley is hoofdzakelijk bedoeld om meer licht te werpen op vragen als: Wat mogen we redelijkerwijs aan effect en output verwachten na ruim 4 jaar Energy Valley? Welke rol speelt de stichting Energy Valley nu daadwerkelijk bij de totstandbrenging van projecten? Op welke termijn oriënteert Energy Valley zich? Hierbij combineert dit deelrapport inzichten verkregen uit de voorgaande analyses met inzichten verkregen uit de gevoerde interviews.

We zien in de kwalitatieve analyse dat de stichting Energy Valley bedreven is in het hanteren van verschillende rolpatronen om projecten van de grond te laten komen. Bovendien zien we dat de geïnterviewde stakeholders de activiteiten en toekomstige oriëntatie van Energy Valley vanuit verschillende perspectieven benaderen. Veelvuldig terugkerend thema in gesprekken is de perceptie van gebrek aan focus aan de zijde van de stichting Energy Valley. Het coördinatiebureau houdt volgens veel mensen te veel ballen tegelijkertijd in de lucht. Dit issue wordt gezien in het kader van de levenscyclus die het initiatief Energy Valley tot nu toe heeft doorlopen.

Aan de hand van de gevoerde gesprekken conceptualiseren we de activiteiten van de stichting in het framework van de Diamant van Porter zoals gehanteerd in zijn boek 'The Competitive Advantage of Nations'. Deze diamant wordt staat in de oriëntatie van Energy Valley centraal aan het bereiken van de missie.

We sluiten af met een overkoepelende conclusie. We schetsen hiervoor een verwachtingskader en vullen vervolgens een aantal hier aan gekoppelde kritische observaties in.

4.2 4.2 Relevante observaties kwalitatieve analyse Energy Valley

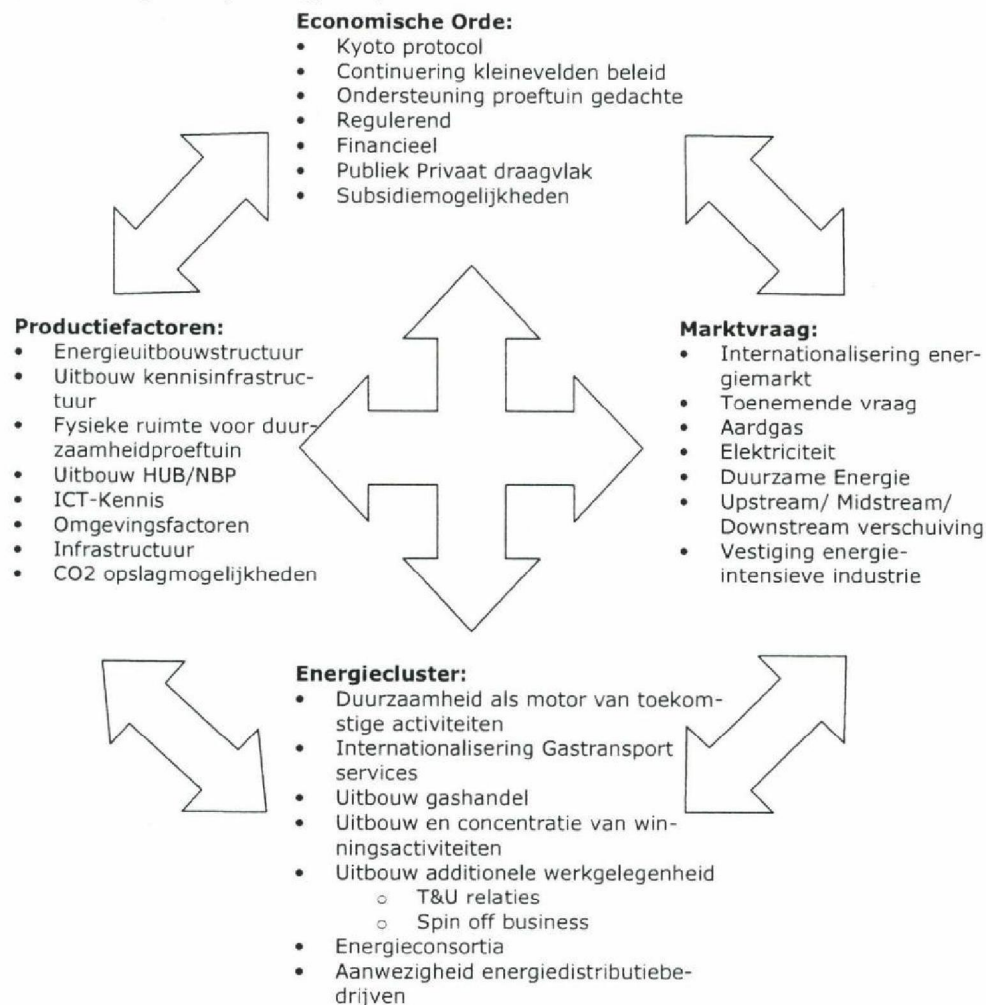
4.2.1 Rollen en effect

Er is nu een duidelijker beeld van de projecten waarbij de stichting Energy Valley actief is in de regio. Meetbaar is de hoeveelheid projecten en de hiermee gemoeide subsidie- en investeringsvolumes waar de stichting bij is betrokken. Het betreft hier een hoog bedrag. De outcome is moeilijker te bepalen maar er is onmiskenbaar een grote dynamiek aan projecten in de energiecluster aan te wijzen. Een groot deel hier van (160) projecten genieten begeleiding van de stichting (zowel direct als indirect) en een substantieel hiervan, 94 projecten is rechtstreeks afhankelijk van de stichting Energy Valley.

Energy Valley heeft zichzelf tot doel gesteld de energie gerelateerde activiteiten in het noorden van Nederland tot een cluster van internationale betekenis te willen laten uitgroeien. Deze doelstelling, formeel door de stichting ingevuld als de diamant

van Porter (zie figuur 4), verklaart deels waar de meerwaarde gevonden kan worden; in een begeleidende, 'zachte' rol. De stichting Energy Valley kan worden gezien als de smeeroil die het geheel doet draaien en draaiende houdt.

Figuur 4.1. Integrale aanpak Energy Valley.



Bron: Werkplan 2006.

Figuur 4.1, opgenomen in het Energy Valley werkplan 2006, geeft inhoudelijk weer welke output de stichting wenst te behalen, gezien door het perspectief van de diamant van Porter. Het is belangrijk en tegelijkertijd interessant te achterhalen, niet alleen *wat* de stichting Energy Valley heeft bewerkstelligd, en of het werkt, maar ook hoe en waarom. Hierbij ligt de nadruk op de verschillende rollen die de stichting mogelijk speelt bij het opzetten en uitrollen van projecten. Anders gezegd is het essentieel te bezien waar het effect van Energy Valley ligt: in tekstblokken van figuur 2, of wellicht juist in de pijlen van figuur 2. Hierin is het belangrijk welke rollen Energy Valley moet aannemen om de 4 domeinen in de diamant met elkaar te verbinden.

4.2.2 Uitbreiding

De toetreding van de regio Kop van Noord Holland lijkt intern consistent met de structuur van de overige gebieden in Energy Valley. Werkgelegenheid en bedrijvigheid vertonen hier min of meer overeenkomstige vormen. Er bevinden zich een aantal bedrijven dat actief is in windenergie, dit vormt een waardevolle aanvulling in termen van de transitiepijler zoals geformuleerd in de Energy Valley doelstelling. Het gebied huisvest bovendien een aantal offshore organisaties en kent qua volume overeenkomstige dienstverlening- en handels subsectoren.

De aanwezigheid van ECN in het deelgebied is een belangrijke factor voor Energy Valley. Op het eerste gezicht lijkt de aaneenkoppeling van een instituut dat technologie ontwikkeld en een gebied waarin een stichting actief een energie proeftuin ontwikkeld een sterke combinatie. De praktijk blijft tot nu toe nog achter waarbij als grootste drempel geldt dat de Energy Valley regio momenteel nog weinig apparatenbouwers en technologie afnemers/projectontwikkelaars kent.

4.2.3 Focus en oriëntatie

De activiteiten van de stichting Energy Valley zijn voor buitenstaanders soms moeilijk te duiden. Het coördinatiebureau formuleert binnen de drie pijlers een groot aantal aandachtspunten, het meest recente werkplan noemt er 21⁵. Het werkplan geeft tevens aan dat het coördinatiebureau niet op alle aandachtspunten een actieve rol vervuld. De focus is deels herkenbaar in de projecten die de stichting mede tot stand heeft doen brengen.

Een aantal gesprekspartijen geeft aan dat een evaluatie van de stichting en een moment van bezinning ("waar gaan we naar toe?") gewenst is. Grootste motiverende factor hierin is dat zonder deze bezinning het Energy Valley initiatief haar 'momentum' verliest.

Andere partijen zijn juist erg blij met brede karakter van de stichting. Als reden hiervoor wordt gegeven dat het opzettelijk breed houden van de activiteiten ruimte biedt voor creativiteit, in deze optiek zou de stichting niet gediend zijn met een rigide target en afrekencultuur. Dit past geheel in de proeftuingedachte die aan de basis staat van de oprichting van de stichting. Deze gedachte is impliciet aan het ontwikkelen en uitrollen van duurzaamheids- en energietransitieprojecten. Zodoende, is de redenering, genereert de stichting Energy Valley op de meest onverwachte manieren en momenten spin-off.

De bron van de roep om focus komt mogelijk voort uit een onvoldoende geëxpliciteerde rol van de strategische oriëntatie als leidend in de operationele activiteiten van de stichting. Zodoende is voor betrokken partijen niet voldoende duidelijk waarom bepaalde activiteiten en projecten worden ontplooid en andere niet.

⁵ Energy Valley Werkplan 2007-2008

Schema 4.2. Niveaus vraagstukken Energy Valley

Niveau	Door Energy Valley geformuleerde oriëntatie	Aandachtspunten
Strategisch	Het laten uitgroeien van energieactiviteiten in Noord-Nederland tot een (energie)cluster van internationale betekenis	Wat is een energieucluster van internationale betekenis?
Tactisch	Drie pijlers 1. Duurzaamheid en Energietransitie 2. Kennis en innovatie 3. Uitbouw Conventionele activiteiten Proeftuingedachte	Programmatische implementatie projecten: verschillende varianten, evaluatiemomenten, etc
Operationeel	Branding en Projecten	Leidende visie: projectuitrol leidt tot het realiseren van strategische visie

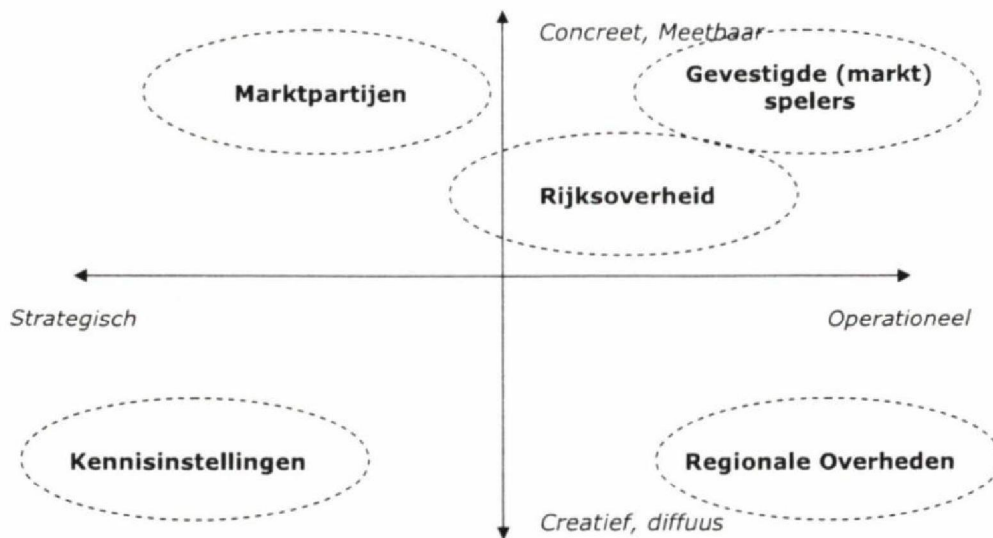
De missie van de stichting is op een zeer strategisch niveau geformuleerd. "het laten uitgroeien van energieactiviteiten in Noord-Nederland tot een (energie)cluster van een internationale betekenis". Dit valt onder andere terug te vinden in het Waddenfonds (binnen het kader van de opdracht is het niet mogelijk hier een meer diepgaande analyse op te doen) en het Energieakkoord (binnen het kader van de opdracht is het niet mogelijk hier een meer diepgaande analyse op te doen)

De meeste projecten waarbij de stichting is betrokken bevinden zich op een operationeel niveau. Op tactisch niveau de agendering en het aanjagen van bestuurlijke ruimte voor Groengas. Projecten van Energy Valley op strategisch (visionair, agenderend) niveau kunnen worden gevonden in projecten als de gasrotonde, waarbij moet worden aangemerkt dat de rol van de stichting Energy Valley hier zeer beperkt is. In gesprekken is meermaals aangegeven dat de aanwezigheid van Energy Valley bij N.V. Nederlandse Gasunie een meer strategische oriëntatie in de context van energietransitie teweeg heeft gebracht.

4.2.4 Perspectieven op Energy Valley

De verschillende bij de stichting betrokken partijen bezien vanuit verschillende perspectieven de ontwikkelingen die de stichting meemaakt, en hebben elk hun eigen zienswijze op de manier waarop de stichting zou moeten doorgroeien. Een in gesprekken vaak terugkerende paradox in deze zienswijzen zijn de tegenstelling tussen het concretiseren of juist breed en creatief houden van de projecten in de projectenportfolio van de stichting; de projectenportfolio wordt vaak gepercipieerd als een 'wolk' van projecten met een slechts beperkte overkoepelende visie. Een andere vaak terugkerende paradox is het verschil in een voorkeur voor een operationele of strategische oriëntatie in de projectenportfolio; sommige partijen vinden dat de stichting een meer strategische oriëntatie zou moeten hanteren in de uitrol van haar projectenportfolio waar andere partijen vinden dat de stichting zich meer op concrete projecten zou moeten concentreren.

Schema 4.3. Perspectieven verschillende partijen op Energy Valley.



4.2.5 Rollen en netwerksturing

De stichting neemt verschillende (sleutel) posities of *rollen* aan. Deze rollen zijn de instrumenten waarmee de stichting projecten tot stand doet komen. De rollen verschillen per situatie afhankelijk van project specifieke omstandigheden; moet het project nog geïnitieerd worden, loopt het al, is er een haalbaarheidsstudie nodig? Is het een idee van iemand bij de stichting Energy Valley of van een partij in hun netwerk? Zijn er moeilijkheden van bestuurlijke aard of blijven projectontwikkelaars achter? Zijn er investeerders, subsidiegelden of vergunningen nodig? Voor al deze mogelijke problemen of uitgangspunten bestaat een bepaalde rolinvulling die het coördinatiebureau op zich neemt. De rol aanname van het bureau kan ook pluriform zijn; Energy Valley kan meerdere rollen aannemen in hetzelfde project. Uit gesprekken met medewerkers, partners en stakeholders van Energy Valley komen de volgende rollen naar voren:

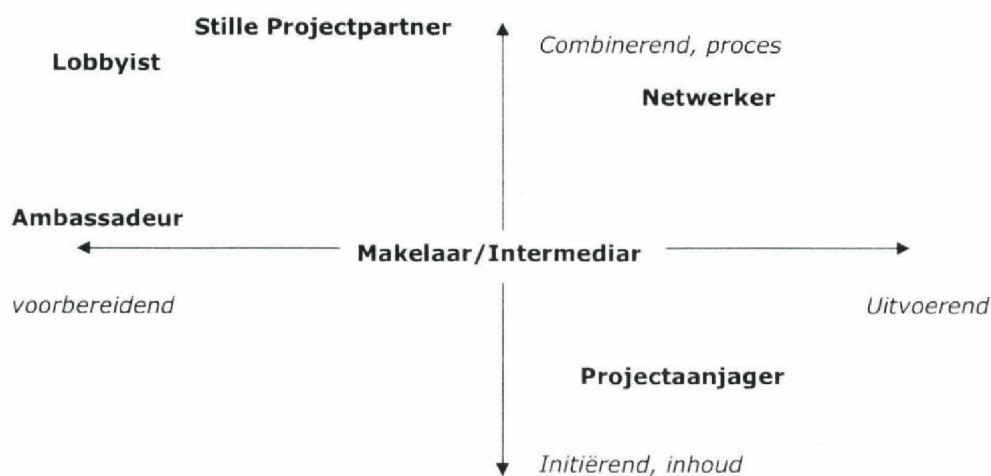
- **Ambassadeur;**
de stichting treedt op als ambassadeur voor partijen, projecten en/of technologieën in de Energy Valley regio. Ze adverteert mogelijkheden en kansen en attendeert bestuurders, kennisontwikkelaars en/of ondernemers op het bestaan hiervan.
- **Netwerker;**
de stichting organiseert publiek en sprekers bij thema en of netwerk bijeenkomsten. Ze smeedt coalities tussen partijen die gezamenlijk projecten kunnen uitrollen.
- **Lobbyist;**
de stichting kaart bepaalde zaken aan bij overheid- en marktpartijen, voorbeeld hiervan is het behoud van de MEP regeling voor kleinschalige (biogas) vergistingsinstallaties in de Energy Valley regio.

- **Projectaanjager;**
de stichting initieert, begeleid, ondersteund of bereidt anderszins de weg voor projecten. Ze biedt (financiële) prikkels aan projectpartijen en neemt op een of andere manier deel aan alle verschillende fasen van een project.
- **Makelaar/Intermediar;**
de stichting creëert kansen door problemen aan oplossingen te koppelen, vaak betreft het dan het bemiddelen van contacten tussen 2 of meerdere partijen. Ze verstrekt informatie en verzorgt congressen en bijeenkomsten.
- **Stille partner;**
de stichting neemt op papier deel aan een project vanwege een formele eis in bepaalde subsidieaanvragen. Zodoende faciliteert ze de uitvoering van het project dat anders niet of slechts met een totaal andere inspanning tot stand was gekomen.

Op hun functionele karakter kunnen de rollen worden uitgelijnd op verschillende dimensies. De volgende figuur schikt de rollen naar functionaliteit en geeft voorbeeldprojecten hierbij. Zodoende ontstaat een duidelijker beeld van de verschillende activiteiten die de stichting onderneemt in het bevorderen, bewerkstelligen of faciliteren van projecten. We onderscheiden hierbij de dimensies initiërend – combinerend en voorbereidend – uitvoerend. Bij de eerstgenoemde dimensie gaat het om de manier waarop Energy Valley haar rol uitspeelt; enerzijds kan ze een initiërende, op de inhoud van een project gerichte rol spelen waarbij inhoudelijke kennis wordt verzameld om een project bijvoorbeeld te agenderen, anderzijds kan de stichting een coalitie van partijen verzamelen die samen invulling gaan geven aan een project. Bij de laatst genoemde dimensie gaat het om de fase van het project waarin de stichting een functionele rol aanneemt; bij veel projecten kunnen we de vinger leggen op een duidelijke voorbereidende rol waarbij de verdere uitrol van het project wordt uitgevoerd door de verschillende projectpartners. Bij andere projecten speelt de stichting (vaak meerdere) rollen die zich meer verhouden op een begeleidend en faciliterend vlak.

We kunnen de beschreven rollen nu positioneren in het volgende schema. Dit biedt inzicht in de manier waarop Energy Valley haar rolpatronen functioneel invult:

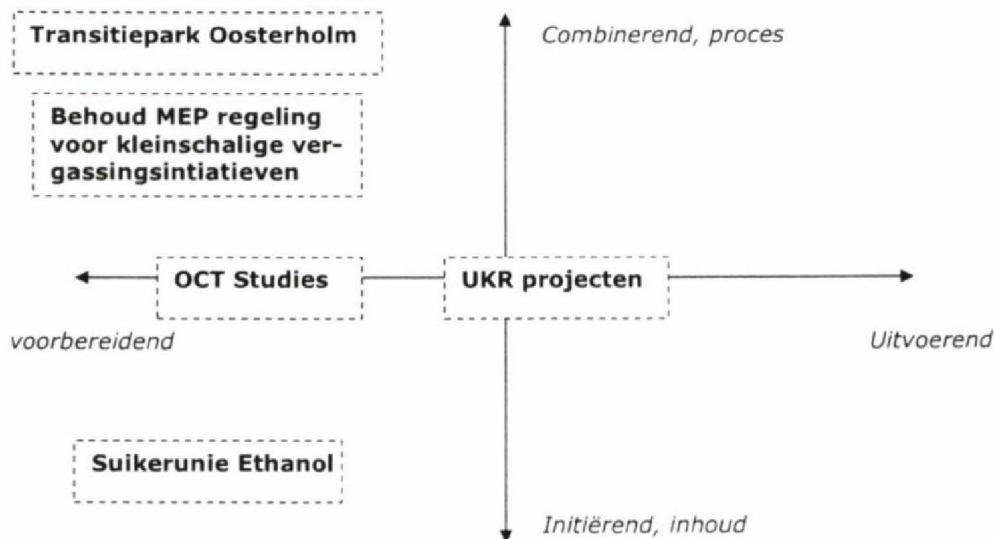
Schema 4.4. Rolpatronen ingevuld in dimensies activiteiten Energy Valley



We zien bijvoorbeeld dat de rol van lobbyist een duidelijke voorbereidende en combinerende invulling kent; de stichting zorgt bij de totstandkoming van een projectconcept voor bestuurlijke acceptatie, ze koppelt potentieel waardevolle partners aan het projectconcept of smeedt coalities van partijen die een projectconcept verder kunnen uitwerken. In haar rol als netwerker vervult de stichting ook een combinerende activiteit maar nu veel meer in het kader van bijvoorbeeld het verwerven van vergunningen, het creëren van bestuurlijke ruimte en acceptatie of het zoeken van potentiële projectpartners die het projectproces positief kunnen beïnvloeden.

We kunnen vervolgens een aantal illustraties leveren van projecten die op de functionele dimensies zijn geïmplementeerd.

Schema 4.5. Voorbeelden projecten ingevuld in dimensies activiteiten Energy Valley



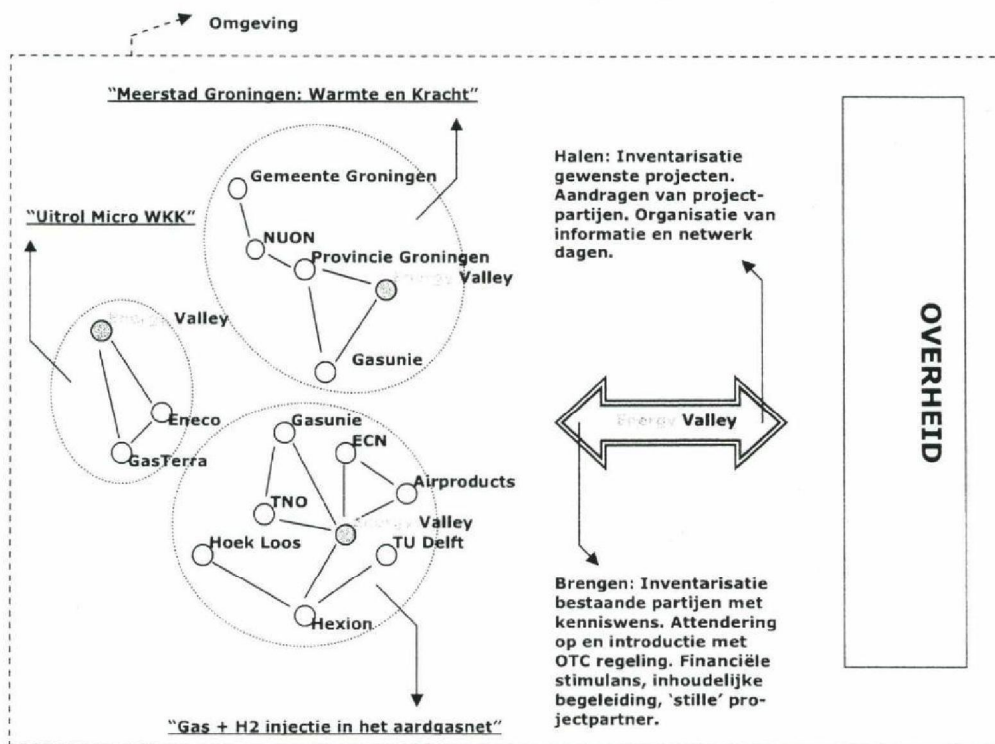
Sommige projecten worden door de stichting inhoudelijk opgepakt. Dit houdt in dat er bij de stichting kennis aanwezig is van de inhoudelijke component van een project. Bovendien kan de stichting een voorbereidende als wel een 'uitvoerende' rol in het project spelen. Voorbereidend houdt hier in dat de stichting aan de basis van een project staat. Uitvoerend houdt in dat de stichting gaandeweg in het project ondersteuning biedt,

Het Energy Park Groningen Seaports is oorspronkelijk een initiatief van de Aluminium Delfzijl BV die door enerzijds oplopende energieprijzen en anderzijds interessante mogelijkheden voor een partiele vergroening van haar stroomproductie geïnteresseerd was in duurzame opwekking van energie. De stichting Energy Valley heeft Aluminium Delfzijl begeleid bij het ontwikkelen van dit idee en het formaliseren van het transitiepark als proeftuin voor duurzame elektriciteitsopwekking initiatieven. De stichting heeft voor de betrokken marktpartijen een unieke positie doordat zij dicht bij de verschillende betrokken overheden (nationaal, provinciaal) stond en zodoende combineerde zij partijen in de voorbereidende fase van het project.

Momenteel wordt de Ministeriele regeling Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) geëvalueerd en herontworpen door het Ministerie van Economische Zaken. Deze exploitatiesubsidie, oorspronkelijk bedoeld voor kleinschalige initiatieven voor elektriciteitsopwekking uit biomassa bleek onhoudbaar in het perspectief van groot-schalige exploitatie initiatieven die hiervoor werden ontplooid. Het herontwerpen van de regeling hield in de praktijk een stop van de subsidiegelden in waardoor veel kleinschalige initiatieven in gevaar kwamen. Door het vormen van een coalitie van gedupeerden en het voeren van een actieve lobby bij de Rijksoverheid is een uitzonderingsregeling gemaakt voor deze kleinschalige initiatieven.

Als laatste geven we een schematische weergave van een drietal voorbeeldprojecten in de OTC studies om de rol van de stichting Energy Valley conceptueel te duiden.

Schema 4.6. Voorbeeld verschillende rollen en activiteiten Energy Valley in OTC traject



4.2.6 Netwerken en Energy Valley

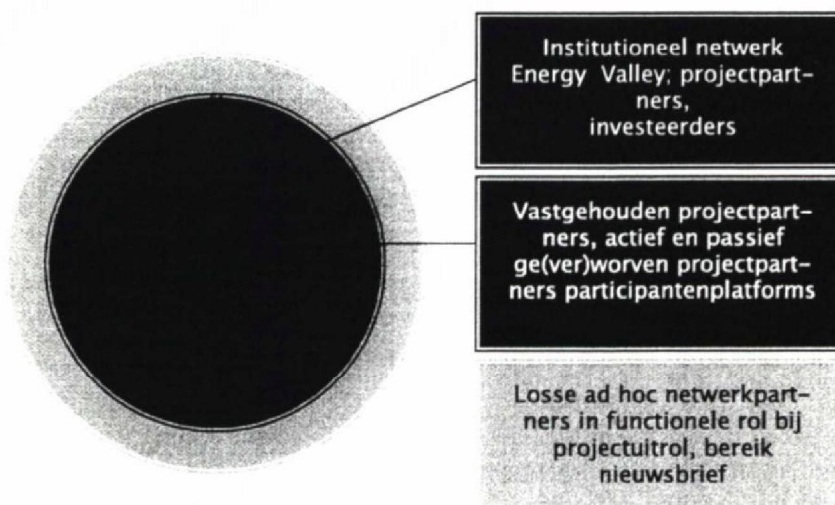
Vanuit het combineren van verkregen inzichten uit de projectendatabase en de gesprekken verkrijgen we een perspectief waardoor we kunnen bezien hoe de stichting werkt. Hierin ligt een accent op de verschillende rollen die de stichting vervult in de verschillende fasen van en bij verschillende typen projecten. Hierbij komt telkens het aspect van de verschillende rollen van de stichting naar voren. Deze rollen kunnen allemaal worden bezien vanuit een netwerkperspectief.

Dit impliceert niet dat er om Energy Valley heen een monolithisch netwerk is gevormd, bestaande uit partijen die in een formeel netwerk rond de stichting zijn georganiseerd en samen de missie en doelstellingen van de stichting uitwerken. Eerder opereert Energy Valley als netwerkspeler in verschillende rollen in verschillende formele en informele netwerken van verschillende omvang die afwisselend worden geactiveerd.

Er bestaat grofweg een onderscheid tussen een drietal verschillende soorten netwerken. De stichting heeft een formele, vastgelegde selectie aan partijen die deelnemen aan het Energy Valley project. Deze partijen hebben (deels) zitting in de Raad van Toezicht, gedeputeerden overleg en leveren personele of financiële ondersteuning voor de stichting. Hiernaast heeft de stichting vaste contacten opgebouwd met onder meer de projectpartners die deelnamen aan de haalbaarheidsstudies die in het kader van de Ondersteuning Transitie Coalitie (OTC) regeling werden uitgevoerd. Deze partijen hebben op meerdere momenten contact met de stichting, zoals in de verschillende tenderrondes van de Unieke Kansen regeling (UKR). Hierin zijn ook opgenomen de deelnemers aan het participantenplatform waarmee het coördinatiebureau regelmatig overleg voert.

Nog verder van het directe contactennetwerk liggen de overige deelnetwerken waarmee de stichting contact heeft in de context van verschillende projecten; sommige van deze partijen hebben op eigen gelegenheid de stichting gevonden, anderen zijn actief opgespeurd en gecontacteerd. Het volgende schema geeft een overzicht van de verschillende en verschillende typen netwerken waarin de stichting actief is:

Schema 4.7. Drie verschillende netwerken in de context van de stichting Energy Valley



De stichting Energy Valley opereert onder verschillende rollen als netwerkspeler in verschillende netwerken, op verschillende momenten, bij verschillende projecten in een economische, bestuurlijke, kennis ruimte waarin op het moment van toetreding formeel geen andere partijen opereerden. Een mogelijke definitie van een netwerk⁶ is:

⁶ De Bruijn, J.A., Ten Heuvelhof, E.F. Management in Netwerken, Lemma, 1999.

- Pluriform; De actoren die samen het netwerk vormen kennen onderlinge verschillen, waarmee een sturende actor op enigerlei wijze rekening zal moeten houden. Deze verschillen kunnen betrekking hebben op de omvang, de machtsmiddelen, het productenpakket, de organisatie omgeving, etc
- Wederzijdse afhankelijkheid; relaties tussen partijen in het netwerken kenmerken zich door interdependentie.
- Geslotenheid; partijen in het netwerk zijn niet hiërarchisch ingedeeld met elkaar, elke partij is in beginsel een onafhankelijke actor; ze zijn daarom 'gesloten' voor en bepalen hun eigen bijdrage en rol in een project.
- Dynamiek in structuur; de samenstelling van partijen in het netwerk is veranderlijk, en de positie die partijen hierin innemen kan met tijd veranderen.

De stichting legt in de vorm van rollen in deze economische, bestuurlijke, kennis ruimte dwarsverbanden. Het slaan van deze dwarsverbanden betekent inhoudelijk:

- Het koppelen van partijen
- Het attenderen van partijen op kansen
- Het initiëren van activiteiten met een bepaalde, nog niet gerealiseerde, potentie
- Het bewerkstelligen van begrip, kennis en acceptatie bij bestuurders
- Het 'warm houden' en enthousiasmeren van marktpartijen
- Het aanjagen en faciliteren van projecten.

Twee essentiële eigenschappen die hieraan ten grondslag liggen zijn ingebed in de organisatie Energy Valley. Deze zijn:

1. Kennis; In het coördinatiebureau Energy Valley ligt kennis beslagen. De medewerkers bezitten aanzienlijke technische kennis, kennis van beleid en kennis van partijen die actief zijn in de energiecluster.
2. Redundant relatienetwerk. De stichting Energy Valley kan niet worden geïdentificeerd als netwerkorganisatie in de traditionele zin. Ze combineert niet een grote variëteit aan partijen teneinde gezamenlijk een bepaald doel na te streven. De stichting is een *netwerkspeeler* in een meer moderne zin van het woord; onderhoud zowel functionele als extra-functionele relaties, bovendien bestaat haar netwerk uit een kleine kern van partijen waarmee zij zgn. 'strong ties' onderhoud en een grote 'wolk' van partijen waarmee zij zgn. 'weak ties' onderhoud. Het netwerk is hierdoor flexibel en biedt veel kansen voor (toevallige) informatietoever en het koppelen van problemen aan oplossingen. Al deze activiteiten leiden tot een klimaat waarmee het doel van de stichting, het laten uitgroeien van noordelijke energieactiviteiten tot een cluster van internationale betekening, gebaat is.

4.2.7 Competitive advantage

Energy Valley hanteert zelf expliciet de 'Diamant van Porter'. Deze werd door Porter geformuleerd in het boek 'The competitive advantage of nations'⁷. Deze diamant biedt inzicht in de dynamisch en endogene condities binnen een bepaald geografisch afgebakend gebied op het competitieve voordeel van bedrijven. De missie van de

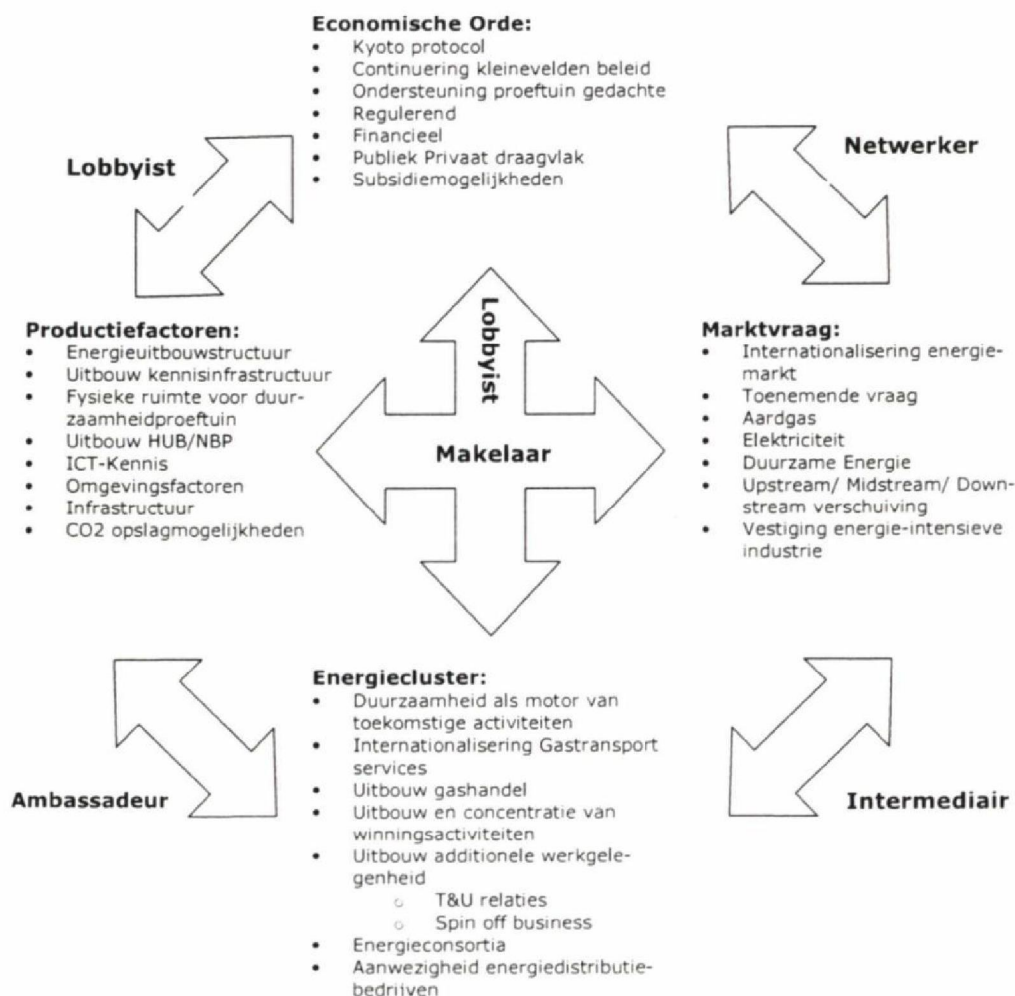
⁷ Porter, M. The competitive advantage of nations, New York: The free press: 1990

stichting Energy Valley bevat expliciet het clusterdenken dat ten grondslag ligt aan deze diamand van Porter.

De grote vraag is nu *waar* de stichting Energy Valley zich bevindt in de cluster. Het bleek ingewikkeld om de concrete rol van Energy Valley in het bewerkstelligen van opleidingstrajecten, werkplekken of technologie ontwikkeling- en/of uitrol te destilleren uit de projecten.

De missie die de stichting zichzelf stelt is niet expliciet over de rol van Energy Valley op dit operationele niveau. De formulering van de missie; *'het laten uitgroeien van energieactiviteiten in Noord-Nederland tot een (energie)cluster van een internationale betekenis'* zou ook een 'zachte' begeleidende of sturende taak voor Energy Valley kunnen impliceren. Als we de eerder genoemde rollen (p. 41) in het schema dat de stichting Energy Valley formuleert in haar werkplan 2006 invullen ontstaat het volgende schema:

Schema 4.8. Invulling Diamant van Porter in Energy Valley project.



Het bovenstaande schema illustreert waar de bijdrage van de stichting Energy Valley mag worden gezocht: de stichting slaat verbindingen tussen partijen uit verschillende maatschappelijke domeinen. Zodoende probeert de stichting een omgeving te creëren waarin energiegerelateerde projecten een voordeel hebben ten opzichte van andere omgevingen.

Uit de interviews en de analyse van de projectendatabase wordt deze verbindende rol duidelijk. Het is echter binnen de kaders van het onderzoek moeilijk om het effect van deze verbindende rol te benoemen in termen van innovatie, technologie- en kennisontwikkeling, bedrijvigheid en werkgelegenheid.

5. Conclusie

5.1 Inleiding

De opdracht bij de uitvoering van deze interim evaluatie was het aantonen van de impact die de stichting Energy Valley tot nu toe heeft gehad op haar werkgebied. In de uitwerking van de onderzoeksvraag interim evaluatie Energy Valley zijn drie deelonderzoeken voorgesteld:

1. Beschrijving dynamiek in de bedrijvigheid in de energiecluster. Niet alle dynamiek zal direct beïnvloed zijn door de stichting Energy Valley. Gebruikmakend van een tweetal metingen van de werkgelegenheid in de energiecluster brengen wij deze dynamiek in kaart. Door een relatie te leggen in het evaluatieonderzoek tussen economische dynamiek en de bedrijven die participeren in projecten waar ook de stichting Energy Valley bij betrokken is kan worden beredeneerd wat de rol is en is geweest in de totstandkoming van deze economische dynamiek evenals eventueel hieruit voortvloeiende werkgelegenheidsontwikkelingen. Deze verhandeling resulteert in het deelrapport 'Werkgelegenheid- en bedrijvigheidsanalyse Energy Valley'.
2. Analyse van een tweetal databases dat inzicht biedt in de concrete output van de stichting Energy Valley. Daarbij zal het voornamelijk gaan om de impact op de bedrijvigheid en de effecten voor de werkgelegenheid. Ook een analyse van de financiële volumes die gemoeid zijn met Energy Valley projecten maakt hier deel van uit. Vanzelfsprekend zal ook worden gekeken in hoeverre er ook nationale en internationale effecten zichtbaar zijn. Dit resulteert in het deelrapport 'Database analyse Energy Valley'.
3. De rol die de stichting Energy Valley speelt. Voor een belangrijk deel bestaan de activiteiten uit netwerken en lobbyen. Deze activiteiten zijn achteraf moeilijk te traceren. Het effect ervan is meestal nog moeilijker vast te stellen. Door middel van interviews is expliciet in gegaan op de rol die de stichting heeft gespeeld. Hiermee kunnen wij een beeld vormen van de initiatieven en effecten van de stichting op dit terrein. Dit resulteert in deelrapport 'Kwalitatieve analyse Energy Valley'.

5.2 Verwachtingskader

Gezien de levenscyclus die het Energy Valley project tot dit moment heeft doorlopen en de fasering waarin het merendeel van de door de stichting ondernomen projectenactiviteiten en andere initiatieven zich bevindt, is een 'harde' evaluatie in termen van concrete output (gerealiseerde FTE's, gebouwde en geteste innovaties, etc) momenteel niet prudent. Wel zijn in dit onderzoek een aantal stelregels geformuleerd waarin effectgrootten worden geschat en gegeven. Deze zijn gebaseerd op de door Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) hiervoor gehanteerde kengetallen⁸.

⁸ Studie ECORYS.....

5.3 Relevante observaties deelrapportages

Het Energy Valley initiatief loopt sinds 2003. De stichting profiteerde op het moment van oprichting van gunstige omstandigheden en van doeltreffend handelen.

De missie die de stichting zichzelf heeft gesteld is het laten uitgroeien van energie-activiteiten in Noord-Nederland tot een (energie)cluster van een internationale betekenis. Concrete doelstellingen die bij de missie van Energy Valley horen zijn door de stichting geformuleerd: het creëren van een werkgelegenheidseffect en een investeringseffect. Via drie pijlers en in projectvorm operationaliseert de stichting deze missie met bijbehorende doelstellingen. Per pijler formuleert zij een bepaalde inzet van middelen.

Voor het eerste deelrapport werd een sectorschets uitgevoerd voor de energiesector in de Energy Valley regio. De gegevens hiervan zijn vergeleken met een voorgaande sectorscan die het CAB in 2004 voor de NV NOM uitvoerde. Bij deze sectorscan is het deelgebied Kop van Noord Holland toentertijd niet meegenomen. De Energy Valley regio huisvest (inclusief de Kop van Noord Holland) 400 bedrijven waar iets meer dan 22.000 full- en parttime banen zijn.

Een vergelijking met de sectorscan gedaan in 2004 onthult het beeld van een sector die weinig groei vertoont in termen van bedrijvigheid en werkgelegenheid. Hierbij dient te worden opgemerkt dat er sprake is van een verregaande vermenging van het energiethema met andere sectoren (ICT-diensten, grootindustrie, agrobusiness, etc.). Daarnaast profiteren ook andere bedrijfstakken, buiten de regio, van de hoge dynamiek die ontstaan is in de noordelijke energiesector, bijvoorbeeld bij de aanleg van nieuwe gasleidingen en de bouw van (duurzame) energiecentrales. De groei van werkgelegenheid en bedrijvigheid op deze sectoren is uit de gehanteerde gegevensbronnen niet volledig op te maken.

Voor het tweede deelrapport werd een analyse uitgevoerd op twee door de stichting Energy Valley aangeleverde databases:

1. Projectendatabase. Deze database is in samenwerking met de Hanzehogeschool samengesteld en bevat informatie over energiegerelateerde projecten in de Energy Valley regio
2. Subsidie- en investeringsdatabase. Deze database is door medewerkers van het coördinatiebureau opgesteld en bevat een inventarisatie van de subsidie- en investeringsvolumes die gemoeid zijn met projecten waarbij de stichting een directe rol speelt. Het betreft hier zowel gehonoreerde als in voorbereiding zijnde volumes.

Hierbij is gekeken naar:

- o De betrokkenheid van de stichting bij de verschillende projecten; direct, indirect, autonoom.
- o De chronologie en fasering van de projecten; start- en operationaliseringsdata; idee, haalbaarheidsonderzoek, pilot, uitrol- of operationele fase.
- o De subsidie- en investeringsvolumes die hiermee gemoeid zijn; welke regeling, welke volumes

- o De spreiding van de projecten over de drie pijlers; kennis en innovatie, conventionele bedrijvigheid en duurzaamheid en transitie.
- o De samenstelling en activiteitendomeinen van de projectpartners; overheden, marktpartijen, technologieontwikkelaars, technologiebouwers, kennisinstellingen.

De algemene projectendatabase bevat 377 projecten waarvan het grootste deel kan worden ingedeeld in de pijler duurzaamheid en energietransitie. Bij 94 van de projecten is de stichting direct betrokken. Dit houdt in dat de stichting een essentiële rol vervult in de totstandkoming van het project; initiërend, faciliterend, sturend, begeleidend, combinerend, etc. Ook hiervan kan het grootste gedeelte worden ingedeeld bij de pijler energietransitie. Een groot deel van de projecten in deze categorie bevindt zich in de ontwikkelingsfase.

Een verdiepende slag kan worden gemaakt door te kijken naar de subsidie- en investeringsvolumes die met deze 'directe betrokkenheid' projecten gemoeid zijn. Het coördinatiebureau Energy Valley was en is direct betrokken bij projecten met een gecombineerde gecommiteerde, en in voorbereiding zijnde subsidie en investeringswaarde van €2.067.822.600.

In de eerste subsidiefase is een doelstelling geformuleerd van €10.000.000 aan losgemaakte private investeringen. In deze fase is voor een totaalbedrag van €13.385.500 aan private investeringen losgetrokken. Voor de tweede subsidiefase is de doelstelling €250.000.000 aan private investeringen. Tot op heden is er in deze fase voor een totaalbedrag aan €511.988.550 aan private investeringen losgetrokken. Energy Valley komt hiermee ruimschoots aan de in de subsidieaanvragen gestelde output. Bovendien mogen, zo lijkt uit stelregels, substantiële werkgelegenheidseffecten worden verwacht.

De projecten kennen een grote variëteit aan projectpartners. De samenstelling van projectpartners maakt bovendien aannemelijk dat waar we een erg grote vertegenwoordiging van energietransitie projecten in de projectportfolio vinden er een spin off is voor de andere twee pijlers, Kennis en Innovatie en Conventionele bedrijvigheid. Voor de projecten is, na gesprekken met het coördinatiebureau, duidelijk de vinger te leggen op de initiërende, coördinerende en vervolgens de ondersteunende rol die de stichting hierin speelt.

5.3 Slotsom

Het Energy Valley initiatief startte in 2003. De stichting bleek vanaf het begin bijzonder succesvol in het neerzetten van het Energy Valley concept. Zoals veel organisaties in hun pioniersfase heeft de stichting in eerste instantie zoveel mogelijk stof doen opwaaien. Vele diverse projecten werden geïnitieerd, aangejaagd. Coalities werden om interessante en kansrijke ideeën gevormd. Contacten met bestuurders van regionaal tot nationaal niveau werden gesloten en aangehaald. De stichting organiseerde contacten tussen partijen op alle niveaus en op alle thema's relevant voor de uitbouw van de energiecluster in Noord Nederland. In haar tweede subsidiefase wist de stichting grote projecten naar de regio te halen waardoor Noord-Nederland regelmatig het nieuws haalde, denk aan de groengas initiatieven, het Energieakkoord en de opname van Energy Valley als meest kansvolle piek in de nota 'Pieken in de Delta'. Bovendien sloot de Kop van Noord-Holland bij het initiatief aan en groeide zodoende de regio met een krachtig technologiecentrum en welwillende bestuurders.

Aan de vooravond van haar derde subsidiefase staat veel te gebeuren, zowel in de Energy Valley regio als bij de stichting en haar uitvoerende orgaan: het coördinatiebureau Energy Valley. Veel initiatieven en projecten zijn aanbeland in de implementatiefase. Dit hoofdstuk zal een uiteenzetting geven van de meest in het oog springende onderzoekresultaten op verschillende domeinen van het Energy Valley initiatief. Afsluitend worden 6 aanbevelingen geformuleerd.

5.3.1 Branding

Na ruim 4 jaar Energy Valley kan worden geconstateerd dat de stichting er zeer goed in is geslaagd om het Energy Valley concept als sterke, maar vooral ook als een Noord-Nederlandse piek neer te zetten. De bekendheid van 'Energy Valley' is groot en heeft een bepaalde meerwaarde. Zo wordt Energy Valley bij subsidiegevers en beleidsmakers geassocieerd met kwalitatief hoogwaardige subsidieaanvragen en projecten, hoewel dit niet tot preferentiële behandeling leidt.

5.3.2 Projecten

Sinds de oprichting van stichting is er een groot aantal energiegerelateerde projecten opgestart in de Energy Valley regio. Een flink aandeel hiervan zijn projecten die op initiatief van de stichting of mede dankzij de stichting tot stand zijn gekomen. Energy Valley wisselt effectief verschillende rollen met elkaar af om projecten te initiëren, begeleiden of faciliteren. Met deze projecten zijn grote financiële bedragen gemoeid.

De stichting komt ruimschoots tegemoet aan de gestelde outputresultaten in de subsidieaanvragen voor de projecten Energy Valley I en II. Bovendien mogen, gegeven de publieke investeringen gemoeid met Energy Valley projecten, substantiële werkgelegenheidseffecten worden verwacht. Nader onderzoek is nodig om een inhoudelijke verdiepingsslag maken op exacte financiële en werkgelegenheidseffecten.

Aan de hand van een aantal in kaart gebrachte rollen die het coördinatiebureau aanneemt in verschillende projecten kan de kracht van de activiteiten van de stichting worden opgehangen. Zo kan aannemelijk worden gemaakt dat de stichting een zeer belangrijke rol speelt in het creëren van een omgeving waarin energieactiviteiten makkelijker doorgang vinden.

5.3.3 Energietransitie en duurzaamheid

Het merendeel van de projecten en activiteiten van de stichting Energy Valley valt onder de pijler Energietransitie. Veel van de losgemaakte subsidie- en investeringsgelden, liggen daarmee op deze pijler. Deze projecten hebben een uitstraling naar de overige twee pijlers in termen van de betrokken projectpartijen. Biomassa en duurzame mobiliteit zijn hoofdthema's in de projecten die op deze pijler worden uitgerold. Het coördinatiebureau trok voor de realisatie van projecten op deze pijler partijen naar de regio die zonder het bestaan niet waren gekomen.

Belangrijke aandachtspunten voor de projecten op deze pijler zijn de subsidieafhankelijkheid van verschillende activiteiten; kunnen deze behouden blijven bij het vervallen van subsidieregelingen en de her-evaluatie van de MEP regeling? De laatstgenoemde heeft potentieel grote consequenties voor de inrichting van het transitiepark Oosterholm.

5.3.4 Kennis en Innovatie

Uit de analyse van de projectendatabase zijn relatief weinig projecten direct aangegeven op de pijler kennis en innovatie. In de praktijk blijkt dat vrijwel alle direct geïnitieerde projecten een hooginnovatief karakter en een grote betrokkenheid van in de regio aanwezige kennisinstituten kennen.

Indirect levert de stichting zo een bijdrage aan bestaande en pas geïnitieerde kennisprojecten. Zo bouwt Energy Valley mee aan een kennisnetwerk voor de (huidige en toekomstige) energie-industrie; een kennisbasis voor de energiecluster.

De stichting richt zich vooral op een betere afstemming en complementariteit tussen de kennisinstituten en een vertaling van de aanwezige kennis naar de markt en marktpartijen. Daarnaast is het coördinatiebureau actief betrokken bij de opbouw van een (inter)nationale upstream olie en gas academie, een onderzoekfaciliteit voor decentrale energiesystemen en gestructureerde kennisvalorisatie via oprichting van de Energy Valorizer.

Het wordt zowel door de stichting Energy Valley zelf als door een groot aantal geïnterviewde stakeholders als groot gemis ervaren dat er in de Energy Valley regio geen technische universiteit bestaat.

5.3.5 Conventionele bedrijvigheid

Uit de analyse van de bedrijvigheid en werkgelegenheid in de energiecluster in Noord-Nederland blijkt dat er weinig ontwikkeling valt te constateren in zowel bedrijvigheid als werkgelegenheid.

Gezien het kapitaalintensieve karakter van activiteiten in deze sector is het misschien nog te vroeg om op dit punt al veel veranderingen te verwachten. Het is niet plausibel te verwachten dat Energy Valley een directe bijdrage levert in de totstandkoming van grootschalige geopolitiek gevoelige projecten als bijvoorbeeld de gasrotonde. Ook mag niet verwacht worden dat door de activiteiten van de stichting veranderingen zijn aangebracht in de volumes of wijze van de winning van aardgas en aardolie in de regio. Daar komt bij dat de gehanteerde methodiek de energiesector in ogenschouw neemt op basis van een afbakening van SBI-codes. Hiermee worden de aanzienlijk geachte werkgelegenheidseffecten bij aanverwante sectoren en bedrijfstakken en werkgelegenheidseffecten buiten de regio niet meegenomen.

Meer kan het effect van Energy Valley op conventionele bedrijvigheid in de regio worden gezocht in de uitrol van projecten door in de regio gevestigde MKB bedrijven. Het kan van belang worden geacht bij de uitrol van de verschillende projecten bij te houden of, en in hoeverre dit het geval is. Zodoende kan een werkgelegenheidseffect deels worden vastgesteld.

5.3.6 Focus

Uit de gevoerde gesprekken valt op te maken dat de perceptie bestaat dat het in de activiteiten van de stichting Energy Valley ontbreekt aan een duidelijke samenhang en focus. Populair gezegd bestaat de notie dat de stichting veel ballen tegelijk in de lucht houdt en hierover bestaat bij sommige stakeholders een bepaalde mate van bezorgdheid.

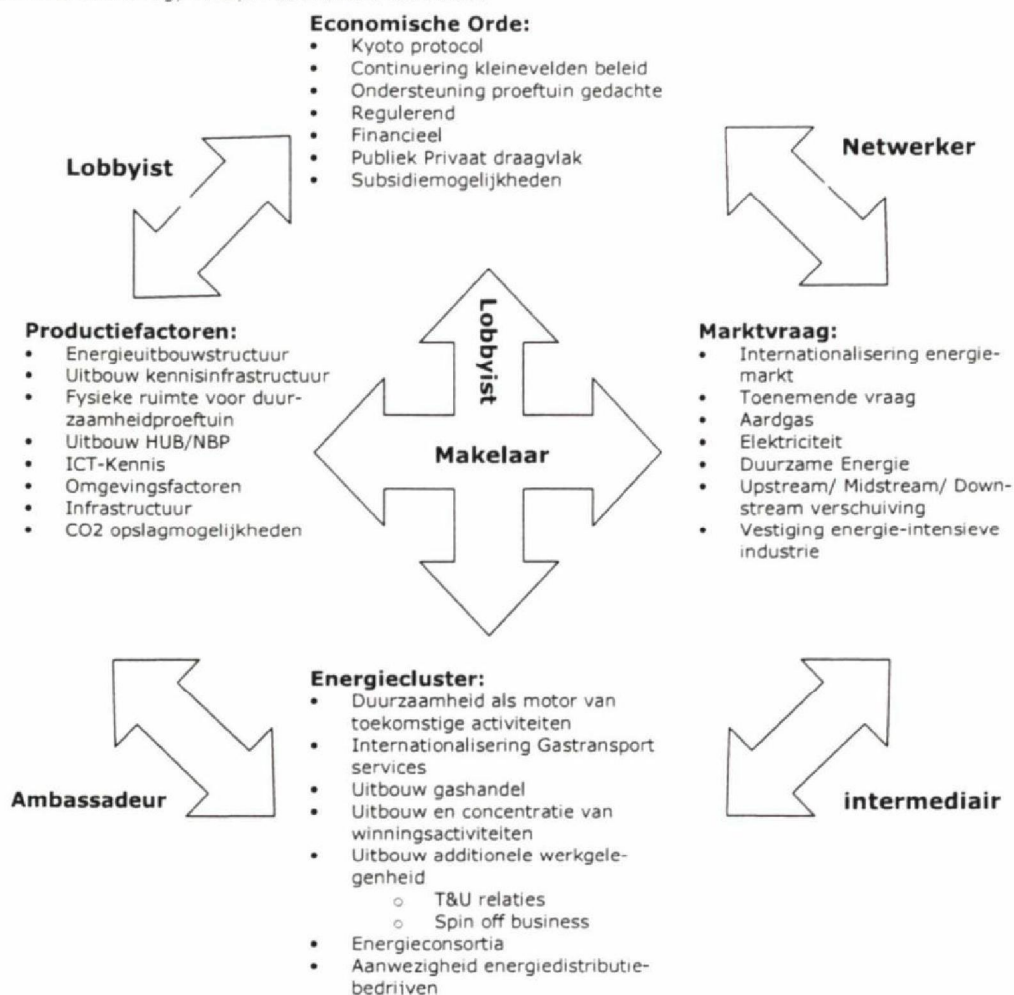
Met een onvoldoende geëxpliciteerde strategische visie over de (operationele) projecten uitrol heen ontbreekt een referentiekader voor veel activiteiten van Energy Valley. Het grote aantal projecten krijgt daarmee voor buitenstaanders een willekeurig karakter. Dit terwijl de direct geïnitieerde projecten nauw aansluiten bij de gekozen strategische thema's en rollen van het coördinatiebureau. Hieruit kan worden geconcludeerd dat er sprake is van onvoldoende communicatie van de strategische thema's en rollen en de verbinding daarvan met de achterliggende projectinitiatieven.

Op tactisch niveau lijkt de proeftuingedachte een logische invulling van zowel de paden die mogelijk tot een verwezenlijking van de strategische visie leiden als de dagelijkse (project)activiteiten die Energy Valley op operationeel niveau ontplooid. Deze proeftuingedachte mag als een krachtig concept worden gezien dat ook meer geëxpliciteerd zou kunnen worden en daardoor meer herkenbaar terug kan komen in de activiteiten van de stichting.

5.3.7 Regionaal voordeel

Samengenomen hebben de activiteiten van de stichting het beoogde effect dat ten grondslag ligt aan de diamant van Porter; het creëren van een omgeving waarin energieregerelateerde activiteiten een competitief voordeel hebben ten opzichte van andere gebieden. Energy Valley beoogt dit effect te bereiken door in verschillende rolpatronen bruggen te slaan tussen verschillende maatschappelijke domeinen, we hebben dit weergegeven in het volgende schema:

Schema 5.1. Energy Valley in de diamant van Porter.



Dit competitieve voordeel geldt vooralsnog niet zozeer in commerciële als wel in 'ontplooiende' zin; Energieactiviteiten in de Energy Valley regio kunnen profiteren van veel begrip, kennis en daardoor ruimte bij bestuurders; ze kunnen profiteren van de kwaliteitsindicatie die het Energy Valley logo is geworden voor subsidieën/of investeringsaanvragen; ze kunnen profiteren van een netwerk dat contacten legt met cruciale partijen, zij het kennisinstellingen, projectontwikkelaars, traditionele energiespelers of anderszins; ze kunnen profiteren van aansluitende energie activiteiten, die desnoods door de stichting zelf wordt aangetrokken; ze kunnen profiteren van informatieve- of netwerkbijeenkomsten en zo contacten sluiten met partijen die ze anders mogelijk niet hadden gesloten.

5.3.8 Aanbevelingen

Een terugkerende notie bij zowel de gevoerde gesprekken als de bestudering van de beide databases is dat het grootste deel van de projecten in de komende periode nog geconcretiseerd zal worden. Dit is logisch gezien de relatief korte looptijd van Energy Valley en de relatief lange looptijd van de onderliggende projecten. We mogen aannemen dat concrete resultaten in de huidige fase waarin veel projecten zijn beland gaan komen. De mid term evaluatie constateert dat in de eerste helft van het Energy Valley project veel voorbereidend werk is gedaan; veel ideeën, haalbaarheidsstudies, netwerkdagen, subsidieaanvragen en het samensmeden van coalities. Met inachtneming van de losgemaakte subsidie- en investeringsvolumes en de volumes die hier nog in de pijplijn zitten mag veel worden verwacht van de concrete resultaten in de komende periode.

Gebaseerd op onderzoeksresultaten, de gesprekken met de medewerkers van het coördinatiebureau Energy Valley en stakeholders uit de Energy Valley Regio, de zakelijke wereld en de kenniswereld zijn een aantal aanbevelingen op te stellen:

1. Monitoring: Bij het uitvoeren van het onderzoek is geprobeerd de vinger te leggen op de werkgelegenheidseffecten die de activiteiten van de stichting opleveren. Dit bleek moeilijk realiseerbaar binnen de kaders van het onderzoek, maar is ook voor het coördinatiebureau moeilijk inzichtelijk te maken, gezien de coördinerende rol die het bij veel projecten aanneemt. Het is voor de stichting interessant actief te monitoren welke investerings- en werkgelegenheidseffecten haar activiteiten hebben. Ook is het interessant voor de regio om bij te houden welke CO2 effecten de activiteiten teweeg brengen (onder meer in kader van het Energieakkoord).
2. Noord Holland: Het aanhaken van de kop van Noord Holland bij het Energy Valley initiatief bracht een waardevolle partner binnen het initiatief. Ook in termen van de opbouw van de energiecluster in de kop van Noord Holland was deze aansluiting consistent met het Energy Valley initiatief. Het is echter wel belangrijk dat Noord-Holland inhoudelijk en qua nieuwe ontwikkelingen meer wordt aangehaakt. Concreet zou een Energy Valley 'ambassadeur' in Noord-Holland kunnen worden opgewaardeerd met meer organisatorische ruimte.
3. Technische Universiteit: Het ontbreken van een technische universiteit in de Energy Valley regio wordt door vele partijen als een gemis ervaren. Er kunnen enkele stappen worden ondernomen om dit gemis op te vangen. Bijvoorbeeld door het verbreden van Energy Delta Research Centre (EDReC) met een technisch kenniscentrum. Een andere mogelijkheid is het verder uitbouwen van het Cartesius Instituut. De mogelijkheden voor een nauwere samenwerking met de TU Twente, de TU Delft en de Rijksuniversiteit Groningen moeten hiervoor worden verkend.
4. MKB: De uitstraling van het Energy Valley initiatief naar het regionale MKB kan verder worden versterkt. Het is vanuit de notie van clustervorming en voor het bereiken van de werkgelegenheidsdoelstellingen van Energy Valley essentieel dat het MKB meer bij het initiatief betrokken raakt.
5. Deelprogramma's: Een deel van het voor buitenstaanders diffuse beeld van de projecten- en activiteitenportfolio van het coördinatiebureau kan worden verholpen door de verschillende deelprogramma's beter te branden. Een betere communicatievoering kan bovendien het onderscheid tussen de organisatie (de stichting / coördinatiebureau) en het initiatief Energy Valley (de regio) verduidelijken.

6. Internationalisering: Energy Valley moet zich beter profileren en branden in de internationale context. Momenteel is er zoals blijkt uit het gedane onderzoek geen of weinig aanhaking bij Europese subsidie- en investeringsprogramma's. Concreet liggen er kansen voor aansluiting bij subsidieregelingen in het Europese 7^e Kaderprogramma. Hier liggen grote kansen, niet alleen in financieel opzicht maar ook om het initiatief de internationale profilering te geven die de stichting in haar doelstelling formuleert. Concrete initiatieven op dit vlak kunnen zijn een verbeterde communicatie en kapitaliseren (in handelsmissies) van regionale MKB initiatieven op Europees niveau.

6 Bijlagen

Bijlage 1. Partijen Energy Valley Platform

Energy Valley Platform (min. 6 x p.j. bijeenkomst + gezamenlijke marketing e.d.):

- o Agriport A7
- o ATO-NH
- o DHV B.V.
- o E kwadraat advies B.V.
- o ENDEX N.V.
- o Energy Specialist Platform
- o Friesland Bank NV
- o Gemeente Coevorden
- o Gemeente Haren (GN)
- o GTI Noord bv
- o Grontmij
- o Kamer van Koophandel
- o Kiwa Gastec Technology
- o KNN Milieu BV
- o Koop Duurzame Energie b.v.
- o NAM B.V.
- o Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland-Noord
- o Pentascope
- o Peterson Supplylink bv
- o PNO Consultans
- o Rabobank Groningen
- o Schanssema Business Consulting
- o SNN
- o Syntens
- o Ten Kate Vetten B.V.
- o Value in the Valley
- o Veem & Factor
- o Wetsus
- o Windpowercentre
- o Gemeente Stadskanaal
- o Proces-Groningen BV
- o Grontmij Climate and Energy bv
- o IMPACT-Universiteit Twente
- o Bio Energie Noord
- o Groningen Seaports
- o Hanzehogeschool Groningen
- o Rijksuniversiteit Groningen
- o SMI Groep
- o Hak Infranet BV Noord Oost
- o Utility Consulting Partners BV
- o Stichting duurzaam Texel
- o Pon Holdings
- o Biogas International
- o De Waddeneilanden
- o Bionet
- o ZON Energie
- o Europese Unie
- o Provincie Noord-Holland
- o Samenwerkingsverband Noord-Nederland
- o Provincie Groningen
- o Provincie Fryslân
- o Provincie Drenthe
- o Gemeente Groningen
- o Ministerie van Economische Zaken
- o NOM
- o Gasunie
- o TechnologieCentrum Noord-Nederland

Bijlage 2. Bedrijvenlijst werkgelegenheidsanalyse

Naam Bedrijf	Plaatsnaam	Provincie
Aalbers Bv	Nieuw Buinen	Drenthe
Bakker Oilfield Supply Coevorden Bv	Coevorden	Drenthe
Bakker Technische Installatie Buro	Meppel	Drenthe
Balance Point Control B.V.	Emmen	Drenthe
Bekaert Combustion Technology B.V.	Assen	Drenthe
Bergman Workover Drilling Consultancy	Emmen	Drenthe
Bim Aardolieprodukten - Autoservice Bv	Smilde	Drenthe
Bj Services International B.V.	Emmen	Drenthe
Bms Development B.V.	Assen	Drenthe
Bosma Zuidvelde V.O.F.	Zuidvelde	Drenthe
Breman Meppel Bv	Meppel	Drenthe
Buderus Energietechniek Bv	Hoogeveen	Drenthe
Burgerhout Bv	Assen	Drenthe
Catch Fishing Services B.V.	Emmen	Drenthe
Cleton Insulation Bv	Klazienaveen	Drenthe
Combimac Bv	Emmen	Drenthe
Daywood	Gasselte	Drenthe
Delta Controls Bv	Emmen	Drenthe
Draka	Emmen	Drenthe
Emmtec Services Bv	Emmen	Drenthe
Energieprojecten.Com	Vledderveen Dr	Drenthe
Essent Netwerk	Hoogeveen	Drenthe
Euro-Grenzland Biodiesel B.V.	Klazienaveen	Drenthe
Euro-Grenzland Bv	Emmer Compasuum	Drenthe
Gas En Oliehandl. Spang	Hollandscheveld	Drenthe
Gaszuiveringsinstallatie Emmen	Emmen	Drenthe
Gecon Bv	Assen	Drenthe
Getronics Pinkroccade Nederland B.V.	Assen	Drenthe
Gti Utiliteit Noord B.V.	Roden	Drenthe
Halliburton B.V.	Emmen	Drenthe
Harwig B.V.	Emmen	Drenthe
Harwig B.V.	Emmen	Drenthe
Heluto Bv Installatietechniek	Diever	Drenthe
Honeywell Bv	Emmen	Drenthe
Hp Petroleum Engineering Services	Assen	Drenthe
Iac Bv (Industrieel Advies Centrum)	Emmen	Drenthe
Ifg De Wit Bv	Roden	Drenthe
Imtech Projects B.V.	Coevorden	Drenthe
Installatiebureau Buitendijk En De Groot Bv	Emmen	Drenthe
Installatiebureau Leijssenaar Vof	Hollandscheveld	Drenthe
Intergas Verwarming B.V.	Coevorden	Drenthe
International Oilfield Services	Schoonebeek	Drenthe
Invent	Beilen	Drenthe
Jac Boiten Schoonebeek Bv	Schoonebeek	Drenthe
Jh Process Engineering Consultancy	Assen	Drenthe
Joontjes Bv	Meppel	Drenthe
Klement Metaaltechniek Bv	Klazienaveen	Drenthe
Koelreno Bv	Tynaarlo	Drenthe
Koeltechniek Dorenbos B.V.	Tynaarlo	Drenthe

Kropman Bv	Assen	Drenthe
Las- En Montagebedrijf Zappey Bv	Schoonebeek	Drenthe
Lubo Screening- & Recyclingsystems Bv	Emmen	Drenthe
Lufkin Europa Bv	Emmen	Drenthe
Mechacontrols B.V.	Assen	Drenthe
N.V. Nederlandse Gasunie	Assen	Drenthe
Nacap B.V.	Meppel	Drenthe
Nam Bv Hoofdkt	Assen	Drenthe
Nam Gasbehandelingsstation Ten Arlo	Zuidwolde Dr	Drenthe
Nefit B.V.	Buinen	Drenthe
Niemeijer Installatietechniek Bv	Emmen	Drenthe
Nv Rendo	Hoogeveen	Drenthe
Nv Rendo	Meppel	Drenthe
Nv Vam	Wyster	Drenthe
Olijve Oliehandel V.O.F.	Veenoord	Drenthe
S It Controls	Hoogeveen	Drenthe
Sarel Bv	Coevorden	Drenthe
Schlumberger Offshore Services N.V.	Coevorden	Drenthe
Sgs Industrial Services Bv	Beilen	Drenthe
Smith Red Baron Bv	Schoonebeek	Drenthe
Sogos Consultants B.V.	Coevorden	Drenthe
Stiko Meetapparatenfabriek Bv	Roden	Drenthe
Stork Industry Services E&I	Emmen	Drenthe
Stork Work Sphere Bv	Emmen	Drenthe
Straatman Offshore	Hoogeveen	Drenthe
Sunoil Biodiesel B.V.	Emmen	Drenthe
T.E.S.	Nieuw Amsterdam	Drenthe
Technische Handelsonderneming Kumoweld B.V.	Assen	Drenthe
Ten Kate Installatietechniek Bv	Hoogeveen	Drenthe
Tiebo Nederland B.V.	Schoonebeek	Drenthe
Tw Bakker Engin. And Contract. Internat. B.V.	Vries	Drenthe
Unica Installatietechniek B.V.	Emmen	Drenthe
Vagroen B.V.	Meppel	Drenthe
Vdh Products Bv	Roden	Drenthe
Veenstra Machinefabriek Bv	Coevorden	Drenthe
Veenstra Revisie En Onderhoud Bv	Coevorden	Drenthe
Vmog NI	Coevorden	Drenthe
Vos Gerard B.V.	Meppel	Drenthe
Vriend Bv	Coevorden	Drenthe
Weber Nederland Bv	Coevorden	Drenthe
A.P. Van Den Berg Hydraulics B.V.	Heerenveen	Friesland
A.P. Van Den Berg Machinefabriek B.V.	Heerenveen	Friesland
Akw-Energy B.V.	Drogeham	Friesland
Alewijnse Noord B.V.	Drachten	Friesland
Ares Industriële Produkten B.V.	Heerenveen	Friesland
Beenen Electrotechniek B.V.	Gorredijk	Friesland
Biddle B.V.	Kootstertille	Friesland
Bouma Technisch Installatiebedrijf	Sumar	Friesland
Breman Drachten B.V.	Drachten	Friesland
Centrale Bergum	Burgum	Friesland
Cramm Production B.V.	Leeuwarden	Friesland
Cuno Nederland Bv	Grou	Friesland

Damstra Installatietechniek B.V.	Driesum	Friesland
De Energie Adviseurs B.V.	Leeuwarden	Friesland
De Haan Appendagefabriek	Garyp	Friesland
De Jong Gorredijk B.V.	Gorredijk	Friesland
Dopt Joure	Joure	Friesland
Ekb Industriële Automatisering	Leeuwarden	Friesland
Ekwadraat Advies B.V.	Berlikum Fr	Friesland
Eldon N.V.	Drachten	Friesland
Essent Leeuwarden	Leeuwarden	Friesland
Essent Retail	Heerenveen	Friesland
Essent Retail	Heerenveen	Friesland
Faber International B.V.	Heerenveen	Friesland
Feenstra Drachten	Drachten	Friesland
Feenstra Heerenveen B.V.	Heerenveen	Friesland
Friamco B.V.	Winsum Fr	Friesland
Frivius Energie	Dokkum	Friesland
Gascentrum Noord-Nederland B.V.	Grou	Friesland
Gastransport Services	Aldeboarn	Friesland
Gaswacht Friesland B.V.	Gorredijk	Friesland
Geerlofs Koeltechn. B.V.	Drachten	Friesland
Graansma Foar Wynhannel	Heerenveen	Friesland
Gti Fib Industriële Bedrijven B.V.	Leeuwarden	Friesland
Gti Process Solutions B.V.	Leeuwarden	Friesland
Gti Utiliteit Noord Locatie Leeuwarden	Leeuwarden	Friesland
Hager Technische Handelonderneming B.V.	Grou	Friesland
Henny Van Duuren Leeuwarden B.V.	Leeuwarden	Friesland
Hertel B.V.	Drachten	Friesland
Hoekstra Suwald Installatie B.V.	Suwâld	Friesland
Hokal Oil B.V.	Ysbrechtum	Friesland
Holtrop & Jansma B.V.	Dokkum	Friesland
Holvrieka Nirota B.V.	Sneek	Friesland
Hubert Stavoren B.V.	Stavoren	Friesland
Idfv Energiesystemen Nederland	St Nicolaasga	Friesland
Imtech Projects B.V.	Leeuwarden	Friesland
Installatiebedrijf Boerma	Boelenslaan	Friesland
Installatiebedrijf Kobus B.V.	Garyp	Friesland
Instamac B.V.	Burdaard	Friesland
Kamstra Buitenpost	Buitenpost	Friesland
Lascon Apparatenbouw B.V.	Heerenveen	Friesland
Lascon Groep B.V.	Heerenveen	Friesland
Lasmotec	Surhuisterveen	Friesland
Lodema Elektrotechniek B.V.	Leeuwarden	Friesland
Machinefabriek Douna B.V.	Leeuwarden	Friesland
Machinefabriek G. Van Der Ploeg B.V.	Leeuwarden	Friesland
Mastervolt	Drachten	Friesland
Meonaf B.V.	Franeke	Friesland
Mefiag B.V.	Heerenveen	Friesland
Mokobouw Service B.V.	Heerenveen	Friesland
Motorenrevisiebedrijf De Schiffart B.V.	Minnertsga	Friesland
Motorenrevisiebedrijf Postma	Balk	Friesland
N.A.M. Compressorstation Loc. Kootstertille	Kootstertille	Friesland
N.V. Eneco Energie Noord-Oost Friesland	Dokkum	Friesland

Neways Leeuwarden B.V.	Leeuwarden	Friesland
Nuon Infra Oost	Leeuwarden	Friesland
Offshore Wind Power	Harlingen	Friesland
Oliehandel Sneek	Sneek	Friesland
P. De Vries Installatietechnieken B.V.	Leeuwarden	Friesland
Paques B.V.	Balk	Friesland
Poly Temp Scientific	Bolsward	Friesland
Pranger-Rosier Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
Pranger-Rosier Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
Pranger-Rosier Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
Pranger-Rosier Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
R.L.M. Benelux B.V.	Driesum	Friesland
Recoma Technische Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
Slumpoil	Heerenveen	Friesland
Smst Designers & Constructors B.V.	Franeker	Friesland
Sno Energie	Makkinga	Friesland
Spaans Babcock B.V.	Balk	Friesland
Speciaal Metaal Industrie Dokkum B.V.	Dokkum	Friesland
Sri	Veenwouden	Friesland
Stork Turbo Blading B.V.	Sneek	Friesland
Stork Worksphere	Leeuwarden	Friesland
Tank- En Apparatenbouw 'De Blesse' B.V.	De Blesse	Friesland
Tankinstallatiebedrijf Mokobouw B.V.	Heerenveen	Friesland
Tecair B.V.	Drachten	Friesland
Technisch Buro Zonderland B.V.	Minnertsma	Friesland
Technisch Installatiebedrijf Algera B.V.	Beetgum	Friesland
Technisch Installatiebedrijf J. Everaarts	Grou	Friesland
Technisch Installatiebedrijf Visbeek B.V.	St Annaparochie	Friesland
Tenergy Consultancy B.V.	Drogeham	Friesland
Thermo-Noord B.V.	Gorredijk	Friesland
Total E&P Nederland B.V.	Harlingen	Friesland
Trilobes	Joure	Friesland
V.O.F. Jeen Bekkema	Warns	Friesland
Van Der Weerd Installatietechniek	Franeker	Friesland
Van Der Wiel Stortgas	Drachten	Friesland
Van Heck B.V.	Noordwolde	Friesland
Vermilion Oil & Gas Netherlands B.V.	Harlingen	Friesland
Weidelco B.V.	Beetgum	Friesland
Westermann Installaties B.V.	Leeuwarden	Friesland
Aardolie Opslag Groningen	Groningen	Groningen
Airco-Fin B.V.	Nieuwe Pekela	Groningen
Akzo Nobel Energy Bv	Farmsum	Groningen
Albra Winschoten B.V.	Winschoten	Groningen
Amca Hydraulic Fluid Power B.V.	Ten Post	Groningen
Apparatenfabriek Helpman B.V.	Groningen	Groningen
Atos Origin Nederland B.V.	Groningen	Groningen
Axima Services B.V.	Groningen	Groningen
Bam Techniek	Groningen	Groningen
Battery Power Systems Feeltronics	Leek	Groningen
Betaflex	Hoogezand	Groningen
Bokma Inspectie B.V.	Veendam	Groningen
Boorbedrijf De Groot V.O.F.	Appingedam	Groningen

C.G. Holthausen V.O.F.	Hoogezand	Groningen
Cameron	Hoogezand	Groningen
Cmi Energy Services B.V.	Veendam	Groningen
Croon Elektrotechniek Bv	Groningen	Groningen
Det Norske Veritas B.V.	Groningen	Groningen
Dijk En Wijk Electrotechniek B.V.	Veendam	Groningen
Drenth Installatietechnieken Bv	Veendam	Groningen
Eco H T	Groningen	Groningen
Econosto Nederland Bv	Leek	Groningen
Eefting Engineering B.V. I.O.	Kolham	Groningen
Eekels Elektrotechniek B.V.	Kolham	Groningen
Electr. Techn. Install. Bedrijf Zonderman B.V.	Groningen	Groningen
Electrabel Nederland N.V. Eemscentrale	Eemshaven	Groningen
Essent Netwerk	Kolham	Groningen
Essent Netwerk	Groningen	Groningen
Essent Retail	Groningen	Groningen
Feenstra Groningen	Groningen	Groningen
Fortis	Haren	Groningen
G.F. Isno B.V.	Sappermeer	Groningen
GasTerra	Groningen	Groningen
Gti Noord	Nieuwe Pekela	Groningen
Gti Noord	Farmsum	Groningen
Hi Light Opto Electronics Bv	Tolbert	Groningen
Homy Technische Installaties B.V.	Groningen	Groningen
Inhome Energiewacht	Groningen	Groningen
Installatiebedrijf Lanting B.V.	Groningen	Groningen
Instrumentmakerij Santing	Sellingen	Groningen
Jabes Foxfire B.V. I.O.	Foxhol	Groningen
Kampen Valve Care B.V.	Hoogezand	Groningen
Kbm Master Alloys B.V.	Farmsum	Groningen
Koeltechnische Industrie Fridina B.V.	Groningen	Groningen
Koninklijke Nedalco B.V.	Farmsum	Groningen
Korenbrander Koeltechniek Groningen B.V.	Groningen	Groningen
Kwant-Hoogvacuumolierecycling&Synth.	Bedum	Groningen
Leijdsman Elektro B.V.	Groningen	Groningen
Logicacmg Nederland B.V.	Groningen	Groningen
Moekotte Veendam B.V.	Veendam	Groningen
Motorwikkelbedrijf De Poel	Groningen	Groningen
Muelink & Grol B.V.	Groningen	Groningen
Multigas V.O.F.	Nieuwe Pekela	Groningen
Nederlandse Aardolie Maatschappij	Sappermeer	Groningen
Nem B.V.	Scheemda	Groningen
Nijburg Luchttechniek B.V.	Sappermeer	Groningen
Nijburg Products B.V.	Sappermeer	Groningen
Noordgastransport Bv	Uithuizen	Groningen
North Refinery	Farmsum	Groningen
North Sea Petroleum B.V.	Farmsum	Groningen
Noveon Sales Holland B.V.	Farmsum	Groningen
Nv Nederlandse Gasunie	Groningen	Groningen
Oliecentrale Nederland B.V.	Groningen	Groningen
Oliedistributie Noord Bv	Bedum	Groningen
P.M.F. Machinefabriek Uithuizen Bv	Uithuizen	Groningen

Philips Lighting B.V.	Winschoten	Groningen
Pomac B.V.	Tolbert	Groningen
Pon Power Service-Steunpunt	Groningen	Groningen
Portfolio	Bedum	Groningen
Postforming Leek Bv	Leek	Groningen
Rexel Nederland	Groningen	Groningen
Reym Veendam	Veendam	Groningen
Rontgen Technische Dienst Bv	Veendam	Groningen
Sissing Installatietechniek B.V.	Groningen	Groningen
Smeding B.V.	Sebaldeburen	Groningen
Standard Fasel B.V.	Veendam	Groningen
Stork Glt V.O.F.	Sappermeer	Groningen
Stork Industry Services E & I	Groningen	Groningen
Thermonoord B.V.	Groningen	Groningen
Tietoenator Energy International	Groningen	Groningen
Toxoepus & Bouwers	Hoogezand	Groningen
Unica Installatie Techniek	Groningen	Groningen
Van Der Graaf Installatietechniek B.V.	Groningen	Groningen
Van Wijk & Boerma Pompen B.V.	Groningen	Groningen
Variass Electronics B.V.	Veendam	Groningen
Velu Ventilatietechniek B.V.	Sappermeer	Groningen
Visser & Smit Hanab Installatie B.V.	Veendam	Groningen
Weewer Isolatie B.V.	Groningen	Groningen
Wiekamp Installaties	Leek	Groningen
Wikk.- & Balanc.Techn. J.H.W. Steenhuis B.V.	Hoogezand	Groningen
Witronic Ter Apel	Ter Apel	Groningen
Wolter & Dros	Groningen	Groningen
Wolter & Dros Aquatherm	Groningen	Groningen
Worksphere	Leek	Groningen
Aannemingsbedrijf Tatenhove B.V.	Oudeschild	Noord-Holland
Agratechniek B.V.	Anna Paulowna	Noord-Holland
Ambaflex B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Ambaflex Manufacturing B.V.	Zwaag	Noord-Holland
Atlas Tristar	Hoofddorp	Noord-Holland
B.V.Techn.Bedr.V/H Schellinger	Den Helder	Noord-Holland
Bam Techniek	Wieringerwerf	Noord-Holland
Bam Techniek Regio Noordwest - Benningbroek	Hoorn Nh	Noord-Holland
Beerepoot Installatietechniek B.V.	Zwaagdijk	Noord-Holland
Beijert Engineering B.V.	Zwaag	Noord-Holland
Bellmann B.V.	Schagen	Noord-Holland
Bj Tubular Services B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Blom Elektrotechniek B.V.	Tuitjenhorn	Noord-Holland
Boukens Enkhuizen B.V.	Enkhuizen	Noord-Holland
C. Bakker International Marine	Den Helder	Noord-Holland
C.P.J. Techniek	Winkel	Noord-Holland
Ca Energy Consulting	Opmeer	Noord-Holland
De Schutter Wind B.V.	Wieringerwerf	Noord-Holland
Decocleaning International B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Deeпоcean B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Digit Elektrotechniek B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Domas Systems B.V.	Venhuizen	Noord-Holland
Dong Netherlands B.V.	Schagen	Noord-Holland

Driessen Aerospace Systems B.V.	Wieringerwerf	Noord-Holland
Duyves Drijfwerkenfabriek B.V.	Wieringerwerf	Noord-Holland
Ecn Windturbine Testpark Wieringermeer C.V.	Petten	Noord-Holland
Ecw Netwerk	Middenmeer	Noord-Holland
Excellent Products B.V.	Zwaag	Noord-Holland
Expro North Sea Limited	Den Helder	Noord-Holland
Firma Maars/Keppel Windmolens	Anna Paulowna	Noord-Holland
Firma Nobel Energy	Lutjewinkel	Noord-Holland
Gdf Production Nederland B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Ge Polymershapes	Enkhuizen	Noord-Holland
Gebr. Kok B.V.	Hoogkarspel	Noord-Holland
Geomar	Den Helder	Noord-Holland
Global Oilfield Services B.V.	Den Helder	Noord-Holland
H.P.O. Marine & Offshore Consultant	Den Helder	Noord-Holland
Heldere Wind B.V.	Den Helder	Noord-Holland
His	Hoorn Nh	Noord-Holland
Holland Lift International B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Hycotec Services B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Infratech Telecommunicatie B.V.	Zwaag	Noord-Holland
Innovative Dutch Electro Ceramics Pilot Prod.	Petten	Noord-Holland
Installatiebedrijf Reus B.V.	Blokker	Noord-Holland
Installatiebureau Rutgers B.V.	Blokker	Noord-Holland
Installatieburo Beuling B.V.	Avenhorn	Noord-Holland
Iturnity Software Solutions B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Iverdi B.V.	Zwaag	Noord-Holland
J. En P. Schouten Installatietechniek B.V.	Blokker	Noord-Holland
J.N. Roggeveen & Company Consultants	Den Helder	Noord-Holland
K.S. Holland	Zwaagdijk	Noord-Holland
Kd Polyesterbouw	Medemblik	Noord-Holland
Kennemer Spiralo B.V.	Schagen	Noord-Holland
Kistwind B.V.	Wieringerwaard	Noord-Holland
Klaver Technisch Bedrijf B.V.	Obdam	Noord-Holland
Kola B.V.	Andijk	Noord-Holland
Kosar Wind	Wieringerwerf	Noord-Holland
L.J. Van Der Laan B.V.	Zwaag	Noord-Holland
Langelaan Windenergie B.V.	Breezand	Noord-Holland
Lenting Project Loodgieters B.V.	Avenhorn	Noord-Holland
M.F. Controls B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
M.I. Consultant B.V.	Wieringerwerf	Noord-Holland
Mallinckrodt Medical B.V.	Petten	Noord-Holland
Multimetaal Offshore B.V.	Den Helder	Noord-Holland
N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	Noord-Holland
National Electrical Carbon B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Noble Drilling (Nederland) B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Offshore Rentals	Den Helder	Noord-Holland
On & Offshore Agency B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Oostwouder Tank- En Silobouw B.V.	'T Zand Nh	Noord-Holland
Organisatie Adviesbureau De Beuk	Hippolytushoef	Noord-Holland
Patina Dakbedekkingen Andijk B.V.	Andijk	Noord-Holland
Personal Marketing- & Sales Services B.V.	Nieuwe Niedorp	Noord-Holland
Poelmolen B.V.	Medemblik	Noord-Holland

Polytechniek B.V.	Venhuizen	Noord-Holland
Prital Beheer B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Protonic Hoorn B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Roele De Vries B.V.	Wognum	Noord-Holland
Roele De Vries Recycling B.V.	Wognum	Noord-Holland
Rusch Kraantehniek B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Salco B.V.	Zwaagdijk	Noord-Holland
Schermer Installatietechniek	Hoorn Nh	Noord-Holland
Sijnesael Well Services	Wieringerwaard	Noord-Holland
Sinus-Jevi Electric Heating B.V.	Medemblik	Noord-Holland
Slabbekoorn Wieringermeer B.V.	Wieringerwerf	Noord-Holland
Sonoil B.V.	Warmenhuizen	Noord-Holland
Sortiva Papier En Kunststoffen B.V.	Wognum	Noord-Holland
Sparrows Offshore (Netherlands)	Hoorn Nh	Noord-Holland
Src System Integrators B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Stago B.V.	Hoorn Nh	Noord-Holland
Strang Consultancy International B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Strooper	Den Helder	Noord-Holland
Taylor Elektrotechniek Den Helder B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Tegenwind	Anna Paulowna	Noord-Holland
Tempo Trommels & Rollen B.V.	Middenmeer	Noord-Holland
Top-Wind B.V.	Zwaagdijk	Noord-Holland
Total E&P Nederland B.V	Den Helder	Noord-Holland
Twg Tfe B.V.	Den Helder	Noord-Holland
V.O.F. Molenwind	Middenmeer	Noord-Holland
V.O.F. Oosterwind	Den Helder	Noord-Holland
Veko Lightsystems International B.V.	Schagen	Noord-Holland
Vlam Machinefabriek B.V.	Andijk	Noord-Holland
Weatherford Oil Tool Nederland B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Weba Installatietechniek	Grootebroek	Noord-Holland
Westein's Advies En Intermediair	Den Helder	Noord-Holland
Wierwind B.V.	Nieuwe Niedorp	Noord-Holland
Wilms Den Helder B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Windkracht 8 W'meer	Wieringerwerf	Noord-Holland
Windpark Anna Paulowna B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Windpark Westeinde B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Wind-Wijzer B.V.	Andijk	Noord-Holland
Witkamp Dienstverleners B.V.	Den Helder	Noord-Holland
Zon Energie B.V.	Spanbroek	Noord-Holland
Zwaag Metaal B.V.	Wervershoof	Noord-Holland

Bijlage 3. Methodologische verantwoording werkgelegenheidsanalyse

De volgende activiteiten vallen binnen de definitie van de energiesector en worden daarom geanalyseerd in dit onderzoek:

Tabel 5.1 Activiteiten in de energiesector

Winning en productie van brandstoffen
<ul style="list-style-type: none">• Fossiel: aardolie, aardgas, schoonfossiel, waterstof, kolen (bruinkool, steenkool) en uranium• Hernieuwbare brandstoffen (waaronder biobrandstoffen)
Levering van Energie (productie en handel)
<ul style="list-style-type: none">• Elektriciteit (w.o. groene stroom)• Gas• Warmte
Transport van energie/Netbeheer
Aanleg van netten
Meten
Energiegerelateerde diensten en ICT
(Duurzame) Energietechnologie, bedrijven die zich bezighouden met:
<ul style="list-style-type: none">• het ontwikkelen vervaardigen en verschaffen van technologie bestemd voor productie, transport en opslag van energie (elektriciteit, warmte en gas) en energiedragers (brandstoffen)

Bron: NOM, 2003

Om de bovenstaande definitie bruikbaar te maken voor de doeleinden van het onderzoek is het noodzakelijk de in de praktijk gehanteerde sectorindelingen te koppelen aan de activiteiten die in tabel 2.1 worden weergegeven. Als bron voor de sectorschets gebruiken wij provinciale werkgelegenheid- en handelsregisters. Deze registers differentiëren bedrijvigheid op basis van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) codering van het Centraal Bureau voor Statistiek en de Bedrijfsindeling van de Kamer van Koophandel (BIK) codering. Wij hebben uit deze databases in samenwerking met experts een zorgvuldige selectie samengesteld aan de hand waarvan we de energiesector analyseren.

De volgende keuzes zijn gemaakt bij de selectie van bedrijven:

De installatie- en isolatiebranche is geselecteerd

Deze branche levert een bijdrage aan de kracht van de sector. Hierbij kan gedacht worden aan installatiebedrijven die zijn gespecialiseerd in specifieke technologie (bijvoorbeeld op het terrein van Centrale Verwarming of zonne-energie), onderhoudsbedrijven hiervoor of installatiebedrijven die zich bezighouden met innovaties, bijvoorbeeld de implementatie van Micro-WK technologie in de stedelijke omgeving. Hierbij nemen wij aan dat grotere bedrijven beter in staat zijn zich te specialiseren of om te innoveren. Wij hanteren de volgende selectiecriteria om bedrijven uit deze subsector tot het de in het onderzoek gehanteerde definitie van de energiesector toe te laten:

- Elektrotechnische installatiebedrijven met 30 personen of meer in dienst.
- Isolatiebedrijven en overige installatiebedrijven met 50 personen of meer in dienst

Kleine bedrijven in het kerncluster zijn geselecteerd

Bedrijven met minder dan 10 werkzame personen zijn geanalyseerd indien de bedrijven actief zijn in het kerncluster van de energiesector; te weten de volgende subsectoren:

- Aardolie- en aardgaswinning en dienstverlening en aardolieverwerking
- Productie en distributie van elektriciteit, aardgas, stoom en water

In overige subsectoren zijn bedrijven met minder dan 10 personen niet in de analyse meegenomen.

Windmolens

Windmolens zijn in de sectorschets slechts meegenomen indien er minstens 1 persoon werkzaam is in de desbetreffende onderneming.

Niet alleen definitie aan de hand van bestaande sectorindeling.

Uit verschillende bronnen blijkt dat een aantal bedrijven buiten de officieel gehanteerde sectordefinities vallen, terwijl zij zich desalniettemin bezig houden met energie gerelateerde activiteiten. Deze bedrijven zijn toegevoegd en meegenomen in de analyse.

Absolute aantallen werkzame personen

Werkgelegenheid in de sector beschrijven wij aan de hand van absolute aantallen werkzame personen. Wij maken in deze sectorschets geen onderscheid tussen parttime en fulltime werkzame personen.

Bijlage 4. Projectinventarisatie KNN milieu

Projectinventarisatie Energy Valley & KNN milieu

- Clean Energy Productoin Plant / Zero Emission Power Production'
- Groen Gas Energy Valley
- Rijden op CNG in Noord-Nederland
- Gas + H2 injectie in het aardgasnet
- Duurzame Waddenvloot
- Uitrol micro-wkk in Noord-Nederland
- Sensoren efficiënt en veilig gebruik nieuw gas
- Virtuele Energiecentrale
- Friese Coalitie MiniWKK
- CNG transport Leeuwarden
- Verplaatsbare ZEPP voor kleine gasvelden
- Nieuw Gas in Noord-Nederland
- Pyrolyse
- Grootschalige Import Biomassa
- Biomassa competence centre
- Bio-ethanol
- Duurzaam Diesel
- Meerstad Groningen: Warmte & Kracht
- Besparing in bestaande bouw
- Wieren als grondstof
- Duurzaam Schiermonnikoog
- Energy Valley the Netherlands (voor IGU)
- Reductie energieverbruik verlichtingsinstallaties

Bron: Energy Valley

Op twee na zijn de bovenstaande haalbaarheidsstudies vervolgens uitgewerkt met behulp van 'ondersteuning transitie coalitie' (OTC) subsidiegelden. Een aantal van de studies is vervolgens omgezet in projecten, deels met behulp van 'unieke kansen regeling' (UKR) subsidiegelden.

Bijlage 5. Subsidieregelingen in subsidie- en investeringdatabase

Subsidieregelingen:

- o 20 OTC (ondersteuning transitie coalitie) studies (het betreft hier de uitrol van de projectinventarisatie van de KNN Milieu studie).
- o 19 UKR (Unieke Kansen regeling) regelingen (merendeel uitrol OTC studies).
- o 4 zijn EOS (Energie Onderzoek Subsidie) onderzoekssubsidieprojecten.
- o 5 BSRI (Beleid Subsidie Regionale Investeringsprojecten) waarbij moet worden aangetekend dat de stichting Energy Valley in deze projecten een grote rol speelt. initiatie, business development, inbreng van innovatiecomponent.
- o 6 vallen onder de regelingen MEP (Ministeriele regeling Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie) en toekomstige Stimulering Duurzame Energieproductie.
- o 7 maken gebruik van IAG (Innovatieve Actieprogramma Groningen) gelden.
- o 2 onder de 'Innovatie Concessies' regeling.
- o 5 onder de regeling 'Duurzame tankstations'.
- o 2 onder de regeling 'Innovatieve brandstoffen'.
- o 2 onder de regeling 'Leren voor duurzame ontwikkeling'.
- o 8 onder de regeling EFRO/KOMPAS. Hier zitten ook de projecten Energie Delta Institute en het Kenniscentrum Duurzame Innovaties; Cartesius in. Het laatstgenoemde instituut verwijst echter op de website naar de stichting Energy Valley als deelnemer in een deelstudie, en niet zo zeer als deelnemer in de organisatie.
- o 8 onder 'Koers op noord'.
- o 1 project heeft een marktintroductie premie (financiering vanuit het ministerie van economische zaken). Deze subsidie is nog in voorbereiding
- o 1 project verkrijgt provinciale subsidies.
- o 3 projecten zijn congressen waarvan 2 over duurzame mobiliteit en 1 over groen gas, het is niet duidelijk welke subsidies hiervoor zijn aangetrokken.

Bron: investering en subsidiedatabase Energy Valley

Bijlage 6. Projecten waarbij Energy Valley direct is betrokken

Bio-energie in Noord-Nederland
Wieren als grondstof
Besparing in bestaande bouw
Friese Coalitie MiniWKK
Leeuwarden rijdt op gas
Import Biomassa Eemsmond
Biomassa expertisecentrum
CNG-Rijden Noord-Nederland
Pyrolyse
Meerstad Groningen: Warmte & Kracht
Duurzaam Schiermonnikoog
Duurzame Waddenvloot
Nieuw Gas Sensoren
Virtuele Energiecentrale
Energy Valley the Netherlands
Groen Gas Energy Valley
Uitrol microWKK Noord-Nederland
Nieuw Gas Noord-Nederland
CEPP / ZEPP
Gas+ H2 injectie aardgasnet
CES NN
Biogas Westerkwartier
Grounds for Change
AVS
Energiebesparing Wielenpolle
Test 50 MicroWKK
Intro aardgas als autobrandstof
Stadsvervoer op aardgas
Green Planet
Studie Europapark Coevorden
Biotechnology for Chemistry
Waterstofboten
BioCon
Bareau
PDO studie Ten Kate
BIOGG
BioSNG Warmte en Kracht
SmartProofs
Cocon
ZKH Stadskanaal
BioVEC
Biovalue Glycerine
Greening FMC
Bio Energie Noord
Kippenmestvergasser
ZON
Warmtenet Emmen
Pyrolyse Plant
Fiwihex
CROB
Sunoil

Biovalue
Evelop
BIOX-Aldel
Biogas Aldeboarn
Biogas Donderen
Biogas Hardegaryp
Biogas Vlagtwedde
Biogas Leeuwarden
Biogas Jelsum
Biogas Hantumhuizen
Biogas Ferwert
Biogas Winsum
Biogas Sint Nicolaasga
Biogas Oudemirdum
Biogas Birdaard
Biogas Mussel
Biogas Onstwedde
Biogas Warmenhuizen
Biogas Stiens
Biogas Hallum
Biogas Lellens
PDO Ten Kate
ZEPP
Anodemontage Aldel
GreenCo-Wijster
SuikerUnie BioEthanol
BioMCN
INES, people in power
SPS
UtilizeIT
Energy Valorizer
Groen Gas Certificering
Saudec / Petroleum Academy
GrASp
Katalysatorcentrum DM
Groen Groener Groenst
DeSaH
Sunoil
Groen Gas Midden Drenthe
Rejects Energy
Foxcoal
Blue Energy
Europapark Coevorden

Bron: Projectendatabase Energy Valley

13694² lage G

3370

**WERKPLAN
ENERGY VALLEY III**



ENERGY

10 mei 2008

1. Inleiding

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. Een regio met grote dynamiek en een sterke concentratie van energiepartijen en -initiatieven. Met energie heeft het Noorden een robuust economisch thema in handen. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland.

Terugkijkend kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley succesvol is. Energy Valley is een zichtbaar onderdeel van het nationale energie- en klimaatbeleid, is speerpunt voor regionaal economische ontwikkeling en wordt beschouwd als 'best practice' voor clustering en economische structuurversterking via publiekprivate samenwerking. De regio kent vele energie-initiatieven met een breed en actief participerend cluster van publieke en private partijen. De energie-investeringsomvang in de regio wordt in de komende jaren op meer dan € 15 miljard geschat. Op dit moment zijn ruim 400 bedrijven en meer dan 22.000 mensen direct actief in de noordelijke energiesector¹.

De stichting fungeert als operationele organisatie om samen met betrokken publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven. Daarbij concentreert de stichting zich vooral op de branding van de regio en op het ondersteunen van duurzame energieprojecten. De stichting wordt gefinancierd uit bijdragen van overheden, bedrijfsleven en regionale fondsen. In fase I (2003 - 2005) lag de nadruk op het betrekken van bedrijven en organisaties (draagvlak), de positionering van Noord-Nederland als energieregio en het uitwerken van kansrijke thema's. Deze taken zijn gecontinueerd in fase II die loopt van december 2005 tot juli 2008. Deze periode wordt gekenmerkt door een sterke groei van het aantal projecten en bundeling van activiteiten op een aantal strategische thema's.

De stichting bevindt zich momenteel aan het einde van de tweede fase. Diverse stakeholders en (project)partners hebben te kennen gegeven dat continuering van de activiteiten van de stichting gewenst is, met dien verstande dat daarvoor enkele wijzigingen in de inhoudelijke focus en de aanpak gewenst zijn. Continuering is enerzijds wenselijk omdat er in de komende jaren een behoefte blijft bestaan aan een faciliterende organisatie op het thema energie, anderzijds omdat vele initiatieven ook na de huidige fase door lopen en nog een duwtje in de rug nodig hebben.

Om scherp te krijgen wat de invulling van de activiteiten van de stichting Energy Valley in een derde fase moet zijn, is een brede stakeholdersconsultatie gehouden. In eerste plaats door persoonlijke gesprekken. Voorts is op 4 april 2008 een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd waaraan ca. 40 instanties hebben deelgenomen². Daarnaast heeft het CAB een evaluatie opgesteld en heeft de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER-Noord) een advies afgegeven. De opmerkingen en aanbevelingen van deze partijen zijn meegenomen bij het opstellen van het voorliggende werkplan.

Dit werkplan schetst de contouren voor de inhoudelijke, organisatorische en financiële vormgeving van de activiteiten van de stichting Energy Valley in de derde fase. Op verzoek van de provincies is voor een 'projectduur' van 3,5 jaar (1 juli 2008 tot 31 december 2011) gekozen, overeenkomend met provinciale en gemeentelijke bestuurscycli en goed passend in de termijnen van beschikbare subsidieprogramma's.

¹ Mid-term evaluatie Energy Valley. CAB - januari 2008 (zie ook bijlage 2)

² Zie bijlage 1 - Verslag stakeholdersbijeenkomst - 4 april 2008

2. Achtergrond en historie

Het concept Energy Valley komt voort uit een studie naar mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland³ die in opdracht van de gemeente Groningen in 2002 is uitgevoerd. Aanleiding was de op handen zijnde splitsing van Gasunie en het beoogde vertrek van de gashandelsactiviteiten uit Groningen. De studie schetst een aantal unieke kansen voor de noordelijke energie-economie. De geschetste kansen gaan daarbij veel verder dan de gasindustrie alleen. Uitgangspunt is een integrale uitbouw van de kerncompetenties op het gebied van conventionele energie, duurzame energie en energiekennis.

2.1. Energy Valley I (2003-2005)

Naar aanleiding van de startstudie hebben de drie noordelijke provincies en de NOM het voortouw genomen het concept Energy Valley te concretiseren. Vanwege het regiobrede karakter, de publiekprivate belangen en het noodzakelijke tempo, is voor een zelfstandige organisatie gekozen. Op basis van een Kompasubsidie Energy Valley I⁴ is financiering verkregen voor een zelfstandige stichting voor de periode van april 2003 tot december 2005.

In fase I heeft de nadruk gelegen op draagvlakverbreding en uitwerking van strategische kansen. De stichting Energy Valley is opgericht als slagvaardige organisatie en schakel tussen overheid en bedrijfsleven. De operationele taken zijn ondergebracht bij een coördinatiebureau (3 fte's) onder supervisie van een Raad van Toezicht bestaande uit leden die door de NOM en provincies zijn voorgedragen. De belanghebbende gedeputeerden namen zitting in een Raad van Advies en via een begeleidingsgroep zijn de provincies, NOM en de gemeente Groningen op uitvoerend niveau betrokken.

Via intensieve branding en lobby is Noord-Nederland als energieregio gepositioneerd. De strategische kansen zijn uitgediept met diverse studies en sessies waarbij vele bedrijven en instanties zijn geconsulteerd. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen inzet, met als rode draad de aanhaking bij het nationale energietransitiebeleid. Om hier uitvoering aan te geven heeft de stichting een groot aantal haalbaarheidstudies en projecten geïnitieerd, waarbij aanspraak is gemaakt op nationale en regionale subsidieregelingen. Op basis hiervan zijn publieke en private partijen projectmatig betrokken. Dit heeft geleid tot regionale en nationale erkenning en een prominente positie in het energietransitiebeleid.

De stichting is in staat gebleken publieke en private partijen te betrekken en te mobiliseren om concreet invulling te geven aan het concept Energy Valley. De stichting werkt daarbij nauw samen - en is complementair aan - bestaande instanties en organisaties. Vanwege de neutrale en onafhankelijke positie fungeert de stichting als netwerkorganisatie voor informatieoverdracht, coalitievorming, projectadvies en belangenbehartiging. Dit heeft geresulteerd in een goede naamsbekendheid, brede regiobetrokkenheid, een groot aantal concrete projecten en een stevige positionering.

³ Energy Valley - mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland. Van Werven, januari 2003

⁴ Co-financiers voor Energy Valley I: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, gemeenten Assen, Emmen, Leeuwarden, Groningen, NOM, RUG, Gasunie en NAM

2.2. Energy Valley II (2006-2008)

Een groot deel van de projecten en ontwikkelingen uit fase I kennen een lange doorlooptijd. Daarom werd verdere ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley ook na december 2005 gewenst geacht. Besloten is Energy Valley II vorm te geven, met een aantal organisatorische en inhoudelijke wijzigingen. Belangrijke wijziging is de geografische uitbreiding van de Energy Valley regio met Noord-Holland Noord. Dit vanwege gezamenlijke belangen richting het Waddenfonds en de complementaire energiestructuur. Voor de financiering is wederom aanspraak gemaakt op SNN-subsidie voor de periode december 2005 tot juli 2008. De co-financieringsstructuur is daarbij gewijzigd⁵.

De organisatie is ook op een aantal punten gewijzigd. De Raad van Toezicht is uitgebreid met vertegenwoordigers vanuit bedrijfsleven en overheidsinstanties. De bestuurlijke betrokkenheid is gewaarborgd door toetreding van de heer Alders, toenmalige Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, als voorzitter. De Raad van Advies is vervallen, waarvoor in de plaats een Gedeputeerden Overleg is ingesteld met bestuurders uit de vier provincies. De begeleidingsgroep is gecontinueerd en uitgebreid met vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheidsinstanties.

Het Energy Valley Platform is opgericht om meerdere publieke en private partijen de gelegenheid te bieden zich formeel aan het Energy Valley concept te binden. Uit (project)contacten is gebleken dat hier behoefte aan bestond. Het platform bestaat inmiddels uit meer dan 100 leden en dit aantal groeit gestaag. Leden krijgen onder meer toegang tot relevante informatie en bijeenkomsten en kunnen gebruik van de mogelijkheden voor gemeenschappelijke marketing.

Ten aanzien van de werkinzet van de stichting heeft zich ook een aantal wijzigingen voorgedaan. Naast continuering van de taken uit fase I is nog meer de nadruk komen te liggen op het stimuleren van concrete projecten. Gezien het grote aantal lopende en potentiële projecten heeft beperkte personele uitbreiding plaatsgevonden. Ten aanzien van de noodzakelijk geachte internationalisering is besloten dit niet door de stichting te laten uitvoeren maar vanuit de provincies te organiseren.

Inhoudelijk is in fase II voortgebouwd op het fundament dat in fase I was gelegd. De positie in de nationale energietransitie is uitgebouwd door directe betrokkenheid van de stichting bij talrijke innovatie- en investeringsprojecten. Aan de hand van congressen, informatieverstrekking en vertegenwoordiging in relevante gremia zijn de mogelijkheden die de Energy Valley regio biedt, uitgevent. Daarnaast is gewerkt aan de inbedding van het energiethema in diverse regionale programma's en regelingen.

Door het onderzoeksbureau CAB⁶ en door SER-Noord is geconstateerd dat de stichting Energy Valley heeft bijgedragen aan een positief ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het Noorden van Nederland. Deze bijdrage beperkt zich niet tot de (duurzame energie) projecten waar de stichting direct bij betrokken is. Door de focus en profilering op het energiethema zijn diverse processen in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor zijn andere partijen aangehaakt en is momentum ontstaan waardoor de regio heeft kunnen uitgroeien tot koploper op een aantal onderwerpen. Dit is deels een afgeleid effect door de positionering en erkenning van het Noorden als centrale energieregio en deels een resultante van projectmatige betrokkenheid van de stichting Energy Valley.

⁵ Co-financiers voor Energy Valley II: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, Noord-Holland, gemeente Groningen, Ministerie van I.Z., NOM, ICNN, Gasunie en NAM

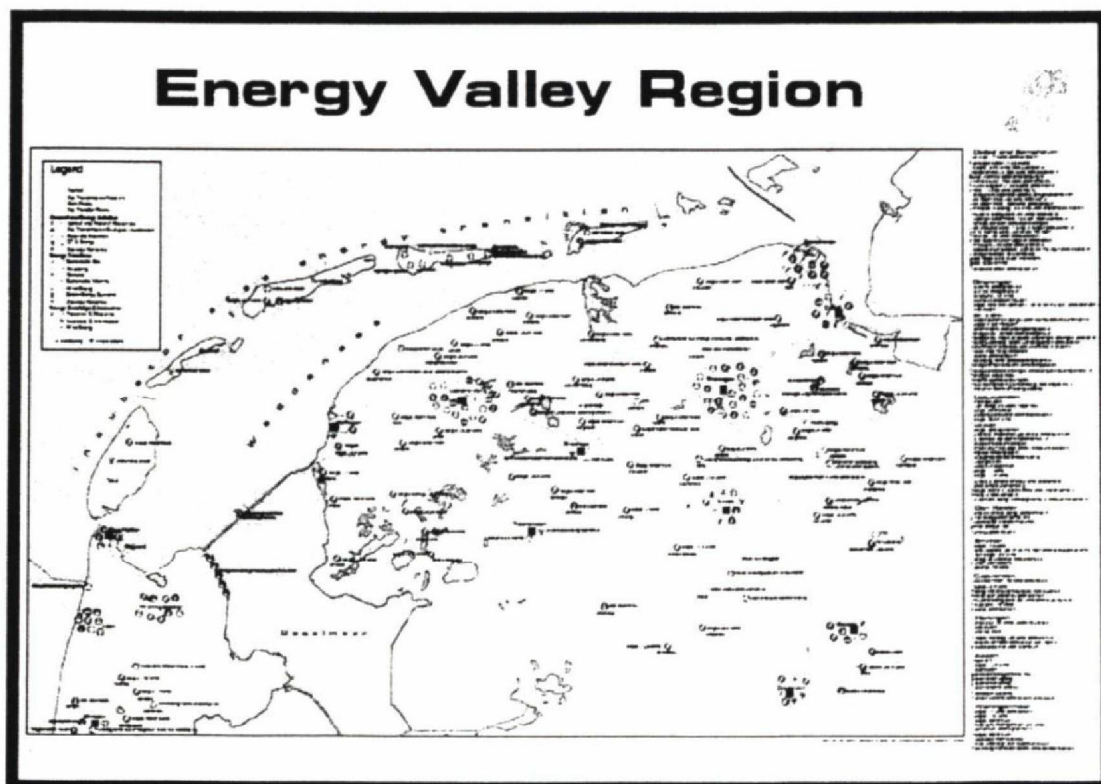
⁶ Mid-term evaluatie Energy Valley. CAB - januari 2008 (zie ook bijlage 2)

De opgestarte projecten en processen betekenen een structurele versterking van de regio en zijn per definitie langlopend. Energy Valley bevindt zich nu in de fase dat de inspanningen leiden tot investeringen en dat er fondsen beschikbaar komen om de ontwikkelingen verder te versnellen. Dit vraagt ook in de derde periode de nodige ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley.

2.3. Resultaten

Om de ontwikkeling van de Energy Valley regio in beeld te brengen heeft de stichting Energy Valley recent een externe evaluatiestudie laten uitvoeren⁷. Deze evaluatie bestaat uit een analyse van de noordelijke energiesector, de reputatie van Energy Valley en de resultaten van de door de stichting uitgevoerde (duurzame) energieprojecten.

Op hoofdlijnen kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley als sterk merk wordt ervaren dat positieve associaties oproept. Vooral het publiekprivate karakter en gezamenlijke inzet worden als waardevol beschouwd. Op basis van een projectanalyse kan worden geconcludeerd dat de Energy Valley regio een grote dynamiek kent, maar dat een groot aantal nieuwe ontwikkelingen pas in de komende periode zijn beslag zal krijgen. Dit betekent dat in de komende jaren een verdere groei van de werkgelegenheid in de energiesector mag worden verwacht.



⁷ Zie bijlage 2 Samenvatting en reflectie evaluatiestudie Energy Valley 24 januari 2008

De stichting heeft zich onder meer gericht op de branding van de regio als energieregio. Hiertoe is ingezet op gerichte marketing, informatie-overdracht en publiciteit. Verder is ter ondersteuning daarvan actief geparticipeerd in een breed relatienetwerk en is ook een noordelijk energieplatform opgericht waarvan bedrijven lid kunnen worden. Dit alles heeft bijgedragen aan een brede erkenning en het positieve ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het noorden.

Naast deze brandings- en netwerkactiviteiten heeft de stichting vooral ingezet op het aanjagen van duurzame energieprojecten. Dit betekende dat veel minder werd ingezet op conventionele activiteiten. De reden hiervoor is dat duurzame energie wordt gezien als een strategische kans die thans nog veel begeleiding en subsidiëring vereist. Daarnaast kennen ontwikkelingen in de conventionele energiesector, zoals gasrotonde, GLT, heropening Schoonebeek en de bouw van centrales een eigen dynamiek waardoor (enkele gevallen uitgezonderd) de rol van de stichting beperkt kan zijn.

De evaluatiestudie constateert dat er een substantieel aantal duurzame energieprojecten is geïnitieerd. Dit resultaat is uiteraard niet één op één aan de stichting te verbinden. De stichting is één van de schakels in de keten die de Noordelijke energieregio vormt. Projecten waar de stichting bij betrokken is, kennen een focus op energietransities en -innovaties. De projecten variëren qua aard maar de nadruk ligt op de prioritaire onderwerpen duurzame elektriciteit, mobiliteit en bio-energie. Het betreft veelal opkomende technologieën, die zich in de beginfase van de marktintroductie bevinden.

De stichting begeeft zich vooral in de voorfase van een project. In deze periode kan maximale meerwaarde worden gecreëerd voor de initiatiefnemers. De stichting vervult een intermediaire rol naar bedrijven en instellingen. Deze worden door de stichting benaderd via bilaterale contacten, informatieverbreiding en bijeenkomsten. De stichting probeert daarbij partijen te activeren en voor investeringen in Noord-Nederland te interesseren. Daarbij adviseert de stichting bij het formuleren van een helder project- of bedrijfsplan. Daarnaast kan de stichting door ervaring en kennis van zaken initiatiefnemers adviseren bij het aanspreken van financieringsopties. Tevens worden koppelingen gelegd met relevante partijen om projectcoalitie te versterken. Als het tot een projectvoorstel komt treedt de stichting regelmatig op als projectpartner. De stichting neemt echter nooit zelf deel aan de financiering van investeringen. Zowel in het voortraject als na de investering kan de stichting als belangenbehartiger optreden om de kans op succes te vergroten.

Uit de projectanalyse van de evaluatiestudie blijkt dat de stichting eind 2007 bij 94 projecten betrokken is of is geweest. Een kwart daarvan is onder behandeling, 35% afgerond en 40% in uitvoering. Van de projecten heeft 40% betrekking op studies en 60% op investeringen. Een groot deel bevindt zich in de opstart- of realisatiefase. Dit betekent dat investeringen komende periode geëffectueerd zullen worden.

Daarbij is sprake van een investeringsomvang van bijna € 1,1 miljard. Hiervan zijn inmiddels 33 investeringsprojecten met een omvang van bijna €600 miljoen gecommitteerd, hiervan is €64,5 miljoen afkomstig uit subsidies⁸ waardoor de private hefboom ruim 9 bedraagt. De afgeronde projecten betreffen vooral haalbaarheidstudies uit Energy Valley I, welke goed zijn voor ruim €6 miljoen. Het werkbudget voor beide werkingsperioden van de stichting Energy Valley bedraagt €5.805.000 (€2.130.000 voor Energy Valley I en €3.675.000 voor Energy Valley II). Uitgaande van de gecommitteerde bedragen betekent dit een resultaat van €102 aan uitgelokte investering per euro die in de stichting gestoken is (waarvan €11 uit subsidies).

⁸ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB, januari 2008

Naast directe resultaten is er sprake van een afgeleid effect. Dit betreft projecten waar de stichting niet direct bij betrokken is, maar waar wel een rol is vervuld bij het leggen van contacten, ideevorming of belangenbehartiging. Daarnaast zorgt de positionering en beleidsfocus op het energithema voor afgeleide effecten. Al met al is er een dynamisch speelveld en een gunstig investeringsklimaat voor energieactiviteiten ontstaan. Op basis van een globale inventarisatie spelen er meer dan 350 energieprojecten in de regio, variërend van zeer klein tot zeer groot. De investeringsomvang die hiermee gemoeid gaat overstijgt naar schatting €15 miljard. Hierdoor is energie een zeer belangrijke motor voor de regionale economie.

2.4. Lessen uit het verleden

Op basis van de ervaringen uit de afgelopen perioden, de evaluatiestudie, het advies van de SER-Noord en gesprekken met diverse stakeholders is een aantal aandachtspunten geïdentificeerd dat adressering in fase III verdient.

- Continueer de stichting als publiekprivaat platform

De stichting heeft een belangrijke rol vervuld bij het op de kaart zetten van het Noorden als energieregio. Eerst als kwartiermaker daarna als loket, spreekbuis en aanjager. Het publiekprivate karakter van de stichting wordt daarbij als meerwaarde gezien: de stichting is een bindende factor geweest tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen. De taak van de stichting is nog niet voorbij. Het grootste deel van de geïnitieerde ontwikkelingen kent een lange doorlooptijd en heeft verdere begeleiding nodig. Daar komt bij dat er een stevig kader en momentum is gecreëerd waar op kan worden voortgebouwd. Voor lopende en nieuwe projecten, alsmede de positionering en vertegenwoordiging van de Energy Valley regio, is continuering van de stichting gewenst.

- Zet in op innovatieve energietransities

Het Energy Valley concept is een economische ambitie. Nadruk moet dan ook blijven liggen op het stimuleren van energie-investeringen en werkgelegenheid. Daarbij is het cruciaal dat er focus is. Het energithema is zeer divers en dynamisch. Gezien het grote aantal ontwikkelingen is het niet mogelijk overal bij betrokken te zijn, mede omdat de stichting bewust klein en slagvaardig is vormgegeven. Om meerwaarde te bieden is focus nodig ten aanzien van taken en inhoud. Uit de consultatie van de stakeholders is duidelijk naar voren gekomen dat het zwaartepunt van de stichting moet liggen op het stimuleren van duurzame energieopties (vooral in het begin van de levensfase) en kennis & innovatie.

- Intensiveer het aanjagen van projecten in de Energy Valley regio

Door de inspanningen van de afgelopen jaren is een groot aantal projecten op energieterrein in het Noorden geïnitieerd, ontwikkeld en uitgevoerd. In de derde fase van de stichting Energy Valley is het gewenst de inspanningen van de stichting voor de realisering van concrete, investeringsgerede projecten te intensiveren.

- Betrek het MKB

De activiteiten op energiegebied in de Energy Valley regio zijn deels grootschalig van karakter, zoals de bouw van centrales, de heropening van het Schoonebeekveld en de investeringen in gasinfrastructuur. Voor een ander deel zijn ze innovatief en maken ze deel uit van snel groeiende markten, zoals de productie van biofuels, de ontwikkeling van groen gas en de introductie HReketel. Beide sporen bieden veel mogelijkheden voor aanhaking door het regionale MKB. Op dit punt liggen er duidelijke samenwerkingsmogelijkheden tussen de stichting en de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en MKB-Nederland.

- Ga verder met branding

Energy Valley wordt ervaren als sterk merk. Het is wenselijk het merk in de markt te houden en er optimaal gebruik van te maken. Verschillende bedrijfspartijen geven aan in de toekomst meer gebruik van het begrip Energy Valley te willen maken. In de communicatie moet wel onderscheid worden gemaakt tussen regio en stichting Energy Valley. De stichting is belast met een aantal operationele taken. De regio betreft een geografisch gebied met een sterk bedrijfscluster. Beide zaken zijn onlosmakelijk verbonden, maar dienen zorgvuldig te worden gecommuniceerd.

- Zoek samenwerking met andere intermediaire partijen

Ook andere intermediaire organisaties onderschrijven het belang van energie als economisch speerpunt voor Noord-Nederland. Dit betekent dat organisaties als provincies, gemeenten, bedrijvenverenigingen, kennisinstellingen, de Kamer van Koophandel en de NOM in meer of mindere mate extra capaciteit hebben vrijgemaakt voor inspanningen op het thema energie. Daarnaast zijn er voor het energiethema regionale subsidies beschikbaar (Koers Noord, OP-Efro, Waddenfonds, innovatiesubsidies).

Dit heeft tot gevolg dat in korte tijd veel gezamenlijke slagkracht is ontwikkeld. Het vraagt echter ook om een goede afstemming van de inzet van verschillende partijen. Het is dan ook zaak te komen tot een heldere rol- en taakafbakening. Voor de stichting betekent dit een concentratie op de kerntaken branding en (duurzame) energieprojecten. De stichting fungeert daarbij als loket waar ondernemers en andere initiatiefnemers terecht kunnen. Hiervoor moet doorvertaling naar achterliggende instanties en organisaties gestroomlijnd plaatsvinden. Daarmee vormt de stichting een front-office voor bedrijven die afhankelijk van de vraag doorgeleid kunnen worden.

- Maak een duidelijke keuze m.b.t. internationalisering

Het Energy Valley concept is begonnen als regionaal initiatief dat in korte tijd is uitgegroeid tot nationaal ontwikkelingsthema. De focus vanuit de stichting Energy Valley ligt nadrukkelijk op regionale en nationale aspecten. Ten aanzien van internationale aspecten is afgesproken dat de provincies dit aspect voor hun rekening zouden nemen. In de praktijk is daaraan onvoldoende invulling gegeven. Deze internationale invulling kan betrekking hebben op het inspelen op EU-subsidies, de internationale profilering en internationale business development.

Algemeen beeld is dat internationalisering wel degelijk kansen biedt, maar dat de faciliterende rol vanuit de stichting Energy Valley op dit vlak slechts beperkt kan zijn. Internationaal opererende bedrijven en instanties zijn goed in staat de Energy Valley regio in het buitenland uit te dragen. Verdere nationale verankering en regionale ontwikkeling van activiteiten moet duidelijk prioriteit hebben. Hierbij is de samenwerking met andere energieregio's een duidelijk punt van aandacht.

Door intensiever gebruik te maken van bestaande kanalen en relaties (bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, kennisinstututen, etc.) kan de Energy Valley regio sterker internationaal worden geprofileerd. De nadruk dient daarbij te liggen op de sterke (toegepaste) kennispositie en exportbevordering. De bijdrage van de stichting beperkt zich tot het ontwikkelen van de daarvoor benodigde communicatiematerialen en -middelen. Actieve internationale profilering of inspelen op internationale (duurzame) energiefondsen wordt niet als kerntaak van de stichting beschouwd.

- Zet een goed systeem van projectmonitoring op

Vanuit het oogpunt van positionering, verantwoording en taakverdeling is behoefte aan een eenduidig projectinformatiesysteem. In de evaluatiestudie wordt geconstateerd dat het lastig is de werkgelegenheidseffecten inzichtelijk te krijgen, laat staan andere effecten zoals milieueffecten. Dit is een punt van aandacht waar samen met provincies, o.a. in het kader van het energieakkoord onder de noemer 'monitoring' aan wordt gewerkt.

3. Taken en aanpak van Energy Valley III

Het vorige hoofdstuk illustreert dat met het concept Energy Valley in korte tijd veel is bereikt. Het energielandschap in het Noorden is in die tijd ook drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Tegelijkertijd is ook op nationaal en internationaal niveau energie een belangrijk thema geworden, zowel wat betreft het aspect leveringszekerheid (is er voldoende energie om onze samenleving in stand te houden?), het aspect energietransitie (hoe geven we een duurzame energievoorziening vorm?) en het aspect betaalbaarheid (hoe blijft energie betaalbaar binnen onze economie?). De plek van Energy Valley in deze brede context is een korte beschouwing waard.

3.1 Beleidscontext

Op Europees niveau wordt ingezet op een energiebeleid dat recht doet aan de drie basisprincipes van leveringszekerheid, betaalbaarheid en duurzaamheid. De Europese Commissie heeft haar duurzaamheidsdoelen geformuleerd in het *Climate Action*⁷ programma, waarin op 3 thema's ambitieuze doelen zijn neergelegd. Het daarbij om: de promotie van duurzame energie, CO₂-afvang en -opslag en energie-efficiency. Als overkoepelend doel wordt ingezet op een reductie van CO₂-emissie van 20% in 2020.

Nationaal zijn de ambities van het kabinet vastgelegd in de nota *Schoon en Zuinig*. Het Rijk zal zich inspinnen om de Europese ambities te verwezenlijken, maar is bereid om onder bepaalde condities een zwaardere inspanning ten aanzien van de verduurzaming van de energievoorziening op zich te nemen. Daarbij wordt ingezet op een CO₂-emissiereductie van 30% in 2020.

Op regionaal niveau is er een duidelijke inzet op het gebied van duurzame energie. Deze inzet komt naar voren in het Energieakkoord, dat recentelijk is ondertekend door de vier Energy Valley provincies en het Rijk. Dit akkoord wordt ondersteund door vrijwel alle noordelijke gemeenten en vele bij het energiedossier betrokken bedrijven. In het energieakkoord zijn de ambities van het noorden op het gebied van duurzame energie neergelegd. Daarbij wordt vooral ingezet op sterke besparing van het energiegebruik en vermindering van de CO₂-emissies. Concreet betekenen deze ambities een bovengemiddelde opgave ten opzichte van het landelijke beleid, en daarom een meer dan bovengemiddelde opgave ten opzichte van de Europese inzet.

Het energieakkoord is een uitstekend instrument voor een gebundelde regionale inzet. Daarbij wordt nadrukkelijk gestreefd naar vergaande samenwerking en kennisuitwisseling tussen diverse instanties. In dat nieuwe krachtenveld is het van belang dat het overzicht behouden blijft en dat op efficiënte wijze invulling wordt gegeven aan de hoge ambities. De stichting Energy Valley kan daarbij als verbindende factor opereren als loket, communicatiekanaal en verzamelplaats, en de schakelfunctie tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen invullen.



De regionale beleidsinzet op het gebied van conventionele energieactiviteiten komt tot uiting in steun voor grootschalige activiteiten op het gebied van gaswinning, oliewinning (Schoonebeek) en de bouw van elektriciteitscentrales. Met deze activiteiten wordt een majeure bijdrage aan de leveringszekerheid geleverd.

⁷ Climate action. EU integrated energy proposal. 23-1-2008 Brussel

De betekenis van het energiedossier voor de regio blijkt ook uit het programma Koers Noord, het centrale programma voor de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. In dit programma is energie benoemd als een van de centrale economische ontwikkelingsthema's voor het noorden. Met deze zware inzet op de energiesector geeft de regio aan dat energie een centraal economisch ontwikkelingsthema is.

Energie blijkt zowel op zowel regionaal, als nationaal, als internationaal niveau een centraal ontwikkelingsthema. Het concept Energy Valley past zeer goed in deze beleidscontext. Met dit concept kan de regio zich positioneren als trekker op het energiedossier, zowel op nationaal als internationaal niveau. Met deze profilering kan de regio financiële middelen en belangstelling van investeerders aan zich binden.

3.2. Kerntaken van de Stichting Energy Valley

Het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in het Noorden van Nederland is het belangrijkste doel van de stichting Energy Valley. Om dit te bereiken onderscheidt de stichting in feite drie kerntaken, te weten *profilering* (of *branding*) van de regio en het *aanjagen van projecten*.

De profilering is erop gericht om de Energy Valley regio neer te zetten als een innovatieve en kennisrijke energieregio. Deze branding betreft in principe alle energieactiviteiten en dekt dus zowel conventionele (fossiele) als duurzame (niet-fossiele) energie. De kern is te laten zien dat de regio een sterke concentratie van energieactiviteiten kent, waarin fors wordt geïnvesteerd en waarin ook wordt gewerkt aan innovatieve en duurzame toepassingen. Daarmee wordt de regio aantrekkelijk voor investeerders van 'buiten' en worden regionale partijen gestimuleerd om energieactiviteiten te ontwikkelen.

De tweede kerntaak betreft het aanjagen en ontwikkelen van concrete energieprojecten. In de praktijk heeft de stichting daarbij vooral meerwaarde waar het gaat om investeringen in duurzame energie. Conventionele (grootschalige) energieactiviteiten blijken een eigen dynamiek te kennen, waardoor deze geen begeleiding van de stichting nodig hebben. Het merendeel van de projecten die de stichting oppakt heeft dan ook betrekking op energietransities en innovaties in de energiewaardeketen.

Naast branding en projectontwikkeling is een aantal neventaken te benoemen die ondersteunend zijn aan de kerntaken. Deze neventaken komen in hoofdstuk 4 verder aan de orde.

3.3. Branding

De branding is erop gericht het Noorden als innovatieve en kennisrijke energieregio te profileren. Doel is de aantrekkelijkheid van het Noorden voor vestiging van bedrijfs- en kennisactiviteiten op energiegebied te benadrukken. Branding richt zich ook op interne stakeholders waarbij de centrale boodschap is, dat er ook voor hen kansen liggen op het gebied van energiegerelateerde activiteiten. Voor de brandingstrategie van de stichting gelden de volgende aandachtspunten:

- Er is sprake van meerdere doelgroepen:
 - o landelijke politici en ondersteunende staf
 - o het nationale bedrijfsleven op energiegebied
 - o het regionale bedrijfsleven (ook niet-energiegerelateerd)
 - o kennisinstellingen en kennisdragers

De strategie is niet gericht op het grote publiek.

- Er wordt zowel op het niveau van strategie c.q. beleid gecommuniceerd, als op basis van concrete resultaten. Dit gebeurt vanuit de overtuiging dat de combinatie van *visie* en *resultaten van die visie* het meest geloofwaardig is.
- De communicatie is inhoudelijk breed opgebouwd en gebruikt meerdere argumenten om een positief beeld van de Energy Valley regio te schetsen, zoals economisch nut, effect op klimaat en milieu, effect op werkgelegenheid, belang van innovaties etc.
- Er is sprake van een Multi Media Approach:
 - o persoonlijk contact (gesprekken, lezingen, ontvangsten)
 - o zichtbaar maken van de activiteiten in de Energy Valley regio in de pers (het streven is om bijvoorbeeld elke 2 weken een persbericht te laten verschijnen)
 - o inzet eigen media (website met nieuwsdienst, nieuwsbrief en publicaties)
 - o organisatie van 20-25 conferenties en bijeenkomsten per jaar, waar mogelijk in samenwerking met andere partijen of aanhakend bij lopende initiatieven
 - o regionale netwerkvorming d.m.v. het Energy Valley Platform
 - o nationale netwerkvorming door deelname aan relevante fora en participatie in energietransitieplatforms.
- Energy Valley wordt als concept gecommuniceerd, incl. concrete resultaten. De nadruk ligt daarbij op het in het Noorden aanwezige cluster van bedrijven. De stichting zelf is geen onderwerp van communicatie.
- Er wordt gestreefd naar een duidelijke en zichtbare plek in het overheidsbeleid, zowel nationaal als regionaal. Deze keuze voor een expliciete positie in bijvoorbeeld beleidsstukken en beleidsnota's leidt tot een legitimering van het concept en versterkt de positie ten opzichte van het bedrijfsleven.
- In de publiciteit en bij pleitbezorging wordt waar mogelijk samen met het bedrijfsleven en overheden opgetrokken.

Specifiek aandachtspunt is de internationale profilering. Op internationaal gebied is een beperkte inzet realistisch, vooral op die onderwerpen waar het bedrijfsleven kan profiteren van reeds aanwezige contacten. Daarbij valt te denken aan de bestaande relaties met Oost-Europa, Noord-Duitsland en het Midden-Oosten. Hierbij wordt primair gebruik gemaakt van bestaande contacten en infrastructuur. Dat betekent dat het primaat daarvoor bij de bedrijven en facilitaire organisaties als EVD (Economische Voorlichtingsdienst) en handelsdesk van de Kamers van Koophandel ligt. De stichting stelt hiervoor Engelstalige informatie beschikbaar over de Energy Valley regio dat via bestaande kanalen bij het bedrijfsleven en kennisinstellingen kan worden benut. Een goed voorbeeld is het Energy Delta Institute, waar via de cursisten gericht informatie over Energy Valley aan een internationaal energienetwerk kan worden aangeboden. Daarnaast kan het netwerk van de stichting worden aangewend voor deelname aan handelsdelegaties.

Gewenste resultaten:

- De Energy Valley regio wordt nationaal gezien als een koploper op (duurzaam) energiegebied waar bedrijfsactiviteiten goed landen en waar innovatieve duurzame energiethema's actief worden opgepakt en in bedrijfseconomische activiteiten worden omgezet. Het versterkt de positie van de regio in nationale (energie)beleidsthema's.

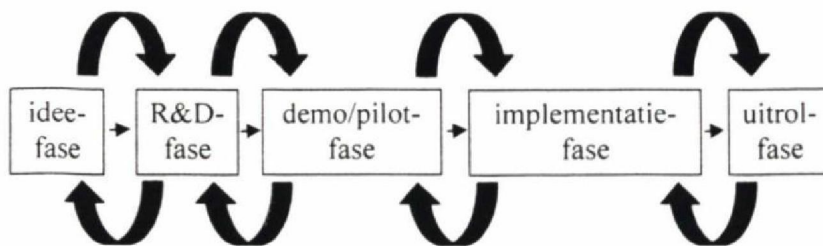
- Energy Valley geniet internationaal enige bekendheid in de regio's waar bedrijven en kennisinstellingen in de regio contacten mee onderhouden. In Noord-Duitsland (met name Niedersachsen) is Energy Valley een bekend begrip in de energiewereld.
- De stichting wordt samen met haar partners gezien als goed startpunt voor (duurzame) energieactiviteiten die bedrijven willen ontplooiën. Bedrijven weten dat zij van de stichting adequate en professionele ondersteuning mogen verwachten. Deze waardering uit zich in een hoge klanttevredenheidsscore.
- De stichting verricht per jaar de volgende concrete activiteiten:
 - o Twee maal per jaar wordt de newsletter Resource gepubliceerd
 - o Twee maal per maand verschijnt de Energy Valley internet courant
 - o De website is actueel en kent dagelijkse nieuwsgaring
 - o Er worden zo'n 20 bijeenkomsten en conferenties per jaar georganiseerd
 - o Met regelmaat worden lezingen en interviews verzorgd
 - o Actieve participatie in landelijke transitieplatforms
 - o Het participantenplatform wordt verder uitgebouwd als centrale ontmoetings- en informatieplek voor bedrijven in de energiesector

3.4. Aanjagen en ontwikkelen van projecten

Voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt een tweeledige aanpak gehanteerd:

1. *Servicegerichte projectaanpak (marktvolgend)*, gericht op specifieke ondersteuningsbehoeften van initiatiefnemers, onder meer voor projecten die van regionale subsidieprogramma's gebruik willen maken. Hierbij vervult de stichting een ondersteunende rol voor bedrijven en instellingen waarbij het betreffende project zo goed mogelijk verder wordt gebracht. De stichting richt zich daarbij primair duurzame energie en kennis & innovatie projecten. De stichting heeft daarbij een 'volgende' rol waarbij snelheid en richting in nauw overleg met initiatiefnemers worden bepaald. Voor projecten die daarbuiten vallen kan de stichting fungeren als aanspreekpunt en loket.
2. *Proactieve thema-aanpak (marktvormend)*, gericht op de ontwikkeling van kansrijke innovatieve energietransities die samen met cruciale spelers in de keten verder worden gebracht. Hierbij vervult de stichting een aanjagende en stimulerende rol op prioritaire thema's. De stichting stelt zich daarbij tot doel om kansrijke en strategische thema's op het gebied van duurzame energie en kennis & Innovatie verder te ontwikkelen. De activiteiten stijgen uit boven de ad hoc bedrijfssteuning. Een van de doelen daarbij is het verkrijgen van strategische posities in de ontwikkeling van de gekozen thema's, zodat de effecten ervan uiteindelijk in het Noorden neerslaan.

De activiteiten die het coördinatiebureau uit kan voeren kunnen het beste worden geïllustreerd aan de hand van een schematisch overzicht van de innovatieketen (zie figuur 3.1). Deze figuur beschrijft de stappen die worden doorlopen vanaf een idee tot en met de commerciële uitrol van een product of dienst. Dit is doorgaans een cyclisch proces.



Figuur 3.1 Schematische weergave van de (cyclische) innovatieketen.

Via de ideefase wordt voeding gegeven aan het begin van de keten. Kansrijke ideeën kunnen vervolgens de keten doorlopen en uiteindelijk uitgroeien tot een product of dienst in de uitrolfase en daarmee een substantiële bijdrage leveren aan regionaal-economische structuurversterking. Dat zal vanzelfsprekend niet bij alle thema's en projectideeën aan de orde zijn, vandaar dat de 'aanwas' in de eerste fase voldoende groot moet zijn om netto een gestage voeding met nieuwe concepten over te houden. De uitrolfase levert doorgaans het grootste werkgelegenheidseffect op.

Voor de themagewijze projectstimulering geldt dat de stichting over de gehele innovatieketen faciliterend kan zijn waarbij systematisch wordt verkend in welk deel van de keten en in welke vervolgstappen interventies nodig zijn. Bij de servicegerichte projectstimulering betreft het vaak een project dat ergens in de keten op een specifieke plek te plaatsen is, in de praktijk meestal in het middendeel.

Bij beide vormen van projectstimulering is sprake van maatwerk waarbij zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van de initiatiefnemers. Per thema zal gericht worden bezien welke stappen op dat moment het meest bijdragen aan de realisatie van het thema. Per stap zal worden nagegaan welke spelers actief zijn en wat de meest wenselijke interventies zijn.

De projecten en thema's die worden begeleid vereisen van de medewerkers van de stichting een hoog kennis- en kwaliteitsniveau op het vlak van energie en business development. Naast directe betrokkenheid bij en kennis van de projecten is het voor het behalen van succes vaak nodig dat ook omgevingsfactoren ten behoeve van marktontwikkeling te beïnvloeden, bijvoorbeeld door in te zetten op passende regelgeving, het creëren van launching customers, het organiseren van passende netwerken. Dit vereist een integrale aanpak, waarin ook zaken als publiciteit, creëren van omgevingscondities en kennis van beleidsaspecten meegenomen worden. In hoofdstuk 4 wordt uitgebreid op deze aspecten ingegaan.

Bij het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt op beide sporen samengewerkt met andere facilitaire en overkoepelende organisaties, zoals de NOM, Kamer van Koophandel, MKB-Noord, VNO-NCW Noord, LTO-Noord, provincies en gemeenten. Hierdoor kan via herkenbare organisaties maximaal serviceverlenend en pro-actief worden geopereerd naar de doelgroepen.

3.3.1 Servicegerichte projectaanpak

De bekendheid van Energy Valley leidt tot een constante stroom van bedrijven en initiatiefnemers die geïnteresseerd is in de mogelijkheden die de regio biedt. Deze partijen hebben behoefte aan goede voorlichting over actuele ontwikkelingen, kansen en ondersteuningmogelijkheden. Voor een deel gaat het daarbij om investeringsvoornemens die meer begeleiding vragen vanwege de complexiteit van het onderwerp, vanwege de vraag naar financiering (zoals subsidies) of vanwege de investeringsomvang. Vooral als het over innovatieve concepten gaat met grote investeringen is ondersteuning gericht op transitie subsidies en regionale instrumenten gewenst.

Voor een ander deel gaat het om grote(re) aantallen minder gecompliceerde standaardvragen waarvan de afwikkeling elders kan worden georganiseerd. Tijdens de stakeholderconsultatie is naar voren gekomen dat voor energiebesparing bij MKB en reguliere marktontwikkeling beperkte ondersteuningsmogelijkheden bestaan. Besparing valt echter buiten de directe scope van de stichting Energy Valley. Om hier toch ondersteuning aan te geven, wordt samen met MKB-Nederland een energiecentrum voor het MKB opgezet. Als voorbeeld staat een regionale tak van het landelijk Energiecentrum MKB in Houten voor ogen dat ondernemers voorziet van advies, diensten en producten wat betreft (duurzame) energie en energiebesparing. De huisvesting daarvan zal bij de stichting plaatsvinden. Tevens zullen instrumenten worden ontwikkeld die de activiteiten van het MKB-energiecentrum ondersteunen, waaronder de introductie van energievouchers die bedrijven kunnen inzetten bij de implementatie van energieplannen en de uitwerking van businessplannen.

De meest voorkomende ondersteuningsvragen hebben naar verwachting betrekking op:

- *Financiering*: Dit betreft private maar ook publieke financiering van initiatieven. De ondersteuning betreft vaak het wegwijs maken in regionale en nationale subsidieprogramma's, het in contact brengen met potentiële coalitiepartners uit het Energy Valley netwerk, het ontwikkelen van een financiering- en/of subsidie strategie, ondersteuning bij financieringsaanvragen etc;
- *Inhoudelijk advies en begeleiding*: Vaak wordt de stichting al bij de planvorming door initiatiefnemers betrokken. De ondersteuning richt zich dan op het gezamenlijk met de aanvrager formuleren van een goed plan dat inhoudelijk past bij speerpunten in de regio. Ook geeft de stichting inhoudelijke ondersteuning door de inzet van de deskundigheid van haar medewerkers;
- *Partnersearch en coalitievorming*: De vorming van coalities rondom bepaalde onderwerpen kan ertoe leiden dat de slaagkans van een project groter wordt m.b.t. inbreng van expertise en kennis, financiering en subsidiering etc. Ook het invullen van ontbrekende onderdelen in een project met nieuwe partners kan wenselijk zijn. De stichting geeft ondersteuning door op zoek te gaan naar geschikte partners;
- *Communicatie*: In afstemming met initiatiefnemers geeft de stichting advies bij de communicatie rond initiatieven en neemt dit mee in de branding van de Energy Valley regio. Daarmee kan een breed publiek worden benaderd en de koppeling met Energy Valley regio kan voor extra publiciteitswaarde zorgen vanwege de herkenbaarheid en profilering in en buiten de regio;
- *Belangenbehartiging*: In overleg met initiatiefnemers voert de stichting lobbyactiviteiten uit voor haar prioritaire thema's en voor specifieke activiteiten naar lokale, regionale en nationale stakeholders. Voorts worden daar waar nodig lobbyactiviteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld op het nationale duurzame energiebeleid, teneinde wensen van ondernemers en/of andere partijen als collectief kenbaar te maken. Indien politieke lobby noodzakelijk wordt geacht vindt dit primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders. De stichting vervult daarbij een signalerende, adviserende en ondersteunende rol;
- *Marktontwikkeling*: Voor nieuwe technologie, producten en diensten is het noodzakelijk om nieuwe markten te ontwikkelen waar voor deze producten afzetmogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Indien gewenst ondersteunt de stichting ondernemers daarbij;

- *Bedrijfsvestiging*: Regelmatig wordt de stichting benaderd door partijen die zich in de regio willen vestigen. De stichting fungeert daarbij als loket naar de NV NOM, provincies, gemeenten en andere relevante spelers. De NOM is primair verantwoordelijk voor begeleiding van partijen die zich in de regio willen vestigen.

Gewenste resultaten:

- *Efficiënte en effectieve begeleiding van innovatieve investeringsprojecten*
Bedrijven die in innovatieve projecten willen investeren, worden op efficiënte en effectieve wijze ondersteund. Dit betekent dat er gewerkt wordt met een standaard methodiek waarin processtappen (intake, vraagarticulatie, inzet Energy Valley, doorverwijzing of betrekken van andere instanties (loketfuncties) en vastlegging) zijn geëxpliciteerd. Dit maakt ook de gewenste projectmonitoring gemakkelijker. Bedrijven waarmee wordt samengewerkt, tonen een hoge klanttevredenheid over de inzet van de stichting. Het aantal ondersteuningsaanvragen per jaar bedraagt minimaal 50.
- *Intensivering van de investeringsomvang*
In de afgelopen is een substantiële portefeuille aan projecten opgebouwd. De komende periode wordt dit geïntensiveerd, zowel wat betreft de investeringen als de subsidies. Kwantitatief betekent dit de begeleiding van 25 projecten per jaar, met een gezamenlijk investeringsvolume van ca. €150 miljoen en een subsidievraag van €15 - 25 miljoen per jaar. Deze projecten hebben een aantoonbaar effect op de directe en indirecte werkgelegenheid.
- *Oprichting van een energiecentrum voor het MKB*
Het MKB-energiecentrum is operationeel en werkt naar tevredenheid. Het centrum bedient de Noordelijke markt, gebruikmakend van de faciliteiten en expertise van het landelijke centrum. Bij de vormgeving van het Noordelijk energiecentrum MKB wordt gekeken naar samenwerking of integratie met het energieloket dat door de gemeente Groningen wordt ontwikkeld. De stichting Energy Valley vervult een loketfunctie voor doorverwijzing en marktpenetratie van het centrum. Jaarlijks bedraagt het aantal doorgeleide leads minimaal 50.
- *Energievouchers*
Voor projecten in de 'mainstream' wordt samen met TechnologieCentrum Noord-Nederland, Syntens, provincies en SNN een generieke ondersteuningsfaciliteit vanuit de regionale stimuleringsfondsen ontwikkeld. De grondgedachte is een financieel arrangement te ontwikkelen waarbij initiatiefnemers op een laagdrempelige wijze in aanmerking kunnen komen voor ondersteuning om hun projectidee investeringsgereed te maken. Naar gelang de projectspecificaties zou de implementatie vanuit de markt, met mogelijke aanvulling vanuit overheidsmiddelen, kunnen plaatsvinden.

Ervaring uit de praktijk leert dat het initiatiefnemers vaak aan (technische, financiële, marketing) kennis en kunde ontbreekt om een sluitende business case te formuleren. De verwachting is dat door een kleine financiële tegemoetkoming deze drempel relatief eenvoudig genomen kan worden. De exacte vormgeving en criteria voor het financiële arrangement zullen in de komende periode worden uitgewerkt, doelstelling is in ieder geval om kennisdeling en coalitievorming nadrukkelijk als onderdeel op te nemen. Getalsmatig wordt gedacht aan financiële ondersteuning van 20-30 projecten per jaar.



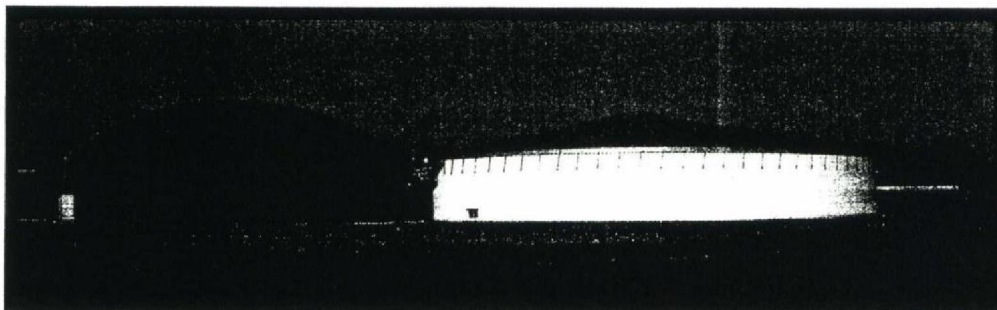
Het thema innovatieve biomassatoepassingen heeft als uitgangspunt voor nieuwe ketens en technologieën via gerichte doorontwikkeling i.s.m. kennisinstellingen demoprojecten op te zetten waarmee de potentie van ketens, of delen ervan, kan worden aangetoond. Deze ketens kunnen uitgroeien tot activiteiten van economische betekenis. Er wordt daarbij aansluiting gezocht bij industriële activiteiten in de regio om de slaagkans van projecten te vergroten en de kans te benutten om traditionele processen en producten te vergroenen. Voor succesvolle ontwikkeling is samenwerking met (inter)nationale partners een vereiste vanwege de behoefte aan kennis en technologie (hardware).

2. *Groen gas*

De productie van groen aardgas op basis van vergisting en vergassing biedt goede kansen voor de regio. Zowel productie in het landelijke gebied via vergisting en kleinschalige vergassing, als grootschalige productie van SNG via vergassing is daarbij kansrijk. Er zijn meerdere interessante eindtoepassingen, zoals injectie in het aardgasnet waarmee aardgastoepassingen (voor een deel) kunnen worden vergroend, rijden op groen gas en stand alone toepassingen waar groen gas dedicated wordt ingezet.

In Noord-Nederland is een sterke concentratie aan maakindustrie en adviesbedrijven aanwezig rond vergistingstechnologie die kansen biedt voor een gerichte uitbouw van deze sector, zowel nationaal als internationaal.

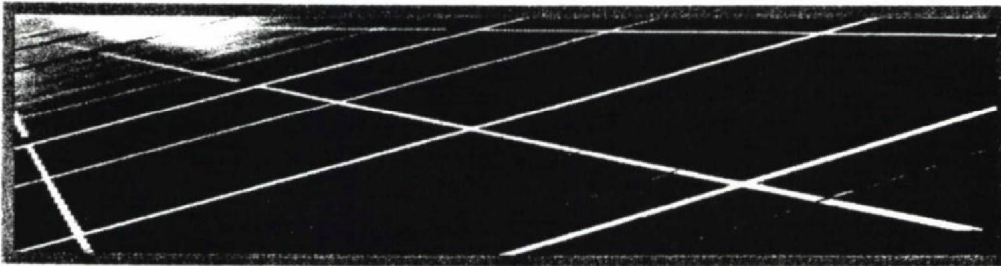
Het thema groen gas heeft overlap met het thema innovatieve biomassatoepassingen maar vanwege de grote potentie in de regio en de specifieke eisen aan eindtoepassingen is groen gas als separaat thema benoemd. Activiteiten richten zich m.b.t. de vergistingsroute vooral op nettoegang, certificering, gaskwaliteit en marktontwikkeling. Voor SNG-technologie is vooral technologieontwikkeling en -optimalisatie noodzakelijk en de opzet van de eerste demonstratieprojecten op schaal.



Zowel voor het thema innovatieve biomassatoepassingen als groen gas richt de stichting zich niet primair op de ondersteuning van 'reguliere', bestaande technologieën. Hiervoor is de organisatie Bio Energie Noord verantwoordelijk. Bio Energie Noord is nadrukkelijk gericht op het realiseren van kleinschalige biomassatoepassingen door agrarische ondernemers bij te staan met advies en knowhow. Bio Energie Noord en de stichting Energy Valley zijn in dat opzicht complementair aan elkaar. De inzet wordt dan ook nauw op elkaar afgestemd door intensief overleg tussen beide organisaties

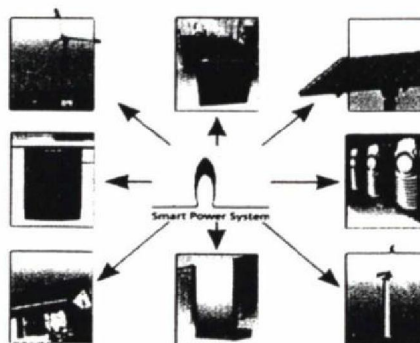
3. Zon PV-technologie

In snel tempo ontwikkelen zich nieuwe pv-technieken en -toepassingen. De huidige activiteiten op het gebied van zon-pv in Friesland kunnen de basis zijn voor verdere uitbouw van een pv-cluster. Daarbij is de keten van technologieontwikkeling, productie van PV-panelen en marktontwikkeling voor PV-toepassingen van belang. Vanwege de hoge ambities van het energieakkoord kan vooral in de gebouwde omgeving een interessante marktvoor voor zon-PV ontstaan.



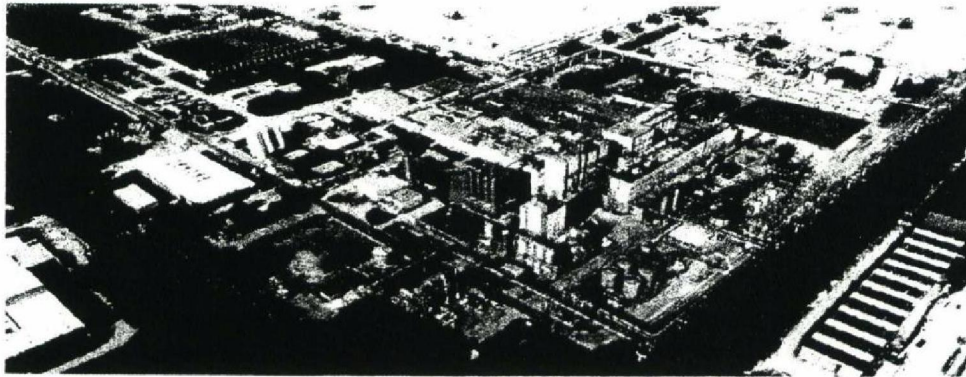
4. Energie en ICT

Op het gebied van duurzame energie (vooral elektriciteit) ontwikkelen zich meerdere technologieën waarbij sturing- en communicatieoplossingen een gemeenschappelijk kenmerk zijn. Te denken valt aan Smart Power Systems, datacontrol energiewaardeketen, smart metering en energieopslag. Noord-Nederland heeft een hoge concentratie aan bedrijven in deze sector. Daarnaast zijn onderzoeksfaciliteiten en -groepen aanwezig (TNO, INES, EKC, Sensor Universe e.a.), evenals marktgedreven consortia (SPS). De combinatie met decentrale duurzame energie (Zon-PV, warmtepompen, HRe etc) en de mogelijkheden voor uitrol hiervan in het Noorden, biedt een goede mogelijkheid om als proeftuin te fungeren.



5. *Energietransitieparken*

In de Energy Valley regio zijn meerdere concentraties van grote energieproducerende of energie-intensieve bedrijven. Samenwerking in de keten en implementatie daarin van nieuwe technologieën biedt mogelijkheden voor verdere uitbouw van deze concentraties. Het is wenselijk daarbij kennisinstellingen als RUG, ECN en TNO te betrekken. Gebieden die zich lenen voor deze aanpak zijn de Eemsdelta, Harlingen, Zuid-Oost Drenthe (Emmen en Coevorden) en Wijster. Dit thema vertoont een sterke samenhang met thema 1 (innovatieve biomassatoepassingen) vanwege de sterke relatie van energietransitieparken met industriële activiteiten is dit als apart thema opgenomen.



6. *Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS)*

Ondergrondse opslag van CO₂ wordt gezien als een tijdelijke oplossing voor de reductie van CO₂-emissies. Vanwege de uitstekende gaskennis en -activiteiten in de Energy Valley regio, de concentratie aan CO₂-puntbronnen en de aanwezigheid van potentiële opslaglocaties (lege gas- en olievelden, aquifers, zoutcavernes), is CCS een kansrijke optie voor Noord-Nederland. Recent is in Noord-Nederland een CCS-alliantie opgericht die zich onder meer op het ontwikkelen van een strategie met bijbehorende business cases in Noord-Nederland en de samenwerking met de regio Rijnmond richt.

7. *Grootschalige Energieopslag*

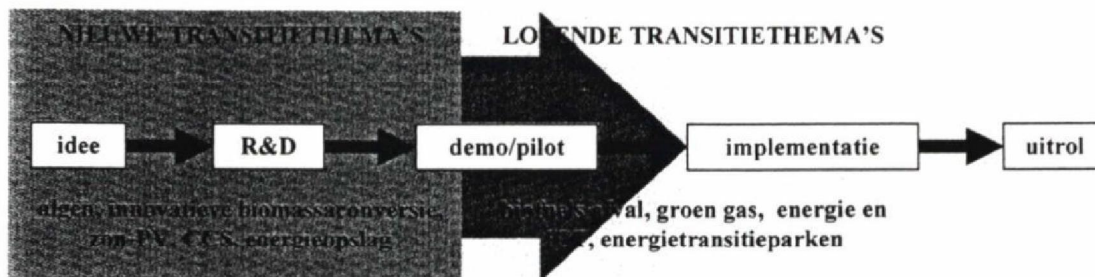
Om in onze toekomstige energiebehoefte te voorzien, zal duurzaam opgewekte energie op de juiste plaats en tijd beschikbaar moeten zijn voor de eindgebruiker. In de bebouwde omgeving, bij de industriële productie, in onze transportmiddelen, etc.. Om de kloof te dichten met het moment en de plaats van energieopwekking, zijn nieuwe opslagsystemen nodig. Zon en wind zijn niet op afroep beschikbaar en ongeschikt voor directe toepassing in het wegtransport. Dit thema zou wel eens doorslaggevend kunnen zijn om de energietransitie naar een duurzame energievoorziening te kunnen realiseren en komt steeds hoger op de agenda te staan.

Deze thema's sluiten goed aan bij de thema's van het hierboven reeds besproken energieakkoord. Aan de hand van dit akkoord hebben de provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland afspraken gemaakt over een verzwaarde inzet vanuit de Energy Valley regio in het nationale energie- en klimaatbeleid.

In het Koers Noord programma en in de nota Pieken in de Delta zijn drie centrale thema's voor de Noordelijke economie aangegeven: energie, water en sensortechnologie. De drie thema's kennen veel raakvlakken, bijvoorbeeld waar het gaat om energie uit water, algenteelt, het benutten van sensoren in intelligente energiesystemen en de voorspelling van winddebieten.

Op alle drie de thema's bevindt zich in het Noorden unieke kennis. Binnen de hierboven genoemde thema's zal daar waar dit meerwaarde levert, de samenwerking met de beide prioriteiten (water en sensortechnologie) worden gezocht.

Bij de hierboven genoemde thema's kan onderscheid worden gemaakt tussen bestaande thema's die reeds zijn opgestart en nieuwe ontwikkelingen die de komende periode kunnen worden opgepakt. De bestaande thema's zijn de afgelopen periode van de grond gekomen en hebben gezien de positie in de innovatieketen ook de komende periode nog ondersteuning nodig om tot wasdom te komen. Deze thema's staan relatief dicht bij de implementatie- en uitrolfase. Hier mag dan ook het hoogste (economische) rendement van de inzet op korte termijn worden verwacht. Voorbeelden hiervan zijn groen gas en transitieparken. Zodra deze thema's verder in de innovatieketen verschuiven kan de ondersteuning vanuit de stichting worden afgebouwd. De nieuwe thema's staan doorgaans aan het begin van de innovatieketen maar bieden goede perspectieven. Door actieve markt vormende projectstimulering vanuit de stichting kunnen deze thema's verder doorschuiven in de innovatieketen en massa krijgen (zie figuur 3.2).



Figuur 3.2 Projectie van prioritaire transitiethema's van Energy Valley III op de innovatieketen.

De prioriteitstelling is overigens niet statisch of limitatief. Gezien de dynamiek en verschuivende marktomstandigheden is het zeer wel mogelijk dat er nieuwe thema's aandienen die kansrijk lijken voor de regio om op te pakken. Voor initiatiefnemers die de stichting benaderen met een ondersteuningsbehoefte op deze thema's wordt de werkwijze zoals beschreven in 3.4 gehanteerd, zij het dat een geïntensiverde inzet voor de hand ligt.

Gewenste resultaten:

1. Innovatieve biomassatoepassingen:

Gewenst resultaat voor de regio:

De Energy Valley regio is in 2012 toonaangevend voor innovatieve biomassatoepassingen. Dat blijkt uit de hoeveelheid experimenten en demoprojecten rondom de voorbewerking (valorisatie van reststromen en afval via o.a. torrefactie), conversie en toepassing van biomassa zoals tweede generatie biobrandstoffen, chemische grondstoffen en andere energiedragers. Daarnaast zijn enkele activiteiten uitgegroeid tot commerciële businessactiviteiten. Er is een sterke kennisbasis gecreëerd voor innovatieve biomassatoepassingen die voor een gestage aanwas van nieuwe concepten zorgt en betrokken is bij de doorontwikkeling en optimalisatie van bestaande activiteiten. Commerciële initiatieven voldoen aan de geldende duurzaamheidscriteria voor biomassa waardoor activiteiten zowel vanuit ecologisch als economisch oogpunt solide zijn.

Duurzame eindproducten vinden afzet binnen en buiten de regio. Diverse projecten die op basis van de huidige eerste generatie biobrandstoffen werken hebben de overstap gemaakt naar een hoger milieurendement door inzet van reststromen en afval bij bijvoorbeeld biodieselproductie. Kennisinstanties zijn betrokken bij de demoprojecten en hebben internationaal een sterke kennispositie verworven. Rond algen en wieren zijn er verschillende demonstratieprojecten die worden ondersteund vanuit de opgebouwde kennisinfrastructuur.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting helpt actueel beleid op het gebied van energie, en biomassa door te vertalen naar de regio. Voorbeelden zijn aansluiting van initiatieven bij de duurzaamheidscriteria voor biomassa en de verhoudingsgewijs goede vertegenwoordiging van de regio in nationale energiebudgetten (EOS, SDE etc).
- De stichting ondersteunt de voorbereiding en totstandkoming van demo- en investeringsprojecten. De ondersteuning richt zich op het adviseren en begeleiden van financieringsaanvragen, met name gericht regionale en nationale subsidieprogramma's. Ook legt de stichting contacten tussen stakeholders ter vorming van een sterke coalitie en het maken van de juiste koppelingen tussen initiatieven, zoals afname van eindproducten, gebruik van shared services en koppelen van kennis.
- De stichting werkt aan de opzet en versterking van de kenniscluster rond innovatieve biomassatoepassingen via het initiëren van nieuwe activiteiten en de begeleiding van projecten naar regionale en nationale subsidieprogramma's. Dit gebeurt bijvoorbeeld op de terreinen biomassaconversie en algen.

2. Groen gas:

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft in 2012 een sterke positie verworven bij de productie en toepassing van groen gas. Op regionaal niveau vindt de productie van groen gas plaats via (co)vergisting van mest en andere biomassa (GFT, ONF, stromen uit de voedings- en genotmiddelenindustrie etc). In de regio zijn 10-15 projecten gerealiseerd. Groen gas wordt in regionale netten ingevoerd en toegepast in de gebouwde omgeving en mobiliteit (rijden op groen aardgas). Gasunie heeft een positie opgebouwd als certificeringsinstantie van groen gas. Via launching customers (overheden, bedrijven) is een stevige markt vraag naar groen gas ontstaan. De maakindustrie en de adviessector in de regio is betrokken bij deze activiteiten en weet zich daarom nationaal en internationaal sterk te profileren waardoor extra werkgelegenheid ontstaat. Voor SNG-productie via de vergassing van biomassa wordt het eerste demonstratieproject in Noord-Nederland voorbereid. De regio heeft een vooraanstaande kennispositie op dit terrein opgebouwd.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting vervult een faciliterende en regisserende rol (aanspreekpunt) bij het oplossen van de knelpunten rond de injectie van groen gas in het gasnet.
- De stichting ondersteunt de marktontwikkeling van groen gas door vraag en aanbod via bijeenkomsten als 'makelaar en schakelaar' bij elkaar te brengen.
- De stichting is betrokken bij de opzet van de eerste groen gas pilotprojecten in de regio waar o.a. de certificering wordt getest.
- De stichting ondersteunt de kennisontwikkeling rondom de productie van groen gas, met name SNG-productie, door als intermediair tussen industrie en kennisinstellingen op te treden en ondersteunt de subsidieaanvragen van ontwikkelingsprojecten.
- De stichting werkt actief aan de totstandkoming van een SNG-demonstratieplant in de regio door partijen bij elkaar te brengen, ondersteuning te geven aan de totstandkoming van een businessplan en de financieringsaanvraag te begeleiden.

3. Zon PV-technologie:

Gewenst resultaat voor de regio:

In Friesland is in 2012 een bloeiende PV-sector tot stand gekomen. Diverse productiebedrijven van PV-panelen hebben zich rond Leeuwarden gevestigd. Er is rond Fryseps een sterk kenniscluster ontstaan waarin kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan de ontwikkeling van PV-technologie. Daarnaast zijn diverse kleine bedrijven ontstaan die zich op aanverwante activiteiten en diensten richten zoals nieuwe applicaties. Vanuit de gebouwde omgeving heeft zich in het kader van het energieakkoord een sterke markt vraag ontwikkeld waardoor producten en diensten goed in de regio kunnen worden afgezet.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de voorbereiding van subsidieaanvragen voor kennisprojecten rond Fryseps.
- De stichting verleent i.s.m. en op verzoek van de NOM ondersteuning aan de vestiging van bedrijfsactiviteiten voor zon-PV en aanverwante producten en diensten.
- De stichting stimuleert het opzetten van een kennisnetwerk waarin wordt door kennisinstellingen en bedrijven wordt samengewerkt aan toepassingen van zonne-energie.
- De stichting profileert Friesland als een regio met een sterk innoverend karakter op het gebied van zonne-energie.

4. Energie en ICT:

Gewenst resultaat voor de regio:

Rond de combinatie energie-innovaties en ICT begint zich een bloeiende sector te ontwikkelen. Toepassingen hebben met name betrekking op sturing van het energiesysteem, inpassing van decentrale productie van elektriciteit en groen gas, intelligente sturing van apparaten en beheer van elektriciteit (balancering, energieopslag). Smart Power Systems (SPS) heeft zich tot een in de praktijk werkend systeem ontwikkeld en wordt in verschillende demoprojecten toegepast. Daarnaast heeft SPS tot enkele kansrijke spin-offs geleid. Met het INES-lab heeft de regio een vooraanstaande faciliteit gekregen waar de inpassing van decentrale elektriciteit in het energiesysteem wordt onderzocht. Energieopslag, en vooral het management ervan, is een afgeleide activiteit geworden.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting neemt zitting in het SPS-consortium en assisteert bij de vertaling van concrete projecten naar de regio, ondersteunt de communicatie en begeleidt subsidieaanvragen.
- De stichting ondersteunt de totstandkoming van demoprojecten in de regio waarbij de werking van SPS in de praktijk kan worden aangetoond.
- De stichting ondersteunt de opbouw van een kenniscluster rondom de inpassing van decentrale energietoepassingen in o.m. Groningen (INES) via de betrokkenheid bij subsidieaanvragen.

5. Energietransitieparken:

Gewenst resultaat voor de regio:

In de regio komen op enkele plaatsen, waar concentraties van grootschalige energieproducerende of energie-intensieve bedrijven zijn, energietransitieparken tot stand waar door samenwerking in de keten en implementatie van nieuwe technologie meerwaarde voor de deelnemers ontstaat.

Deze concentraties van bedrijven kunnen van industriële aard zijn, maar ook betrekking op grootschalige agrarische complexen, zoals tuinbouw. In de Eemsdelta, in Zuid-Oost Drenthe, rond Harlingen en in het gebied Agriport A7 worden de contouren zichtbaar en zijn de eerste projecten gerealiseerd. Energietransitieparken fungeren als incubatiegebieden voor de toepassing van nieuwe technologieën, waarbij nauw wordt samengewerkt met kennisinstellingen.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting levert mankracht voor de inhoudelijke en financiële ondersteuning van de totstandkoming van de energietransitieparken.
- De stichting stimuleert de samenwerking met kennisinstellingen en spant zich in om nieuwe technologieën, zoals thermo-chemische vergassing, torrefactie, pyrolyse, productie van 2^e generatie brandstoffen en warmte- en energieopslag aan de transitieparken te binden en ook de doorontwikkeling (van pilot naar uitrol) daar te laten plaatsvinden.
- De stichting draagt zorg voor de profilering van de transitieparken als hot-spots van Energy Valley.

6. Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS):

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft zich nationaal en Europees goed geprofileerd als een potentieel kansrijk gebied voor de implementatie van CCS. Diverse initiatiefnemers, zowel vanuit de energiesector als de industrie, hebben concrete plannen voor de afvang, transport en opslag van CO₂. Naast concrete bedrijfsactiviteiten is ook een goede kennisbasis ontstaan rond transport van CO₂ en de juridische en politieke aspecten van CCS. Het eerste demoproject waarbij CO₂ wordt afgevangen en opgeslagen is in uitvoering.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de CCS-alliantie Noord-Nederland bij de projectformulering, communicatie en de begeleiding van financieringsaanvragen.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten.
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom CCS en de voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

7. Energieopslag:

Gewenst resultaat voor de regio:

Noord-Nederlandse kennis- en bedrijfspartijen werken nauw samen in de ontwikkeling van technologieën voor energieopslag. Het gaat daarbij om verschillende vormen van opslag voor (duurzame) warmte, gasvormige energiedragers en elektriciteit. De producten sluiten nauw aan bij de Noord-Nederlandse industrie en de regionale energievraag en -aanbod. De regio heeft een belangrijke kennispositie op dit terrein dat gesteund wordt door de eerste demoprojecten.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting verkent samen met regionale kennis- en bedrijfspartijen de verschillende opties voor energieopslag in Noord-Nederland.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten, waarbij het noordelijke bedrijfsleven nadrukkelijk wordt betrokken bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe producten voor energieopslag in de regio.

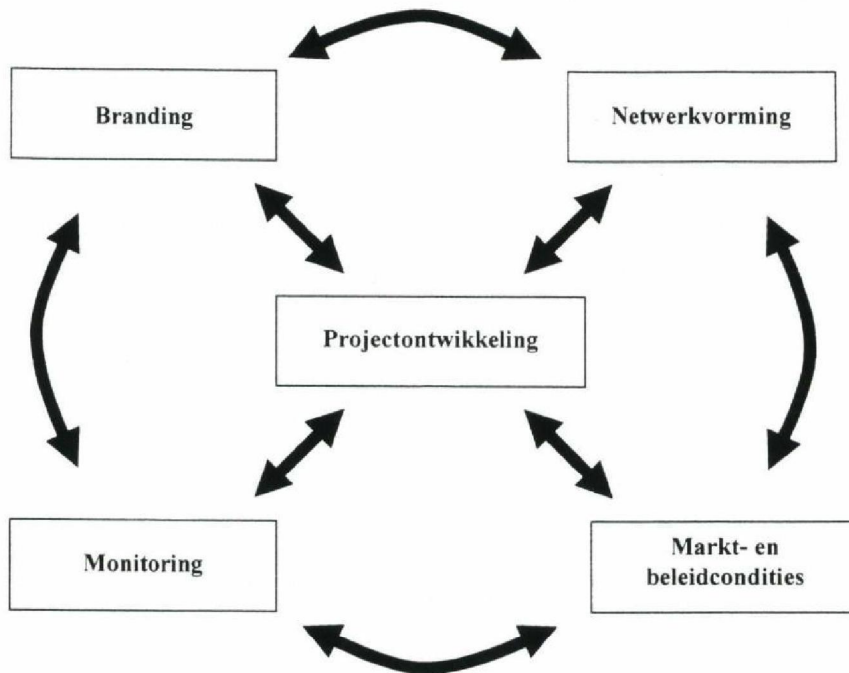
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom energieopslag en voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

In de tweede fase is uit de stichting Energy Valley en spin-off ontstaan in de vorm van Bio Energie Noord (BEN). BEN heeft als missie meer bedrijvigheid op het gebied van bio-energie uit biomassa te realiseren. Het thema bio-energie dat door de stichting is aangejaagd is daarmee als het ware geïnstitutionaliseerd en heeft een eigenstandige positie verworven onder de 'vlag' van de Energy Valley regio. Daardoor heeft de stichting het thema kunnen 'loslaten'.

Het is mogelijk dat vanuit de aanjaagrol die de stichting vervult op de pro-actieve thema's nieuwe instituties ontstaan, waardoor de stichting zich op andere en nieuwe thema's kan richten. Voorbeeld hiervan is het katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit. Het merk Energy Valley dient idealiter in die gevallen ook als paraplu voor die nieuwe instituties en het is aan te bevelen is om de directeur een plaats te geven binnen de adviesraden. Op die manier wordt de afstemming gewaarborgd met deze organisaties en inhoud gegeven aan de paraplu-functie.

4. Integrale aanpak

Om de ontwikkeling van (innovatieve) projecten en thema's tot een succes te maken is het ook noodzakelijk de omgevingsfactoren van deze thema's te beïnvloeden. Hiervoor is een aantal neventaken te benoemen. Deze neventaken hebben betrekking op de beïnvloeding van de markt- en beleidscondities, netwerkvorming en monitoring van de ontwikkelingen. Dit zijn kritische succesfactoren om de kerntaken branding en projectontwikkeling succesvol te kunnen uitvoeren. Het geheel vraagt om een integrale aanpak (figuur 4.1).



Figuur 4.1 Schematische weergave van de integrale aanpak van projectontwikkeling.

De onderwerpen branding en projectontwikkeling zijn reeds uitgebreid beschreven. Hieronder gaan we in op de andere taken.

4.1 Markt- en beleidscondities

Voor de prioritaire inhoudelijke thema's zal aangetoond moeten worden dat de ontwikkelingen heel goed bij de regio passen, als het ware een 'Energy Valley thema' betreffen. Daardoor ontstaat de mogelijkheid invloed uit te oefenen op het beleidskader vanwege de positie als ervaringsdeskundige en mogelijk als inhoudsdeskundige. De regio versterkt daarmee haar positie in het nationale beleid waardoor effectief kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Dit creëert tevens de mogelijkheid om als koploper een beroep te doen op de beschikbare regionale en nationale beleidsmiddelen.

Belangrijke taak van de stichting is om het 'klimaat' rond nieuwe thema's zo optimaal mogelijk te beïnvloeden. Deels gebeurt dit door initiatiefnemers projectmatig te ondersteunen bij realisatie van projecten omdat resultaat legitimatie verschaft om invloed uit te oefenen. Initiatiefnemers lopen daarbij regelmatig tegen barrières aan die realisatie praktisch onmogelijk maken.

Om deze barrières te slechten heeft de stichting een adviserende rol naar de initiatiefnemers en naar andere betrokkenen die knelpunten kunnen (helpen) oplossen. Een goed voorbeeld is agendering in het rijk-regio overleg inzake het energieakkoord bij knelpunten die op nationaal niveau liggen. Vaak gelden deze barrières voor een grotere groep betrokkenen voor wie collectief naar een oplossing(richting) wordt gezocht.

De stichting Energy Valley heeft als taak eventuele marktimperfecties in beeld te brengen en te bundelen door marktpartijen te consulteren en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Hierbij vervult de stichting een brugfunctie tussen markt en overheid. Naast beleidsadvisering op basis van knelpunten is dit er ook op gericht de ervaringen van deze groepen zo goed mogelijk in bestaand en nieuw beleid in te brengen. Daar hoort ook de vertaling van de concrete en praktische wensen, eisen en ervaringen van deze groep in beleidstermen bij. Dit kan overigens op meerdere niveaus plaats hebben. Belangenbehartiging en beleidsadvisering op operationeel niveau kan vanuit de stichting Energy Valley plaatsvinden.

Zodra het noodzakelijk is dit op politiek-bestuurlijk niveau te laten plaatsvinden, zal de stichting via het energieakkoord voeding geven aan een gerichte lobby vanuit de Noordelijke overheden. De stichting heeft in die situatie een signalerende, adviserende en ondersteunende rol naar de lokale en regionale bestuurders in Noord-Nederland voor de politieke lobby in de richting van bijvoorbeeld de Tweede Kamer en het kabinet. Deze politieke lobby vindt primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders.

Belangrijke constatering vanuit de marktpartijen is dat er in de komende periode een tekort aan goed geëquipeerd personeel wordt voorzien om uitwerking en invulling te geven aan de voorgenomen investeringen. Hierbij wordt vooral een tekort voorzien in technische geschoolde arbeidskrachten. De stichting Energy Valley zal samen met de bedrijfspartijen een programma ontwikkelen onder de noemer '*Work in the Valley*' om gezamenlijk de carrièremogelijkheden in de noordelijke energiecluster te promoten en de toegang tot geschikt personeel te optimaliseren.

Onderdelen hierbinnen kunnen zijn: gemeenschappelijk marketing van Noord-Nederland als energierijke en dynamische werkomgeving, gecentreerde stage- en vacaturebanken, job markets, bedrijfspresentaties en open dagen bij interessante technische bedrijfsactiviteiten. Daarnaast zal worden gezien hoe het opleidingspakket in Noord-Nederland verder kan worden aangesloten bij de marktbehoefte. De stichting kan daarbij een bemiddelende en intermediaire rol vervullen tussen opleidingsinstituten en het bedrijfsleven.

4.2 Netwerkvorming

Branding en projectstimulering zijn niet mogelijk zonder een sterk netwerk. Energy Valley bestaat inmiddels uit een hecht regionaal netwerk van actoren die in het energieveld actief zijn. Hiervan maken bedrijven, kennisinstellingen en (semi-) overheidsinstanties onderdeel uit. In 2007 is het *Energy Valley Platform* opgericht om invulling te geven aan de wens van partijen om zich formeel aan Energy Valley te binden. Het platform geeft invulling aan de informatieoverdracht naar bedrijven, maar biedt ook bedrijven de mogelijkheid om respons te geven aan de stichting. Daarnaast moet het platform meer en meer een arena worden waar partijen elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en met elkaar coalities aangaan voor investeringen en projecten.

Het platform telt inmiddels meer dan 100 leden en de ambitie is dit verder uit te laten groeien. Het is de intentie alle partijen die ondersteuning ontvangen van de stichting Energy Valley te vragen zich als lid bij het Energy Valley Platform aan te sluiten. Daarnaast worden alle energiespelers gericht benaderd om lid te worden.

Daarnaast begeeft de stichting zich ook in relevante **nationale netwerken** om op de hoogte te blijven van relevante ontwikkelingen en met strategische partners tot afstemming te komen. Voorbeeld hiervan zijn de samenwerkingsrelatie met SenterNovem om tot werkafspraken te komen over verdere aanwending van nationale transitie-middelen; strategische participatie in de ontwikkeling van energietransitie op nationaal niveau en het opzetten van relaties met grote energiebedrijven (Gasunie, EDB's, Shell, E-concern, en anderen) en investeringsfondsen (ampere fonds, Rabo groenfonds, etc).

Het aangaan van een nauwe samenwerking met deze nationale spelers moet ertoe leiden dat de prioriteiten van Energy Valley voor het voetlicht worden gebracht en dat er projecten van deze partijen naar het noorden worden getrokken. Daarnaast levert deze werkwijze een verdere verdieping aan de profilering van de regio.

Aandachtspunt zijn de relaties met andere nationale energieregio's (vooral Rotterdam en Limburg). De banden met deze regio's zullen worden aangehaald om samenwerkingsmogelijkheden te bevorderen. Dit zal in het begin vooral op projectbasis moeten plaatsvinden waarna bij gebleken succes een structurele uitbouw tot de mogelijkheden behoort.

Netwerkvorming is er voorts op gericht rond specifieke duurzame energithema's netwerken te creëren waarin ervaringen worden uitgewisseld en samenwerkingsverbanden ontstaan. Daarnaast beoogt de netwerkvorming het ontstaan van nieuwe netwerken tussen ketenpartners (producenten, eindgebruikers, financiers en regelgevers) zodat ketenspelers elkaar weten te vinden en elkaars expertise kunnen gebruiken om een breed scala aan duurzame energieprojecten te realiseren. Via verschillende communicatiemiddelen (mailings, nieuwsbrieven, bijeenkomsten) worden actoren geïnformeerd over actuele ontwikkelingen. Regelmatig worden bijeenkomsten georganiseerd rond actuele thema's om het netwerk actief te houden en het netwerk op de hoogte te houden.

Een ander belangrijk element van netwerkvorming is de bundeling van de gezamenlijke inzet vanuit verschillende intermediaire organisaties. De stichting Energy Valley fungeert daarbij als schakelpunt waar dit samen komt. Mede gezien de toenemende energiefocus van verschillende partijen is het van belang overzicht te hebben van de spelers en het speelveld. Hierdoor kan synergie worden bevorderd en kunnen partijen van elkaar leren. Het energieakkoord biedt de gelegenheid om gestructureerd afstemming te laten plaatsvinden tussen rijk en regio over relevante energiekwesities. De stichting Energy Valley zal via de provinciale werkgroep voeding geven om knelpunten in het kader van het energieakkoord te agenderen en actieve lobby via de provinciale kanalen te ondersteunen.

4.3 Monitoring

Zoals aangegeven is de energiedynamiek in de noordelijke regio sterkt toegenomen. Gezien de voorgenomen investeringen en kennisinitiatieven zal dit alleen maar verder groeien. Dit vraagt om een goed overzicht van actuele ontwikkelingen om dwarsverbanden te kunnen leggen en kennisdeling te stimuleren. Hiervoor is behoefte aan een eenduidig monitoringsysteem.

In het kader van het energieakkoord zijn de eerste stappen gezet om tot een dergelijk systeem te komen. Het monitoringsysteem richt zich op het monitoren van werkgelegenheidseffecten van investeringen, vermeden CO₂-emissies en geproduceerde duurzame energie. De stichting kan hierbij een coördinerende rol vervullen door bundeling van beschikbare informatie bij ondermeer gemeenten, provincies, koepelorganisaties zoals MKB Noord, VNO-NCW Noord, KvK en NOM.

Deze organisaties dienen als bron om overzicht te krijgen van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio. De stichting is daarbij afhankelijk van de medewerking en structurering van informatiestromen binnen de desbetreffende organisaties. Het is hierbij niet het streven om tot een volledig dekkend en gedetailleerd overzicht te komen, maar om op hoofdlijnen inzichtelijk te kunnen maken welke ontwikkelingen waar plaatsvinden.

Door de monitoringsfunctie bij de stichting onder te brengen kan het regiobrede karakter worden gewaarborgd. Daarnaast kan het systeem ook worden ingezet om afstemming te bevorderen en de resultaten beter inzichtelijk te maken. Daarnaast heeft het ook een functie in de branding en netwerkvorming. Streven is de openbare informatie toegankelijk te maken voor derden om de energiedynamiek zichtbaar te maken en kennisdeling te vereenvoudigen.

Naast de monitoring van de energieontwikkelingen in de Energy Valley regio zal de stichting tevens een beknopt intern monitoringsysteem hanteren om gestructureerd te kunnen rapporteren over de gepleegde inzet en de behaalde directe resultaten.

5. Organisatie

De in de voorgaande hoofdstukken beschreven taken moeten worden uitgevoerd door de stichting in nauwe samenwerking met ander facilitaire organisaties. De stichting moet hiervoor toereikend worden ingericht. Hieronder wordt ingegaan op de voor de komende periode gewenste organisatiestructuur, de bemensing van het coördinatiebureau en werkwijze van de stichting.

5.1 Stichting Energy Valley

De vormgeving van de organisatie van Energy Valley is vastgelegd in de notitie Perspectief voor Energy Valley uit 2004 en een addendum uit 2006. Op basis hiervan is de stichting vormgegeven en zijn de statuten en het directiereglement opgesteld. Voorgesteld wordt om de vorm van de stichting in hoofdlijn te continueren. Op onderdelen dient de huidige structuur echter wel te worden aangepast. Dit kan betekenen dat de statuten en het directiereglement op een aantal onderdelen dienen te worden gewijzigd.

De stichting kent statutair de volgende organisatiedelen:

- **Raad van Toezicht**

Deze controleert het functioneren van de stichting in het algemeen en de werkzaamheden van het coördinatiebureau in het bijzonder. Daarbij zijn de volgende zaken van belang:

- o toezicht en advies ten aanzien van de strategische inzet;
- o toezicht en advies op de voortgang en de effectiviteit van de gepleegde inzet;
- o financieel toezicht;
- o ambassadeursfunctie

Voor financiële zaken heeft de Raad van Toezicht uit haar midden een financiële commissie benoemd. Deze commissie voert het reguliere financiële toezicht uit en is voor financiële kwesties namens de Raad van Toezicht aanspreekpunt voor de directeur van het coördinatiebureau. De commissie neemt geen besluiten, maar rapporteert en doet voorstellen aan de volledige Raad van Toezicht.

- **Coördinatiebureau**

Het coördinatiebureau verricht de dagelijkse werkzaamheden die noodzakelijk zijn om de doelstellingen van de stichting te bereiken. Het coördinatiebureau is verantwoordelijk voor het formuleren en uitvoeren van de strategische inzet, fungeert als aanspreekpunt voor externe partijen en is verantwoordelijk voor een adequate communicatie met stakeholders. De werkzaamheden van het coördinatiebureau zullen zich in de komende periode primair richten op de in dit werkplan beschreven activiteiten.

- **Participantenplatform**

Het participantenplatform biedt bedrijven en instellingen de mogelijkheid om lid te worden van de stichting Energy Valley. Het wil een arena zijn waar energiepartijen elkaar ontmoeten en waar uitwisseling van informatie plaats vindt. Het platform biedt de mogelijkheid om partijen actief bij Energy Valley te betrekken. Hiertoe worden met grote regelmaat bijeenkomsten georganiseerd. Ook wordt door gerichte correspondentie informatie aan de leden overgedragen. Het platform kent inmiddels een kleine 100 leden.

De directeur is verantwoordelijk voor de overall organisatie. Hij rapporteert aan de Raad van Toezicht en het portefeuillehouderoverleg en fungeert als gezicht en extern contactpersoon voor de stichting.

Een indicatieve verdeling van de werkinzet over de werkonderdelen is weergegeven in figuur 5.2.

	Directeur	Bureaucoördinator	Secretariaat	Communicatie	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	TOTAAL
Projectstimulering	0,1	0	0,5	0,5	1	1	1	0,4	1	1	0,6	7,1
Biomassa-innovaties (biofuels, afval, algen)					0,6	0,4						1
Groen gas					0,4	0,4	0,2					1
Zon-PV							0,6					0,6
Energie en ICT (SPS, sensors, metering, opslag)					0,2	0,2				0,2		0,6
Energietransitieparken							0,4	0,6				1
CCS								0,4				0,4
Energieopslag									0,4			0,4
Servicegericht projectstimulering									0,4	0,6		1
Branding / communicatie		0,2		0,5								0,7
Netwerkvorming	0,3	0,4									0,2	0,9
Monitoring							0,6					0,6
Optimalisatie beleid- en marktcondities	0,2										0,2	0,4
Interne organisatie	0,2	0,4	1									1,6
TOTAAL	0,8	1	1,5	1	1	1	1	1	1	1	1	11,3

Figuur 5.2. Werkinzet voor de verschillende taken

6. Financiën

Bij de werkzaamheden van de stichting moet onderscheid gemaakt worden tussen operationele kosten en externe projectkosten. De operationele kosten betreffen alle kosten die worden gemaakt voor personeel, huisvesting, promotie en communicatie. De middelen om deze kosten te dekken zullen door stakeholders gezamenlijk moeten worden ingebracht. De externe projectkosten zijn kosten die worden gemaakt ten behoeve van de realisatie van projecten, waar de stichting bij betrokken is. Het gaat daarbij om voorbereidingskosten, planstudies, advieskosten, investeringskosten enz. Deze kosten komen niet ten laste van de stichting, maar worden door de samenwerkingspartijen zelf betaald of worden ingebracht d.m.v. subsidies.

In de dagelijkse praktijk levert dit de heldere situatie op dat de stichting zijn eigen kosten kan inbrengen, maar dat de overige kosten door partijen zelf of uit subsidies worden betaald. De stichting is daarmee niet gebonden aan het verdienen van middelen uit projecten ten behoeve van de inzet van eigen personeel. De stichting zit daardoor als zelfstandige partij aan tafel met een duidelijke toegevoegde waarde. Deze situatie wordt door het bedrijfsleven erg gewaardeerd.

Bijzonder punt van aandacht betreft de btw. Afgelopen periode (Energy Valley II) is gebleken dat de belastingdienst de werkzaamheden van de stichting beschouwt als uitvoering van een publieke taak, die buiten de werkingssfeer van de btw valt. Dit betekent dat de stichting de kosten voor btw die door opdrachtnemers in rekening worden gebracht moet betalen, maar dat zij deze kosten niet kan verrekenen. In bepaalde gevallen blijkt verrekening van btw echter wel mogelijk, indien sprake is van een duidelijke opdrachtgever-opdrachtnemer relatie, waarbij heldere afspraken worden gemaakt over de te leveren prestaties in ruil voor financiering.

In onderstaande kosten en inkomsten overzichten is uitgegaan van de handelingswijze zoals de belastingdienst die voorstaat in geval van Energy Valley II. Hierbij kan btw niet worden verrekend. Het overzicht van kosten is dan ook inclusief btw en het overzicht van inkomsten is exclusief btw. Het coördinatiebureau zal echter trachten om voor de komende fase een zo groot mogelijk deel van de werkzaamheden binnen de sfeer van de btw-verrekening te brengen.

6.1 Verwachte kosten en inkomsten

In onderstaande figuur is een overzicht gegeven van de verwacht inkomsten. De geraamde kosten zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Voor de bemensing is uitgegaan van inhuurtarieven conform afgelopen periode. Daarnaast is rekening gehouden met detachering van 4 projectmanagers vanuit de provincies. Hiervoor is overeengekomen de kosten te maximaliseren op €80.000 per jaar. Per provincies zal 1 fulltime projectmanager worden geleverd die voldoet aan de noodzakelijke kwalificaties om marktgericht en proactief te opereren. Hiervoor kan per provincies een profiel worden bepaald op basis van de prominente thema's die in desbetreffende provincies spelen. Voor het overige personeel is vooralsnog uitgegaan van inhuur van expertise via commerciële bureaus gezien de gelimiteerde projectduur en de wens om ervaren en deskundig personeel in te zetten. Indien indiensttreding of detachering van personeel vanuit de stakeholders mogelijk is kan dit een kostenreductie betekenen.

Bij de inkomsten is uitgegaan van de volgende verdeelsleutel: 48% van de financiering geschiedt door SNN middels het Koers Noord / OP Efro programma. Van de resterende financiering neemt het bedrijfsleven 1/3 voor zijn rekening.

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Directeur	0,8	€ 44.000	€ 176.000	€ 176.000	€ 176.000	€ 572.000
Bureaucoördinator	1	€ 45.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 585.000
Secretariaat	1,5	€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Communicatie	1	€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Projectmanager GR	1	€ 24.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 312.000
Projectmanager DR	1	€ 24.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 312.000
Projectmanager FR	1	€ 24.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 312.000
Projectmanager NH	1	€ 24.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 312.000
Projectmanager	1	€ 45.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 585.000
Projectmanager	1	€ 45.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 585.000
Projectmanager	1	€ 45.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 585.000
Coördinatiebureau	11,3	€ 360.000	€ 1.440.000	€ 1.440.000	€ 1.440.000	€ 4.680.000
Huisvesting		€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Kantoorkosten		€ 60.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 510.000
Reiskosten		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Onvoorzien		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Operationele kosten		€ 110.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.160.000
Communicatie		€ 55.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 715.000
Deelprojecten		€ 115.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 1.495.000
TOTAAL		€ 640.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 8.050.000

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Provincie Drenthe		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Fryslan		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Groningen		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Noord-Holland		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Gemeente Groningen		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Gemeente Leeuwarden		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
NV NOM		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Ministerie EZ		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Publiek		€ 225.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 2.925.000
Privaat		€ 175.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.225.000
SNN		€ 300.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 3.900.000
TOTAAL		€ 700.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 8.050.000

Figuur 6.1 Verwachte uitgaven en inkomsten voor Energy Valley III

BIJLAGE 1 VERSLAG STAKEHOLDERSBIJENKOMST ENERGY VALLEY III

Datum: vrijdag, 4 april 2008
Locatie: Stichting Energy Valley / Energy Business Plaza Groningen
Aanwezig: zie deelnemerslijst (bijgevoegd)

Agendapunt 1 Inleiding / doel van de bijeenkomst

De heer Van Werven opent de vergadering en heet de aanwezigen van harte welkom.

Status van deze bijeenkomst: open, plenair gesprek zonder besluitvormend karakter, waarin ideeën worden voorgelegd, van gedachten wordt gewisseld t.a.v. de toekomst van de Stichting Energy Valley (SEV). De opmerkingen zullen worden verwerkt in een voorstel, voor te leggen aan de Raad van Toezicht en de Gedeputeerden van de vier noordelijke provincies.

Agendapunt 2 Voorstelronde

Zie deelnemerslijst voor aanwezige personen.

Agendapunt 3 Algemene opmerkingen over Energy Valley

De aanwezigen is gevraagd kort weer te geven welke elementen vanuit hun optiek van belang zijn voor EV III. De aanwezigen onderstrepen daarbij allen het succes van EV en het belang van SEV daarbij als bindende factor.

Onderstaand is een samenvatting gegeven van de verschillende opmerkingen die zijn gemaakt.

- *SER / dhr. 5.1.2e*
 - SEV heeft volgens SER-Noord een belangrijke intermediaire rol ten behoeve van de samenwerking tussen: overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Branding van de regio als energieregio is goed geslaagd. Aantal begeleidde projecten is indrukwekkend.
 - Het is gewenst de publiekprivate samenwerking te continueren.
 - Focus van SEV dient te liggen op innovatieve projecten. Bij de vermarkting (branding) van de regio dienen de grote (autonome) projecten wel te worden meegenomen.
 - Een benchmark / referentiepunt voor de behaalde resultaten en de positie / nationale belang van EV ontbreekt. Dit zou voor de toekomst wel wenselijk zijn.
 - Versterkte internationalisering m.n. richting Oost Europa is gewenst, hierbij kan gebruik worden gemaakt van Brusselse fondsen.
 - Beschikbare kennis dient beter te worden ontsloten voor het MKB.

- *VNO-NCW / 5.1.2e*
 - Nationale SER/spelers zijn onder de indruk van EV. Dit benadrukt het regio-overstijgende karakter
 - MKB kan beter profiteren / aanhaken door ondersteuning vanuit overheidsbeleid en kennisinstellingen.
 - De beschikbare (praktijk)kennis, o.m. op gasgebied biedt uitstekende internationale kansen. Hierbij zijn vooral de banden richting Rusland van belang.
 - De kracht van SEV ligt in de bundeling van betrokken publieke en private spelers en belanghebbenden.

- *GasTerra / dhr. 5.1.2e*
 - SEV dient zich vooral te richten op de ondersteuning van nieuwe, innovatieve marktontwikkelingen (bijv. nieuwe generatie biofeuls). Zodra deze ontwikkelingen volwassen worden kunnen ze weer los worden gelaten (bijv. biogas).
 - Internationaal zou de nadruk moeten liggen op marketing van de Noordelijke energieregio, laten zien wat er is. Dit ondersteund betrokken partijen om internationale contacten aan te gaan.
 - De kennispositie, m.n. op gebied van fossiele energie, CO2 en biofeuls biedt goede ontwikkelingsmogelijkheden. Dit dient samen met kenniscentra te worden uitgebouwd.

- *Gasunie / dhr. Panman:*
 - Focus dient te blijven op economisch kansrijke duurzame / groene innovaties. Hier ligt de meerwaarde van SEV. De ontwikkeling van (praktijk)kennis en pilots op dit gebied biedt goede exportmogelijkheden.
 - De ondersteuning kan in sommige gevallen effectiever door betere afstemming met en tussen andere instanties (voorkomen van dubbelingen). SEV vervult daarbij een belangrijke schakelfunctie.

- *NAM / dhr. Venhuizen:*
 - Nadruk dient te liggen op ondersteuning in het begin van de levenscyclus van energietransities. Zodra projecten op eigen benen kunnen staan dient SEV zich terug te trekken.
 - Internationalisering gebeurt nu ook via andere kanalen en via het bedrijfsleven. SEV kan hier weinig aan toevoegen. De bestaande kanalen dienen beter benut te worden voor internationale profilering (o.a. via internationaal promotiemateriaal).

- *SBE / dhr. Zijderveld:*
 - SEV heeft een belangrijke aanjaagfunctie om andere partijen te mobiliseren en op elkaar af te stemmen. Hierbij dient te focus te liggen op die ontwikkelingen die kansrijk zijn, maar nu nog niet marktrijp worden geacht.

- *Miliefederatie Groningen / 5.1.2e*
 - Economie en klimaat kunnen heel goed samen optrekken. Focus dient dan ook te liggen op het stimuleren en ondersteunen van een duurzame energie-economie.
 - Hierbij moet niet alleen worden ingezet op de ontwikkeling van duurzame technologieën, maar ook op de brede toepassing daarvan in de regio.

- *KvK / 5.1.2e*
 - Het MKB kan beter bij de ontwikkelingen worden betrokken. Dit biedt goede economische kansen (handel). In de toekomst inzetten op het betrekken van het regionale MKB bij energie-activiteiten.
 - SEV heeft een bundelende rol naar de betrokken overheden, bedrijven en kennisinstellingen.

- *NOM / dhr. Van de Beek:*
 - De ontwikkelingen zijn nu behoorlijk versnipperd. Door verdere institutionalisering van de beschikbare kennis en ondersteunende mogelijkheden kan verder economische groei worden gestimuleerd.
 - Focus vanuit SEV dient te liggen op innovaties en startende ondernemers.
 - De beschikbare kennis kan internationaal worden vermarkt.

- *Cartesius / dhr.* 5.1.2e
 - Het MKB dient beter te worden aangehaakt om meer massa te kunnen maken. Hiervoor is een verschuiving van de inzet naar meer downstream / energietoepassingen gewenst.
 - SEV dient te blijven concentreren op toegepaste kennisontwikkeling bij het bedrijfsleven en niet op fundamentele kennisontwikkeling bij de kennisinstellingen.
- *Prov. Groningen / dhr.* 5.1.2e
 - MKB is deels al aangehaakt (front runners). Het middenkader zou in de volgende periode een extra impuls moeten krijgen.
 - Als een project loopt, dan moet SEV het loslaten en zich vervolgens concentreren op nieuwe ontwikkelingen.
 - Internationalisering is erg arbeidsintensief en specialistisch. Diverse andere instanties en bedrijven zijn al actief op dat vlak. SEV heeft hierbij weinig toegevoegde waarde.
 - Goede afstemming tussen andere spelers is cruciaal. SEV dient daarbij duidelijke keuzes te maken / prioriteiten te stellen in het takenpakket (niet alles oppakken).
- *Stichting Energy Valley / dhr.* 5.1.2e
 - SEV stopt nu veel tijd in systeeminnovatie (wegnemen institutionele barrières). In de praktijk is dit een belangrijke drempel voor nieuwe (technologie)ontwikkelingen.
- *EDI / dhr.* 5.1.2e
 - Er ligt een uitdaging voor alle partijen: hoe krijg je kennis en innovatie in beweging om geld te verdienen. Dit vereist gezamenlijk inzet van overheden (slagvaardig meedenken, faciliteren) en bedrijven (investeringsbereidheid). SEV heeft als taak hiertussen te bemiddelen.
 - De concentratie van (toegepaste) energiekennis is een belangrijk onderscheidend element, zowel nationaal als internationaal. Het is zaak de kennis te combineren met ondernemerschap.
- *TCNN / dhr.* 5.1.2e
 - SEV dient markt, kennis en beleid in kaart te brengen en toegankelijk te maken voor ondernemers. Voor eventuele 'witte vlekken' kan SEV een gerichte aanjaagrol vervullen.
- *Hanzehogeschool / dhr.* 5.1.2e
 - Technologietoepassing vraagt om systeeminnovaties, hier kan SEV een ondersteunende rol vervullen als schakel tussen overheid, bedrijfsleven en kennis.
 - Bouwsector dient meer te worden ingeschakeld voor toepassing van nieuwe technologieën (duurzaam wonen / bouwen).
 - Door de consument te betrekken kan het draagvlak worden verbreed en kan ook de opkomende arbeidsvraag / vraag naar studenten beter worden bediend.

Agendapunt 4 Rollen en taken voor de stichting Energy Valley

Op basis van bovenstaande opmerkingen en de aansluitende discussie zijn een aantal kernpunten voor de rollen en taken van de Stichting Energy Valley in EV III te benoemen:

- Branding is en blijft een belangrijke taak. Dit dient gecontinueerd te worden.
- SEV moet blijven fungeren als intermediair tussen bedrijfsleven, overheden en kennis. Door krachtenbundeling en gezamenlijk op trekken kunnen economische kansen verder worden uitgebouwd. SEV is hierbij de schakel voor nauwe publiekprivate samenwerking.

- Mogelijkheden moeten toegankelijk worden gemaakt voor (MKB) ondernemers door kennis, beleid en markt in kaart te brengen en bij elkaar te brengen. Hiervoor is behoefte aan een goed informatie / monitoring systeem om koppelingen te kunnen leggen. Hier ligt een taak voor overheden, bedrijven en kennisinstellingen, met SEV als coördinator. Ontbrekende elementen dienen actief te worden gestimuleerd. Nadruk moet liggen op toegepaste kennis.
- SEV heeft als taak energietransities en -innovaties die aan het begin van de levenscyclus staan aan te jagen en stimuleren. Nadruk moet daarbij liggen op ondersteuning van kansrijke economische opties die (nog) niet marktrijp zijn. Dit vereist duidelijke keuzes / prioriteitstelling in te ondersteunen ontwikkelingen. Zodra ontwikkelingen marktrijp zijn kan ondersteuning vanuit SEV worden afgebouwd.
- Naast projectmatige ondersteuning ligt ook een belangrijke taak op het wegnemen / agenderen van institutionele barrières (systeeminnovaties). Door in de praktijk met projecten aan de slag te gaan kunnen deze knelpunten zichtbaar worden gemaakt.
- Internationalisering biedt goede economische kansen, maar is zeer arbeidsintensief en specialistisch. SEV dient ondersteunend te zijn aan de internationale marketing en profilering ten behoeve van bestaande activiteiten o.m. vanuit bedrijfsleven door brochures, promotiemateriaal, zichtbaar maken wat er speelt, etc. Vooral (toegepaste) kennispositie kan verder internationaal worden vermarkt. Het verwerven van EU-subsidies is geen taak voor SEV

Agendapunt 5 Inhoudelijke focus / prioriteiten

Naar aanleiding van een plenaire discussie zijn een aantal kernpunten voor de inhoudelijke focus / prioriteiten voor EV III naar voren gekomen:

- Ten aanzien van de conventionele energie is geen directe taak voor SEV weggelegd, tenzij het gaat om toepassingen van innovatieve / transitie technologieën. In de beeldvorming / promotie dienen deze ontwikkelingen wel mee te worden genomen om de energieregio Energy Valley inzichtelijk te maken.
- Betrokken bedrijven kunnen in de (inter)nationale promotie een versterkte rol vervullen (flagging). Dit kan onder meer door ontwikkeling van gerichte promotiemiddelen. De mogelijkheden hiervoor zullen separaat met de grotere bedrijfpartijen worden besproken.
- EV is en blijft een economisch programma. De ondersteuning vanuit SEV dient gericht te zijn op economische energietransities en -innovaties. Focus op top i.p.v. breedte. Duurzaamheid en klimaat zijn daarbij een middel en geen doel. Het energieakkoord is daarbij leidend. Het brede palet vergt wel duidelijke keuzes en afstemming met andere betrokken instanties.
- Nadruk dient te liggen op het marktrijp maken van energietransities en -innovaties die aan het begin van de levenscyclus staan. SEV fungeert als aanjager / coach voor initiatiefnemers. Het creëren van de juiste marktomstandigheden (regelgeving, publiekscommunicatie, e.d.) is meer een publieke taak. SEV dient de publieke partijen daarbij te voeden met praktijkkennis.
- Focus moet liggen op bedrijfsleven en niet op consument. SEV heeft geen directe taak naar consumenten betrokkenheid (voor energietoepassing en studentenwerving e.d.). Ook duurzaam bouwen is geen prioriteit voor SEV. Hiervoor bestaan andere instanties.

- Concentratie ligt nu vooral in Groningen en Friesland. Noord-Holland Noord en Drenthe dienen nadrukkelijker te worden betrokken. Binnen de projectmatige ondersteuning kan regio-specifieke focus worden aangebracht. Voor Noord-Holland Noord ligt dit op duurzame energie en kennisvalorisatie (ECN / ATO NH). Drenthe kent een sterk MKB profiel. Prioritaire thema's zijn: meet- en regeltechniek, procesindustrie en MBO kennis.
- De koppeling tussen de landbouwsector en de energiesector biedt interessante opties voor de regio. Dit vereist het stimuleren van kennisontwikkeling en mobilisatie van marktpartijen / ondersteunende instanties vanuit EV.

Agendapunt 5 Organisatie

Kernpunten ten aanzien van de organisatievorm voor EV III zijn:

- Kracht zit in de bundeling van publieke en private belanghebbers. Het publiek-private karakter dient derhalve behouden te blijven. Het is winst dat EV een eigen gezicht heeft. Dit versterkt de branding en maakt de regio toegankelijker voor bedrijven die willen investeren in energie-activiteiten.
- Organisatorisch is behoefte aan menskracht voor het ondersteunen van het bedrijfsleven. Uitgangspunt moet dan ook niet primair gericht zijn op het ondersteunen van overheden. Provincies hebben wel behoefte aan nauwere aanhaking. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door vanuit de provincies mankracht aan SEV te detacheren.
- De organisatie dient klein en slagvaardig te blijven en op enige afstand van de overheden te functioneren. Kracht zit in korte lijnen en snel besluitvormingstraject: niet teveel onderlinge afstemming tussen overheidspartijen voordat men tot een besluit komt.
- De rol van de Raad van Toezicht als ambassadeur kan worden uitgebreid. De keuzes voor EV III zijn bepalend voor het profiel / signatuur voor de Raad van Toezicht. Dit zal apart met de Raad worden besproken.
- De afrekenbaarheid van SEV dient te liggen op de naamsbekendheid, projectbemiddeling / subsidieverwerving en klanttevredenheid. Klimaatdoelstellingen en economische effecten zijn lastig te meten en dienen niet aan SEV te worden verbonden.

Agendapunt 6 Sluiting

Deelnemers stakeholdersbijeenkomst EV III	
Organisatie	Deelnemer
Cartesius	
ECN	
Energy Delta Institute	
EZ Noord	
GasTerra	
Gasunie	
Gemeente Assen	
Gemeente Emmen	
Gemeente Groningen	
Gemeente Leeuwarden	
Groningen Seaports	
Hanzehogeschool	
Kamer van Koophandel	
Milieufederatie Groningen	
NAM	
NHL	
NV NOM	5.1.2e
NV NOM	
Provincie Drenthe	
Provincie Fryslan	
Provincie Groningen	
Provincie Groningen	
Provincie Groningen	
Provincie Noord-Holland	
SBE	
SER NNL	
Stichting Energy Valley	
Stichting Energy Valley	
Stichting Energy Valley	
TCNN	
TCNN	
Van Hall	
VNO-NCW	

BIJLAGE 2
SAMENVATTING EN REFLECTIE EVALUATIESTUDIE ENERGY VALLEY
24 januari 2008

Bureau CAB heeft een evaluatiestudie uitgevoerd naar 4 jaar Energy Valley. De uitkomsten hiervan zijn door het coördinatiebureau, als uitvoerend orgaan van de stichting Energy Valley, samengevat in onderstaande notitie. Tevens is vanuit het coördinatiebureau een korte reactie gegeven op de uitkomsten van de studie en de lessen die hieruit kunnen worden geleerd.

A- INLEIDING

Het begrip Energy Valley omvat meerdere elementen. Energy Valley is:

- De energieregio Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland Noord;
- Het concept om door intensieve publiekprivate samenwerking de noordelijke energie-economie verder uit te bouwen;
- Een stichting die, met de publieke en private partners, invulling geeft aan de uitbouw van de noordelijke energie-economie.

Deze elementen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De evaluatiestudie schetst de effecten van 4 jaar Energy Valley en staat daarbij expliciet stil bij de rol van de stichting en het onderliggende coördinatiebureau dat de operationele werkzaamheden uitvoert.

De evaluatiestudie is opgebouwd uit een drietal deelanalyses, waarbij gekeken is naar:

1. De opbouw en dynamiek van de noordelijke energiesector;
2. De resultaten op basis van projectendatabases;
3. De algemene beeldvorming en de rol van de stichting.

De uitkomsten van de deelanalyses zijn in deze notitie samengevat. Voorafgaand is de ontstaansgeschiedenis van Energy Valley geschetst als context voor de uitkomsten.

B- ACHTERGROND EN HISTORIE

Energy Valley komt voort uit een studie naar de mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland die de gemeente Groningen in 2003 heeft laten uitvoeren. Aanleiding was de ophanden zijnde splitsing van Gasunie en het beoogde vertrek van de gashandelsactiviteiten. De studie schetste een aantal unieke kansen voor de noordelijke energie-economie. Dit gaat verder dan de gasindustrie alleen. Uitgangspunt was een integrale uitbouw van de kerncompetenties ten aanzien van conventionele energie, duurzame energie en energiekennis, met als doel een sterke en duurzame energie-economie vorm te geven.

Energy Valley I (2003-2005)

Naar aanleiding van de startstudie hebben de provincies Drenthe, Friesland, Groningen en de N.V. NOM zich achter het concept geschaard en het initiatief genomen Energy Valley te concretiseren. Vanwege het regiobrede karakter, de publiekprivate belangen en het noodzakelijke tempo is verkozen hiervoor een separate organisatie in de vorm van een stichting op te richten. Op basis van een SNN-subsidie Energy Valley I is financiering verkregen voor april 2003 tot december 2005.

De nadruk lag in het begin op draagvlakverbreding en uitwerking van strategische kansen. De stichting heeft daarbij gefungeerd als kwartiermaker en schakel tussen overheid en bedrijfsleven. De operationele taken zijn ondergebracht bij een coördinatiebureau (2,5 fte) onder supervisie van een Raad van Toezicht, die bestond uit leden die door de NOM en provincies zijn voorgedragen.

De betrokken gedeputeerden hebben zitting genomen in een Raad van Advies. Daarnaast zijn de provincies, met de NOM en de gemeente Groningen, via een begeleidingsgroep op uitvoerend niveau bij de werkzaamheden betrokken. Via deze organisatieopzet kon slagvaardig en gedragen invulling worden gegeven aan Energy Valley.

Door middel van branding en lobby is het noorden als energieregio gepositioneerd. De strategische kansen zijn uitgediept via diverse studies en sessies waarbij bedrijven en instanties zijn geconsulteerd. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen inzet, met als rode draad aanhaking bij het nationale energietransitiebeleid. Om dit te concretiseren zijn diverse haalbaarheidstudies en projecten geïnitieerd waarbij aanspraak is gemaakt op nationale en regionale middelen. Hiermee zijn publieke en private partijen betrokken wat heeft geleid tot regionale verankering, nationale publiciteit en een zichtbare positie in het nationale energiebeleid. Energie is daarnaast opgenomen in het Waddenfonds en als regionaal economisch speerpunt (Pieken in de Delta / Koers Noord).

Energy Valley II (2005-2008)

De in gang gezette projecten en ontwikkelingen kennen een lange doorlooptijd. Hiervoor werd blijvende ondersteuning en begeleiding wenselijk geacht. Besloten is hiervoor Energy Valley II vorm te geven met een aantal wijzigingen t.o.v. de 1^e periode. Belangrijkste wijziging is de uitbreiding van het werkingsgebied met de regio Noord-Holland Noord. Dit vanwege collectieve belangen richting het Waddenfonds en de complementaire energiesector. Voor de financiering is wederom SNN-subsidie aangewend. Dit keer voor de periode december 2005 tot juli 2008.

De Raad van Toezicht is uitgebreid met kopstukken uit bedrijfsleven en overheidsinstanties, waarbij de bestuurlijke betrokkenheid is gewaarborgd door toetreding van CdK Hans Alders als voorzitter. De Raad van Advies is overgegaan in een Gedeputeerden Overleg met bestuurders uit de 4 provincies. Het coördinatiebureau is uitgebreid naar 7 fte. De begeleidingsgroep is gecontinueerd en uitgebreid met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en het ministerie van EZ. Hiermee is betrokkenheid van de dragende partijen gewaarborgd. Daarnaast is het Energy Valley Platform opgericht om bedrijven en instellingen de gelegenheid te bieden zich formeel te verbinden. Uit (project)contacten bleek hier behoefte aan te zijn, wat tekenend is voor de groeiende (bedrijfsmatige) betrokkenheid bij Energy Valley.

Naast continuering van de bestaande taken op het gebied van branding is in deze fase de nadruk gelegd op projectstimulering. Inhoudelijk is daarbij voortgebouwd op het fundament dat was gelegd. Hierbij is focus aangebracht via programmatisch inzet van het coördinatiebureau op een aantal transitithema's die nauw aansloten bij de regio. Door het stimuleren van innovatie- en investeringsprojecten op deze thema's en aan de hand van informatieverstrekking, congressen en vertegenwoordiging in relevante overlegorganen is de positie verder uitgebouwd. Daarbij is de beleidspositie versterkt door inbedding in regionale programma's en regelingen.

C- ANALYSE VAN DE ENERGIESECTOR

CAB heeft de vestigingen en werkgelegenheid in de energiesector zijn geanalyseerd op basis van statistische gegevens uit 2006. Hierbij is een afbakening gemaakt op basis van industrie-codes waarbij 6 subsectoren zijn benoemd. Op basis hiervan kent de noordelijke energiesector 400 vestigingen en 22.121 werkzame personen in 2006 (bijlage A). Ten aanzien van Noord-Holland Noord heeft CAB geconcludeerd dat de sectorstructuur min of meer vergelijkbaar is met de overige provincies, met een substantieel aantal vestigingen in de subsector aardgas- en oliewinning en dienstverlening (m.n. offshore) en energieproductie en -distributie (m.n. windparken).

De gegevens uit 2006 zijn vergeleken met een soortgelijke analyse uit 2003 (tabel 1). Hierbij ontbreken de gegevens van Noord-Holland Noord omdat dit gebied in 2003 nog geen onderdeel uitmaakte van Energy Valley.

Tabel 1 Energiesector in Drenthe, Friesland en Groningen in 2003 en 2006

Subsector	2003		2006	
	fte	vestigingen	fte	vestigingen
Aardgas/olie winning en dienstverlening	2.938	29	1.860	28
Energieproductie en -distributie	2.073	15	3.346	26
Vervaardiging energietechnologieën	6.562	97	6.680	103
Installatie en isolatie	4.533	73	4.664	68
Brandstofhandel	896	43	676	32
Energiedienstverlening	1.042	17	1.168	28
TOTAAL	18.044	274	18.394	285

Bron: Mid-term Evaluatie Energy Valley – CAB januari 2008

Op basis van de statistische analyse kan worden opgemaakt dat de werkgelegenheid in drie jaar tijd is gegroeid met 350 fte. Daarbij is een substantiële verschuiving tussen de eerste twee subsectoren zichtbaar. Dit is te verklaren door de doorgevoerde splitsing van Gasunie. Daarnaast is sprake van een forse daling in de subsector aardgas/olie winning en -dienstverlening, dit geldt over de gehele linie en voor de NAM in het bijzonder.

De werkgelegenheidsgroei wordt genivelleerd door afname van de subsector aardgas/olie winning en -dienstverlening. Daarnaast gaat CAB er van uit dat een deel van de werkgelegenheid als gevolg van nieuwe energie-investeringen niet uit de analyse naar voren komt. Een deel van de effecten valt namelijk buiten de energiesector. Dit wordt versterkt door toenemende vermenging van het energithema met andere sectoren (bijv. agribusiness, ICT). Daarnaast zijn de meeste investeringen langlopend van aard waardoor achterliggende effecten de komende periode hun beslag moeten krijgen. Dit is nog niet af te lezen uit de gegevens van 2006. Gezien de potentie aan grote investeringen en de structurele groei van de duurzame energieactiviteiten, is de verwachting dat dit in de komende jaren wel zichtbaar wordt.

D- ANALYSE VAN DE RESULTATEN

De resultaten zijn inzichtelijk gemaakt aan de hand van een tweetal projectendatabases.

Energy Valley regio

Ten eerste is gebruik gemaakt van een projectinventarisatie die is uitgevoerd door studenten van de Hanzehogeschool, op basis van verschillende projectenlijsten vanuit het coördinatiebureau en de betrokken overheden. Deze inventarisatie bevat 377 operationele en in ontwikkeling zijnde projecten. Dit is niet uitputtend maar geeft een beeld van de noordelijke energiedynamiek.

De meerderheid van de projecten ligt op het vlak van energietransitie (72%), gevolgd door conventionele energieactiviteiten (16,5%) en kennis & innovatie (11,5%). De scheiding tussen deze domeinen is diffuus omdat ze op projectniveau vaak bij elkaar komen. Dit is in lijn met het uitgangspunt voor een integrale uitbouw van de noordelijke energiecluster. Algemeen kan worden geconcludeerd dat projecten op het gebied van energietransitie de overhand hebben. Daarbij zijn de investeringvolumes op het gebied van conventionele energie het hoogst, omdat dit veelal grote en kapitaalintensieve projecten betreft. Geografisch vinden de meeste projecten in de provincie Groningen plaats, gevolgd door achtereenvolgens Friesland, Drenthe en Noord-Holland Noord.

Stichting Energy Valley

Naast de analyse van de brede projectendatabase zijn tevens de projecten geanalyseerd waar de stichting Energy Valley een rol heeft vervuld. Dit geeft meer inzicht in de output en focus van de stichting. De database is samengesteld door het coördinatiebureau op basis van projecten met directe betrokkenheid. De database is bijgewerkt tot december 2007.

De projecten liggen op het vlak van energietransitie en -innovatie en maken op enigerlei wijze gebruik van overheidsfinanciering. De projecten variëren van aard maar kennen een focus op de thema's duurzame elektriciteit, duurzame mobiliteit, groen gas en biomassa. Dit is in lijn met de prioritaire transitiethema's die zijn benoemd. Het betreft opkomende technologieën, die zich in het begin van marktintroductie bevinden. Juist deze projecten en onderliggende initiatiefnemers zijn gebaat bij intensieve begeleiding en ondersteuning. Het coördinatiebureau heeft bij deze projecten direct kunnen bijdragen aan de projectrealisatie.

Rol coördinatiebureau

Het coördinatiebureau zet zich samen met de overheden en ander intermediaire instanties in om projecten gerealiseerd te krijgen. Het coördinatiebureau fungeert daarbij als facilitator tussen betrokken ondernemers, overheid(instanties) en kennisinstellingen. De nadruk ligt vooral op de voorfase. Hier kan meerwaarde worden geboden. Initiatiefnemers worden benaderd door nauwe marktcontacten en via informatieverspreiding en bijeenkomsten. Het coördinatiebureau adviseert bij het formuleren van een heldere vraag en/of een projectplan. Slechts in een enkel geval is de stichting penvoerder. Daarnaast kan door aanwezige kennis en ervaring assistentie worden geboden bij verwerving van financiering. De nauwe relatie en samenwerking met de overheden maakt het daarbij mogelijk projecten de juiste prioriteit mee te geven en de slagingskans te maximaliseren.

Het coördinatiebureau verbindt partijen om de projectcoalitie te versterken en indien het tot een projectvoorstel komt treedt de stichting veelal op als projectpartner, zodat het project kan voldoen aan gestelde subsidie-eisen. De initiatiefnemer blijft daarbij zelf verantwoordelijk voor het project. In het voortraject en na indiening kan belangenbehartiging plaatsvinden om de kans op succes te vergroten. Hierbij vervult het coördinatiebureau een schakelfunctie tussen ondernemer en overheid.

Projecten Energy Valley I

De beginperiode wordt gekenmerkt door een groot aantal onderzoeksprojecten: 24 in totaal. Hierbij is gebruik gemaakt van de nationale regeling Ondersteuning Transitie Coalities (OTC) en het regionale Innovatieve Actieprogramma Groningen (IAG). Deze onderzoeken zijn afgerond. Daarnaast zijn in de eerste periode 5 investeringsprojecten gerealiseerd. Hierbij is gebruik gemaakt van de nationale Unieke Kansen Regeling (UKR). 2 van deze projecten zijn afgerond, de andere zijn nog in uitvoering (bijlage B).

Met de projecten is de Energy Valley regio nadrukkelijk op de kaart gezet en is een groot aantal partijen projectmatig betrokken. In totaal is bij Energy Valley I sprake van 29 projecten, met een omvang van €20.2 miljoen (€6.8 miljoen subsidie en €13.4 overig). Mede doordat daarbij intensief gebruik is gemaakt van transitiegelden heeft het noorden een stevige positie verworven in het nationale transitiebeleid.

Projecten Energy Valley II

In overleg met de stakeholders is bij Energy Valley II de focus gelegd op het stimuleren van investeringsprojecten. Daarnaast zijn een aantal nieuwe onderzoeksprojecten geïnitieerd. In de huidige fase kent het coördinatiebureau betrokkenheid bij in totaal 47 projecten.

Van de onderzoeksprojecten zijn er 6 afgerond. Hierbij is gebruik gemaakt van regionale middelen. 3 onderzoeksprojecten zijn in uitvoering. Hierbij is gebruik gemaakt van de nationale regeling Energie Onderzoek Subsidie (EOS). Momenteel zijn 5 onderzoeksprojecten onder behandeling die opteren voor financiering vanuit de provincie Groningen.

Per december 2007 waren 10 investeringsprojecten in uitvoering waarbij gebruik wordt gemaakt van Kompasgelden en nationale middelen uit UKR en de regeling Innovatieve Biobrandstoffen (IB). Momenteel zijn 23 investeringsprojecten in behandeling. Daarbij wordt geopteerd voor verschillende regionale en nationale regelingen (bijlage C).

Naast deze projecten heeft het coördinatiebureau samen met de provincies actief gelobbyd voor exploitatievergoeding uit de stopgezette regeling Milieukwaliteit Elektriciteit Productie (MEP). Mede hierdoor is voor 18 biogasinstallaties een exploitatievergoeding verkregen, van in totaal €53 miljoen, waardoor deze projecten alsnog gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast hebben drie grote projecten (Ten Kate, Evelop en BIOX) door snel en adequaat handelen van het coördinatiebureau tijdig kunnen opteren voor een MEP-vergoeding, waarmee €920 miljoen aan exploitatiesubsidie is veiliggesteld.

Investeringsomvang

In totaal is de stichting betrokken of betrokken geweest bij 94 projecten (Energy Valley I en II). Deze projecten zijn goed voor een geschatte investeringsomvang van €1 miljard. Een groot deel daarvan bevindt zich in de opstart- of realisatiefase. Deze investeringen dienen nog geëffectueerd te worden. Dit onderschrijft de conclusie van CAB dat de economische effecten juist in de komende periode zichtbaar zullen worden.

Uitgaande van gecommiteerde projectgelden is sprake van een totaalvolume van €590 miljoen, waarvan een klein deel uit subsidies (tabel 2). Overigens is het voor de projecten in behandeling nog niet zeker of de investeringen ook daadwerkelijk gaan plaatsvinden. Dit is afhankelijk van de verdere procesgang voor deze projecten. Wanneer deze projecten buiten beschouwing worden gehouden is sprake van €255 miljoen aan investeringen.

Tabel 2 Totaal aan gecommiteerde projectgelden naar type project

			Gecommiteerde investeringen		
			totaal	subsidie	overig
30	Onderzoeksprojecten	afgerond	€ 3.625.750	€ 2.050.200	€ 1.575.550
3	Onderzoeksprojecten	uitvoering	€ 2.040.000	€ 1.038.000	€ 1.002.000
5	Onderzoeksprojecten	behandeling	€ 1.636.500	€ 680.000	€ 956.500
38	<i>Onderzoeksprojecten</i>	<i>Totaal</i>	<i>€ 7.302.250</i>	<i>€ 3.768.200</i>	<i>€ 3.534.050</i>
2	Investeringsprojecten	afgerond	€ 2.375.000	€ 420.000	€ 1.955.000
13	Investeringsprojecten	uitvoering	€ 222.000.000	€ 20.315.000	€ 202.085.000
18	Biogasprojecten	uitvoering	€ 27.000.000	€ 0	€ 27.000.000
23	Investeringsprojecten	behandeling	€ 330.800.000	€ 40.000.000	€ 290.800.000
56	<i>Investeringsprojecten</i>	<i>Totaal</i>	<i>€ 582.175.000</i>	<i>€ 60.735.000</i>	<i>€ 521.840.000</i>
94	Projecten	Totaal	€ 589.477.250	€ 64.503.200	€ 525.374.050

Bron: Stichting Energy Valley

CAB heeft aan de hand van de mid-term review van het Kompas voor het Noorden¹ een inschatting gemaakt van de netto gecreëerde arbeidsplaatsen. Hieruit blijkt dat per €39.200 aan publieke investeringen uit subsidiemaatregelen voor het MKB gemiddeld 1 netto arbeidsplaats mag worden verwacht. Het totaal aan publieke investeringen dat met Energy Valley projecten gemoeid is bedraagt €64.500.000. Dit betekent een verwacht netto werkgelegenheidseffect van 1.640 fte. Kanttekening is dat de publieke investeringen niet enkel uit subsidiemaatregelen voor het MKB afkomstig zijn. De publieke gelden zijn afkomstig uit een brede variatie aan subsidieregelingen. De gevarieerdheid en de fase van de projecten maakt het lastig een reële inschatting te maken van de werkgelegenheidseffecten. Dit vergt verdere analyse van de individuele projecten. Gezien het financiële volume mag wel worden verwacht dat deze effecten substantieel zijn.

Zoals aangegeven worden de projecten overwegend door derden ontwikkeld waarbij het coördinatiebureau samen met andere instanties een ondersteunende rol heeft kunnen vervullen. In totaal zijn bijna 280 partners bij de projecten betrokken. Het is nooit exact vast te stellen welk investeringsdeel of project zonder ondersteuning van de grond was gekomen. In ieder geval is - of wordt - bij deze projecten directe ondersteuning geboden. Daarbij is het coördinatiebureau één van de schakels voor realisatie.

Afgeleid effect

Naast de directe resultaten is sprake van een sterk afgeleid effect. Dit heeft deels betrekking op projecten waarbij geen directe betrokkenheid is, maar waarbij wel een rol is vervuld bij het leggen van strategische contacten en de ideevorming. Daarnaast zorgt de positionering en beleidsfocus voor afgeleide effecten.

Via congressen en bijeenkomsten zijn partijen met elkaar in contact gebracht en is op gestructureerde wijze informatie overgedragen. Tot nu toe heeft het coördinatiebureau meer dan 50 congressen en bijeenkomsten (mede)georganiseerd. Daarnaast is Energy Valley op talrijke beurzen en congressen vertegenwoordigd om de positie als energieregio kracht bij te zetten. Rondom het coördinatiebureau is een fysiek netwerk ontstaan in de vorm van het Energy Business Plaza waar zich momenteel ca. 20 energiepartijen hebben gevestigd.

Het coördinatiebureau is in staat gebleken een waardevolle rol te vervullen bij een aantal strategische trajecten. Voorbeeld daarvan is de rol bij de MEP-projecten, maar ook bij de opname van Groen Gas in de nieuwe Subsidieregeling Duurzame Energie (opvolger MEP). Daarnaast is diverse malen opgetreden als strategische partner bij de acquisitie van nieuwe bedrijfsinvesteringen. Het coördinatiebureau heeft tevens aan de wieg gestaan van het Bio Energie Noord en het Katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit i.o. om groeiende initiatieven op het gebied van agro-energie en duurzame mobiliteit te kunnen ondersteunen.

De noordelijke kenniscluster kent een versterkte focus op het thema energie (Energy Delta Institute, Energy Delta Research Centre, Cartesius Instituut duurzame innovaties, Energie Kennis Centrum, Groene hogeschool Van Hall Larenstein, Value in the Valley). Daarnaast maakt het Energieonderzoek Centrum Nederland met de toevoeging van Noord-Holland Noord ook onderdeel uit van de Energy Valley regio. Hiermee is het kennisfundament de afgelopen 4 jaar aanzienlijk versterkt.

¹ Mid Term Review Kompas voor het Noorden, ECORYS, 2003, in opdracht van Samenwerkingsverband Noord Nederland, Ministerie van Economische Zaken.

E- ANALYSE VAN DE BEELDVORMING

Naast de kwantitatieve analyses heeft CAB op basis van een aantal gesprekken met sleutelspelers tevens een kwalitatieve analyse uitgevoerd naar de beeldvorming rondom Energy Valley.

Energy Valley concept

Energy Valley wordt ervaren als sterk merk met een brede naamsbekendheid, met bepaalde meerwaarde (bijv. bij subsidietrajecten). Uit de interviews komt verder naar voren dat de focus soms moeilijk te duiden is. Dit terwijl vooral bij Energy Valley II focus is aangebracht op een aantal transitithema's wat ook terug te vinden is in de projecten. CAB concludeert dat de roep om focus mogelijk voortkomt uit een onvoldoende geëxpliciteerde strategische oriëntatie. Hierdoor ontbreekt het aan een referentiekader voor de activiteiten en krijgt het grote aantal projecten voor buitenstaanders een willekeurig karakter. Dit wekt bij een deel van de geïnterviewden bezorgdheid. Een ander deel van de geïnterviewde is juist blij met het brede karakter omdat hierdoor ruimte wordt geboden voor creativiteit en flexibiliteit, in die optiek is Energy Valley ook niet gebaat bij te rigide targets en afrekencultuur.

Stichting Energy Valley

CAB typeert de stichting als een niet-traditionele netwerkorganisatie. De stichting is actief netwerkspeler en onderhoudt daarbij verschillende relaties. Het netwerk bestaat uit een kleine kern (met zgn. strong ties) en een grote groep van partijen daaromheen. Het netwerk is flexibel en biedt veel kansen voor informatietoever en het koppelen van problemen aan oplossingen. Dit draagt bij aan het klimaat om de noordelijke energie-economie te laten groeien.

Coördinatiebureau

Het coördinatiebureau hanteert namens de stichting verschillende rollen als netwerkspeler, in verschillende netwerken en op verschillende momenten. Hierbij worden de volgende rollen onderscheiden: ambassadeur, netwerker, lobbyist, projectaanjager, makelaar / intermediair en (stille) partner. Het coördinatiebureau slaat verbindingen tussen partijen en maatschappelijke domeinen. Zo wordt een omgeving gecreëerd waarin energiegerelateerde projecten een voordeel hebben ten opzichte van andere omgevingen.

F- CONCLUSIES

Als slotsom concludeert CAB dat het concept succesvol is neergezet. Energy Valley speelt handig in op het nationale energie- en klimaatbeleid, is speerpunt voor regionaal economische ontwikkeling en is een voorbeeld voor clustering en economische structuurversterking via publiekprivate samenwerking. De Energy Valley regio kent veel energie-initiatieven, met een breed en actief participerend cluster van publieke en private partijen. Een deel van de initiatieven wordt door het coördinatiebureau ondersteund en een deel verloopt autonoom.

CAB concludeert verder dat publieke en private partijen nadrukkelijk geïnvolveerd en gemobiliseerd zijn om het Energy Valley concept in de praktijk te brengen. Daarbij heeft nauwe samenwerking plaatsgevonden tussen bestaande instanties en organisaties. De stichting heeft als neutrale partij namens de regio kunnen fungeren als netwerkorganisatie voor info-overdracht, coalitievorming, projectadvies en belangenbehartiging. Deze publiekprivate krachtenbundeling is succesvol gebleken om op effectieve en efficiënte wijze concrete invulling te geven aan Energy Valley. Dit heeft geleid tot goede naamsbekendheid, brede betrokkenheid vanuit de regio, diverse concrete projecten en een stevige positie in nationale en regionale beleidsprogramma's.

Het Energy Valley concept heeft bijgedragen aan een positief klimaat voor energieactiviteiten in het noorden. Door focus en profilering zijn processen in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor is momentum ontstaan waardoor de regio heeft kunnen uitgroeien tot koploper op een aantal

onderwerpen. De opgestarte projecten en processen betekenen een structurele versterking van de regio en zijn veelal langlopend. Energy Valley bevindt zich in de fase dat de inspanningen leiden tot investeringen en dat er toegespitste fondsen beschikbaar komen om ontwikkelingen te versnellen. Dit is deels een directe resultante van de stichting, deels een autonoom proces en deels een afgeleid effect van de positionering en de erkenning van het noorden als energieregio.

G- REFLECTIE

Op basis van de evaluatiestudie en eigen ervaringen geeft het coördinatiebureau onderstaand een korte reflectie op de afgelopen 4 jaar Energy Valley en de lessen die hieruit getrokken kunnen worden.

Het coördinatiebureau onderschrijft daarbij de uitkomsten van de evaluatiestudie, maar is zich bewust dat de resultaten voortkomen uit een brede ontwikkeling waar het coördinatiebureau onderdeel van uit maakt. Toewijzing van resultaten is altijd aan discussie onderhevig. Succes kent vele vaders. Hoofdzakelijk is dat er goede resultaten zijn geboekt en dat het noorden met Energy Valley zich heeft weten te onderscheiden.

Het noorden kent een verhoogde energiedynamiek. Dit is in eerste instantie te danken aan de inspanningen van de initiatiefnemers die daar tijd en middelen in hebben gestoken. Voorts hebben de provincies en gemeenten een zeer actieve rol vervuld bij het stimuleren van een duurzame energie-economie. Deze inspanningen zijn cruciaal voor uitbouw van de Energy Valley regio. De stichting Energy Valley heeft daarbij een ondersteunende en constructieve rol voor de bedrijven en overheden kunnen vervullen. De gemeenschappelijke aanpak is een belangrijke succesfactor.

Energy Valley I was nadrukkelijk de pioniersfase waarin kritische massa moest worden gecreëerd en strategische kansen zijn uitgediept. Hiermee is het fundament gelegd voor Energy Valley II, waar gestructureerd is ingezet op uitbouw van een aantal transitiethema's. Door programmatische inzet op duurzame elektriciteit, mobiliteit, groen gas en biomassa is zichtbare voortgang geboekt op deze thema's. Daarbij loopt de regio voor een aantal thema's voorop (bijv. groen gas en productie van biofuels) bij andere thema's is het noorden één van de spelers (bijv. CCS).

De focus op energietransities heeft - samen met de internationalisering van Gasunie en de grote elektriciteitsinitiatieven - ervoor gezorgd dat het noorden in korte tijd tot Energy Valley regio is geworden. Een regio met hoge dynamiek en een concentratie aan energiepartijen en -projecten. Hiermee heeft het noorden een robuust nationaal thema in handen.

Belangrijke constatering is dat het punt is aangebroken waarop de economische effecten zichtbaar moeten worden. Het coördinatiebureau is dan ook van mening dat de inspanningen van de afgelopen jaren de komende periode kunnen worden verzilverd. De projecten worden steeds meer volwassen en komende jaren zal duidelijk worden welke investeringen doorgang zullen krijgen en welke afvallen. Gezien de potentie aan grootschalige investeringen en de structurele groei van de duurzame energiesector is de verwachting dat dit zich de komende periode ook zal vertalen naar substantiële effecten voor de werkgelegenheid.

Het coördinatiebureau verwacht dat gezien positie en beleidsfocus de komende jaren verdere toename van energieactiviteiten mag worden verwacht. Daarbij is blijvend behoefte aan krachtige branding en intensieve ondersteuning. De ervaring leert dat het proces niet vanzelf verloopt. Hierbij is nauwe samenwerking tussen de regionale overheden en ondersteunende instanties (NOM, TCNN, Syntens, KvK, e.d.) absoluut noodzakelijk. Alleen door een collectieve inzet kunnen de hoge ambities worden waargemaakt.

Op basis van de evaluatiestudie en de ervaringen van het coördinatiebureau zijn een aantal lessen te trekken voor het vervolg. Deze zijn:

- In het begin zijn bij de positionering van Energy Valley de successen te veel met de organisatie vereenzelvigd, wat contraproductief heeft gewerkt. Hier is verandering in gebracht door in de communicatie duidelijk onderscheid te maken tussen de regio, het concept en de organisatie Energy Valley. De stichting is een facilitator en de successen moeten op de betrokken overheden en bedrijven uitstralen.
- Het coördinatiebureau is het eens met de conclusie van CAB dat Noord-Holland Noord onvoldoende is aangehaakt. Dit is deels te verklaren door wegval van de operationele contactfunctionaris vanuit Noord-Holland. Hiermee is een belangrijke verbindende factor komen te vervallen waardoor projectmatige contacten bemoeilijkt zijn. Hier dient meer aandacht aan te worden besteed, door afstemming met ATO NH en beschikbaarheid van personele capaciteit.
- CAB concludeert tevens dat de internationalisering is achtergebleven. Bij Energy Valley II is besloten dit buiten de stichting te organiseren. In de praktijk is hierdoor onvoldoende aangehaakt bij de Europese dimensie. Internationale profilering, samenwerking en bedrijfscontacten vergt actieve inzet. Hier kan deels worden aangehaakt bij de Kamer van Koophandel. Daarnaast wordt beperkt gebruik gemaakt van Europese financieringsopties. Indien internationalisering als expliciete taak van de stichting wordt beschouwd dan dient hier ook capaciteit voor te worden vrijgemaakt.
- Vanuit het oogpunt van positionering, verantwoording en taakverdeling is behoefte aan een eenduidig projectinformatiesysteem. Hierbij kan worden aangehaakt bij het energieakkoord en gebruikt worden gemaakt van bestaande databronnen en -kanalen.
- De schakelfunctie tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen is cruciaal. Door bundeling van partijen, informatie en kennis kan de noordelijke energievoorsprong worden versterkt. Het Energy Valley Platform biedt hiervoor een uitstekend vehikel.

Het recente energieakkoord tussen de Energy Valley provincies en het Rijk is leidend voor de regionale inzet t.b.v. het klimaat en de energie-economie. Het akkoord is daarmee het kader voor inspanningen van overheden en intermediaire organisaties. Dit geldt ook voor de Energy Valley organisatie. Binnen het energieakkoord ligt voor Energy Valley de nadruk op het stimuleren van nieuwe marktkansen en betrokkenheid vanuit het bedrijfsleven. Energy Valley is en blijft immers een economische ambitie. Emissiereductie en energiebesparing zijn daarbij geen doel en op zich. Het stimuleren van investeringen en werkgelegenheid staat voor Energy Valley centraal.

Het coördinatiebureau verwacht dat de majeure investeringen op het gebied van elektriciteit en gas autonoom zullen verlopen en dat op deze thema's de huidige initiatieven slechts beperkte groei mogelijk is. De inzet van de Energy Valley organisatie zal dan ook vooral gericht moeten zijn op uitbouw en doorgroei van nieuwe en innovatieve initiatieven. Deze bevinden zich veelal op het gebied van energietransitie. Hier kan meerwaarde worden geboden en is het structuurversterkende effect het grootst. Het coördinatiebureau acht daarbij de volgende thema's relevant:

- energieproducten en -diensten
- groen gas
- duurzame mobiliteit / biofuels
- schoon fossiele energie
- decentrale systemen
- energie-innovaties
- scholing en personeelsvoorziening

In de afgelopen jaren is het regiobrede en publiekprivate karakter gewaarborgd door het gemeenschappelijke belang te bundelen in de stichting Energy Valley. Dit zou ook voor de toekomst gewaarborgd moeten zijn. Hierbij is een goede aanhaking bij de organisatiestructuur rondom het energieakkoord gewenst.

Bijlage A Energiesector in de Energy Valley regio per 2006

Subsector	Werkzame personen		Aantal Vestigingen		
Aardgas/olie winning en dienstverlening	2.231	10.0%	53	13.0%	
	410	1.8%	6	1.5%	Groningen
	49	0.2%	2	0.5%	Friesland
	1.401	6.2%	20	5.0%	Drenthe
	371	1.7%	25	6.2%	Noord-Holland
Energieproductie en - distributie	3.405	15.0%	52	13.0%	
	1.767	7.9%	6	1.5%	Groningen
	1.277	5.7%	15	3.7%	Friesland
	302	1.3%	5	1.2%	Drenthe
	59	0.3%	26	6.5%	Noord-Holland
Vervaardiging energietechnologieën	7.948	35.0%	135	34.0%	
	2.003	8.9%	34	8.4%	Groningen
	1.912	8.5%	42	10.4%	Friesland
	2.765	12.3%	27	6.7%	Drenthe
	1.286	5.7%	32	7.9%	Noord-Holland
Installatie en isolatie	6.069	26.0%	88	21.0%	
	1.594	7.1%	21	5.2%	Groningen
	1.613	7.2%	31	7.7%	Friesland
	1.571	7.0%	17	4.2%	Drenthe
	1.261	5.6%	19	4.7%	Noord-Holland
Brandstofhandel	735	4.0%	33	9.0%	
	211	0.9%	14	3.5%	Groningen
	127	0.6%	6	1.5%	Friesland
	338	1.5%	11	2.7%	Drenthe
	59	1.8%	2	1%	Noord-Holland
Energiedienstverlening	1.745	10.0%	39	10.0%	
	707	3.1%	13	3.2%	Groningen
	48	0.2%	7	1.7%	Friesland
	413	1.8%	8	2%	Drenthe
	577	2.6%	11	2.7%	Noord-Holland
Totaal	22.121		400		

Bron: Mid-trem Evaluatie Energy Valley – CAB januari 2008

Bijlage B Projecten met betrokkenheid vanuit de stichting Energy Valley, periode I

ONDERZOEKSPROJECTEN AFGEROND	REGELING	ROL
Bio-energie in Noord-Nederland	OTC	penvoerder
Wieren als grondstof	OTC	advies/partner
Besparing in bestaande bouw	OTC	advies/partner
Friese Coalitie MiniWKK	OTC	advies/partner
Leeuwarden rijdt op gas	OTC	advies/partner
Import Biomassa Eemsmond	OTC	advies/partner
Biomassa expertisecentrum	OTC	advies/partner
CNG-Rijden Noord-Nederland	OTC	advies/partner
Pyrolyse	OTC	advies/partner
Meerstad Groningen: Warmte & Kracht	OTC	advies/partner
Duurzaam Schiermonnikoog	OTC	advies/partner
Duurzame Waddenvloot	OTC	advies/partner
Nieuw Gas Sensoren	OTC	advies/partner
Virtuele Energiecentrale	OTC	advies/partner
Energy Valley the Netherlands	OTC	advies/partner
Groen Gas Energy Valley	OTC	advies/partner
Uitrol microWKK Noord-Nederland	OTC	advies/partner
Nieuw Gas Noord-Nederland	OTC	advies/partner
CEPP / ZEPP	OTC	advies/partner
Gas+ H2 injectie aardgasnet	OTC	advies/partner
CES NN	IAG	advies/partner
Biogas Westerkwartier	IAG	advies/partner
Grounds for Change	IAG	advies/partner
AVS	IAG	advies/partner
INVESTERINGSPROJECTEN AFGEROND	REGELING	ROL
Energiebesparing Wielenpolle	UKR	advies/partner
Test 50 MicroWKK	UKR	advies/partner
INVESTERINGSPROJECTEN IN UITVOERING	REGELING	ROL
Intro aardgas als autobrandstof	UKR	advies/partner
Stadsvervoer op aardgas	UKR	advies/partner
Green Planet	UKR	advies/partner

Bron: Stichting Energy Valley – december 2007

Bijlage Projecten met betrokkenheid vanuit de stichting Energy Valley, periode II

ONDERZOEKSPROJECTEN AFGEROND	REGELING	ROL
Studie Europapark Coevorden	EV	penvoerder
Biotechnology for Chemistry	Kompas	penvoerder
Waterstofboten	NIOFF	advies/partner
BioCon	IAG	advies/partner
Bareau	IAG	advies/partner
PDO studie Ten Kate	IAG	advies/partner
ONDERZOEKSPROJECTEN IN UITVOERING	REGELING	ROL
BIOGG	EOS	advies/partner
BioSNG Warmte en Kracht	EOS	advies/partner
SmartProofs	EOS	advies/partner

ONDERZOEKSPROJECTEN IN BEHANDELING	REGELING	ROL
Cocon	Prov. Groningen	advies/partner
ZKH Stadskanaal	Prov. Groningen	advies/partner
BioVEC	Prov. Groningen	advies/partner
Biovalue Glycerine	Prov. Groningen	advies/partner
Greening FMC	Prov. Groningen	advies/partner
INVESTERINGSPROJECTEN IN UITVOERING	REGELING	ROL
Bio Energie Noord	Kompas	penvoerder
Kippenmestvergasser	UKR	advies/partner
ZON	UKR	advies/partner
Warmtenet Emmen	UKR	advies/partner
Pyrolyse Plant	UKR	advies/partner
Fiwihex	UKR	advies/partner
CROB	UKR	advies/partner
Sunoil	IB	advies
Biovalue	IB	advies
PDO Ten Kate	MEP	advies/lobby
INVESTERINGSPROJECTEN IN BEHANDELING	REGELING	ROL
Evelop	MEP	lobby/advies
BIOX-Aldel	MEP + BSRI	lobby/advies
ZEPP	UKR CO2	advies/partner
Anodemontage Aldel	BSRI	advies
GreenCo-Wijster	BSRI	advies
SuikerUnie BioEthanol	BSRI	advies
BioMCN	BSRI	advies
INES, people in power	Koers Noord	advies/partner
SPS	Koers Noord	advies/partner
UtilizeIT	Koers Noord	advies/partner
Energy Valorizer	Koers Noord	initiator
Groen Gas Certificering	Koers Noord	advies/partner
Saudec / Petroleum Academy	Koers Noord	initiator
GrASp	Koers Noord	advies
Katalysatorcentrum DM	Waddenfonds	advies/partner
Groen Groener Groenst	EOS Demo	advies
DeSaH	EOS Demo	advies
Sunoil	EOS Demo	advies
Groen Gas Midden Drenthe	EOS Demo	advies
Rejects Energy	PM	advies
Foxcoal	PM	advies
Blue Energy	PM	advies
Europapark Coevorden	PM	advies

Bron: Stichting Energy Valley – december 2007